HISTORIA
PRINCIPUM
LANGOBARDORUM

Quae continet antiqua aliquot opuſcula de rebus Langobardorum Beneventanae olim Provinciae quae modo Regnum fere eſt Neapolitanum.

CAMILLUS PEREGRINIUS

ALEX. FIL. CAMPANUS

Recenſuit, atque carptim illuſtravit.

HAC NOVA EDITIONE

Notis, ineditis adhuc opuſculis, variiſque Diſſertationibus, atque Peregrinii vita auxit

FRANCISCUS MARIA PRATILLUS.

TOM. V.

NEAPOLI, Ex Typographia Johannis de Simone, MDCCLIV.

Superiorum facultate.

PRAESTANTISSIMIS
ILLUSTRISSIMAE AC FIDELISSIMAE URBIS TERLICII

QUINQUEVIRIS

JOSEPHO DE SANCTO GEORGIO) *Syndico*

U. J. D. NICOLAO ZAPPAE
CAROLO DE PAU'
MICHAELI DE VITO } *Electis.*
JOSEPHO AMOROSINO BRIGATIAE.

F. M. PRATILLUS FEL.

Uod ab antiquissimis seculis in ætates singulas ad nostra usque tempora, Præstantissimi Vviri, deductum, illud profecto est, ut qui Literarium aliquod opus publicæ luci efferre voluerit, ad ejus non tam ornamentum, quam tutelam, Patronos elegerit, iisdemque laborum suorum curas inscripserit, a quibus, &

invidorum morſus evitare, & apud omnes exiſtimationem ſaltem aliquam adſequi valeat: hoc etiamnum meam, qua diu anceps hæſeram, cui titulum huic Hiſtoriæ Princ. Langob. Tomo ponerem, voluntatem ſollicitavit. At anxietatem hanc meam animo expuli, quum ad veſtram ILLUSTRISSIMAM URBEM mentis oculos datum ſit advertiſſe; e cujus Cl. Civibus ſtimuli ſimul, monumentaque ad hujus plenam Hiſtoriae deſcriptionem eruta, atque adparata. Ab Epiſcopo præcipue Tropeenſi Ill. Cive veſtro, quo familiariſſime dudum uti conceſſum eſt, permulta mihi quidem ſubminiſtrata emolumenta, quæ ad rem noſtram utique pertinebant. Immo ad alterum quoque meum APPIAE VIAE opus, elapſis annis impreſſum, manum ipſe mihi amice porrigens, quorumdam in eo ſphalmatum (aliorum potius, quam mei culpa exſcriptorum) maculas humaniſſime oſtendere dignatus fuit, in illo praeſertim Capite, in quo de Terlicii Urbe ſermo erat, quam ex fallaci aliorum relatione, chartulaque quadam a Rubenſibus olim Civibus, aut circumductione, aut interpolis, aut calumnia in vulgus educta, Terlicium, ut Rubi Coloniam credere, ſeductus exiſtimaveram. Sed ſi haec iſta ſibi tempus ſpectacula poſceret, non unius tantummodo calami vim in fraudulentos illos exploderem, qua dolos hoſce proſternerem; Verum etiam praeſigniora Urbis veſtræ decora præ indebita Ruben-

ſium

sium privilegiorum jactatione, effulgere praemonstrarem. Testem advoco Sanctissimi Domini Nostri BENEDICTI PP. XIV. Constitutionem, qua nec absque providentissimo consilio nuper Terlicii Cathedram cum proxima Juveniacensi Concathedralitatis titulo, Dignitateque exornarit, specioso illo Diplomate, in quo Ecclesiæ, Urbisque vestræ laudes cumulatim distinguuntur. Eccui namque, ILLUSTRISSIMI PROCERES, ignota illius in veteribus chartis monumenta, & apud Scriptores repetita Insignium encomia; quibus & Civitatis pulchritudo, ædificiorum compositio, Civium humanitas, ingenium, claritas prædicatur? An non æque a cunctis, neque hujus solummodo Regni, sed totius Italiæ Provinciis pervulgata agrorum vestrorum ubertas, magnitudo, opulentia, quod oleis, frumentisque non tam copia, quam celebritate, aliis Italiæ agris antecellat? Quid de aëris salubritate, quæ suprema ingeniorum altrix, & ministra existimatur? Neque equidem immerito Cives suos ad artes, scientiasve omnes adipiscendas alit, disponit, protrahit, quorum Cll. VV. non unum heic retexere deberem Catalogum, qui aut dignitatibus, aut literis, vel armis benemeriti floruere, ad eorum monumentum aere perennius erigendum. Sat illorum veteres, & nuperi Scriptores meminere. Satisque nos adhuc inspicimus, quot Romae, quot alibi virtutum suarum munera, praemiaque debita affluentissime colligant. Norunt

runt

runt ifthæc Cives tui, tuaque Provincia; norunt omnes, quam virtute arma, armis militia, milites laureis, laureae infigniis, infignia gloriis, laudibus, præmiifque decorata fuerint. Haec me confufim innuiffe fit fatis: diftinctim enim ea recenfere veftris in vultibus ruborem, animis perturbationem inferrent profecto; quum æquo prorfus pede vobifcum meritum, ac moderatio incedant, quibus non tam veftra virtus, quam Urbis gloria augetur, ac virefcit quotidie. Neque in pofterum, aut virefcet minus, aut florefcere definet, fi vos ea metipfa ad Urbis cuftodiam vigilantia, ad ingenii culturam follicitudo, ad animi moderationem diligentia, comitas, confuetudo circumvenerit. Quibus ab virtutibus non addubitandum, Præclariffimi PROCERES, fpondeo, quin Terlicium, ejufque Incolæ ad majora perpetuo fe extollant, Orbique Univerfo lucem fuam profundant; quod Altiffimi Domini Providentia efficiat enixe voveo, ac deprecor.

Neapoli Kal. Sextileis CIƆIƆCCLIV.

ELEN-

Elenchus eorum, qui in hoc Tomo V. continentur.

FRANCISCI MARIÆ PRATILLI
DE CATALOGO PRINCIPUM SALERNI
MONITIO.

Quem Beneventi, & Salerni Principum Catalogum, Cavenſi chronico praefixum, in antecedenti Tomo hujus operis legentibus jam pollicitum, hujus poſtremi tomi initio publicae luci commendo. Quam ob cauſam hoc egerim, Lectori meo humaniſſimo lubens fateor. Peregrinius noſter diviſim catalogos Abbatum Caſinenſium cum Benev. Ducum aetate, illorumque deinde pleniſſimam ſeriem, & horum, Principumque Salerni chronotaxes ex Archivii Caſin. S. Sophiae Benev. aliiſque autographis exemplatos, diviſim in ipſius Langob. Principum Hiſtoria, & (ut ita dicam) in fruſta diſſectos, pene confuſim, & inordinate produxerat; indeque iſtorum Beneventi, & Salerni Principum ſeriem, aetatem, ſucceſſionem, aliaque in ſua annorum comparatione, quam infra dabimus, clare nimis, diſtinteque, ſuo adjuncto illorum Stemmate, aperuit, atque enodavit; ac poſtremo de Stemmate Atenulfi I. Capuae Principis (e quo Dynaſtae permulti Capuani Principatus originem ſuam traxerunt) Diſſertationem perquam eruditam elucubravit, Stemmate quoque in expanſa tabula adjuncto, tam Langobardorum ab Atenulfo ſubſecutorum Principum, quam etiam Northmannorum. Ut igitur haec omnia, inſimul cum brevi Necrologio inedito Monaſterii S. Benedicti Caſinenſium Capuanae Civitatis (a quo ejuſdem Principum, aliorumque ejus Principatus Comitum, & Magnatum nomina, familiae, ſucceſſiones, dieſque emortuales dignoſci valeant) uno in loco diſpoſita cuderentur, hocce in Tomo unitim typis conſignare curavi, eaque meis notulis, & animadverſio-

nibus exclarescere, ut legentibus facem, praeferrent, veritatisque semitam aperirent ad Langobardorum Principum, eorumque progenies distinguendas.

Pauca quidem ad nodos aliquos exsolvendos Cl. Peregrinius adnotaverat, illaque sitim magis adcrescere, quam extinguere venerandae antiquitatis cultoribus poterant: guttatim enim (ut ita dicam) aquam sitientibus praebuit, quum illi plenam ollam, redundantemque pro necessitate expectarent. Neque Muratorius in Annal. Ital. cuncta, quae ad nostratum Principum successiones, aetatesque necessaria erant, distinxit, Salernitanorum praecipue Principum, eorum initia quandoque, vel obitum, aut praevertens, aut postponens, ut infra patebit. Immo neque idem ipse Anon. Saler. To. II. hujus operis integre recusus; neque alii qui Salernitanae, aut Amalfitanae urbis res deinde pertractarunt, nullam suorum Dynastarum distinctionem, quoad eorum aetatem, regiminis initium, vel finem, posteritati pro veritate, criticave lance pensitantes, amandarunt: quin potius tot ambagibus, erroribus, fabellisque eorum Historias immiscuerunt, ut stomachum potius legentibus moveant, quam comprimant.

Ex hoc nostro Cavensi Catalogo eorum nomina, successiones, ordinem, aetatem, obitum, cunctaque ad aptiorem ipsorum chronotaxim spectantia, Benevole Lector, habebis. Quadere integram illi, sacramque fidem praestandam fore judico, quod totus ipse Chronographus, fuerit in veritate inquirenda, posterisque fideliter adprobanda. Revera namque pene totum Cavense Archivum qui pervolutaverint, adamussim chartae illius Coenobii annis respondent, quibus Salerni Principes vixerint aut defuncti fuerint; sique de aliquibus chartae illae sileant, satis ab Salernitano Anonymo, ab Chronico Amalfitano (quamvis hoc mendis innumeris, fabulosisque narrationibus fuerit conspurcatum), ab Heremperto, a Romualdo Salernitano, aliisque Langobardis Chronologis ista explanantur, ut suo loco patebit.

Char-

Chartas profecto omnes Cavenſis Monaſterii pervolutavit Peregrinius. At Chronicon iſtud, ſeu Principum Salerni Catalogum prae manibus quidem (neque aliter ſuſpicari poteſt) nullatenus habuit, niſi jam prius in lucem tradita ejus Hiſtoria Princ. Langob. An.MDCXLIV. Nam ſi illum ſub oculis antea habuiſſet, multa quidem in ejus Stemmate (quod infra dabitur) Salerni Principum caſtigaſſet, pluraque auxiſſet; neque in Joanne II. (quem I. potius adpellare debuiſſet) adfirmaſſet: *ignoto rerum ordine Principatum obtinuiſſe*: *ſicuti nec quidem conſtat, quo caſu eundem Principatum amiſit Pandulfus* (potius Paldulfus) : quum haec apertiſſime enodentur in praefato Cavenſi chronico, ſeu Principum Salernitanorum Catalogo, ut ſuo quaeque loco Lector agnoſcet. Multa quoque in dicto ſtemmate dubitanter Peregrinius adfert, quae pro certo adfirmare potuiſſet, ſi Chronici hujus, atque Catalogi lectione inſtruebatur. In altero certe Hiſtoriae ſuae Tomo, quem ille pridem promiſerat, iſthaec fortaſſe melius diſceptare, atque explicare fort. contigerat, quum poſt annum MDCLIII. Chronicon iſtud, teſte Fabio Vecchionio ejus amanuenſe, exemplandum ſibi praebuiſſent Cavenſes fortaſſe Monachi. At ſuo, noſtroque fato in cinerem Tomus, & Chronicon autographum cum hocce Catalogo abiit, quorum prior jam fuerat abſolutus, & alterum pene ad miraculum exemplatum, & ab incendii periculo evaſum, quod ſane deflendum magis, quam enarrandum. Ceterum ſeries horum Principum, illorum epoche, Principatus tempora, ſucceſſioneſque ab nemine alio expectari, quam ab noſtro Cavenſi Chronologo poterant. Multa etenim aut penitus ignota, aut ſaltem dubia Peregrinio, aliiſque antea extiterant, quae modo apertiſſime eluceſcunt; reſque Salernitanae Dynaſtiae poſt Camilli noſtri labores, meaſque curas pene in integrum reſtitutae, & vix lacuna aliqua expleri deberent: quod a Salernitanis, aut Cavenſibus Cl. Viris ſuppletum, quod ſua magis intereſſe videatur, expectamus. Ab ipſis etiam Diſſertationem Prin-

cipatus Salerni finium, extenſioniſque, tam in ipſius ſub Siconulfo initiis, quam ſequioribus deinde ſaeculis diu expetitam, & efflagitatam fruſtra uſquemodo ſperavi, quae non huic operi ſolummodo decus; ſed, quod magis eſt, eorum Patriae ſplendorem, ac gloriam auxiſſet.

Fueritne idem hujus Catalogi, & Cavenſis Chronici deſcriptor, ignoramus: neque aliquid profecto nobis commodi, aut utilitatis hoc ſcire conferre poterit, quum Auctor nomen ſuum poſteritati caelare voluerit. Conjectari utique abſque ſcrupulo poſſumus, unum fuiſſe (ab Chronographo Cavenſi diverſum) ſcriptorem iſtius Catalogi, qui revera Ducum, ac Principum Beneventi ſeriem ab S. Sophiae Chronologis, aliiſque illius Urbis Scriptoribus tranſcripſit; ipſeque Salerni Dynaſtarum Catalogum ab ſui Monaſterii (Cavenſis namque Monachus cenſendus eſt) chartis, & Scriptoribus, ſeniorumque traditionibus, aut antiquo alio Regeſto proſecutum. Neque illos ipſos, qui Chronicon Cavenſe confecerunt, hujus Catalogi Auctores dixerim, quum in aliquorum Principum, epoche definienda, aut erraverint, aut verbum nullum fecerint, ſcilicet de Joannis Lamberti genere, & Paldulfi Principis educatione, ejuſque fato: de Manſonis Principatu, ejuſque poſt ejectionem eventu; neque de Joanne Principe quiſnam fuerit, quibuſque artibus Princeps inauguratus poſt Manſonis ejectionem. Nullam fere de Principum uxoribus memoria; neque modicae in annorum ſupputatione hallucinationes, & ſphalmata. Qui igitur iidem Auctores Catalogi hujus deſcriptores cenſendi ſunt, qui ſibimetipſis ſaepiſſime contradixerint, neque idem in Catalogo quod in Chronico enarraverint? Alius proinde Chronologus, Cavenſis fortaſſe Coenobii Monachus ut dixi, exiſtimandus eſt, qui ſeriem Salernitanorum Principum poſteris exhibuit. Utinam autem ſicuti eorum ordinem, aetatemque deſcripſit, annos quoque quibus eorum filii, aut exteri cum iis in Principatu conregnarunt diſtinxiſſet! parvam profecto, levemque laboris,

& cu-

& curae follicitudinem mihi dediffet ad eorum difpofitionem interponendam ! Et quidem in Gifulfo I. quid certi de Prifci Principatu ? quid de Paldulfo fub Joannis Lamberti paedagogia ? immo poft adoptionem Paldulfi nihil prorfus diftinctionis de indubia Manfonis Amalfitani epoche ; & an aeque cum Paldulfo fimul Principatum femper tenuiffet , an non : aut poft mortem Paldulfi, Manfo folus thronum occupaverit , vel fimul cum ipfo aliquando regnaverit , vel Principatui cefferit, aliaeque hujus pelagi fyrtes, ac fcopuli, qui nobis in eo navigantibus iter impediunt, periculaque, & naufragium minitantur. Non equidem Catalogi hujus defcriptori, fed ejus amanuenfibus crimen impingo , qui autographum aliquomodo corrumpentes , five interpolantes, Chronologiae feriem inverterunt. Meis pro viribus ab Cavenfi Chronico, ab aliis Chronographis, a veteribus chartis, a Peregrinii ftemmate (quod facem mihi praemonftravit) veritatem aliquantifper faltem eruvendam fpero , quam in meo novo Principum Salernitanorum Stemmate producam, cui fi humaniffimus Lector non fuae congruere voluntati nofcet , errores corrigat precor, atque infto, ut in melius fe erigat Langobardorum noftrorum Hiftoria, quae nodis quamplurimis & ambagibus implicatur, ut in Tomis praecedentibus obfervavimus, & in hoc pofteriori plenius agnofcetur. Atque haec brevi dicta fufficiant.

INCIPIT CATALOGUS DUCUM BENEVENTI, ET PRINCIPUM SALERNI.

ZOtto Dux primus in Benevento tenuit Ducatum fuum Langobardorum poft fuum adventum ann. circ. XX.
Aroges (1) Dux II. per ann. L.
Ajo ejus fil. per A. I. menf. VII.

Ra-

(1) Sc. *Arechis*, *al.* *Arachis*, & *Rachis*.

Radoalt (2) An. V. menſ. II.

Grimualt ejus frater poſt eum An. XV. menſ. X. (3) Regnum poſtea Langobardorum optinet per A. IX. menſ. III. mortuo Rege Aripert.

Romoalt ejus fil. per A. XV. menſ. XI.

Grimualt alter per A. III. menſ. II.

Geſulfus per A. XXIV. (4) menſ. IX. & poſt ejus obitum regnavit in Benevento ejus filius

Romoalt alter per A. XXV. menſ. VII.

Adilaus (5) ſedit A. I. menſ. IX. qui poſtea fuit occiſus,

Gregorius Dux miſſus eſt Beneventum a Rege Langobardorum Leutprand. (6) Regnavit per A. VII. menſ. IV.

Godeſcalcus (7) per A. III. menſ. IV.

Geſulfus alter ſedit per A. XII. (8) menſ. VII.

Leoprand Dux (9) fuit per A. III. menſ. VII. poſtea Benevento pulſus eſt,

Aroges alter, qui primus Principem (10) ſe nominari fecit in Ben. Regnavit per A. XXIX. menſ. II.

Gri-

(2) Radoaldus Dux ſimul cum Grimoaldo A. V. M. II. quo mortuo regnavit ſolus ejus germanus Grimoaldus; inde Rex Italiae, ut infra.

(3) Chron. S. Sophiae tribuit Grimoaldo A. XXV. ſed revera tam cum fratre, quam ſolus, & poſtquam Rex inauguratus fuit non A. XXV. ſed potius A. XXX. menſ. III.

(4) Chron. S. Sophiae, quod multis in annorum deſignatione erroribus ſcatet, Giſulfo Duci Annos tribuit XVIII. qui revera fuerunt A. XXIV. menſ. IX. ut infra etiam contra Peregrinii ſupputationem propugnabimus.

(5) Sc. *Adelais*, *Adelays* apud alios, & *Audelaus*.

(6) *Liutprando* Rege poſt necem Adelays.

(7) De hujus Ducis, quo regnaverit tempore, varii varia. Peregrinius illos conciliare ſtudet: at neminis tam aptior chronologia, quam noſtri Scriptoris, ut infra.

(8) Chronologus Sanſophianus huic Duci Annos tribuit VII. ſed quam male ſuo loco patebit.

(9) Scil. Liutprandus. Chr. S. Soph. eum adpellat *Limpradium*. Uſque huc ſupradictorum Ducum aetatem diſtinguit Peregrinius, ut infra. Aliorum inſequentium uſque ad Sicardum, & Siconulfum Primum Salerni Principem ejus germanum, poſt eum ſupplebo ad Chronologiae integrum complementum.

(10) Arechis II. Chr. S. Soph. *Archis*: Alii *Arichis*, & *Arechiſius*. Primus Beneventi Princeps. Chr. S. Soph. addit: *coronatus a Carolo Magno*; quod quidem inepte, ac ridicule dictum, ut animadverterat quoque Peregrinius,

ſua

LLI

A

S T E M

DUCUM, ET PRINCIPUM B

Usque ad Magnum Athenulfum Capuae, & B

A FRANCISCO MARIA

E X A R A T U

. Guidon. II. nepos
052. Solus ab 1053.
atu exutus est a

nte an. 1037.
it Surrenti,

Grimualt Princeps ejus filius per A. XIX. menf. VIII.

Grimualt alter Storefayz per A. X. menf. IV.

Syco Spoletinus, qui Comes (11) per A. XV. menf. VIII.

Sycard ejus filius (12) per A. VII. menf. IX. Ipfe ejus fratrem Syconulfum exulavit in Tarentino Caftro: qui poftea cum aliorum aufilio Principatum Salerni optinet A. DCCCXL. in menfe Madio Indicione IV. (13)

Syconolfus primus Salerni Princeps, qui ab Augufto Ludgoico poftea confirmatur in fuo Principatu. Regnavit per A. X. menf. IX.

Syco ejus filius puer, qui regnavit A. I. menf. VI. fub tutela Petri Comitis Viri illuftris de Salerno. Inde in Franciam ab Augufto Ludgoico perductus eft. (14)

& in

fua fubjecta ibi notula: *ad huc inauditum*. Arechis hic, depulfo Liutprando, Dux electus eft. Sed quoniam hocce folummodo titulo, dignitateque neutiquam fatur adquieverit, ad majora femper adfpirans, Principis titulum affumere voluit, ea fcilicet ratione, ut extincto jam in Italia Langobardorum Regno, ejufque Duces pene ad fervitutem redactos Carolus Magnus Aug. oppreffiffet, ipfe ad fublimiorem dignitatem oculos, mentemque adjiciens, qua utique regnum aliquomodo adfectaret, fupremoque fe Caefari aequipararet, Principis nomen decufque adfumfit, & ab ejufdem fe fubjectione vindicavit. Excogitaverat namque, Duces alios (quamvis non precarii Rectores extiterint, fed ejus Ducatus fupremi Domini, quo jure filii genitoribus, Populi tamen fuffragio, fuccederent, quum Summi Regis Imperium defeciffet, ipfi vero Augufteae Caroli M. poteftati fubditi nofcebantur) nondum propria libertate frui, fed ab Caefaris facultate potiffimum pendere; quadere ut nullum fupra fe Regem agnofceret, Principis nomen, ceu fummae auctoritatis decus, ac dignitatem arrogavit: eoque ex tempore nullam Carolo obedientiam, fubjectionem, atque fubfidium (ficuti & Duces alii præftare debebant) impendere, animo contendit. Immo neque ejufdem Aug. infcribi nomen in publicis chartis, aut nummis mandavit, quod apud Chronologos, ut fup. notavimus, certiffimum eft. Quod autem coronari palam fecerit, aut facro inungi oleo, hoc profecto dubitandum, quum hujufce rei memoria in Hiftoriis neutiquam defcribatur.

(11) Comes Compfiae, ut alibi notavi.

(12) Catalogi noftri defcriptor heic feriem Benev. Principum non eft profecutus; quod ipfe Salernitanorum feriem fibi adtexendam propofuerat.

(13) Potius *Ind. III* quae Majo illius anni decurrebat.

(14) Sico puer Princeps honoris ergo, non ad poenam, ab *Imp.* Ludovico fecum perductus eft. Nam ipfum militari cingulo exornare voluerat: quod hoc moris apud Langobardos aeque ac apud Francos erat, ut ex ve-

teium

Et in ejus loco ſupſtitutus eſt filius Petri prefati Comitis Adimarius, qui poſtea, ne Principatum ſuum amicteret, Syconem Principem de Francia revertentem, venenare fecit (15).

Adimarius Princeps per A. IX. & menſ. IX. (16).

Dauferius Ben. (17), qui regnavit vix dies XVIII. & ab ejus Thio Guaiferio ſtatim dejectus eſt a ſuo Principatu.

Guaiferius Balbus fil. Daiferi exulis Ben. Principatum uſurpavit per A. X. menſ. IV. Ab eodem Aug. Ludgoico carceri mancipatur. Sedit A. XVI. menſ. III. & Monachus factus eſt.

Weimarius ejus fil. per A. XXIII. menſ. VI.

Weimarius alter gybboſus dictus ejus fil. per A. XLII. menſ. III.

Geſulfus fil. Gybboſi per A. XLV. menſ. III. qui principare quoque fecit Priſcum (18), Comitem ſuum Teſaurarium, & Magiſtrum Palatii; & poſtea Palduſum fil. Pandulfi Capuae Principis ejus affinis, quem adoptavit in filium, & Principem Salerni (19).

Pal-

terum Scriptorum teſtimonio, praeſertim Paulo Diae. l. 1. c. 23. Militiae decus dupliciter candidatis concedebatur: nimirum, vel in ipſa bellica expeditione, qua nobiles Patricii, Dynaſtaeque ad bellandum laetanter pervolabant; vel in aliqua Curiae ſive Conventus convocatione, Impp. Caeſarum adventu, vel in ſimilibus Feſtivis actibus, ipſique tunc gladio donati, milites, equiteſque ſolemniter pronunciabantur, quod militari cingulo decorati coram omnibus eminerent. Ut igitur Ludovicus Auguſtus Siconi Principi dilectionis ſimul, ſubjectioniſque notam oſtenderet, ſecum illum adduxit, ut militiae ipſi cingulum, ſacrumque gladium traderet, atque Imperialis itidem Aulae, Curiaeque verſatum ſuae ſedi reſtitueret, quod Anon. Salernit. enarrat Cap. 89. To. II. hujus operis, licet diverſimode a Chron. Cavenſi, aliiſque ea ipſa deſcribantur.

(15) De hoc infra plenius agendum erit.

(16) Ejus uxor *Gumeltruda*, ex Anon. Salern.

(17) Sc. *Beneventanus*, qui prius ſua e patria in exilium damnatus erat. De ejus intruſione, ejuſque ejectione, alibi dictum.

(18) An revera Priſcus Principatum rexerit, aut ſimul cum Giſulfo Reip. regimen moderatus fuerit, incertum. Catalogus alter Salernit a Peregrinio editus, quem infra dabimus, Priſcum Principem ſignat. At non hunc vere Principem, ſed Giſulfi adminiſtrum fuiſſe potius judico, eo fort. temporis quo Salerni Principatus factionibus turbulenter agitabatur.

(19) In hac Paldulfi Chronologia conſtituenda, in ejus proinde adoptione,

Paldulfus prefatus Pandulfi Capue Principis filius post mortem Gesulfi Principavit cum Patre per A. II. mens. VII. sub tutela Joannis filii Lambert Comitis ejus at-

ne, Dynastia, expulsione, obitu, aliisque ad hujus Principis historiam pertinentibus pauca profecto ambagibus involuta, parumque explorata nobis supersunt. Ex aliquibus monumentotum frustulis, verosimiles conjectationes educam, quibus, nisi ad veritatem perducamur, eam saltem attingamus; atque (ut ita dicam) umbras umbris colorabimus. Ex Anonymo namque Salern. Cavensi Chronico, & ex hocce Catalogo nullam prorsus gestorum chronotaxim tam Pandulfi Capiteferrei Patris, ejusque filii Paldulfi ab Gisulfo adoptati, quam Joannis de Lamberto I. & II. expedite, & absque abstrusissimis nodis habere possumus. Neque haec quidem semita clare a Peregrinio nostro aperitur. Dicam tamen quae verosimilia mihi, magisque ad Historicorum istorum intelligentiam, eorumque conciliationem congrua videbuntur. Pro certo sane habendum est, Gisulfum Principem, postquam a Landulfo Benev. sua sede depulsus fuisset in fine A. 971. per Pandulfum Capiteferreum Cap. Principem post annos circ. duos suum reciperasse Principatum, seque absque liberis noscens, qui succedere ipsi possent, Paldulfum adolescentulum Pandulfi filium adoptasse vel in fine A. 974. vel initio A. 975. *sive grati animi*, ut animadverterat Peregrinius in not. ad Anon. Salern. in fin. *sive pacti lege adstrictus*. Sed ob alias quoque causas, rationes, ac circumstantias ad hanc adoptionem Gisulfum devenisse fatendum est. Ipse etenim tunc Graecis neutiquam adjunctus erat, ut antea (quod Cl. Muratorium fefellit, ut infra), quum ab iis auxilium nullum in sua captivitate obtinere potuisset; imo Saracenis foederati eo temporis Graeci, Salernitani Principatus fines in Bruttiis, & Lucania (ut notum apud Chronologos) ad diem infestabant: quin etiam subditis item non aeque cunctis obsequii gloria firmata adhuc erat: Comites aliqui ipsius Principatus cum proditore Landulfo etiamnum adligati; neque Landulfus ipse parvi momenti hostis erat, qui foedera alia inter haec, amicosque novos ad se accedere, & Gisulfum denuo suo e solio exturbare nequiret. Huic igitur hosti potentissimum Principem opponere, qui suis adjunctis militaribus copiis aemulum evertere potuisset, opus quidem erat. Quemnealium sanguine sibi aeque ac foedere conjunctissimum, militiae strenuum ducem, atque Othoni Imp. Aug. carissimum pro se eligere poterat, quam Paldulfum Capiteferrei Principis filium, cujus gloria, virtus, fortitudo, potentia (erat namque Capuae, & Beneventi Princeps, Spoleti Dux, & Camerini Marchio) apud Langobardos, totamque Italiam maximi aestimabatur? Nihil igitur in hujus Principis designatione deficiebat, quin securitati propriae, ejusque Dynastiae malum, aut detrimentum deinceps eventurum foret, recto consilio existimavit Gisulfus. Et revera quod excogitaverat, obtigit: Otho namque Caesar ille fuit, qui Mansonis audaciam Salerno occupato confregit, urbeque, ac Dynastia recepta, illam legitimo Principi restituit, ut mox dicemus.

Tot ergo rationum momentis impulsus Sal. Princeps Gisulfus, Paldulfum Capiteferrei filium adoptavit. Et quoniam nondum ad regendum Principatum ipsum idoneum excogitabat, Joannem de Lamberto (seu Lamber-

atfinis. Poſtea Manſo Malfitani Ducis fil. eum depellere conatus eſt; ſed pacificati ab Octone Aug. Principatum ſimul tenuerunt per A. II. menſ. VII.

Mon-

berti fort. filium, aut nepotem Gemmae Sal. Principiſſae, Spoletinorum Ducum agnatae, ut indicat Oſtienſ. l. 2. c. 6.) Laurini Comitem (quo exutus jam fuerat proditor Landulfus) adoleſcentulo Principi adjutorem dedit, cui Salerni commoranti, non Capuae apud genitorem, inſtructiones porrigeret, quibus populos regere, juſtitia pietate, prudentia, aliiſque virtutibus imbutus merito valuiſſet. Ita ad menſem Octobris A. 978. quo Giſulfus diem clauſit extremum ſe Salerni Dynaſtiae res geſſit: eoque demortuo Paldulfus Pater, & filius Principatum tenuere (defuncto fort. vel illinc diſceſſo Joanne ejus paedagogo) uſque ad A. 981. quo Capiteferreus occubuit menſe Aprili, ipſeque Paldulfus ſolus Principatum Sal. moderatus fuit Sed quouſque ſuum hocce modo imperium pacifice protenderit, ignoramus. Manſo quidem Amalfitanus non ante obitum Capiteferrei, bellum in Sal. Principatum potuit excitare, quum Pandulfi Capuani Princ. nomen cunctis venerationem aliquomodo, ac formidinem incuteret: Quare non ante Julii menſem, aut Auguſti ejuſdem anni, Salernum ipſe invadere potuit cum conjuratorum tam urbis quam Principatus auxilio, quo Paldulfus a ſua Sede depulſus eſt. Solus igitur poſt mortem Patris vix paucis menſibus regnavit. Cumque eo temporis Otho II. Aug hiſce in Regionibus moraretur, ut Graecis bellum indiceret, facillime ad Landulfi Capuae tunc Principis, cujus amicitiae vinculo jamdudum tenebatur, ejuſque germani Paldulfi Salernitani preces, Auguſtus Salerni obſidionem confecit novembri menſe (ut ex Cav. Chron.) Paldulfo ejus Principe cum antedicto uſurpatore Manſone conciliatis: quibus inſimul Principatus idem adſignatus ſub certis fort. conditionibus, & pactis, quae nobis adhue ob Scriptorum inopiam, aut ſilentium, neutiquam innoteſcunt. Muratorius in Annal. Ital. A. 981. quibuſnam rationum momentis, aut Scriptorum authoritatibus fultus adſeruerit, Othonem Imp. in Paldulfum Principem arma vertiſſe, ac Salerni urbem dira obſidione praecinxiſſe, expectamus. Quandoquidem neque Paldulfus Graecis devinctus tunc erat, ut ſuo e cerebro adſtruit, neque verba Romualdi Sal. A. 981. neque Hermannus Contractus in Chron. neque Lupus Prot aut alii, quos ibi memorat p. 459. & ſeq. Iſti namque de Salerni obſidione verba utique faciunt; nullimodo autem de Paldulfi ab Othone Aug. alienatione, Graecique Imp. amicitia, ſeu foedere: quod quidem ſi haec ita eo temporis contigiſſent, neutiquam Scriptores notabilem hanc circumſtantiam ſilentio praeteriiſſent. Audiatur, quaeſo, quae dixerint. Romualdus: *Veniens* (Otho) *Salernum obſedit, cepitque illam expugnans*. Anne verba haec in Manſonem potius, quam in Paldulfum iram Caeſaris indicant? Quid Hermannus, audiamus: *Otho peragrata Italia Campaniam, Calabroſque fines cum exercitu ingreditur*. Ubinam Salerni obſidio, aut Paldulfi inimicitia? Lupus etiam de bello in Saracenos confecto locutus eſt. Neque aliud a chartis, quas Murarorius adduxit, evincitur, quam Salernum ab Othone obſeſſum fuiſſe menſibus Novembri, & Decembri A. 981. ibique Domini Nativitatis feſta fort. celebraſſe. Cur, amabo, deficere potuit Cl. Muratorius a ſententia Peregrinii adfirmantis, Salernum ab Othone non contra Paldul-

ſum

Manso cum Joanne (20) regnavit A. III. mens. II. & pulsus est a Joanne altero fil. Joannis Lamberti Comitis (21).

Joan-

sum, sed pro Paldulfo in Mansonem fuisse aggressum, nulla unquam ratione, vel levi quoque conjectura munitus, & tamen neuter ab Cavensi Chronico, in quo plenissime obsidio isthaec descripta, instructus fuerat sed his pertransennam adnotatis ultra progrediamur.

Haec utique in A. 981. obtingere debuere, antequam Othonis copiae in Graecos insiliissent, suis tunc etiam Salerni, & Capuae aciebus adjunctis. Dicendum igitur Paldulfum ab mensis Aprilis exitu A. 981. post paucos menses exutum Principatu fuisse, & cum Mansone a fine ejusdem anni regnasse ad annum usque 983. quo Paldulfus, & Manso Salerni Principes e solio exturbati sunt ab Joanne, ut mox dicemus. Qui Joannes mortem Othonis II. Aug. intelligens, & tunc fort. Paldulfum in extremis vitae suae laborantem praesentiens (quum ex Necrologio Monasterii S. Benedicti Salerni, quod Cavensi in Archivo adservatur IX. Kal. Sept. decesserit) amicorum auxilio Salerni Urbem, ac Dynastiam occupavit: ita ut Paldulfus hic Princeps regnaverit cum Gisulfo A. II. mens. I. cum Patre Capiteferreo sub tutela Joannis de Lamberto senioris Comitis Laurinensis A II. mens. X solus mens. circiter IV. simul cum Mansone A. circ. II. saltem incompletis. In Catalogo igitur, qui hoc loco facillime mutilus, vel interpolatus male adsignantur Paldulfo Principi Anni duo mens. septem cum Patre, & simul cum Mansone A. II. mens. VI. nisi fort. ipse incluserit etiam menses illos, in quibus Dynastiam rexerit ad ipsius usque obitum, qui tamen revera anni fuissent II. mens. IV. transpositis fort. numerorum literis IV. in VI. Haec animadvertenda duxi, ut legentibus facem praeferam ad Catalogi nostri, & Cavensis Chronici intelligentiam; & quoad Peregrinium nostrum attinet, quae sibi aut obscura, aut incongrua, dubiave videbatur, explanata, ac vero magis similia adjicerem. Conjectationes hasce meas ex Salern. Anon. Cavensi Chron. & chartis, aliisque Scriptoribus, Peregrinio ipso Duce erutas in medium produxi, quae nisi Lectori benevolo satisfecerint, eorum humanitati lubens merito me, measque conjecturas remittere adfirmo.

(20) Heic indubie hallucinatus est Catalogi scriptor, nisi ob amanuensis culpam annorum notae corruptae. Manso etenim Principatum arripuit post mortem Capiteferrei Capuae Principis; quare non ante aestatem A. 981. cumque ab Joannis filio (quem II. adpellat in Stemmate Peregrinius) Salerno ejectus fuisset in exitu A. 983. jam non anni III. mens. II ut Catalogus profert, sed A. duo, & mens. circiter sex Mansonis imperium perduravit, praemortuo Paldulfo Principe mense Augusto, ut dixi. Neque deinceps Capuae Principes ad Salerni Principatum adspirarunt. *Manso cum Joanne regnavit*. Amanuensium sphalma; lege proinde absque errandi dubitatione: *Manso cum Paldulfo regnavit &c.*

(21) Male hunc Joannem, *secundum* appellat Peregrinius in stemmate Princ. Sal. quum revera Joannes ejus Pater (*Lamberti* dictus, quod Lamberti Theatensis fort. Comitis e Ducum Spoleti progenie natus fuerit, ut ex Charta Monast. Casin. A. 980. erui posse autumo, in qua de Lamberto

 Co-

Joannes cognomine maledictus fil. Joannis per A. XI. (22).

Wido ejus fil. A. III. menſ. VI. (23) cum Patre ſuo Joanne, antequam in igne damnatus periiſſet (24).

Weimarius Princeps ejus frater benignus, & clemens

Comite, ejuſque filio Joanne Comite fit mentio) non Princeps, ſed Principis paedagogus fuiſſet. Ejus filius, Joannes etiam nomine, Patre vivente, fautores multos, amicoſque allicere poterat, qui Paldulfum aeque ac Manſonem oderant, ut ſibi adjungerentur, ad Manſonem (defuncto tunc fort. Paldulfo, cui grati animi nota jurejurando quoque obfirmata, jam defuerat) Salerno exturbandum, ejuſque Dynaſtia potiendum. Neque Cl. Muratorii in Ann. To. 5. opinio ſubſiſtit, aſſerentis Maoſonem Amalfitanum cum filio ſuo Joanne Principatum arripuiſſe Salernitanum, quum nullimodo Salernitani patrem ejeciſſent, retento filio: neque ſcriptores, Joannem hunc Manſonis filium, ſed Joannis alterius fuiſſe teſtentur: quod etiam patet, ex Cavenſis Arch. charta A. 985. in qua legitur: *Quam (terram ſcil. in pertinenciis Laurini) Joannes Comes ejus Pater donaverat prefato Monaſterio &c.* Imo conjectandum poſſe cenſeo Joannem illum Comitem, Salerni Principis Patrem, illum ipſum fuiſſe, qui cum *Traſemundo Theatenſi Comite ejus conſanguineo donat Caſinenſi* Caenobio aliqua bona *in Comitatu Pinnenſi, ipſi ſpectantia* ſub dat. IV. non. April. 976. qui poſtea Joannes aliquo ex infortunio ab Theatenſi Comitatu vel ejectus, vel a Giſulfo, vel a Capiteferreo ejus adfinibus (ut ſup. notavi) evocatus fuit, eique filii ſui Paldulfi cura demandata, Laurini Comitatum ob Landulfi proditionem, Giſulfi antea Fiſco adjudicatum, ipſi Joanni fuerit elargitus. At ſi Literatis viris mea iſthaec conjectatio neutiquam ſatisfaceret (quod nimirum de Joannis, & Lamberti genere nihil omnino certi conſtitui poſſit) novis eorum argumentis, & animadverſionibus productis, eiſdem manus adjungo, qui meas haſce curas improbaverint. Notandum tamen, ea, quae Peregrinius, Romualdus Salern. Anon. Sal. Cavenſe Chronicon, aliique qui haec nobis guttatim tradidere, non aliter explicari, aut conciliari profecto poſſe, quam uti meis veroſimilibus conjecturis adſtruere ſategi.

(22) Rotundo numero: at revera A. X. menſ. VIII. quum Joannes Principatum arripuerit ab Prid. Kal. Januar. A. 984. ad 20. diem Auguſti A. 994. ut ex Cav. Chron.

(23) Si Guido cum Patre regnavit A. III. menſ. VI. quo mortuo collegam accepit Guaimarium menſe Auguſto A. 988. Igitur retrocedendo, nobis innoteſcet quo menſe, & anno primum Joannes Princeps Collegam acceperit Guidonem, ſcil. in fine menſis Februar. vel Martii initio A. 985. ut ex eodem Cav. Chron evincitur.

(24) Ita adpellatus, quod ſceleribus, flagitiiſque deditus vitam duxerit ſibi aliiſque noxiam. Ipſum deinde cum ſcorto concumbentem periiſſe tradunt Scriptores ea nocte, qua Veſuvius flammarum globos undique circumtulit. Quod profecto anſam dedit multis exiſtimare ejus animam in gehennam proruiſſe, ut alibi dictum.

mens (25) per A. XLIII. menſ. IX.

Weimarius alter ejus filius per A. XXXIV. dies XVII. optinuit Principatum Capuae a Chuonrado Imp. Theotonico, & Ducatum Malfitanum, & Surrenti. Sed ab eiſdem poſtea occiſus eſt (26).

Joannes ejus fil. regnavit cum Patre A. IV. menſ. IX. qui Ducatum Surrenti tenuit ſecum, poſtquam Patrem eſpulerunt ab illo (27).

Wido alter, Weimarii frater per menſes II. & ipſe erat Thius Geſulſi Principis (28).

Geſulſus fil. Weimarii A. XXXIV. nondum completis a ſuo Principatu per (29) R. Viſcardum Ducem cogna-

(25) Ut morum diverſitatem a ſuo genitore extolleret, benignum Guaimarium, atque clementem nominat qui revera Princeps fuit humaniſſimus, & piiſſimus erga Deum, ſuoſque ſubditos.

(26) Gualmarius IV. Sal. Princeps glorioſiſſimus, Capuae etiam Principatum obtinuit ab Imp. Conrado A. 1037. (non autem 1038. ut Peregrinus adfirmavit) Pandulfo ejecto. Inde Amalfitano Ducatu potitus eſt A. 1039. Et inſequenti anno etiam Surrentino: Eapropter Dux Italiae cognominatus in veteribus Chartis, quarum duas legi in Arch. Cavenſi, alteram penes Monachos S. Mariae Matris Domini Dioec. Nucerinae, aliamque in Arch. SS. Trinitatis Venuſiae, mihi olim ab Cl. V. Petro Ant. Corſignano, tunc illius Urbis Praeſule, mihi devinctiſſimo, communicatam. Finis tamen hujus illuſtris Principis tragicus fuit, quia in ipſum Salernitanorum Primores aliqui cum Amalfitanis, & Surrentinis conjurantes, illum occiderunt A. 1052. ut diſtincte narrat Cav. Chronologus.

(27) Vereor ne aliquis heic error ex amanuenſium incuria irrepſerit: nullibi namque legimus, Guaimarium IV. ejus patrem Surrento pulſum fuiſſe aliquando: inviſum quidem, communique odio exceptum. Conjectarem itaque, Chronologum noſtrum nihil aliud his verbis: *qui Ducatum Surrenti tenuit &c.* deſignaſſe, quam Joannem a Patre ſocium in Principatu admiſſum, Surrenti ſedem ſuam fixiſſe, quod ab ejus Urbis civibus benignius acceptus eſſet, Guaimario annuente, ne illorum animi iniquius exaſperati, in eum aliquid moliri tentaſſent, ut poſtea contigit.

(28) Guido, cujus meminit heic Chronologus noſter, germanus fuit Guaimarii IV. Ille bellicoſus & ſtrenuus miles in conjuratos arma vertens, fratris ſanguinem rebellium deſtructione ultus eſt. Salernitani eum Principem propter ejus virtutem, & humanitatem laetanter proclamarunt. Sed ipſe generoſitatem animi ſui oſtendens, nepoti ſuu Giſulfo II. Principatum avitum reſtituit: qui tamen ipſi in retributionem, & praemium Surrenti dominium ceſſit, ut Surrentinos opprimeret, ne iterum in Salerni Principem arma verterent.

(29) Nempe Robertum Viſchardum, qui Sorori Giſulfi Principis ante annos multos connubio adjunctus, eum Principatu dexpoliavit, de quo plura in Chron. Cav.

gnatum suum impie dexpoliatus est A. MLXXII. (30), postquam in Salerno Civitate dominati sunt Langobardi per A. CCXXVII. (31)

CA-

(29) Potius MLXXV. Amanuensis fort. imperitia binos II. pro V. reposuit.

(31) Chronotaxis isthaec ex Librarii profecto oscitantia nequit subsistere, ut vides. Quum enim ab A. DCCCXL. Salerni Principatus, a Beneventano divulsus, fuerit institutus, Siconulfo ibidem sublimato, iisque Gisulfo II. postremo Langobardorum Principe depulso, defecerit A. MLXXV. jam non anni CCXXVII. sed potius CCXXXV. ibi Langobardos dominatos fuisse palam ostenditur. Amanuensis, ut reor, denarii numerum X. in V. decurtavit, duosque unitatis numeros disjungens, qui V. revera erat, chronotaxis ordinem invertere studuit. Quod utique non una solummodo vice haec contigisse in veteribus Chronographis nostris superius adnotavimus. Ceterum quoad uniuscujusque aetatem, Principumque Salern. successionis ordinem pertinet in Tabula expansa Lector inveniet. Postque meam, Peregrinii nostri alteram exhibebo, eamque gastigationibus aliquot, notulisque meis locupletatam.

CAMILLI PEREGRINII
DE CHRONICO PRINCIPUM SALERNI &c.

Arum utile Chronicon, & quidem minima diligentia consarcinatum Opusculum exbibeo, quod Ducum, & aliquot Principum Beneventi, nec non Principum omnium Salerni, atque priorum Regum Siciliae nomina aliunde notissima, & tempora aliis in Chronicis decantatissima pessime describit. Illud autem foras emitto, quod unum, atque alterum Salernitanum Pincipem prodat adbuc ignoratos, meaeque diligentiae esse duxerim, lapidem nullum, quem profectui ad banc struem esse cognoverim, non admovere. Verumtamen de eo aliud, praeter boc prolixiori sermone praemonendum, vix babeo: ea scilicet sublevatus cura a Joanne Simone Marescalcbo, qui Notula ad finem adpicta testatus est, quae mibi ex more fuissent adnotanda. Exemplar autem, ex quo est exceptum, papyraceum quidem illud, exstat apud Joannem Baptistam Prignanum, Salernitanum Patritium, patriaeque antiquitatis studiosissimum, quod aetatem certe commonstrat ab anno 1548. *quando ex antiquo Autograpbo exscriptum adseritur a Marescalcbo, estque ejusmodi epigrapbe praenotatum* : Numerus annorum Regum, Ducum, Principumque Salerni, & Beneventi. *Quam sive ab novitio exscriptore, sive ab Cbronici Auctore effrmatam, consulto rejeci, eam ratus nil sapere, nec antiquitatis, nec veritatis: Duces enim, & Principes Beneventi baud Duces, & Principes dicti fuerunt Salerni, quod passim plerique neoterici gratis invexere; Regesque Siciliae neutrius noscuntur urbis, seu Duces, seu Principes adpellati: substitui idcirco epigrapben aliam enucleatius, ac minutius adnotata in Cbronico exponentem; istaque satis de boc Opusculo.*

CHRO-

C H R O N I C O N

DUCUM ET PRINCIPUM ALIQUOT BENEVENTI ET PRINCIPUM SALERNI.

Cum Appendicula Ducum Apuliae, & Priorum trium Regum Siciliae, Ducatus Apuliae, & Principatus Capuae.

ZOto Ducatum tenuit. Ann. XX.
Arachis. regnavit Ann. L.
Agio. Ann. III. (1).
Adoal. Ann. V. (2).
Grimoaldus. Ann. XXV.
Romoaldus. Ann. XVII.
Grimoaldus II. regnavit Ann. III.
Gisulfus. Ann. XVIII.
Romualdus II. Ann. XXVI.
Gregorius. Ann. VII.
Godescalcus. Ann. III.
Gisulfus II. Ann. VII.
Limpradius. Ann. VI. (3).

Archis Princeps coronatus a Magno (a) Carolo. An. XXX. Hic construxit Salerni Palatium, & Cappellam S. Petri, quae adhuc extat.

Grimoaldus filius ejus. Ann. XVII. (4).

Gri-

(a) *Coronatus* &c. Adhuc inauditum.

(1) Scil. Ajo fil. Arichis.
(2) Sc. Radoaldus cum fratre Grimoaldo.
(3) Lege Liutprandus.
(4) Grimoaldus Benev. Princeps Arechis filius non Ann. XVIII. sed potius XIX & mens. X. Principatum tenuit. Ipse namque Patri successit A. DCCLXXXVIII. nempe post annum, quo obiit VII. Kal. Sept. A. 787. X. Ind. ut ostendit pluribus ex chartis Cointus, & Pagius, quos sequitur Gattula in *diss. Hist. Cass. Par. I fol* 97. *seq* Hallucinatur tamen ipse referens ibi chartam quandam ad Monast. S Mariae de Cingla spectantem, quam a Librario male signatam, autumavit vel in epoche V. Anni Principatus Grimoaldi, vel in III. Indict. quae coherere nullimodo poterant inter se.

At

Grimoalt Storesaiz. Ann. XII. (5).
Sico Spoletinus. Ann. XV. (6).

Sicar-

At pace Cl. V. diploma illud non ad hunc Grimoaldum Arechis fil. sed ad ejus successorem Grimoaldum Storesayz adpellatum spectare dignoscitur, & pertinet ad A. 810. in quo IV. annus (non vero V.) Principatus exprimitur in Chron. inedito illius Asceterii, quod infra fort. dabimus Indictione III. mense Augusto; quae notae annum indubie innuunt 810. Utriusque Grimoaldi nominis similitudo, confusionem in aliquibus veteribus chartis induxit, quas heic distinguendi otium deficit. Quod utique verissimum omnino est, neque ulterius ambigendum, Grimoaldum Arechi successisse post annum quo diem suum clausit. Et quidem Principatu statim ipse potiri nequaquam poterat Patre defuncto A. 887. cum ipse apud Carolum Magnum Imp. detineretur: qui diu tamen excogitavit, debuisset necne Grimoaldum ejus obsidem in Benev. Principatum immittere, Hadriano Pontifice reluctante, quod Graecorum potentia in Apulia, & Calabria nimium excrescere timeret, foedere Graecos inter, Neapolitanos, & Langobardos inito, ut Cajetani Ducatus, Capuaeque Comitatus Urbes a Carolo Augusto Hadriano PP. jam concessas, suo adjungeret Principatui: quod quidem ab genitore ejus Arechi pactum fuisse perhibebatur, cujus rei multa habet Pagius h. a. quare ipse Pontifex *Epist. 88. & 90. Cod. Car.* (*Vid. Gretser ep. 88.* Hadriani PP. & 92. in qua nomina Legatorum Capuae leguntur, qui Hadriano juramentum praestitere) Carolum Augustum sollicitabat: *nullo modo expedire, Grimoaldum filium Arechisi Beneventum dirigere*. Carolus vero minori huic periculo se exponere existimans, quam Grimoaldum apud se retinendo, Beneventanis manus, & arma praebere, ut Graecis submitterentur, quos ipse tum maxime verebatur, Principem regredi permisit, malos in bono vincere potius animo confidens, quam eos severitate ad desperationem inducere. Haec itaque tam brevi animadverti, ac distingui nequiverant, nec nisi post annum exequi summa Imperatoris laetitia, quod Principem impposterum sibi devinctum reddiderit, Graecisque infensum hostem, victoremque fortissimum opposuerit. Ceterum Grimoaldum Junio mense A. 807. obiisse aeque certissimum est, ut habemus ex Synchronis Scriptoribus ab eodem Pagio, & Gattula *loc. cit. relatis*: quicquid alii perperam adfirment, nempe regnasse A. XVIII. existimantes illum non an. 807. sed 806. fort. obiisse, quorum sententiae subscripsisse aliquomodo videtur etiam Peregrinius, ut *sup.* in Tumulis Princ. Lang. *To III. p. 307.* ubi ipse *A. 806. obitum figit Grimoaldi*: quae tamen verba ejusdem sunt, non autem marmori insculpta, sicuti Cl. Pagius autumavit.

(5) Grimoaldus hic Thesaurarius alterius Grimoaldi Principis, non Ann. XII. sed A. X. mensesque IV. regnasse censeo. Praecessor namque Grimoaldus Pr. quum obierit Junio mense Anni 807. ipseque Grim. Storesayz in A. 817. Octobri, vel Novembri mense, jam X. anni, mensesque IV. aut V. adnumerantur, ut patet; non autem XII. sicuti chronologus heic nimis oscitanter adservit, aliique post ipsum.

(6) Sico defunctus est A. 833. mense Febr. aetatis suae A. LXVII. quum regnasset A. XV. & mens. *circ. III. ut sup. To. III. p.* 311. Scriptores quidam hac in epoche definienda caecutire visi sunt.

Sicardus ejus filius Ann. VII. (7).

Siconulfus frater ejus Ann. X. Iſte Siconulfus cum fratre (*a*) Radecheſi Principe Principatum diviſit. Siconulfus tenuit Principatum Salerni: Radecheſi Principatum Beneventanum (8).

Sico filius ſupradicti Siconulfi regnavit Ann. V. (9).

Ademarius. Ann. VI.

Guaferius Balbus. Ann. XVI.

Guaimarius malae memoriae filius ejus. Ann. XVI.

Guaimarius bonae memoriae filius ejus. Ann. XL.

Priſcus. Ann. X. (*b*).

Giſulfus III. Mag. Princeps. Ann. XL. Hic introduxit corpus B. Matthaei in Salernitanam Civitatem.

Pandulfus optatus. Ann. III.

Manſus Patritius. Ann. II. (*c*).

Joannes De Lamberto. Ann. XIII.

Guaimarius, ejus filius. Ann. XLIII.

Guaimarius filius ejuſdem Guaimarii. Ann. XXXIII.

Giſulfus IV. Princeps ultimus. Ann. XXXIII.

Robertus Guiſcardus. Ann. XX. Hic conſtruxit Eccleſiam S. Matthaei.

Rogerius Dux filius ejus. Ann. XXVI.

Gulielmus Dux filius ejus. Ann. XVII.

Rogerius Rex Magnificus Aphricae, & Siciliae, in Ducatu regnavit Ann. III. & menſ. VI. Rex Ann. XXII. & cum filio ſuo Ann. III.

Gulielmus filius ejus Rex Ann. XII.

Gulielmus Rex glorioſus filius ejus Ann. XXIII. & menſ. VI.

Anno

(a) *Cum fratre* &c. Inauditum, atque dicam falſum. Sed integrum Chronicon cum altero Beneventano infra recenſebo.

(b) Priſcus iſte incompertus adhuc.

(c) Manſus, & iſte antea ignotus.

(7) Sicardus ejus fil. regnavit A VI. menſ. circ. *VII.* obiit namque ſub fine Aug. 839. *Ind. II.* cui ſucceſſit Radelchis Sicardi Theſaurarius.

(8) De hac Beneventi Principatus diviſione inter Radelchiſium, & Siconolfum ſatis ſup. dictum.

(9) Sico Siconulfi fil. Salerni Princeps; ſicuti, & alii ſubſequentes: ut ſupra.

B

PRINCIPUM SALERNI

ceſſio, & Chronologia.

Æ PRATILLI

MA PRINCIPUM SALERNI

ıb Anno DCCCCLXXXIII. ad Ann. MLXXV.

Guaima
in Præc
de an. 97
ferius p
pos. Et
Pandulf
eſt men
Guaima

rr-
i-
os

Guaimar. Com. Caputaquenſis. Pandulfus Comes Corneti. Conceſſione Roberti Guiſ. poſt Giſulfi patris eorum dejectionē. *Si vera Gaſpar Muſca in Catal. Episcop. & Archiep. Salern. in Joanne s. & Alfano 1. Archiep.*

Aſtulfus fil. Giſulfi Comitis, Romualdus fil. Petri Comitis de Atenolfo.

Joannes & Landulfus filii Ademarii Com. quî dictus eſt Ruſſus. Joannes filius Guaima-

Anno Salutis MDXLVIII.

Quae hactenus ſcripta ſunt ex vetuſto, corrupto, & manuſcripto Codice Salerni in Coenobio D. Nicolai deliteſcente, ego Joannes Symon Mareſcalchus Salernitanus fideliter excerpſi. Siqua tamen, tu Lector, tuis auribus minus accomoda offendes, deſine mirari; volui namque in opere tranſcribendo potius eſſe fidelis, quam diligens. Tamen, ſi vis, inepta corrige, & pro arbitrio incerta repone, meque antiquitatum minimum aſſertorem ſi laudare dedignaberis, ſaltim non accuſes, & diu felix vive. Salerni Kal. Auguſti.

DE CHRONICO
DUCUM ET PRINCIPUM BENEVENTI.

ANimus inopino perculſus malo ſuſceptam Langobardicae Hiſtoriae editionem, dimidiamque fere peractam, aegre audebat ulterius promovere. Etenim complurium (credam utique amicorum) judicia ad me pervenerant de libro non dum eis viſo; quorum alii operis exilitatem, quam ab Opuſculorum nomine argumentabantur alii inutilitatem, quam prudenti vaticinabantur conjectura, inlaudabant. Qua acri cenſura impetitus, adeo exterrita mens fuerat mea, ut jam, jamque ab incepta prorſus deſiſtere, vel ſaltem ad tempus reliquam Hiſtoriam cogitarem differre. Animique conſternationem morbus valide augebat antiquus, qui & ipſe humidioribus Autumni diebus coeperat ſenſim augeri; faſtidiebamque, nedum urgere Typographicum opus, quinimmo anxie dolebam, me praepropera feſtinatione praecipitaſſe libellum, nec tamen ante hyberna tempora, ut conceperam, integrum procudere valuiſſe. At his dum cruciabar moleſtiis adfuit V. C. Abbatis Conſtantini Caetani Monachi Caſſinenſis, de me, immo de omni antiquitate bene promerendi, conſuetus amor; qui ultronea humanitate, literis Romae datis, ſcriptum Chronicon communicavit Ducum, & Principum Beneventi ex antiquo Vaticano Codice olim a ſe exceptum: exemplum-

que transmisit Chronici postremorum Comitum Capuae; quod alterum a meo penes se esse intellexeram, ac petieram. Quibus opportunissimis, acceptissimisque donis, ac si Tyndarides inluxissent mihi faces salutares, omnis sedata est mentis fluctuatio: agnovi enim laudato, & cordato viro susceptam a me provinciam cordi, ac laudi fuisse, qui fomenta praestitisset operi aliis improbato. Quam pariter sententiam plerique abstrusae hujus, & impolitae antiquitatis peritiores, jam olim, atque etiamnum tulere; qui & cohortationibus, & symbolis, quae consultissime, ac officiosissime ad praesentem contulerunt Analectam, rem ut adgrederer, perficeremque, impulere. Fecit quoque animos, quod pusillus liber, quem pondere venalem haberi neutiquam vellem, ex pluribus minutioribus Opusculis a non uno Auctore elucubratis constet, iisque singulis sit longe major, quae nec prisci, nec recentiores despexere rerum antiquarum studiosi, sed frequenti exscriptione ad hanc servarunt aetatem. Quibus prudentior ego cum nil sim, certe navasse opinor operam utiliorem, disgregata illa congregando, recensendo, carptimque adnotando: opus aliis vel desperatum, vel minus bene (absit verbo invidia) operatum. Tantis igitur impulsoribus, productisque ratiunculis trepida mens valide confirmata, ceptum opus alacriter provehere institit, morbique vim tantisper, sidere adhuc favente clementiori, vicit, & Chronicon recentissime acceptum aliis tandem addere suasit opportunissimum; quod in quatuor partes commode, ni fallor, dissecare est visum, contemplatus quadruplices rerum periodos in eo contineri. Illud autem non aliis adminiculis ab Anonymo auctore suo, Monacho utique Monasterii S. Sophiae Beneventanae urbis, efformatum reputo; quam priscarum chartularum observatione, quibus nomina Principum, & tempora habebantur adnotata: Idemque haud integrum ab eodem Monacho elucubratum, pro comperto habeo, cui contribuendam scio tertiam solummodo partem: reliquas cum dixerim, ubi de Anonymo Salernitano n. 1. & 10. exstitisse jam pridem exaratas ad frontem scripti vetu-

vetustissimi Codicis Historiae Erchemperti, confecti ab anno 995. Verumtamen in hoc, vel idem Auctor, vel librarius non semel offendit, sicuti in Commentario patefaciam, quod post dabo: ibi namque tum ista, tum alia multa erunt mihi, tibique commodius adnotanda.

C H R O N I C O N

DUCUM ET PRINCIPUM BENEVENTI

Auctore Anonymo Monacho

Monasterii S. Sophiae ejusdem Urbis.

I.

I. Zotto I. Dux Beneventi praefuit Ann. XXII. (*a*).
II. Arichis sedit Ann. L.
III. Ajo filius ejus sed. Ann. I. m. V.
IV. Radoaldus sed. Ann. V.
V. Grimoaldus frater ejus sed. Ann. XXV.
VI. Romuald filius ejus sed. Ann. XVI.
VII. Alter Grimoaldus filius ejus sedit Ann. III.
XIII. Gisolfus frater ejus sedit Ann. XVII.
IX. Romualdus filius ejus sedit Ann. XXVI.
X. Adelays sed. Ann. II.
XI. Gregorius sed. Ann. VII.
XII. Godescalhus sed. Ann. IV.
XIII. Gisolfus filius Romualdi sed. Ann. XVII. & dies X.
XIV. Liudprandus filius ejus nepos Liudprandi Regis sed. Ann. VIII. & mens. III.

II.

I. Arechis Dux, & primus Princeps sed. A. XXX. (*b*).
Gri-

(a) Zottoni Paulus Dia. l. 3. c. 16. sive 24. annos tribuit 20. quot etiam imputat Codex Cass. 353. in quo Ducum series, praeterito Audelao, nullisque adnotatis annis Gisulfi II. est ad ejusdem Pauli normam; sed Principum anni variant ab hoc nostro, ut inf. ac praeteritur ultimus Dux Luidprandus.

(b) *An. 29. m. 6.*

II. Grimoaldus filius ejus sed. Ann. XIX. mens. VI. (*a*).

III. Alter Grimoaldus filius ejus sed. Ann. XII. mens. I. d. X. (*b*)

IV. Sico sed. Ann. XV. mens. II. (*c*).

V. Sicardus sed. Ann. VI. mens. X. (*d*).

VI. Radelchis sed. Ann. XI. mens. X.

VII. Radelgarius (1) filius ejus. sed. Ann. IV. mens. II. (*e*).

VIII. Adelchis (2) frater ejus. sed. Ann. XXIV. m. VI. (*f*).

IX. Gayderisius (3) filius Radelgari sed. Ann. V. mens. VI. d. XIX. (*g*).

X. Alter (4) Radelchis junior filius Adelchis sedit Ann. III. mens. VI. (*h*).

XI. Ajo (5) frater ejus sed. Ann. VI. (*i*).

XII. Ursus filius ejus, puer decennis sed. Ann. I. mens. VI.

XIII. Cujus temporibus Simbaticius Stratigos cum valida Graecorum manu venit Beneventum III. Id. Julii, & tenuerunt eam ann. III. & mens. IX. & d. XX.

XIV. Hoc tempore completi sunt Anni CCCXXX. & men-

(a) *An* 20.
(b) *An.* 11. *m.* 1. *d.* 10.
(c) *An.* 16. *m.* .
(d) *An.* 6. *m.* 10. *Ind. II.*
(e) *An.* 11. *m.* 10.
(f) *An.* 3. *m* 3.
(g) *An.* 24. *m.* 6.
(h) *An.* 2. *m.* 6. *d.* 19.
(i) *An.* 3. *m.* 4. *d.* 21.

(1) Radelgarius sed. A. III. m. III. ut recte notat Peregrinius, male a Muratorio emendatus in Ann. Ital. A. 854. in fin. ejus mortem in A. 853. potius reponens: decessit enim aug. mense A. 854. Ind. II.

(2) Adelchis, sive Adelgisus ejus germanus Principatum tenuit A. XXIV. m. IV. nempe ab A. 854. ad finem A. 878. quo violenter a suis occisus.

(3) Occiso Adelgisio, Gavderis electus est, qui regnavit A. II. mens. I. scil. a fine A 878. usque ad Januar. A. 881. ut ex Chron. apud Murator. antiq. Ital. Diss. V.

(4) Gayderisio capto, & in carceribus detruso Radelchis II Adelchis fil. suffectus est, qui Principatum obtinuit per A. III. m. IV. indeque ejectus A. 884.

(5) Ajo ejus frater electus est, qui regnavit A. VI. m. II. ab A. scil. 884. ad Sept. 890. eique successit Ursus fil. ejus, ad regimen ob puerilem aetatem ineptus, qui in ejus Principatu vix annum & mens. I. expleverat, occupata urbe Benev. a Graecis post bimestrem obsidionem XV. Kal. Nov. A 891.

mensfes V. à Zotto primo Duce Beneventi, quibus Langobardi primatum tenuerunt Beneventanae Provinciae (6).

XV. Poft hoc Guido Marchenfe (7), introivit in Beneventum. Sed. Ann. I. menf. VII.

XVI. Radelchis (8) junior iterum fedit Ann. II. menf. VI.

III.

I. Domnus Atenolfus ex Capuano Gaftaldato, jam Comes cum filio Landulfo, & caeteri deinceps per generationes fuas, per numerum Principes XIII. Principatum tenuerunt Ann. CLXXVII. Atenolfus regnavit Ann. II. & cum Landulfo filio fuo regnavit Ann. X. menf. VI. & facti omnes anni regni iftius Atenolfi XI. & menf. VI.

II. Poft haec ifte Landolfus cum Atenolfo fratre fuo, & cum Atenolfo, & Landulfo filiis fuis regnaverunt Ann. XXVI. (a).

III. Et poftea ifte Landulfus junior regnavit Ann. IV. & cum Paldulfo filio fuo regnavit Ann. XX. & mortuus eft.

IV. Et poft obitum Landolfi Patris fui regnavit ifte Paldolfus cum Landolfo fratre fuo Ann. VII. m. VI. Et poft mortem fratris fui regnavit cum Landolfo filio fuo Ann. XII. menf. VI. & mortuus eft idem

(a) Numerus ifte annorum *xxvi.* nulla ftare poteft ratione.

Nec hi Principes annos habuere omnes pares, & communes. Locus igitur eft vel mancus, vel corruptus, certe implexus.

De horum Principum aetate, ordinifque fucceffione. Vid. infra Stemma Atenulfi Principis. *Prat.*

(6) Bene ne, an male Chronologus judicaverit, alibi dictum.

(7) Scil. Guido Dux, & Marchio Spoleti, de quo vid Murator. in Annal. Ital. ad h. a. 8?6. p. 221. feq. nofque fatis fup. memoravimus.

(8) Radelchis Junior, qui dudum fede pulfus fuerat, & apud Ageltrudam Aug. germanam fuam moratus fuerat, a Guidone Duce Spoleti, & Camerini Marchione Principatum Benev. (in quo federat, Graecis expulfis A. I. menf. VIII.) ipfa Augufta mandante. Radelchis iterum recepit A. 896. menf. Oct. in ea fedit alios annos III. menf. IX. poftea Atenolfus Capuae Comes Radelchim depulit, & Principatu potitus eft A. 900. Cetera diftinctim in Stemmate.

idem Paldolfus de menfe Martio , & facti funt omnes anni Principatus ejus XXXVI. & menf. VI.

V. Et poftea ifte Landulfus IV. poft mortem Pandulfi fratris fui regnavit menf. VI. & med. & fuit ejectus de Benevento . Et facti funt omnes anni Principatus XII. menf. IX.

VI. Et Paldolfus nep... Domini Paldolfi majoris electus eft Princeps a Beneventanis ; & regnavit A. V. menf. VIII. Et fecit Principem Landolfum filium fuum , & regnavit cum eo Ann. XXII. menf. II. Et fecit Principem Paldolfum nepotem fuum, filium Domini Landolfi . Et regnaverunt toti tres Ann. XXXIII. & (*a*) ejus (9) eft de Benevento, & mortuus eft de menfe Augufti . Et facti funt omnes anni regni Domini Paldolfi XXXVIII. m. VIII.

VII. Et poft mortem Domini Paldolfi regnavit Landulfus filius ejus cum Paldolfo filio fuo Ann. XIX. menf. V. & mortuus eft idem Landolfus menfe Septembris . Sunt autem anni Principatus ejus XI. & VI. menf.

VIII. Et quarto anno poft mortem Patris fui fecit Principem Landolfum filium fuum menfe Augufti . Regnavit cum, eo ufque dum venit Domnus Papa Leo in Beneventum , Ann. XIII. menfe Augufti . Indict. IV. Anno Domini MLI. & exiliati funt .

IX. Poftmodum autem reverfi funt in Beneventum , & regnavit Domnus Paldolfus Ann. XLVIII. (*numerus quidem corruptus*) & factus eft Monachus in hoc Monafterio S. Sophiae menfe Martii , in Feftivitate S. Benedicti , & vixit Ann. XLIII (*b*).

X. Landulfus autem filius ejus regnavit Ann. XXXIX. m. III.

(a) Compendiatum effe hoc verbum *ejus* ex integro *ejectus* . intellectu difficile non eft.

(b) Scribo *xlviii.* (*Fort. Melius LXIII.* nam fecus minus vixiffet , quam regnaffet) *Prat.*.

(9) Lego : *& civitate ejectus eft Benevento.*

m. III. d. . . . . mense Novembris obiit Indict. I. anno Domini. MLXXVII.

XI. Paldolfus (*a*) filius ejus, vivente patre suo, & abio, electus est Princeps, mense Augusti, Indict. IX. Anno Domini MLVI. Regnavit cum abio suo A. III. mens. VII. Et post mortem abii sui regnavit cum genitore suo Ann. XVII. mens. V. d. VII. Occisus est autem a Normannis ad Montem Sarchum VII. die intrante mense Februario Anno Domini (*b*) MLXXIII. Indict. XII.

XII. Post cujus obitum supervixit, & regnavit genitor ejus solus Ann. III. mens. XI. qui fiunt simul An. XXXIX. mens. IV. Horum Principum temporibus venit Domnus Gregorius Papa in Beneventum Anno Dom. MLXXIII. II. die intrante mense Augusti, primo Anno Pontificatus sui, Indictione XI. die S. V. suae consecrationis II. Kal. Julii, die Dominico; Principatus Domni Landolfi A. XXXVI. & Domni Paldolfi filii ejus XVII. Post cujus adventum supervixit idem Paldolfus Princeps mens. VI. & d. VI.

XIII. Post ejus obitum vixit Pater ejus Ann. III. m. XI.

XIV. Quo moriente mense Novembri, V. Kal. Decembris, statim Robertus Dux obsedit Beneventum XIV. Kal. Januarii usque VI. Idus Aprilis, unde expulsus est cum omnibus suis Indict. I. Obiit idem Dux trans mare mense Julii VIII. Indict.

XV. Post cujus Principis obitum recta est civitas per Romanam Ecclesiam.

XVI. Principati sunt in Benevento CLXXXII. A. a primo Atenolfo usque ad novissimum VI. Landolfum.

IV.

I. A (*c*) Zottone primo Duce Beneventi usque ad (*d*)

(a) Exemplum ad me missum habet *Aldolfus* depravate.

(b) Restituo *mlxxiv.* quo an. erat Ind. XII. nam vivebat *mense Aug.* *Indict. xi.* quod hic adfirmatur. N. 12.

(c) *Zotone* In uno cod. Anon. Sal.

(d) *xii.* In uno cod. Anon. Sal. sed depravate.

XV. Annum Siconis ſunt anni (*a*) CCLXXX. m. III. d. XV. temporibus Imperatoris Tiberii, qui imperavit ann. VI.

II. Giſolfus prior, Dux Beneventi, qui devaſtavit Campaniam, qui praefuit Samnitibus ann. XVII.

III. Ab iſto Giſolfo uſque ad alium Giſolfum juniorem ſunt anni LIII.

IV. Ab iſto Giſolfo juniore uſque ad XV. ann. Siconis Principis ſunt anni LXXXIV.

V. A B. Benedicto uſque ad Gregorium Papam ſunt anni LXXVIII.

VI. *A Gregorio Papa uſque ad XV. annum Siconis ſu nt anni CCVI.* (*b*).

VII. Et a Gregorio Papa uſque ad Giſolfum, qui devaſtavit Campaniam, ſunt ann. LXXIV. (*c*).

VIII. Et a B. Benedicto uſque ad Giſolfum juniorem ſunt anni CCV.

IX. A B. Benedicto uſque ad (*d*) XV. annum Siconis Principis ſunt anni (*e*) CCCVII.

X. Temporibus (*f*) Juſtiniani Majoris fuit S. Benedictus ſub Johanne Papa. Tunc temporibus Theodoricus Rex Italiae praefuit.

HActenus hoc Chronicon Anonymi Monachi Sanctae Sophiae urbis Beneventi. Ad cujus quartam partem, complectentem collectiones annorum a me indicatas, cum de Anonymo Salernitano diſſerebam variantes lectiones tum ſunt ex binis ſcriptis Papyraceis Codicibus ejuſdem Salernitani, ex quibus addita etiam eſt Collectio VI. qua praeſens Chronicon deficiebat : tum ſunt ex conſimi-

(a) *cclxxii.* In uno cod. Anon. Sal. & in Caſſin. in altero Salern. *lxxii.* ſed in omnibus nulli menſes, nec dies.

(b) Certe auctor ſcripſerat, ut minus ann. *ccxxvi.* qui fuerunt *ccxxix.*

(c) *xxxiii* In uno cod. Anon Sal. In altero *xxiii.* in utroque diminute.

(d) Hae collectiones cum annum non excedant 15. Siconis, ea Auctorem vixiſſe aetate docent.

(e) *ccc.* In utroque Cod. Anon. Sal. diminute.

(f) *Juſtini majoris, & Juſtiniani.* In utroque Cod. Anon. Sal. & in Caſſ.

simili fere Chronico ; quod indicabam sub initio hujus Chronici num. II. atque exaratum habebatur in antiquissimo Codice membranaceo Bibliothecae Cassinensis signato num. 353. eidemque caeterae hae omnes annorum summae, praeter VII. VIII. & IX. inverso licet ordine, hoc est non ut hic, subpositae : sed Chronico praefixae aderant ; erantque ibidem postremo loco post nomen Ursi filii Principis Ajonis, & ista utique non praetermittenda, quae ex fusioribus notulis excepta, puto Joannis ex Archidiacono Capuae Abbas qui fuit Cassinensis, & in Historicas has lucubratiunculas, ut alibi dixi, incubuit, vixitque sub Principe Landulfo I. ad cujus annum 13. nempe Christi 913. substitit, biennio antequam Abbas fuisset renunciatus. Etsi ambigi posse video, noster ne ab altero Anonymo Fragmenti Beneventanae Historiae auctore, an ille ab nostro sit mutuatus ea, quae de Graecis Beneventanam civitatem invadentibus totidem prorsus verbis, de eorundem autem expulsione, paucis mutatis, utrobique tradita habentur in hanc formam ?

A P P E N D I C U L A

Ex Codice Casin. signato. Num. 353. (a).

URsus filius Ajonis puer septennis an. I. Cujus tempore Sibbaticius Straticus cum valida manu Graecorum venit Beneventum III. Id. Julii, obseditque eam usque XV. Kal. Novembriarum diem, quo Ben. (1) . . . . paciscens, in eam ipse ingressus est eodem die, completis trecentis triginta annis, & aliquot mensibus a Zottone primo Duce Beneventi, quibus Langobardi Principatum tenue-

D 2

(a) Quae Romanis literis expressi, erasa fuerant (superstitibus tamen primae scripturae indiciis) quod, forte nulla de Imperatrice praecessisset mentio. His autem signis ( ) clausi, quae superaddita eadem prioris librarii fuerant manu nec dum facta, quam dixi, recognitione.

(1) Legendum fort. *quo Beneventanis paciscens.*

nuere Beneventanae Provinciae. Tribus denique annis, novemque mensibus, & diebus XX. dominatio Graecorum tenuit Beneventum, Samnique Provinciam. Posteavero *praefata Imperatrix* anno I. m. octo expletis postquam Graeci Benevento fuerant expulsi, in eadem ingressa est Prid. Kal. Aprilis, & postea (XIV. Ind.) *eadem Imperatrix mater* praedicti Marchensis nominatum Radelchim fratrem suum Beneventano Principatu restituit, qui fere XII. annis ab eo fuerat expulsus. Et postea sed. an. II. Ind. autem XV.

Dom. (*a*) Atenulfus . . . . Ind. XIII.

Dom. Landulfus, & D. Atenulfus filii supradicti Dom. Atenulfi sed. an. X.

Primo anno Principatus Grimoaldi, qui post Arichis Principem extitit Princeps, venit Carolus Rex Beneventum. Et a tempore ejusdem Caroli (*b*) usque ad XIII. annum Principatus Dom. Landulfi Principis sunt anni CXLII. temporibus Adriani Papae, qui fuit successor Stephani Papae (quinti).

CA-

(a) Suppleo. *Dom. Atenulfus sed. ann. xi. M. vi. obiit Ind. xiii.*

(b) Supputat Caroli tempora ab anno 771. a quo solus regnavit: sepulto Stephano V. aliis VI.

CAMILLI PEREGRINII

DE APPENDICE LIBRI I. HISTORIAE PRINC. LANGOB. ET DE ANTIQUO EJUS EXEMPLARI

AD LECTOREM ADMONITIO (1).

Appendiculam Libro haud magno adjici, Lector, vides: quippe extemporaneam; & quae nunc aggrego Opuscula, haud itapridem apud praeclarum Monasterium Cavense, quin praeter spem omnem meam, & ipse vidi. In exitu enim proxime anteacti mensis Octobris anni 1642. *cum Salernitanae urbis Archiva, quantum per eam opportunitatem licuit, lustrassem; eodem animo ad antedictum me contuleram Coenobium, quod jam olim, sed vere a limine, inspexeram ad Langobardorum Principum nuper a me conceptos Chronicos Canones absolvendos, idoneis chartulis refertissimum. Eas itaque dum sedulus per biduum fere illic manens, essem scrutatus, scrinia mihi referante vigilantissimo, cultissimoque ipsorum custode D. Camillo e Capua, in eadem sacra aede monasticam D. Benedicti regulam professo, cujus laboriosam, eruditamque diligentiam summo nitori, nec minori fidei adjunctam in describendis sua manu omnibus propemodum ejusce Archivi vetustis tabulis, descriptisque in plura Regesta per tempora, perque classes digerendis, habent praesentes, habebunt posteri multiplici*

(1) Quum alia hujus Appendicis opuscula, nim: *Series Comitum Capuae, Capitularia, & Pactum de Liburia, simul cum Pacto Gregorii Ducis Neap. a Joanne ejus Nepote firmatum*, in praecedentibus Tomis recusa sint, aliud supererat, scil. *Chronicon Ducum, & Princ. Beneventi*, quod in aptiori tamquam loco heic reponendum curavi, sua etiam adjecta monitione, ne Scriptoris nostri quidpiam praetermitterem, quod ejus nomini, nostraeque utilitati consulere possit.

tiplici cum utilitate acceptissimam: dum, inquam, nulla tunc mihi, nisi de messe, quam colligendam animo destinaveram, fuisset mens, vel cura; in posteramque diem discessionem parassem, en casu quodam inter confabulandum sermo de incompositis ortus antiquis Langobardorum picturis; reique in vicinum experimentum priscus laudatus est ex membranis compactus Codex, eopse in Archivo adservatus, in quo tales videre erat deformes formas. Adsurrexi ad rem non quidem novam, sed aliud quid novi ex exoletis imaginibus fortean percepturus. Librum posco, & obtineo, quem communium Legum Langobardarum esse, statim comperi, picturasque ore derideo parum decoras: sed ore, inquam; nam eodem oculorum ictu persensi, peculiares nostratium Langobardorum in eo etiam servari vetustissimas non cusas unquam Leges. In quas anxia lectione cum ruerem, inclinataque jam dies, operi non daret locum, prece obnixa obtinui, ut per imminentem noctem mecum habere, diligentiusque rimari nulli nunc usui librum illum liceret. Et jam insomnis in multas cum perseverassem horas, sex ista aliis antehac, certe mihi, incomperta antiqua Opuscula quam festinatissime inde excepi, postquam volucri simul visu omnes ejus percurreram membranas literis haud inconditissimis exaratas. Quae caeteris pridem excusis nulla mora adjicienda, quippe tuis hisce studiis non leviter etiam profutura, cum judicaverim: id per Appendiculam praestare, congruum plane fuit; quibus singulis singulas meo me arbitratu, ac more Epigraphes, praeter eas, quas ipsa praeseferebant, inscripsisse, velim scias; nam de caetero fide, qua soleo, ne dum ordinem in prisco observatum exemplari, sed ne commissa quidem ab ejus librario menda, genuinamque non immutavi, quamvis horridam, nimisque barbaram dictionem. Atqui sane inutile nunc minime erit specimen etiam aliquod ejusdem universi exemplaris, tanquam per Indicem, dare; ut scilicet ejus compilatoris, a quo Auctarium ad seriem Comitum Capuae processisse conjector, asserta a me aetas, patria, & conditio dilucidius patere

pos-

possint. Quae autem in illo continentur, haec sunt. Primo loco (mitto nunc picturas, quia nil ad hanc rem) descripta habetur origo Langobardorum ex Insula Scandinavia, Regumque ejusdem gentis successio, & praecipua gesta usque ad Rothariм, ex Historia Pauli Diac. sed dissimulato ejus nomine, excepta. Edictum dein sequitur praefati Rotharis, quod ipse condidit anno sui Regni VIII. aetatis XXXVIII. Indictione II. ab adventu totius gentis in Italiam an. lxxvi. *Leges postea aliae ab Regibus aliis latae: a Grimoaldo nimirum, Luitprando, Rachi, & Aistulfo. Has excipit Glossariolum Latinobarbarum: illud nempe, quod etiam. in manu descriptis Codd. Historiae Erchemperti haberi, expositum alia occasione est supra. Catalogus huic subjicitur Regum Langobardorum ab Alboino ad Desiderium, narratiunculis immixtis rerum ab iis gestarum ex superius dicto Paulo Diac. pariter depromtis. Cui alter Regum index adjacet, qui Italiae Regnum postea obtinuerunt, sed nuda tantum nomina, & intervalla exponens, ab seniore ductus Pipino ad Othonem III. cum hujusmodi Appendicula*: Ardoinus factus est Rex in Italia: & regnavit an. non pleniter duo. Et pugnavit in Italia cum exercitu Henrici Regis, qui fuit Dux de Bajoaria. Iste Henricus post discessum supraseripti Ottoni factus est Rex Totonicorum, & post per ditione exercitu ejus ipse se medipsum venit in Italia, & omnes Lambardi mentiti sunt Arduini regis, & subdiderunt se Henrici Regis; & ipse applicuit usque urbem Papia, & igne cremavit eam, & sic reversus est in Totonicum Regnum suum. *Hactenus de his ibi. Adsunt praeterea sex ista nunc typis excudenda Opuscula; quibus tum Beneventanorum Dynastarum perpetua series ab instituti Ducatus primordio per annos fere* 360. *Capuaeque posteriores Comites, anterioresque Principes Langobardi ad annum usque millesimum primum, nec alterius Dynastiae ulli alii Toparchae, tum Leges perplures exponuntur, universis Beneventanae regionis incolis, aliaeque solis Campanis civibus, quibus res frequenter tunc erat cum finitimis Nea-*

poli-

politanis, olim observatae. E qua speciali, altiusque in animo compilatoris praefati Codicis defixa rerum, Legumque ad Campanos cives spectantium describendarum cura, patria illum Campanum, atque Supplementi ad praenotatam Comitum seriem fuisse simul Auctorem, sum persuasus; quem posteriora a se exposita tempora, Christique jam dictum annum millesimum primum, & quod excurrit, attigisse, apertissimo ipsius constat testimonio; nam Pandulfum Principem sibi visum dicit, hoc est cognomine appellatum Caputferreum, *qui in anno obiit* 981. *His deinceps Opusculis adjacent quaedam juris Langobardici velut* Recapitulationes *ab juris ejusdem perito, qui in privatum usum, ut conjicio, eundem Codicem compilavit, sub his Titulis congestae*: Quantas causas debet esse judicata sine Sacramentum. Item quantas causas fieri debet per pugna judicata. Memoratorium pro quibus causis filii ab hereditate patris exeredati fieri debet. *Claudunt tandem Librum Capitularia ab Regibus edita, qui Regnum Italiae, exactis Langobardis, tenuerunt: nempe ab Carolo Magno* in anno ab Incarn. Dom. dccci. Indict. ix. an. Regni in Francia xxxiii. in Italia xxvii. Consulatus I. *Item ab Ludovico, Pipino, & ab Lothario*, tempore Eugenii Papae, ab liminaria B. Petri Apostoli: *id est anno Christi* 824. *quo etiam tempore idem Lotharius ibidem positus alteram constitutionem promulgasse videtur, Feudorum lib.* 1. *tit.* 19. *denotatam; quam vir summus Jacobus Cujacius referendam putat ad Lotharium posteriorem. Sed de hoc in Dissertat.* De finibus Ducatus Benev. ad Septemtr. *Porro eas omnes in Cavensi Codice descriptas Leges, aliasque fere universas ab cunctis aliis Regibus Italiae dein latas, usque ad Carolum IV. servato Regum, temporumque ordine simul cum Legibus Salicis, Alamannorum, Saxonum, Anglorum &c. in anno* 1557. *Basileae Typis Henrici Petri evulgandas curavit Basilius Joannis Heriold. quas sub diversis titulis in tres libros jam olim digestas, pluries excusas fuisse, non est qui nesciat. Vale.*

CHRO-

CHRONICON
DUCUM ET PRINCIPUM BENEVENTI

Usque ad PP. Landulfum I. & Atenulfum II. quod locis signatis asterisco ab consimili variat Chronico superius excuso.

ANni Ducibus Beneventi, & Princip.

ZOtto primus Dux an. * xx. Arichis natus in Foro Julii an. quinquaginta. Ajo filius istius Arechis an. 1. mens. v. Iste pugnavit cum Sclavis ad Aufidum, & interfecerunt illum per ingenium. Radoaldus anni quinque. Grimoaldus frater ejus an. viginti quinque. * Rodoaldus (*a*) filius istius anni sedecim. Grimoaldus filius ejus an. duo * Gisolfus major frater ejus anni decem & septem. Iste devastavit Romam, & Sora, & Yrpinum, & cepit Arci. Romualdus filius istius Gisulfi an. vigintisex. * Gisolfus puerulus filius istius Romualdi Dux factus, deportatus est Papiam a Lioprando Regem. Gregorius * nepus Lioprandi Regis an. septe. Godescalcus an. * tres, fugiens adventu Liuprandi Regis, occisus est. * Benevento Dux ibi eftitit Arechis an. * vigintinovem. Iste primus appellatus est Princeps. Grimoaldus filius ejus an. * viginti. Grimoaldus alter Thesaurarius an.* x. m. 1. dies * xv. Sico an. * sex mens. duo. Sicardus filius Siconi an. * tres mense decem. Radelchis an. * tredecim. Hujus temporibus divisus est Principatus Beneventano inter Siconolfus, & ipsum. Radelgarius filius ejus anni quatuor mens. * tres. Adelchis frater ejus anni viginti quatuor mens. sex. Gaideris filius supradicti Radelgarii an. * duo mens. VI. dies nono x. Radelgichis(*sc. Radelchis*) filius

(a) Pro. *Romualdus*, ut sup. & apud Paulum Diac. l. 4. c. 18. sive 53. Sed in plerisque etiam aliis asterisco signatis locis varians lectio, ad librarii referenda certe est somnolentiam.

filius ſupradicti Adelchis anni tres menſ. * VIII. dies * XXI. Ajo frater ejuſdem Radelchis an. ſex. Urſus filius praedicti Ajoni, puer * decimus, anno uno. * Cujus tempore Sabbaticius Straţico cum valida manu Grecorum venit Beneventum III. Idus Julii, obſéditque eam uſque XV. Kal. Novemb. in qua, pace facta ingreſſus eſt, eo die completis anni CCCXXX. & aliquod menſibus a Zottone primatum Beneventi, quibus Langobardi primatum tenuere Beneventane Provincie. Tribus denique annis, novemque menſibus, & diebus vigintibus dominatio Grecorum tenuit Beneventum, Samniique Provincia. Poſtea vero * Vuido Marchio Beneventum ingreſſus * in die XIV. tenuit eam annis duobus, menſibus VI. Quibus expletis in eadem * civitatem ingreſſa eſt Ageltruda Imperatrix Kal. April. & egreſſa eſt exinde * menſe Auguſti, Papiamque reverſa eſt cum ipſo Marchionem; & Radelchis fratrem ſuum Benevento Principatum reſtituit. Poſt iſtos autem omnes Domnus Atenolfus (a) tenuit Principatum Beneventi ſolus annum unum. Quo completo, Dom. Landolfus fil. ejus factus eſt Princeps & jam dicto pater cum filioſuo an. X. menſ. VI. Dom. Landolfus cum patre ſuo an. IX. Et ſine patre ſuo ſimul cum Domnus Atenolfus fratre ſuo an. XXXII. In Ind. IV. Dom. Atenolfus frater ejus factus eſt Princeps, nono anno Principatus Dom. Landolfi fratri ſuo, eodem anno quo defunctus eſt pater illorum; & tenuit Principatum ſimul cum fratre ſuo an. XXII. Ind. IV.

CA-

(a) Obtinuit Atenulfus Principatum Beneventanum ineunte ann. 900. certe non poſt. Vide infra Ejus autem, & ſubſequentium Principum tempora varie a variis tradita opportuniori loco expendenda, atque dirigenda; ſed & caſtiganda exacte erunt. Unum nunc moneo, vere Atenulfum II. cum fratre Landulfo an. regnaſſet 22. ſicque minime tranſgreſſum fuiſſe annum Chriſti 931. quem e Principatu depulſum, ad generum ſuum Guaimarium II. Salerni Principem ſe recepiſſe (obiit iſte in an. 933.) Anonymus Sal. eſt auctor. Princeps ſane Landulfus I. hac de cauſa videtur filium ſuum Atenulfum in an. 933. conſortem Principatus inſtituiſſe: etſi nulla, quod ſciam, aliis prodita cauſa voluit, ut in Chartulis nomen expulſi fratris etiam retineretur: ut ſuperius To. III. in Pacto Ducum Neap. & alibi.

CAMILLI PEREGRINII

ANNORUM DUCUM BENEVENTI

Ab Zottone omnium primo ad Arichim nominis II. Cum Aera Christi Comparatio. Adjectae sunt Franc. Mariae Pratilli animadversiones.

Raesens comparatio (novam ne Lector deliberationem ignores meam) haud promissi Commentarii pars, sed excerpta ex illo est in Primam Partem antecedentis Chronici explanatio ; namque uberiorem illam, ac perpetuam nostratium Langobardorum Chronologiam cum in longe majorem, quam putaveram, chartarum molem crevisse, advertissem, peculiarem in librum propediem evulgandum, commodius rejiciendam esse duxi (a) . *Cui, ut hujus meae non inconsultae tarditatis damna aliquo emolumento tibi compensarem, Historicas non absimilis argumenti addere decrevi de institutione, finibus, & occasu Ducatus, & Principatus Beneventani, Principatus Salerni & novissimi Principatus Capuae Dissertationes, quas animo ne tantum conceperim, an quia nunc nuper absolverim prudens in paucos saltem differam menses, ex his, quae in rei experimentum hic praestare institui, facile intelligere poteris.*

At Zottoni, ut comparationem aggrediar, Beneventano Duci omnium primo; universi, qui horum Ducum seriem descripserunt, haud antiquiorem, melioremque Paulo Diac. habentes auctorem, qui nostrates res Langobardicas usque ad Arichim. II. diligenter, & fideliter tradidisse est visus, illum secuti, annos viginti imputarunt; ad cu-

 jus

(a) *Pleniorem, universamque nostratium Langobardorum Chronologiam peculiari in Libro, ac Dissertationibus non alieni argumenti auctam, brevi postea dabo*. Peregr.

jus quoque normam annorum intervalla caeterorum postea Ducum adnotarunt. Noster autem hic Anonymus, & ipse Pauli vestigiis de caetero fere semper insistens, Zottoni tamen annos adscripsit viginti duos, nempe totidem, quot illum antecessisse credidit Arichim hujus nominis primum, qui proxime Dux fuit post Zottonem ab ineunte anno Christi 591. qua ratione Ducatum Zotto suscepisset in anno 569. subsequenti videlicet anno ab adventu in Italiam universae gentis Langobardorum. Verum Dux primus ille, sive plures, sive pauciores in Ducatu vixerit annos, quod parum ad rem praesentem refert, ad Pauli sane mentem non eo anno Dux, nec antequam ab Rege Autbari, sive Anthari, & in Kalendis Januarii anni Christiani 585. est constitutus; Autbaris namque postquam primus in Italia Rex Alboinus tribus annis, & mensibus sex, & post eum altero sesquianno Rex Clephus regnassent, exactoque insuper integro interregni trigintasex Ducum decennio (a), *Rex est salutatus in anno 583. quem Sigonius* de Regno Italiae *lib. 1. statuit in anno 585. quoniam Paulum, laudatumque a se Landulfum prave interpretatus, Alboini annos tres cum dimidio ab anno ducendos putavit 570. (1) qui com-*

(*a*) Non ignoro Auctorem Appendicis ad Greg. Tur. cap. 45. annos interregni computasse 12. At Paulus, & qui illum secutus est Sigonius 10. tantum supputarunt.

(1) Sigonium vindicat erudite Bacchinius in not. ad Agnell. Ravenn. Diss. de aetate Petri Sen. Cap. 3. cui subscribit V. Cl Blancus in not. Paul. Diac. l. 2. c. 28. Itaque ex eorum sententia dicendum, post captam ab Alboino Papiam, Regni Langobardici annos a Paulo numeratos fuisse, quod & aliorum quidem testimonio probatur, Sigeberto potissimum, & Hermanno Contracto, qui, ut Pagius notavit, in fusiori Chronico scribit, Alboinum occupata Papia, ibi sedem Regni statuente *III. annos, & sex menses in Italia regnasse*, qua mente accipiendus etiam Turonensis lib 4. c. 35. minime cum Baronio corrigendus. Igitur si Alboini epoche definienda erit, ejusdem regni initium post captam Papiam A. scil 571. non autem a Papiae obsidione, nimirum ab a. 569. deducendum erit. Quare Sigonius sub hac distinctione clarissime a Bacchinio vindicatur, quum hocce ex calculo Alboini interitum non a 573. sed potius a. 575. contigisse fatendum erit. Neque Peregrinii calculus de Authari Rege scrupulo deest. Ille etenim defunctus est non. Sept. a. 591. ut aperte colligitur ex epist. S. Gregorii Magni Ind. IX. qua Rex ille annum VI. in regno compleverat, teneri caepto a. 585. ut Paulus tradi-

computandi fuerant ab anno 568. *per quos ille*, *ut inquit Paulus*) *lib.* 1. *c.* 14. *five* 28. in Italia regnavit : *quandoquidem in Pannonia Langobardorum Regnum post patrem Andoinum jam pridem susceperat*, *tertioque generalis transmigrationis anno haud ipse Italiae Rex*, *sed*, *ut Landulfus apud Sigonium perbibet*, Langobardorum dominatus, *id est ordo regnandi*, fuit institutus. *Paulus igitur*, *ut dicebam*, *primi Beneventani Ducis Zottonis initia ad Regem Autharim aperte retulit lib.* 3. *cap.* 16. *sive* 33. *atque definite ad annum* 585. *quam germanissimam ejus fuisse sententiam*, *digesta ab eodem singulorum subsequentium Ducum tempora*, *manifestant*. *Qua utique ratione*, *quoniam* Zotto principatus est Beneventi (*verba sunt Pauli*) per curricula viginti annorum, *ad annum pervenisset* 605. *idque plane demonstrabat idem auctor lib.* 4. *cap.* 6. *sive* 18. *ejusdem Ducis obitum adnotans post descriptam Monasterii Cassinensis eversionem a Langobardis patratam*, *a qua ad instaurationem actam ab Abbate Petronace*, & *ad Summum Pontificem Gregorium II. qui ab anno sedit* 714. (1) annos fere centum, & decem evolutos fuisse, *peribet lib.* 6. *cap.* 13. *sive* 40. *Et quidem Paulo*, *tum de praefati Zottonis*, *tum de reliquorum Ducum intervallis annorum*, *meliorem cum non habeamus auctorem*, *standum esse non dubito* : *verumtamen quam de eis tradidit cum annis Christi comparationem*, *atque constanter ad Aricbim usque*

tradiderat. Hinc retrocedendo cum Peregrinii computo ad sexennium Autharis, & decennio integro interregni, jam annus 575. deveniet, quo Rex Alboinus, & post sexqui annum Clephus defuncti sunt. Consule quae ibi supralaud Bacchin. habet, & Cl. Blancus.

At contra pro Peregrinio stare video Marium Aventicensem, qui caedis Alboini Regis epochen consignat Ind. V. *Anno IV. Consulatus Justini Junioris Augusti Indict. V. Albuinus Rex Langobardorum a suis . . consentiente uxore sua interfectus est*. Si igirur quum Langobardi irrupissent in Italiam Indictio II. decurrebat, ut habet Bacchinius, jam emortualis Alboini annus erit (ex Mario) tertius post irruptionem, non autem post captum Ticinum Hinc ne Peregrinio manus addere videar (quod mihi patria, adfinitate, genioque conjunctus sit) Lectori spartam hanc illustrandam remitto, meque pro una potius, an alia sententia indifferentem protestor.

(1) Potius 715. ut infra in Ser. Abbat. Cass. ostendam.

usque secundum videtur custodisse, minime recipiendam esse existimo: in qua adeo enormiter, ad res licet suae ferme aetatis stylo tandem devenisset, offendit, ut de tanta viri hallucinatione (nam consulto alioquin dicendum esset a linea aberrasse, nec cur sic fecisset, divinare valerem) vix mihi metipsi fidem praestarem, nisi in subsequenti descriptorum a se Ducum Chronologica Tabula, quae ad Primam Partem praemissi Chronici instar integri Commentarii esse poterit, patentibus oculis absurdissimum ejus conspicerem metachronismum. In qua Tabula annos Ducum cum annis Christi juxta excogitatam a me normam comparatos e regione ejus absurdae comparationis adscribere est visum, ut sic utramque invicem expeditius, ac manifestius quisque possit conferre. Epocham vero Zottonis ad ineuntem referam annum 571. non eo ductus argumento, quod ab eodem Duce ad annum Christi 691. & ad Beneventum a Graecis captam, Leo Ostiensis lib. 1. cap. 48. editionis Neapolitanae annos numeravit 320. sed quod non aliter sentiendum esse, ipse Ducum a Paulo tradita annorum intervalla, atque a recentioribus recepta, demonstrent, ab Zottone enim ad praescriptum annum 891. minime annos 320. sed 330. Ostiensis eo loci in exemplari Cassinensi manu exarato, & in editione Veneta, & Parisiensi, atque hic noster Anonymus Par. 2. Num. 14. aliique supputarunt; Epocham scilicet instituti Ducatus cum epocha Zottonis, qui primus quidem, sed obscuro quodam rerum ordine Dux fuit, confundentes, ut lib. 2. peculiari in Dissertatione declarabitur.

ZOT-

Z O T T O

Sedit ann. XX. Paulus Diac. lib. 3. cap. 16. five 34.

Ex abfurda compar. Paul. Diac.		*Ex mea comparatione*	
A Kal. Januarii an.	585.	*A Kal. Januarii an.*	571.
Ad Pr. Kal. Jan. an.	605.	*Ad Pr. Kal. Jan. an.*	591.

Caffinenfe Monafterium vaftatur a Langobardis ante Zottonis obitum, non quidem multum. Paulus Diac. lib. 4. cap. 6. five 18. & 19. (*a*).

Nempe circa tempora, quibus Theudobertus Rex Francorum cum Chlothario patruele bellum geffit, ejufque exercitum vehementer afflixit; quando etiam fignum fanguineum in caelo apparuit, & quafi haftae fanguineae &c. Paulus Diac. lib. 4. cap. 4. five 16. Talium autem meteororum adparitio in appendice ad Greg. Turon. cap. 19. & 20. & ex eo

Nempe fub Pelagio Romano Pontifice, ut ex Leone Oftienfi lib. 1. cap. 2. qui obiit in anno 590. nec admodum antequam Sanctus Gregorius Magnus Dialogorum libros fcriberet; qui ibi lib. 2. cap. 17. dicit nuper *id actum: fcripfit autem Gregorius in anno 593. ut facrorum Analium magnus conditor Baronius obfervavit.*

in Hiftoria Rheginonis lib. 3. cap. 87. & 88. comparatur cum bello a Theudoberto, & Theodorico fratribus cum Chlothario commiffo in anno quinto Regni Theodorici, qui, ut varie computant, fuit Chrifti 601. five 605. quod tamen bellum Paulus lib. eod. cap. 9. five 29. alterum a praefcripto a fe, & parem facit Chrifti anno, qui notatus fuit Indictione 8. nempe 605. quo etiam loco Chlotharium non patruelem, fed patruum appellat praedictorum fratrum.

ARI-

(a) Mediam tenuit viam Sigebertus, Caffinenfem devaftationem in annum referens 596. non advertens certum S. Gregorii teftimonium.

A R I C H I S

Sedit ann. L. Paulus Diac. lib. 4. cap. 15. sive 46.

A Kal. Januarii an.	605.	*A Kal. Januarii an.*	591.
Ad Pr. Kal. Jan. an.	655.	*Ad Pr. Kal. Jan. an.*	641.

Dux iste Arichis per postremos quinque menses sui Ducatus consortem habuit filium Ajonem, ut subsequens temporum ratio suadet (a).

A J O

Sedit an. I. mens. V. Paulus Diac. lib. 4. cap. 15. sive 46.

A Kal. Augusti an.	654.	*A Kal. Augusti an.*	641.
Ad Pr. Kal. Jan. an.	656.	*Ad Pr. Kal. Jan. an.*	643.

R A D O A L D U S

Sedit ann. V. Paulus Diac. lib. 4. cap. 47.

A Kal. Januarii an.	656.	*A Kal. Januarii an.*	643.
Ad Pr. Kal. Jan. an.	661.	*Ad Pr. Kal. Jan. an.*	647.

Dux iste Rodoaldus cum fratre Grimoaldo ex institutione Ducis Arichis, post Ajonem Ducatum obtinuisse, integroque praescripto quinquennio administrasse, videtur. Quo referam Paulum Diac. juxta edit. Frobeni nullos Ducatus annos Rodoaldo seorsim ab annis Grimoaldi imputasse (1).

GRI-

(a) Ipse viderit Paulus, quo pacto hic Arichis antequam esset Dux, Paedagogus fuerit Radoaldi, & Grimoaldi: cumque in Ducatu vixisset an. 50. illos, *florem juventutis habentes*, sibi, & filio Ducatus successores instituit, ut tradit l. 4. c. 15. sive 45.

(1) Radoaidus Ajonis germani sui a Sclavis trucidati necem dignissime ulciscens, Princeps Benev. sufficitur. Errat Sigonius, qui Ajonem non a. 642.

GRIMOALDUS I.

Sedit an. XXV. Paulus Diac. l. 4. c. 16. ſive 47.

Connumerato quinquennio, quo ſederat cum fratre.	*Non connumerato quinquennio, quo ſederat cum fratre.*
Atque Dux an. XI.	*Atque Dux an. XVI.*
A Kal. Januarii an. 661.	*A Kal. Januarii an.* 647.
Ad Pr. Kal. Jan. an. 672.	*Ad Pr. Kal. Jan. an.* 663.

Rex per annos IX. Paulus Diac. l. 5. c. 12. ſive 33.
Complentes videlicet ſummam annorum XXV.

A Kal. Januarii an. 672.	*A Kal. Januarii an.* 663.
Ad Pr. Kal. Jan. an. 687.	*Ad Pr. Kal. Jan. an.* 672.

Hic in Edicto, quod Rothari Rex compoſuerat,

a. 642. ſed 649. defunctum adfirmavit, ex erronea ejuſdem ſupputatione, tunc temporis Radoaldum ſucceſſiſſe credidit, eique Grimoaldum fratrem in Principatu evectum ſequenti a. 650. quo fit non quinque annis (ut clariſſime Paul. Diac. aliique poſt eum indubie adſerunt), ſed vix anno uno Radoaldum regnaſſe. V. Cl. Aſſemanus It. Hiſt. ſcript. tom. II. cap. 7. hunc Radoaldum Surrenti tunc Graecorum urbem obſediſſe (non autem Neapolim) ex actis SS. Renati, & Valerii ſub Agapito Epiſc. Surrentino an. circ. 645. educi poſſe autumat. At Scipionis Ammirati teſtimonium, quod eadem nimirum deſcripſerit in vita Ducis Radoaldi, falſo quidem adſeveravit: ipſe namque omnino hujus obſidionis verba in Catal. Ducum Benev. profert. At fortaſſe errori ſuo anſam praebuit Marius Vipera in Chronol. Epp. Benev. qui gratis Ammiratum pro ſua ſententia adduxit, illique bona fide Cl. Aſſemanus manum dedit. Anne vera fuerint, quae in hiſce Actis enarrantur, non heic examinandi locus. Vereor tamen, ne commentitia quaedam ibi obtrudantur, quum Acta quae Surrenti adhuc ſervantur, non ſynchrona, ſed ab priſcis quibuſdam aliis (ut ferunt) monumentis eruta dicantur. Nec equidem Rodoaldus poſt Sclavorum expulſionem aliud potuiſſe adverſus Graecos bellum, Surrenti obſidione, ſuſcipere cenſeo: eo magis quod hujus fort. obſidionis Paulus aliquid innuiſſet, aut Chronologi alii, qui Langobardorum geſta deſcripſerunt. Ipſi haec viderint Surrentini, qui ut res ſuas extollant, fabellis multis Hiſtoriam ſuam diſtribuunt. Sed haec parumper attigiſſe ſufficiat.

alia quoque Capitula Legis, quae ei utilia visa sunt, adjecit. Paulus Diac. lib. 5. cap. 12. sive 33.

Juxta Pauli normam praesens annus fuisset Christi 677. cui adjecti characteres minime competunt. Sed juxta Regum intervalla, tradita ab ipsomet Paulo, si rite exponantur, ipse fuit a me demonstratus annus *Nempe in anni sui Regni VI. mense Julii Indict. XI. Ut est in Legibus Langobard. editionis Basileensis anni 1557. excusis cum legibus Salicis, Alamannorum, Saxonum &c. qui fuit Christi annus 668.* 668. Rex enim Rotharis condidit Edictum, ut ibi notatur *VIII. anno sui Regni*, *Indictione XII. mense Novembris* (nempe producta Indictione secunda, ut alias saepe, ad Januarium) *atque anno LXXVII. post adventum Regis Alboini*; quae temporis designatio, haud Paulum latuit lib. 4. cap. 15. sive 44. isque fuit annus Christi 644 Vixitque in Regno Rotharis, eodem Paulo teste lib. 4. cap. 16. sive 48. annos in solidum 16. menses 4 ad annum perveniens 652. (a) haeredemque post se habens filium Radoaldum, cui Paulus lib. 4. cap. 17. sive 50. imputat annos 5. dies 7. sed eos fere, omnes computandos communes cum annis patris; ita ut filium decessisse intelligamus eodem anno 652. quandoquidem subsecutus Rex Aripertus regnavit ann. 9. quod Paulus perhibet lib. 4. cap. 18. sive 53. hoc est ad Autumnum fere anni 661. post cujus mortem, *expleto*, inquit Paulus, *anno*, *& mensibus tribus*, *Grimoaldus Langobardorum Regnum invasit*: nempe in exordio anni 663. quod cum tempore conditarum ab Grimoaldo novarum Legum, & digesta a me Chronologia perbelle congruit (1).

RO-

(a) Aliter haec Regum tempora disponit Sigonius; at quam bene, periti judicabunt.

(1) Errat Sigebertus in Chron ad a 661. & post eum Sigonius, qui ajunt a. 661. Grimoaldum e Benev. Ducatu ad Italiae Regnum fuisse evectum. Immo alio Sigebertus idem errore notandus est, qui Grimoaldum non Benev. Ducem, sed Taurinensium fuisse ait: ipse quidem Grimoaldum cum Gari-

ROMUALDUS I.

Sedit ann. XVI. Paulus Diac. lib. 6. cap. 1. sive 2.

A Kal. Januarii ann.	672.	*Ab exeunte anno*	661.
In quo ejus pater Regis titulo uti coepit.		*In quo ejus pater Grimoaldus Regiam coepit ambire dignitatem*	
Ad Pr. Kal. Jan. an.	688.	*Ad exeuntem ann.*	677.

GRIMOALDUS II.

Sedit an. III. Paulus Diac. lib. 6. cap. 1. sive 2.

Nempe una cum fratre Gisulfo, ut infra (1).

A Kal. Januarii an.	688.	*Ab exeunte anno*	777.
Ad Pr. Kal. Jan. an.	691.	*Ad exeuntem ann.*	680.

Sub hoc Duce floruit S.Barbatus Beneventanus Episcopus.

GISULFUS I.

Sedit an. XVII. Paulus Diac. lib. 6. cap. 1. sive 2.

Scilicet una adnumeratis annis tribus, per quos sederat cum fratre Grimoaldo. Igitur solus

A Kal. Januarii an.	691.	*Ab exeunte anno.*	680.
Ad Pr. Kal. Jan. an.	705.	*Ad exeuntem ann.*	694.

Garibaldo Taurinensium Duce confudit, qui Benev.Ducem Grimoaldum ad Regnum Italiae arripiendum allecit, ut Paul. Diac. narrat. Sub hoc Grimoaldo Rege Beneventum a Constante Imp. obsessum fuit a.663. ab eoque Graeci depulsi, ut alibi dictum. De hujus Imp. nece in Sicilia fuse V.Cl. Assemanus Tom. II. c. 9. quem consule.

(1) Undenam isthaec Peregrinius? Pauli Diac. verba haec sunt: *Romoaldus postquam XVI. ann. Ducatum gessit ab hac luce subtractus est: post quem ejus filius Grimoaldus III. annis Samnitum populos rexit*. Solus igitur, non cum Gisulfo fratre Ducatum gessit. Sed infra plenius.

Dux iste Romanam Campaniam vastavit sedente Romano Pontifice Joanne VI. Paulus Diac. lib. 6. cap. 9. sive 27.

Juxta supputationem Pauli, quem secuti sunt Anastasius Bibl. & Ado in Chron. sedente Joanne Sexto, atque anno circiter 703. (1)

Juxta meam comparationem sedente Joanne V. atque in anno circiter 685.

RO-

(1) Non utique sedente Joanne PP. V. ut ajt Peregrinius, sed VI. ut recte animadvertit Assemanus loc cit. c. 13. num. 10. & 11. Sub Joanne namque VI. Anastasius Bibl. & Paulus Diac. lib. 6. c. 27. iisdem pene verbis istam in Romanam Campaniam irruptionem accidisse ferunt: *Gisulfus Dux gentis Lang. Beneventi cum omni sua virtute in Campaniam venit, incendia, & depraedationes multas, captivosque permultos fecit . . . . denominatus Pontifex* (nim. Joannes VI.) *missis Sacerdotibus cum donariis, universos captivos de eorum manibus redemit, & illum ad propria repedare fecit*. Quod etiam a Joanne Diac. in Chr. Epp. Neap obfirmatur: *Horum diebus* (inquit loquens de Laurentio Episcopo sub Joanne PP VI.) *Gisulfus Dux Campaniam igne, gladio, captivitate vastavit. Apostolicus Papa Joannes, qui Sergio successerat, missis ad eum Sacerdotibus, ac denariis, captivos redemit, & hostes redire fecit; cui successit alius Joannes*. Quisnam alius, amabo, heic circumscribitur, nisi Joannes VI. qui Sergio successerat, eoque defuncto Joannes VII. electus est? Isthaec, ut in Pauli Diac animadversionibus to. I. hujus operis notavi, a. circ. 703. contigere. Quare fit, Gisulsum non quidem a. 697. sed ultra annum 704. suam vitam produxisse; neque annis XVII. sed XXIV. vixisse, sicuti ex Catalogo Principum Sal. supra relato evincitur: aperte namque ibi legitur *Gisulfus ann. XXIV mens. V.* neque aliud fort. in Erchemperto, & in Catal Hist Anon. Salern. adnotatum censeo: *Gisulfus a. XIV.* quum facile ab amanuensium oculis denarius numerus X effugere potuisset, ut saepissime contigit, & XIV. pro XXIV. solummodo reponi. Hinc profecto Peregrinii allucinationis initium: iis namque catalogis fidem astruens *annis XVII.* Gisulfum vixisse adfirmavit, nempe III. cum fratre Grimoaldo, & XIV. solum Beneventanis praefuisse. At neque illi Pauli auctoritas penitus suffragatur: ipse etenim lib. 6. c. 2. ait: *Defunctoque Grimoaldo, Gisulfus ejus germanus Dux effectus est* (a. scil 680.) *praefuitque annis decem, & septem*: non utique vivente germano, sed post ejus obitum computandis, ut liquet. Stat igitur, Gisulfum ab a 680. ad a. 704 vixisse; atque (ut sibimet ipsi Paulus concilietur) dicendum, ex librariorum errore *to decemseptem* fuisse interpolatum, ibique numericis fort. notis XXIV. signatum fuisse ejus vitae decursum, sicuti in aliis Catalogis legitur, excisa in quibusdam denarii nota. Neque ipsum sane ab a. 680. ad a. usque 707. uti Assemanus opinatus est, regnasse dicendum est, quum nulla prorsus ratione niti queat Cl. viri adsertio: quoniam (ut alia omittam argumenta) chartae Mon Benev. S. Sophiae, & S. Petri, necnon Cavensis Archivi, Venusini Mon. Sanctissimae Trinitatis, & Cassinensis in annis 706. consignatae habent Romoaldi Ducis inscriptum nomen Ind.

IV.

ROMUALDUS II.

Sedit an. XXVI. Paulus Diac. lib. 6. cap. 16. five 55.

Integros		*Non integros*	
A Kal. Januarii an.	705.	*Ab exeunte anno* (1)	694.
Ad Pr. Kal. Jan. an.	731.	*Ad Aestatem anni* (2)	720.

Circa haec tempora Petronax civis Brixianae urbis Romam venit, hortatuque tunc Gregorii Apostolicae Sedis Papae, Cassinense Castrum petiit, ac Monasterium B. Benedicti non post multum tempus in primum statum erexit. Paulus Diac. lib. 6. cap. 13. five 40. (a)

Evolutis ferme centum, & decem annis a Langobardorum destructione. Leo Ostiens. in Prologo sui Chronici ex fide Cassinensis exemplaris manu exarati, nec non editionis Venetae, & Pa-

Evolutis fere annis centum triginta, per quos a Langobardorum eversione Cassinenses Monachi Romae juxta Lateranense Palatium habitaverant. Petrus Diac. in Auctar. ad Ostiensem lib. 4. cap. 91.

IV. quae utique huic anno respondet. Neque judicari potest annus 721. in quo etiam idem Dux Romoaldus regnabat, & IV. indictio decurrebat: in quadam enim monialium S. Petri Ben. charta apud Haeredes Joannis de Nicastro Archid. olim Benev. adservata legitur memoratum nomen, & assensus Joannis Papae, qui in a. 706. sedebat, non autem a. 721. quo Gregorius II. Petri Cathedram regebat.

(1) Potius 704.

(2) Ad Autumnum 730.

(a) Tempora designata in actis S Rufini apud antiqu. Brev. Capuae huic competunt Romualdo; cujus nomen loco *Grimoaldi* est ibi reponendum, signantque an. 694. five 695. quo definite Audoaldi Campani Patritii filius e lethali morbo Divina ope convaluit, ut ibid. in Praefat. declaratur.

Recte Peregrin. noster advertit ab Decoroso Episcopo jam sene haec peracta fuisse sub Romoaldo II. ut patet etiam in Actis sinceris adhuc ineditis S. Vitaliani Episcopi S. Decorosi Successoris, ap. me extantibus, quae alibi dabo notis aucta, *Prat.*

Parisiensis; atque ad mentem Pauli Diac. loco relato, quem secutus quoque est Adrevaldus Floriacensis libro de Miraculis S. Benedicti: verum congenitae inconstantiae ne vitio, an alia occasione in Ostiensis Chronico anni modo pauciores Cassinensi solitudini imputentur, hujus non est loci expedire. Nec in praesens dicam, cur idem auctor lib. I. cap. 4. instaurationem a Petronace aggressam in anno 720. ad tempora retulisse videatur Papae Gregorii III. qui sedit ab anno 731. nam Petronax certe sub Gregorio II. Cassinensi praesidere coepit Monasterio, ut ex S. Vuillibaldi etiam peregrinatione apud Surium 7. Kal. Julii est intelligere.

91. *ex fide Cassinensis exemplaris manu exarati, nec non editionis Venetae, & Parisiensis, atque ad mentem Ostiensis in eodem M. S. Codice, & editionibus l. I. cap. 4. Quo loco, Petronacem tradit in Cassinensi Monasterio habitare coepisse in anno 720 idemque adnotavit præfatus Petrus Diac. in confecto a se Registro Num.* 86. *in Cassinensi Archivo adservato; cum uterque antiquissimum ejusdem Coenobii Monachum sequeretur, qui in Chronico Langobardorum, seu Monachorum &c. a me inferius evulgando parem fecit epocham Petronacis, & Beneventani Ducis Gregorii, nulloque alio intermedio Duce, ipsum Gregorium post Romualdum II. (nempe Ducem Adelaum, quod Paulus antea fecerat, praeteriens) atque adeo in anno* 720. *videtur collocasse; ut constabit ex dicendis infra.*

A D E L A Y S

Aliis dictus Audelaus (1)

Sedit an. II. Anonimus Chronol. S.Sophiae (2).

Par.

(1) In Cavensi Catalogo *Adilaus*.
(2) In Cav. Catal. sedit a. uno m. X.

Par. 1. Num. 10.

Hujus Ducis nomen, & tempus nullum Paulus demonſtravit.	*Ab Aeſtate anni* (1). 720. *Ad Aeſtatem anni* (2). 722.

G R E G O R I U S

Sedit an. VII. Paulus Diac. l. 6. c. 16. ſive 56. (3)

A Kal. Januarii an.	731.	*Ab Aeſtate an.* (4)	722.
Ad Pr. Kal. Jan. an.	738.	*Ad Aeſtatem an.* (5)	729.

G O D E S C A L C H U S

Sedit an. III. Paulus Diac. lib. 6. cap. 16. ſive 56.	*Sedit an. IV. Anonymus S. Sophiae Par. 1. Num. 12.* (6)

Hos facile conciliabis, ſi Godeſcalcho imputaveris annos IV. non integros, quos Paulus rotunde, & ſuo more III. computavit. Anonymus tamen Caſſinenſis in Chronico Langobard. ſeu Monachorum &c. huic Duci adſignavit annos VI. ut tempora Ducum, & Abbatum exaequaret; nam annum epochae Adelai fecerat Gregorii, biennioque Ducum Chronologiam anteverterat. Sedit igitur Godeſcalchus (a).

A Kal.

(a) Quae quibus competant Beneventanis Ducibus poſt Adelaum geſta in epiſtolis deſcripta Romanorum Pontificum Gregorii II. & III. Stephani III & Pauli I. atque in Anaſt. Bibl pluribus locis, ſecus ac Paulus prodidit, in fuſiori aperiam Chronologia.

(1) Ab Autumno anni 730.
(2) Ad Aeſtatem anni 732.
(3) Ex Catal. Cavenſi ſedit a. VII. menſ. IV.
(4) Ab Aeſtate a. 732.
(5) Ad exeuntem ann 739.
(6) Catal. Cav. ann. II. menſ. VIII.

A Kal. Januarii an.	738.	*Ab Aestate anni* (1)	729.
Ad Pr. Kal. Jan.	741.	*Ad exeunt. prope an.* (2)	732.

GISULFUS II.

Sedit an. XVII. dies X. (3) Anonymus Chronologus Sanctae Sophiae Par. 1. Num. 13.

Paulus lib. 6. cap. 17. sive 58. nomen tantum hujus Ducis demonstravit, quem libro eod. cap. 14. sive 50. filium dicit Ducis Romualdi II. ac Nepotem Luitprandi Regis Langobardorum: nempe ex nepte Guntberga natum, filia Auronae suae sororis; tempus vero sedis non adscripsit, quoniam suam Historiam clausit in obitu Regis praefati, qui decessit, ut ex Anastasio Bibl. disco in Zacharia, ante diem Kalendarum Julii undecimae Indictionis, id est anni 743. At vixisse Gisulfum in Ducatu per hos annos ab Anonymo S. Sophiae designatos, cum Pauli supputatione aptissime congruit, quem proxime post illum collocasse Arichim II. atque adeo nec plures,

Non hunc, sed subsequentem Ducem Luitprandum, nepotem adpellat Regis Luitprandi praesens Anonymus. Et vero qui potuit Gisulfus iste filius esse Ducis Romualdi II. ex Guntberga filia Auronae, cum Romualdum obiisse demonstraverim in anno 720. Aurona autem, ut Paulus perhibet lib. 6. cap. 7. sive 22. apud patrem Ansprandum, & matrem Theoderadam, hoc est innupta, ab Rege Ariperto, naso, & auribus decisis, deformis effecta fuerit in anno, sive 704. ut supputat Baronius, sive 705. ut notat Sigonius, ambo sequentes traditam a Paulo de his Langobardorum Regibus Chronologiam? Paulus tamen hanc inconvenientiam vitasse sibi est visus, Romualdi II. obitum statuens in anno

(1) Ab exeunte a. 739.
(2) Ad Aestatem a. 742.
(3) Catal. Cavensis ann. XII. m. II.

res, nec pauciores annos, quam 17. Gisulfo imputasse, dicendum est: quot ab anno 741. qui postremus fuit Godescalchi, praedecessoris Gisulfi, juxta ejusdem Pauli comparationem ad annum 758. quo Arichis II. Ducatum suscepit, dinumerantur.

no 731. sed quam bene, ex mea hac comparatione facile intelligitur. Dux ergo Gisulfus II. quibusvis ortus parentibus, annos sedit XVII. dies X. (1)

Ab exeunte fere an. (2) 732.
Ad exeuntem an. (3) 749.

L I U T P R A N D U S (4)

Sedit an. VIII. mens. III. Anonymus Chronolog. S. Sophiae. Par. 1. Num. 14. (5).

Hunc Ducem Pauli comparatio, & qui illum secuti sunt, non admittunt: Auctor Indicis Ducum Beneventi in Codice Cassinensi 353. Erchempertus Num. 1. juxta priorem editionem, & Ostiensis lib. 1. cap. 9. ex fide scripti exemplaris, atque editionum Venetae, & Parisiensis. Erchempertus vero, & Ostiensis haud palam hujus se esse sententiae exposuere; sed hoc tanti non est, ut longiori demonstrari debeat sermone.

Luitprandum Beneventi Ducem agnoverunt, ne dum hic noster Anonymus, sed Anonymus alter Salernitanus longe antiquior Par. 1. Num. 3. itemque Anonymus ille, qui Ducum seriem ipsi Salernit. in M. S. Cod. praefixit, ac tandem firmissimo documento demonstravit Falco Beneventanus in Chronico ad annum 1121. *cum in lite quadam coram Summo Pontifice Calixto II. agitata apud Beneventum, productum fuisse dicit*

(1) An. xii. mens. iii. (2) Ab Aestate a. 742.
(3) Ad Autumnum a. 754.
(4) Al. *Leoprand*, vel *Aliprandus*.
(5) In Catal. Cav. *a. III. mens. VII.* scil. ab Sept. ann. 754. ad Februarium a. 758. quo Arichis Liutprando, ejecto ab Rege Langob. Desiderio, Dux Beneventi suffectus est, quamvis populi suffragio etiam proclamatus, ut alibi opportunius explicabo.

Privilegium Leoprand olim (a) Ducis Civitatis Beneventanae ; *qui ſane Leoprand , ſive Luitprandus , non fuit , niſi praeſens Giſulfi II. ſucceſſor ; nec tale Diploma , ſincerum tunc reputatum , credere nunc licet ſuppoſititium. Iſte igitur Dux quoniam ſedit ann. VIII. menſ. III. ab exeunte anno* 749. *qui poſtremus fuit praedeceſſoris Giſulfi , ad ineuntem annum* 758. *pervenit , ac definite ad menſem ejus anni Februarium , quo Arichim. II. ei ſubſtitutum fuiſſe a Rege Langobardorum Deſiderio docemur Epiſt.* 4. *Pauli I. Pontificis Romani ad Regem Pipinum data , & de menſe teſtantur alia monumenta ſuo loco producenda , nam modo pro loci opportunitate ſatis ad banc primam partem* (b) .

FRAN-

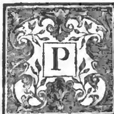
(a) Sigonius de Reg. Ital. l 3 Paulo ſubſcribit, Arichim II. collocans poſt Giſulfum II.

(b) Anonymus Salern qui Arichim electum perhibet per ſuffragia populorum, qualiter ſit capiendus in diſſert. dicam quae inſcribitur . *Ducatus Beneventanus tranſibat ne ad haeredem* . Quae cum aliis Peregrinii diſſertationibus igne abſumta fuit , ut dixi . At aliqua ſaltem hac in re delibanda erunt , antequam opus abſolvatur . *Prat.*

FRANCISCI MARIAE PRATILLI

DE KALENDARIO, ET NECROLOGIO MONASTERII S. BENEDICTI CASSINENSIUM CAPUAE

PRAELOQUIUM.

Arvum hocce opusculum (cujus supra meminimus in Chronico Comitum Capuae Tom. III. hujus operis, quod ipsi adsutum erat, ut ibi animadverteram), quamvis aliquibus aut inutile, aut parum saltem aptum videri posset, non erit profecto Literatis viris tam aspernabile, quin boni aliquod, atque utilitatis expiscari ab illo queant. Quandoquidem & Catalogus ille Capuae Principum, qui Necrologio facem praefert, & tot Comitum nomina, qui in Campanae nostrae Dynastiae extensione castella, oppidaque possidebant, e quibus iis familiarum cognomina dimanarunt (quorum innumera quidem Capuae, aliisque in urbibus exempla prostant), & cum Langobardorum Principum nostratum sanguine vel commune genus, vel cognationis, aut adfinitatis vinculum habuere; nobiliumque aliquot matronarum, Antistitum, Praepositorum, aliorumque illustrium virorum memoriam, multas ad historiae nostrae agnitionem utilitates, commodaque subministrant. Nec praetereundum censeo, Capuanae quoque Ecclesiae Kalendario, sive veteribus illius Martyrologiis, quibus Sanctorum ejusdem nomina describuntur, lucem plurimam afferre Kalendarium istud, in eorum praecipue Sanctorum cultu, quorum vix modo nomina nostris in fastis adservari concessum est. Quod sane, ut arbitror, causae fuit, cur hocce opusculum apographon in schedis V.Cl. Canonici Ajossae inventum a me fuisset apud heredes, quum ipse Capuanum Sanctuarium ab Michaele Monaco pridem edi-

editum, novis ejus lucubrationibus recudere cogitasset, avunculi sui gloriae, decorique consulens, quod multa quidem in opere illo digesta parum, mutila, aut obscura, Auctor utique diligens, magno studio collegerat, sed morte praeventus quod meditatus fuerat, ob communis Patriae infortunium exequi nullatenus potuit: neque pariter ejus germanus, Silvester Ajossa digniss. Capuae Parochus, qui huic operi manum admovere conatus fuerat. Non erit igitur dubitandum, quin commodi partem aliquam, perutilisque accessionis appendiculam praeferat Kalendarium, & Necrologium nostrum; quare nec me culpae alicujus insimulandum, quod ipsum tot aliis necessariis opusculis adtexuerim, quasi pretiosam quandam Langobardicae Historiae diademati margaritam affixissem, quum ab eo tandem bonum aliquod afferri posse censendum sit.

Ad Monasterii siquidem Cassinensium Capuae usum tam Kalendarium, quam Necrologium istud inservire debuit: titulus namque id ostendit *Kalendarium Sacri Monasterii S. Benedicti Capuae*, cui adnexum *Necrologium* ex adverso cujusque mensis, emortuales adnotans dies. Universis porro Cassinensium Coenobis Necrologiorum usus invaluit, quibus & Sanctorum nomina, & benemeritorum defunctorum memoria inscribebantur: plurima istorum jam edita, apud Scriptores inveniuntur, aliqua in tenebris adhuc, vel in pulvere sordida delitescunt. Utinam codices hi omnes lucem aspicerent! Quam Historiae lux magis augesceret, quot Sanctorum, virorumque pietate, aliisque meritorum insigniis praeclarissimorum monumenta reviviscerent, quae tenebricosum ignorantiae velum obfundunt! Gratias igitur civis nostri Ajossae sedulitati permultas habeamus, qui libellum jam pene ab hominum memoria demortuum in lucem revocavit, nostraeque Historiae, rebusque patriis ornamenta adgessit, quae fortasse cum Necrologio consepulta jacuissent.

At, ut aliqua *S. Benedicti* Capuae Coenobii attingamus,

mus, humanissimum Lectorem admonitum primo loco vellem, hujusce Monasterii exordium quo anno, quove sub Principe ceperit, incertissimum. V. Cl. Fabius Vecchionius Peregrinii nostri fidissimus olim comes, & amanuensis, ut alibi explicatum, in suis mm. ss. codd. Tom. XV. c. 2. adserit: *Sub Capuae Comitibus a. 879. Cellam S. Benedicti extra moenia urbis, ortum versus, Tifatinos montes prospicientem extructam fuisse supra Vulturni ripam, eo fort. loco, quo superioribus annis* (scribebat a. circ. 1670.) *nova urbis moenia, ac pomaerium amplificatum, ubi dicitur* (lo sperone), *quo in loco veteris S. Benedicti Ecclesiae, hospitiique adnexi, rudera effossa sunt. Nec multo post* (*a. scil.* 903.) *ab Athenulfo I. Capuae, ac Beneventi Principe inde intra urbem Cellam fuisse translatam, eo videlicet loco, quo deinde in a.* 916. *Joannes Capuae olim Archidiaconus, & postmodum Casinensis Abbas, Ecclesiam, novumque amplissimum Monasterium aedificavit, cujus adhuc monumenta satis praeclara conspiciuntur, ejusque patet Ecclesia, Patribus Societatis Jesu postmodum concessa, translato in Majorem Ecclesiam Presbyterorum Saecularium Collegio, qui Metropolitanae Canonicis pro inferiori ministerio inservirent.* At unde hujus Cellae S. Benedicti exordium expiscaverit Vecchionius non adserit. Ab Cl. Peregrinio fort. illa praenoscere poterat dum in vivis ageret, quae proinde feralis ignis absumsit. Certissimum tamen est, tot inter Thesauri Capuani chartas, nunc majori ex parte aut sublatas, aut pessundatas, unam adservari anni 906. in qua legitur: *finis ab uno latere* (cujusdam horti Ragibrandi Suessolani olim Castaldei) *riba Ulturni fluminis, ab alio latere fovea de turri Monteroni, & cella S. Benedicti &c.* Qua ex circumscriptione satis conjectari datur in a. 906. S. Benedicti Cellam Capuae jam fuisse aedificatam, & praecise illo eodem loco, quo Monasterium, magnificamque Ecclesiam non multos post annos Joannes Abbas Casinensis a fundamentis excitavit, cujus rei testem habemus Ostiensem lib. 1. c. 53. a quo etiam hujus cellae memo-

moria traditur his verbis: *Verum in eadem Civitate* (Capua) *monasterium adhuc non erat aedificatum; sed in eo loco, ubi nunc constructum est, juxta portam scil. S. Angeli, perparva nimium, & exilis erat Ecclesia, & parva, vilisque domuncula stabat de lignis contexta, ubi III. tantum, aut IV. fratres vetuli morabantur*. Neque profecto cella ista vetus, *in qua tres, aut quatuor fratres morabantur* extrui potuit ante annum 890. quum in hocce Monasterii S. Benedicti Cap. Kalendario, & Necrologio apertissime adnotetur sub die *VIII. Idus Novembris* emortualis dies *Ragembrandi Abbatis Cass. fundatoris cellae S. Benedicti* Capuae. Si igitur jussu Ragembrandi haec cella exaedificata, non utique ante a. 890. hoc exequi potuit: illo namque anno defuncto Angelario, electus est Ragembrandus, qui suum Praesulatum usque ad an. 899. perduxit. Quare hallucinatus est Vecchionius, illam fundatione per decennium, & amplius antevertens.

Heic igitur Joannes Abbas paulo post ejus assumtionem, novi Coenobii fundationem curavit A. nempe aut 916. aut 917. atque Teano (quo se Casinenses Monachi ab eorum S. Benedicti in Casini monte Monasterio pene destructo, retraxerant) Fratres suos quinquaginta Capuam transvexit, ibique Templum ornatissimum excitavit amplumque Monasterium, suorum Langobardorum Dynastarum auxilio, ut fuse idem *Ostiens. loc. cit.* eodemque Abbatem Casinensem Johannem, aliosque illius successores Adelpertus, Balduinus, & Majelpotus sedem habuisse idem *Ostiens.* testatur *lib. 1. cap. 59.* ubi de Capuani Monasterii reformatione sub Agapeto Pontif. Max. verba facit: eoque temporis pauciores ibi Monachos incoluisse credendum est: quum ad Casinense Monasterium, sub Aligerno Abbate restitutum, jam Monachi e proximis Campanae Provinciae Coenobiis revocati fuissent. Non defuere tamen, qui ad dies huic Capuae S. Benedicti Ecclesiae, ejusque Monachis rerum mobilium ad sacra pertinentium, agrorumque, sylvarum, domorum copiam, fluminum ripas, piscationes, molendina, aliaque

do-

donaverint, quod videre est apud eundem Ost. *lib.2.cap.3. lib.3. cap.17.* & alibi; & Gattulam *tom.* 1. *Hist. Cassin.* Imo eidem postea Monasterio, tanquam praecipuo inter alia, atque insigniori, minores Cellae aliae S. Viti in Tifata: S. Nazarii, & S. Scholasticae in Liburia: S. Mauri, & S. Viti in Cantia, aliaeque quamplurimae subjectae fuerunt; atque ipsum etiam celebre Monasterium S. Angeli *in Formis*, vulgo *ad Arcum Dianae* adpellatum, huic subditum fuisse, non ignoramus, de quo aliqua in Appiae Viae descript. lib. 3.

At suas S. Benedicti Capuae Coenobium vicissitudines ob Langob. Principum vel inconstantiam, vel indigentias perpeti oportuit: nec bella defuere, Urbis obsidiones, intestinaeque calamitates, quibus sub Langobardis primum, deindeque Northmannis Dynastis S. Benedicti Monasterium exagitatum, impetitum, & pene ad extremam inopiam reductum fuerit. Nec minora quidem passum fuisset ab igne detrimenta (quum Capua pene tota flammis conflagrasset) nisi D. O. M. adjutorium Monachis ministrasset, Corporali sacro in flammas immisso, quod incendium protinus retraxit, extinxitque, ut narrat *Petr. Diac. lib.4. cap.* 72. At sub Desiderio ejus Praeposito, indeque Casinensi Abbate, decus ipsi maximum adcrevit, qui Monasterium istud, atque Templum A. circ. 1080. renovare sategit: *Dirupta namque priori Ecclesia* (ait Ost. lib. 2. cap. 55.) *jussit conduci artifices alios ad capitella columnarum miro opere facienda. Evocansque ad se Benedictum ejusdem loci Praepositum praecepit, ut in ejusdem Ecclesiae renovatione, omnibus rebus postpositis, specialiter invigilare studeret. Cujus ille imperio parens, P. Benedicti Basilicam, sicut nunc cernitur, pulcherrimam satis construxit.* In cujus abside olim legebatur musivo opere inscripta haec carmina

Hoc Desiderius, qui & Victor Praesul & Abbas
Coepit opus, quod Oderisius optimus Abbas
Complevit, Benedicte, tuum decorans ad honorem.

Desiderius igitur hujus olim Monasterii Praepositus, inde

de S. R. E. Cardinalis, & Casinensis Abbas Templi restitutionem curavit, in quo idem paucos post annos ad Summi Pontificatus apicem evectus, sub Victoris III. nomine, Concilium congregavit (in quo Jordanus I. Capuae tunc Princeps, aliique Summi Viri, tam Urbis, quam Principatus, aliorumque locorum adstitere) ibique Thiaram Pontificiam, omniumque adorationem providentissimo Dei Opt. Max. consilio accepit, ut plenissime narratur in Chr. Cassin. *lib.* 3. *cap.* 66. illudque etiam meminit Baron. A. 1087. Panvin. Platina, aliique. A Paschali deinde PP. II. Benevento Romam regressuro A. 1108. isthaec S. Benedicti Basilica, quae noviter restituta, amplificata, & exornata fuerat, jussu Othonis Abb. Cass. & Cap. Principum Richardi, & Roberti subsidiis solemniter dedicata fuit, ut ex eodem Chron. *lib.* 4. *cap.* 33. Ibique etiam A. scil. 1118. Gelasius PP. II. nostrorum Principum auxilio fultus, Cajeta aufugiens, pacifice demoratus est (nam & Cassinensis erat familiae) eaque in Urbe Synodum celebravit, qua Pseudo-Pontificem Mauricium Burdinum, Schismaticum Henricum Aug. suosque omnes anatematizavit fautores, ex eodem Chronaco *lib.* 4. *cap.* 64.

Quamplures profecto hocce ex Coenobio prodiere illustres sanctitate, dignitatibus, sapientiaque viri, quos inter Paulus ille sanctissimus, cujus meminit Ostiens. *lib.* 2. *cap.* 56. Mainardus, Ademarius, Rossemannus Praepositi; Petrus de Atenulfo, Raynaldus de Colimento, Petrus de Capua, omnes S. R. E. Cardinales amplissimi, qui ipsius olim Coenobii Claustrales extiterunt: necnon Milo Praepositus, inde Episcopus Suessanus, Manso Praepositus, & Abb. postea Cassin. Joannes Praepositus inde Episcopus Aliphanus, aliique quamplurimi; quorum non est heic ocium monumenta retexere, quum alio haec in opere pertractanda erunt; sicuti neque de Praepositorum hujus Monasterii Catalogo, quem fere integrum ab Regest. Cassin. aliisque Chartis, & Scriptoribus jam collegeram: fort. Deo dante, alibi in vulgus editurum.

Ce-

Ceterum S.Benedicti Monasterium usque ad XIV. pene saeculum suis monachis incolatum praestitit, quod ex ejusdem Chartis patefit, in quibus Praepositi cum suis Monachis capitulariter congregati res Monasterii peragebant. Post A. circ. 1290. non Praepositi tantummodo, sed Monachi nimiae se libertati, opprobriisque traditi, ab eorum sanctissima institutione deflectentes, parum Ecclesiae, oeconomiae nihil, aut Urbis exemplo attendentes, cuncta in pessum ire coeperunt. Quo fuit, ut Andreas Casinensis Abbas Urbani V. PP. Max. jussu, hujus reformationi Coenobii totus incubuerit; sed quot suis ipse industriis, curisque adlaboraverit, nihil profecto assecutum fuisse scimus, quousque pedetentim sublatis Monachis, atque Casinum revocatis, ibi Praepositus vel altero Fratre sociatus plures per annos residere decreverint, usque ad saeculi XV. initium quo penitus Monasterium destitutum fuit, & a Martino V. Pont. Max. Praepositus hujus Coenobii ad Sedis Apostolicae beneplacitum constitutus Baptista Antonius de Angelis Capuae Patricius: qui deinde a Nicolao V. precibus Alphonsi Regis Neap. a. 1445. in perpetuum electus est Commendatarius ab omni subjectione Capuani Archiepiscopi, & Cassinensis Abbatis exemtus. Leo deinde X. PP. Collegiatam inibi fundari jussit, in qua Abbas Jo: Baptista de Angelis Junior, aliique decem fuissent Canonici, cujus fundationis singularem utique Bullam habes apud Gattulam Hist. Cass. Tom. 1. pag. 112. seq. At sub Clemente VIII. juspatronatum S. Benedicti pro familia de Angelis extinctum fuisse docemur ab nostris chartis, illudque beneficium Eminentissimo Cardinali Roberto Bellarmino, jam Capuae Archiep. concessum, qui postea, Paulo V. annuente, translatis ad Metrop. Ecclesiam Canonicis, & Abbate in simplicem Beneficiatum converso, Ecclesia cum adjunctis aedificiis Patribus Soc. Jesu (quorum instituti erat idem Card. Bellarminus) concessa sunt.

In hanc itaque celeberrimam Capuae Basilicam ejusque atrium inlata, & tumulata fuerunt permulta suo-

rum Principum cadavera (quorum apud Chronologos memoria, & adhuc aliqua ſervatur inſcriptio), eorumque conſanguineorum, adfinium, Palatinorum Comitum, aliorumque nobilium Patriciorum, qui aut hocce in Templo ſepulti, aut ipſius benemeriti in ejuſdem Monaſterii Necrologio adſcripti fuere, ut pro eis aut Miſſarum Sacrificium offerretur, aut ſolemne caneretur officium cum anniverſario ad animae expiationem. Qua quidem ex cauſa non omnibus par memoria deſignatur, ſed pro Legatorum Sacrorum fort. diverſitate, vel miſſae, vel officii, vel utriuſque inſimul commentarii praeſcribuntur. Optandum tamen eſſet pro familiarum, & agnationum progenie, eorum generis, ſeu ſtirpis, & annorum ſpeciatim declarationes nobis tradidiſſe, quod utique multa quidem ad ſucceſſiones, & familiarum identitatem adjuvaſſet. Ceterum quas paucas notulas in Necrologio adjeci, eas pro majori intelligentia neceſſarias aliquando fuiſſe exiſtimavi: multas profecto additurus, ſi ad omnes Capuani Principatus Dynaſtias diſtinguendas, vetereſque iſtius Urbis praeclariſſimae familias, illuſtreſque ipſarum Viros adnumerandos, otium mihi aeque ac valetudinem Deus Opt. Max. conceſſiſſet, ſicuti ſpe aliqua antea ducebar. Ad Kalendarium autem nihil omnino adnotavi, quoniam in nova Sanctuarii Capuani editione, quae pene in promtu eſſet, Kalendarium hocce cum aliis tam Capuanae Eccleſiae, illiuſque Coenobiorum, quam aliarum Provinciae noſtrae Eccleſiarum explicanda ibi, & diſcernenda erunt, ſi propitius mihi Dominus animum ſervabit, vireſque adcreſcet, ut Patriae meae novum hoc munuſculum, pro meis viribus, offeram, ejuſque decus maxime illuſtrem.

Tranſponendum quoque poſt Kalendarium, & Necrologium (uti in apographo extabat) Catalogum Principum Capuae opere pretium duxi (eodemmet modo, quo Catalogum Capuae Comitum in Tom. III. produxi cum aliis illi adſimilibus opuſculis, qui in fronte hujus Codicis legitur; poſtque illum haec Principum om-

omnium ſeries) ut proxime ineſſet Stemmati praefatorum Principum a Peregrinio in expanſa tabula minutim deſcripto, & aliquibus appendiculis, notuliſque meis illuſtrato, cui adnexa de hoc Stemmate, ejuſdem Scriptoris Diſſertatio. Neque hoc ſane abſque rationabili cauſa: ut nempe prae oculis habuiſſet humaniſſimus Lector ſucceſſiones, epocaſque Langob. Principum Hiſtoriae complementum. Quod neutiquam, pro eorum aetate, obitu, ſucceſſione, propinquitatibus diſtinctius internoſcendis, abſque neceſſitate aliqua, & utilitate actum fuiſſe credo. Et quoniam Stemma etiam Northmannorum Principum illi adnexum dederat idem Peregrinius noſter, ipſum quoque heic recudi curavi (quamvis eorum parum hocce in opere mentionem feci, plenius fortaſſe D. O. M. annuente facturum exoptans) quod uno ſub aſpectu univerſam Capuanorum Principum ſeriem habeant, qui legerint. Atque haec praenotanda duxi.

JANUARIUS

KAl. Octava Nat. Dom. S. Basili Episcopi.
IV. Non. Oct. S. Stephani. S. Odilonis Abb.
III. Non. Oct. S. Joannis.
II. Non. Oct. Ss. Innocentium.
Non. Vigilia Epiphanie Dom. S. Simonis Mon.
VIII. Idus. Epiphania Dom. *Solemne Majus*.
VII. Id. Ss. Mm. Juliani & Baselisse.
VI. Id. S. Severini Conf.
V. S. Marini Abb.
IV. Id. S. Pauli patr. Eremitarum.
III. Id. S. Leuci Episcopi.
II. Id. S. Ylari Ep. & Doct.
Idib. Octava Epiph. Dom. S. Potiti M.
XIX. Kal. S. Felicis Nolani Presb. & Felicis M.
XVIII. K. S. Mauri Abb. *Sol.*
XVII. K. S. Tammari Episcopi S. Marcelli Pape M.
XVI. S. Antonii Abb.
XV. S. Prisce Virg. M. S. Castule Virg. M.
XIV. Ss. Marte, Audifax, & Abacuh Mm.
XIII. S. Sebastiani M. S. Fabiani Pape M.
XII. S. Agnetis Virg. M. S. Eulogi M.
XI. Octava S. Mauri Abb. S. Dominici Sac. & Mon.
X. Ss. Vincentii Levite M. S. Anastasi Mon. M.
IX. Dedicatio Ecclesie S. Laurenti *Sol.* S. Timothei Ep. M.
VIII. Conversio S. Pauli Apostoli.
VII. S. Policarpi Ep. M.
VI. S. Paule Monialis.
V. Translatio S. Sinoti Episcopi M. *Sol.*
IV. S. Sabine Virg.
III. Dedic. Ecclesie S. Andree Apost. in Casino. *Sol.*
II. Ss. Mm. Ciri & Joannis, S. Pauli Mon. *Sol. Ma.*

FE-

O. Landulfus (1) *Princ. & Mon. Ugo Abb. & Prep. a.*1201.
Joannes Abb. & Mon.
Joannes Sac. & Mon. S. Vincentii. Senioretus Abb. Caff. & Prep. no. Mon.
Amicus Card. & Ab. S. Vincentii. Rao Miles & Dom. Nucelliti.
Berardus de Aquino Comes.
Petrus Mon. Custos S. Rufi.
Euprasia Sanctimon. de Cingula.
Landulfus de Aquino Comes.
Lando Ep. & Mon. Robbertus de Roccbetta.

Guzelinus de Rocca Miles. Marinellus de Marczeno Com.
Richardus de Caleno.

Paldus Com. Venafri. Joannes de Vinea.

Gerardus Abb. Caff. Hugo de Cafolla.
Manso Sac. & Praep. S. Angeli.
Gerbertus Archiep. & Mon.
Richardus Princeps. Petrillus de Sarczano Baro.
Ailulfus de Ailano Com.

Tadeus Decan. Cap. qui fecit heredem Mon. no. cum Missa quot. & Ann. Sol.
Aymo Cap. Miles in bello occisus.

Berteraymus de Rajano.
Joannes Archipr. Cap. & Custos S. Marcelli.
Gelasius II. Papa. Robertus de Citro, & Basilla de Colemento. Off. Sol. cum Miss.
Juliana de Petra uxor Riccardi lu Francu mil. Off. & Miss. quotidie cum Ann. *Leo*

(1) Fuit Landulfus, qui fuerat Princ. Salerni, & expulsus factus est Mon. a. 1004. obiit Kal. Januarii 1009.

FEBRUARIUS

KAl. S. Ignatii Epiſcopi M.
IV. Non. Purificatio S. Marie Vir. S. Simeonis. *Sol. Ma*,
III. Non. S. Blaſi Epiſcopi M.
II. N. S. Trifonis M. S. Karde monial. N.
Nonis Feſtivitas S. Agathes V. M. *Sol.*
VIII. Id. S. Dorotee V. M. S. Maximi Epiſcopi.
VII. Id. S. Aſtiberte Virg.
VI. S. Euboli M.
V. S. Savini Can. Epiſcopi.
IV. Feſt. S. Scolaſtice Virg. *Sol. Ma.* S. Silviani Ep.
III. S. Caſtrenſis Epiſcopi. *Sol.*
II. S. Modeſti Levite M. S. Benenati Epiſcopi Oct. S. Agathes.
Idib. S. Antonini Conf.
XVI. Kal. Mart. S. Valentini Epiſcopi M.
XV. K. Feſt. S. Decoroſi Epiſcopi *Sol.*
XIV. K. S. Juliane Virg. M.
XIII. K. Ss. Fauſtini & Jovite Mm. Oct. S. Scolaſtice.
XII. Dedicatio Eccl. S. Nicolai ad Diana. *Sol.*
XI. S. Barbati Epiſcopi Benev.
X. Ss. Mm. Fortunati Feliciani & Soc.
IX. Ss. Sergi & Jocundiani Mm.
VIII. Cathedra S. Petri Apoſt. ap. Antiochiam.
VII. S. Policarpi Presb. Conf.
VI. S. Mattie Apoſtoli. *Sol.*
V. S. Ademarii Abb. *Sol. Ma.*
IV. S. Auguſti Epiſcopi.
III. S. Hunulfi Mon. Conf. S. Saturnini M.
II. S. Romani Abbatis.

Leo Sac. & Prior nostri Mon.
Pandulfus Ep. Petrus de Limatulo fil. Com. Casert. hic sep. Mis.
Albasia de Surrento Vid. Petri de Citro de Cap. hic S.
Rainaldus Ep. Aquin. Landenulfus de Presenzano.
Pyrrus de Briano miles, & Baro.

Landinus de Petramala mil.
Pandulfus Com. de Cajacza. Richardus de Acerra. Off. Mis.

Landulfus de Calvo Comes.
Pandulfus Com. de Alifis Mis.
D. Onorius II. Papa. Joh. Archipresb. S. Marcelli.
D. Lucius II. Papa. Matteus Com. de Calvanello (1).

Bened. Ep. & Mon. Off. & Miss.
Jonatas de Calinio Com. (de eo plura in Chronologis, ut sup.)

Pandulfus Princ. & Mon. (2).
Pandulfus Com. de Galluzio.
Radulfus de Caserta.
Jacobus Ep. Suessan. Off. & Miss.
Joann. Ep. Venafri & Mon. hic sep. Missa Ann.
Nicol. Caraczolus de Cap. Miles, & Castellanus Arcis.
Rogerius de Abenabulo Dux.
Rugerius Rex. Rao de Capua miles Off.
Fr. Petrillus Sac. & Mon. qui multa fecit bona in hoc Mon. anno 1205.

Gua-

(1) Nim. de *Cajanello*.
(2) Fuit Pandulfus III. Benev. Princ. qui Monachi habitum induit a. 1059. mense Martio ob. X. Kal. Mart. a. 1063.

MARTIUS

KAl. Ss.Euri & Pardi Mm. S.Albini Episcopi Conf.
VI. Non. Mar. S. Rufini & Soc. Mm.
V. Non. Ss.Mm. Cassii, Cassiani, & Felici. Ss.LXXX.Mm.
IV. S. Luci Pape & M.
III. S. Aristonis Episcopi & M. S. Foce M.
II. Ss. Mm. Victoris, & Victorini. S. Zacarie Pape.
Non. Mart. Ss. Perpetue, & Felicitate Virg. & Mm.
VIII. Id. M. Ss. Mm. Philemonis, & Apolloni.
VII. Id. Ss. Quadraginta Mm.
VI. Id. Dedic. Eccl. S. Angeli in Adoaldis. *Sol.*
V. S. Joannis Primicerii. *Sol.* S. Ermeti M.
IV. S. Gregorii Pape. S. Bernardi Episcopi. *Sol.*
III. S. Eupli, Nicanoris, & Soc. Mm.
II. S. Canioni Episcopi B. Joannis Abb. *Sol.*
Idib. Mart. S. Matronis Virg. S. Longini M.
XVII. K. Apr. S. Eugenie V. S. Ceriaci M.
XVI. K. S. Hilari Episcopi, & S. Gertrudis V.
XV. Kal. S. Patrici, & S. Alexandri Ep.
XIV. K. S. Joannis Anacorite.
XIII. S. Primi, & Vitalis Mm. Vigil. S. P. N. Benedicti.
XII. Nat. S. P. N. Benedicti Abb. *Sol. Ma.*
XI. Ss. Paulini, & Afrodisi Mm.
X. Ss. Mm. Victorini & Soc. S. Benedicti Mon. *Sol.*
IX. S. Romuli, Seleuci, & Soc. Mm.
VIII. Annunciatio S. Marie Virg. *Sol. Ma.*
VII. Ss. Mm. Teodori Episcopi. Irenei, & Serapionis.
VI. S. Marciani Episcopi. S. Hermelandi Abb.
V. Ss. Mm. Prisci, & soc. Oct. S. P. N. Benedicti.
IV. S. Fotini Episcopi. S. Constantini Abb. *Sol.*
III. S. Domnini, & Agasii Conf.
II. Ss. XXX. Mm. Mon. in Calabria. S. Joannis Abb. *Sol.*

APRI-

Guarinus Praep. S. Angeli, & Mon. Jac. de Montanaro.
Petrus Ep. & Mon. Off. & Mis.
Jaquintus Guala Com. Paldulfus Pandonus Com. b. s. (1)
Ricardus de Galluczio. Colutius de Murrono. Off.
Adenulfus de Aquino Com. Landus de Roccaromana b. s.
Riccardus de Roselle. Petrus de Dom. Landulfo.
Manso Abb. Cass. Ciccus Custos S. Marcelli. Off. & Missa.
Pandulfus Archiep. Joannes Presb. Card. & Abb. S. Pauli.
Sikelgaita Abb. Marcellus de Tora sep. in Ecc.
Berardus Sangri Com. in no. Mon. Adelgarda de Caserta Com.
Paldus de S. Erasmo. Vairus de Abella Mil. et Baro. Miss.
Eustasius de Roccha Mil. Ermengarda Abb. Off. & Mis.
Riccardus Com. de Aquila.
Petrus de Dragone Miles Cap. Tomasius de Aquino C. Acerr.
Rainaldus Abb. S. Vincentii.
Bassacius Abb. Cass. & Mon.
Joannes Abb. Cass. Raidulfus (2) *Com. Limatuli. Miss.*
Roffridus de Aquila Com. hic sep. Miss.
Pandulfus de Sexto Com. hic sep. Off. & Missa Sol.
D. Petrus de Capua Diac. Card. S. Georgii Off. Miss. sol.
Mainardus de Vairano Com. b. sep.
Roffridus Comes. Joannes Comes Venafri Miss.
Aldericus Praep. nos. M. & Abb. D. Todinus Colimentanus b. s.
Aymus de Argentio Com. & Miles. Missa.
Riccardus de Caleno Com. Rao de Rainulo Com. b. s. Off. & Missa.
Roffridus de Puczanello Com. postea Mon.
Adinulfus de Spinio, & ejus ucsor, necati in Gariliano a. 1193. *Off. & Missa.*
Aydulfus Teani Com. Joannes Archid. Cap. & Abb. Cass. Fundator nostri Mon. & hic tumulatus est. Off. sol. cum Miss.

(1) Id. *hic sepultus*, & sic deinceps.
(2) Fuit fil. Paldulfi Com. Casertae, ut ex chart. Mon. S. Joh. Monial. a. 1091.

APRILIS

KAl. S. Venantii Epiſcopi M. S. Theodore Vir. M.
IV. Non. S. Nonuli Epiſcopi. S. Marie Egiptiace.
III. N. S. Pancratii M.
II. N. S. Andronici M.
Non. Dep. S. Ambroſi Epiſcopi.
VIII. Id. Sixti Pape M.
VII. Id. S. Epifani Epiſcopi. Ss. Donati & Soc. Mm.
VI. S. Macari Abb. Ss. Papiri, & Marcialis.
V. S. Quincti Epiſcopi M. *Sol.* S. Procori Diac. M.
IV. Ss. Mm. Donati, Ilarii, & Soc.
III. S. Leonis Pape Conf. Ss. Mm. Canciani, Cancianille & ſoc.
II. S. Julii Pape Conf. S. Pardi M.
Idib. Ss. Mm. Celerini, Magni, & Emiliani *Sol.*
XVIII. Kal. Majas Ss. Mm. Tiburti, Valeriani, & Macſimi.
XVII. Kal. Ss. Mm. Maroni, Eutices, & Victorini. *Sol.*
XVI. K. Ss. Caliſti, Caſſiani, Urbani, & Marcialis Mm.
XV. Dedic. Eccl. S. Rufi. *Sol.*
XIV. Ss. Petri, & Ermogenis Mm.
XIII. Ss. Prefecti Presb. M. & Apollonii M.
XII. S. Victoris Pape M.
XI. Translatio S. Priſci Epiſcopi. *Sol.*
X. S. Soteri Pape M. & Gaii.
IX. S. Georgi M. Ss. Felicis, & Fortunati Mm.
VIII. S. Marcellini Pape M. *Sol.*
VII. Nat. S. Marci Evangeliſte. *Orationes*, & *Sol.*
VI. S. Cleti Pape M.
V. S. Anaſtaſi Pape M. S. Modeſte, & Patricie Mm.
IV. S. Juſtini M. S. Vitalis M. S. Marci Ep. M.
III. S. Teodori Presb. M. S. Sicundini M.
II. S. Teodore Virg. M. Ss. Mm. Mariniani Lectoris, & Jacobi Diac. Dedic. Altaris S. Stefani cum Ss. Rel. *Sol. Ma.*

MA-

Marotta de Aquino Abb. (fort. foror S. Thomae) *Eufrosina de Algisio Com.*
Antonella de Marchisio Vid. Petri de Galluczio Com.
Pandulfus Pr. & Mon. (1).
Barth. de Messana Praep. S. Angeli in Formis A. D. 1373.
Riccardus Princ. (2). *Martinus de Sarczano.*
Maurus Canon. qui Mon. no. haer. fecit in 1198.
Laidolfus (3) *Com. fil. Landolfi. Landulfus Senior Princ.* (4).
Berardus lu Francu Miles h. sep. Miss.
Ven. mem. D. Paulus Mon. Praep. Mon. nostri A. 1197.
Rentius de Argentio Miss. Cubellus de Valle Mil. & Baro.
Placidus Praep. S. Laurencii.
D. Sichelgaita (5) *Ducissa. D. Afrania Sanctim. S. Marie.*
Athenolfus Magnus Princ. Cap. & Ben.
Landenolfus Com. Caleni h. s. Sigefrida de Roselle. Comm.
Laurentius Sac. & Mon. Rangarda Com. Venafri. Mis.
Landenolfus Princ. a suis occisus, & in Mon. no. sep. Alexander II. Papa.
Siginulfus Com. Calatiae hic sep.
Lucius de Comite Primic. Cap. h. sep. Off. & Mis.
Ector de Presenzano Com. qui leg. multa pro Eriberga uxore, & omnibus suis & no. Mon. in pertin. Tiani. Off. & Mis.
Lando (6) *Capuanus Com. de Prata.*
Alferada Abbatissa S. Mariae Cin.
Landus Comes, & Mon. (7) *Castulus Mon. & Sacrista Mis.*
Joannes Ep. & Praep. Mon. no. 1109. *Landolfus Francus Com.*

I 2 *Rai-*

(1) Pandulfus II. Princ. Ben. & Capuae ab a. 1009. ad 1014. quo Monachus factus est. Obiit A. 1016.
(2) Ricardus I. ob. VIII. Id. Apr. a. 1078.
(3) Laidolfus Comes Mignani fil. Landolfi, ut in Stemmate.
(4) Scil. Landulfus I. fil. Atenolfi.
(5) Uxor Roberti Guiscardi, foror Gisulfi II. Princ. Salerni.
(6) Eadem profecto familia Capuana, ac de Prata, e quibus Comitibus descenderat, ut sup. notatum.
(7) Hunc Landum fuisse illum censeo Comitem Calaciae in exilium actum ab Othone Imp. ut in Stemm.

MAJUS

KAl. Nat. Ss. Apost. Philippi, & Jacobi. *Sol.*
In I. Dominica erit Translatio S.Stefani Prot.*Sol.Ma.*
VI. Non. S. Atenasii Episcopi Conf.
V. Non. Inventio S. Crucis in Hierus. *Sol.* Ss. Mm. Alexandri & Soc.
IV. N. S. Antonie V.S. Quirici Episcopi. S. Benedicti Ep.
III. S. Adoeni Episcopi Conf. S. Eutimi Diac. M. S. Godebardi Ep. C.
II. Translatio S. Mattei Apost. S. Joannis in Porta Lat.
Nonis S. Domitille V. M. S. Juvenali M.
VIII. Id.Inventio S.Michael.Arcang.*Sol.Ma.*S.Victoris M.
VII. Id. Translato S. Nicolai in Barum. Ss. Quarti, & Quinti Cler. Mm. *Sol.*
VI. Ss. Gordiani, & Epimachi Mm. S. Cirilli Ep. S. Barbatii M.
V. S. Majolis Abb. S. Antimi Presb. M.
IV. Ss. Mm. Nerei, Achillei, Pancratii. S. Eufrosine V.
III. S. Servantii Episcopi. S. Mucii Presb. M.
II. S. Bonifacii M. S. Constantii Episcopi C.
Idibus. S. Isidori M. S. Torquati, & Eufrasi.
XVII. Kal. Jun. Ss. Aquilini, & Victoriani Mm.
XVI. K. Dedicatio nove Eccl. S. Marie in Cingula. *Sol.*
XV. K. S. Maxime V. S. Felicis Ep. M. S. Dioscuri M.
XIV. S. Potenciane V. S. Lusili Presb. M. *Sol.*
XIII. Ss. Mm. Teopisti, Teopiste, & Basille V.
XII. Ss. Policti, Victorii, & Donati Mm.
XI. Ss. Casti, Cassi, Emilii, & S. Julie Virg. Mm. *Sol.*
X. Ded. Eccl. S. Joann. Sanctimonial. *Sol.*
IX. Ss. Donatiani, & Rogatiani Fratrum Mm.
VIII. S. Urbani Pape M. S. Dionisi Ep. Conf.
VII. S. Canionis Ep.M.& Silvani M.& Eleuteri Ep.M.*Sol.*
VI. S. Restitute Virg. S. Elpidii Episcopi Conf. *Sol.*
V. S. Joannis Pape M. S. Sicundini Ep.*Sol.*
IV. S. Macsimi Episcopi C. S. Sisinni M.
III. S. Felicis Pape. Ss. Septem Fratrum.
II. S. Petronille V. S. Bertraimi Mon.

JU-

Rainulfus Com. Vincentius Sac. & Mon. S. Viti senex an. 113.
Vitus Episc. Gerardus de Ailano C.
Rogerius Dux (1). *Thomasellus de Acerra.*
Audoaltus Com. Venafri, & Mineani.
Mag. (2) *Carosius Medicus. Off. M.*
Petronax Abb. Cas.
Nicolaos Ep. & Mon. bujus Mon.
Felix de Francu b. sep.
Berardus Com. de Lauritu (3). *Matteus de Algisio.*
Pandulfus Princ. & Dux (4).
Rossemannus S. E. Card. a. 1109.
Millus de Pandone. Off. & M.
Pandulfus de Prata Com. hic s.
Bertraynus de Vinea Mil. Lando de Presenzano fil. Landulfi.
Landulfus Mon. noster, & Ep.
Lando Comes Suessae fil. Landolfi, & Ida ejus neptis Sanctim.
Jaquintus Mon. & Praep. S. Ang. in Form. A. 1126. *Mis.*
Petrus Abb Cass. & Praep. S. Vincentii, qui restauravit Mon.
Ven. Benedictus Prepositus b. Mon.
D. Maurus Prep. no. Stephan. Can. Cap. & Rector S. Marcelli.
Aldemarius Comes Calvi, & Petruri. Off. & Mis.
B. Greg. VII. Papa in Salerno.
Landulfus Princ. (5) *Gundpertus Prior S. Angeli in Diad.*
Offridus Com. (6).
Jaquintus Ep. & Mon. D Berardus de Colim. sep. in Par. Eccl.
Gisela de Marczano, & Thomas ejus fil b. s.
Anselmus Sacrista no. Mon. qui multa fecit in Eccl. & Sacr. a. 1207.
Atenulfus Abb. Cass. & instaurator bujus Mon. a. 1019.

Rao

(1) Rogerius I. qui Comitis titulum, non autem Ducis obtinuit, De Rogeriis alibi dicendum.

(2) E quo fort. Carosiorum familia, quae dudum Capuae illustris, multos peperit praeclarissimos viros: postmodum paupertate vilescens splendorem suum amisit.

(3) Qui al. de Lauritello dicti, ut alibi notatum. To. 2.

(4) Nimirum Pand. 1. Caputferreus.

(5) Landulfus II. non V Kal. Jun. sed VII. Kal defunctus est.

(6) Hunc puto Joffridum fil. Jordani I. cujus memoria ap. Peregrinium in Stemm.

JUNIUS

KAl. Dedic. Altaris S.Marie in S.Joann. Eccl. *Sol.* S.Herasmi M.
IV. Non. S.Panfili Episcopi M. Ss.Marcellini & Petri Mm.
III. N. Ss. Pergentini & Laurentini Fratrum Mm.
II. N. S. Quirini Ep. M. S. Blandine V. M.
Nonis S. Bonefacii Ep. M. Ss. Jovini & Eraclii Conf.
VIII. Id.Jun. Dedicatio Majoris Ecclesie cum Oct. *Sol.Ma.*
VII. Id. Ss. Mm. Vincentii Ep. & Benigni Diac.
VI. S. Pauli Constant. Episcopi, & Eracli Episcopi Conf.
V. S. Columbani Conf. Ss. Mm. Primi & Feliciani.
IV. S. Luciani, Getuli, & Soc. Mm.
III. S. Barnabe Apost. S. Onufri Anacor. *Sol.*
II. Ss. Mm. Basilidis, Cirini & Soc.
Idib. Jun. Oct. Dedic. Major. Eccl. S. Tecle V.
XVIII. Kal. Jul. Ss. Rufi, & Valerii Mm.
XVII. K. Ss. Mm. Viti, Modesti, & Crescentie.
XVI. Ss. Diogeni, & Saturnini Mm.
XV. Ss. Nicandri, & Marciani Mm. *Sol.*
XIV. Translatio S. Bartolmei Ap. Ss. Mm. Marci, & Marcelliani.
XIII. S. Romani Ep. Ss. Mm. Gervasi, & Protasi.
XII. S. Silveri Pape M.
XI. Ss. Eusebi, Rufini, & Marcie Mm. S. Benedicti Praepno. mon. *Sol.*
X. Translatio S. Casti M. S. Paulini Ep.
IX. S. Joannis Presb. S. Febronie V. *Vigilia.*
VIII. Natalis S. Joannis Baptiste Precursor. Dom. *Sol.Ma.*
VII. S. Gallicani M. S. Amandi Conf.
VI. Ss. Mm. Johannis, & Pauli.
V. S. Crescentii B. Pauli discipuli.
IV. S. Leonis Pape. *Vigilia St. Ap.*
III. Nat. Ss. Apost. Petri, & Pauli. *Sol. Ma.*
II. Commem. S. Pauli Ap. S. Marcialis Ep.

JU-

Rao de Miniano Com. Mattheus de S.Severino Com.Marsic. b.sep. Off. & Mis.
Gisulfus (1) *Prin. Sal. Andreas Can. & Episc.* (2) *Mis.*
Tibaldus Abb. Cass. Oderisius Abb. Cass.
Guaimarius Princ. (3) *Leucius de Cicala Com.*
Riccardus Princ. (4) *Todinus Praep. S. Angeli, & S. Viti.*
Ubertus Marchisius sep. in Parad. Eccl. N. Missa.
Nicol. de Fraxanella de Cap. Herimannus de Limatulo Mis.
Robertus Com. Calac. Masius de Hugone b.s.
Leo de Rigio Cap. Miles a. 1199.
Nardellus Cap. Thesaurarius. Miss.
Gualterius Gentilis Comes hic sep. in Parad. Ecc. N.
Joannes de Vinea b.s. Mis.
Landulfus Comes Suess. Pamfilus de Trifisco Judex Off. & M.
Henricus Cap. Princ. fil. Rog. R.
Guimundus de Roccarom. Cap. Mil. Riccardus Judex Of. & M.
Rannulfus Comes (5). *Ecaterina de Prata b.s. Mis.*
Robbertus Com. Casertae. Off. & Mis.
Landus de Petruro. Phil. de Roccarom. postea Mon.
Joannes Capuan. Mon. & Abb. Tel. qui multa ded. Mon. no. 1125.
Atinolfus Com. Esern. Off. & M.
Landulfus jun. frat. Pandulfi Pr. (6) *Miccus Ferrarius Mis. Sol.*
Indulfus de Tiano Com.
Oddo de Aquila Mon. Praep. no. Mon. a. 1129.
Robertus Princ. ultimus (7). *D. Risulus Mon. & Prep. S. Vinc.*
Bartol. Mon. Prior Cellae S. Viti an. 1106. *Pro Arch. Cap. Pandono Off. & Missa annis singulis in alt. s. Crucis.*
Joannes Marsicanus Praep. no. Mon. & Maurus de Alifreda Prior multa aedificia fecerunt, & Celias, & jardenum, & duas piscarias in a. 1094. *Pro eis Missa & Offic. Sol. in hoc. mense divisa.*
Rai-

(1) Non equidem alius quam Gisulfus II. qui Principatu exutus fuerat a Guiscardo.

(2) Ab quo initium praeclarissimae familiae de Episcopo, quae deinde de Capua adpellata, ut alibi explicandum.

(3) Guaimarius IV qui fuerat etiam Princeps Capuae.

(4) Hunc quidem Richardum III. fuisse dicendum est. Neque substineri potest opinio Peregrinii in Stemm. qua credidit, Richardum post Patris obitum vix biduo vixisse: sed potius mens. XI. dieb 27. ut alibi melius.

(5) Idem qui postea fuit Dux Apuliae a Lotario Imp. A. 1137.

(6) Scil. Landulfus III. Frater Pand Caputferrei.

(7) Robertus II. Ob. III. Kal. Jul. 1157.

JULIUS

KAl. Oct. S. Joan. Bapt. S. Domiciani Abb.
VI. Non. Ss. Mm. Processi, & Martiniani.
V. S. Gregorii Ep. M. S. Eulogi Conf.
IV. Ss. Innocentie, Sebastie cum aliis XXX. Mm.
III. Ss. Agatonis, & Domitii Mm.
II. Oct. Ss. Apost. Petri, & Pauli. S. Tranquillini M.
Nonis. Ss. Mm. Nicostrati, & Soc. S. Dominice V. M.
VIII. Id. S. Procopii, & Aniani Mm.
VII. Translatio S. Nicandri M. *Sol.*
VI. S. Felicitatis, & fil. Mm. Ss. Rufine, & Secunde Mm.
V. Ss. Mm. Jasonis, & Mauri, & S. Arseni Abb.
IV. Ss. Januarii, & Pelagie Mm. S. Arnulfi Ep.
III. Ss. Naboris, & Felicis Mm. S. Margarete V. M.
II. S. Serapionis M. S. Anacleti Pape M.
Idib. Ss. Quirici, & Julitte Matris ejus M. & S. Florencii.
XVII. Kal. Aug. S. Vitaliani Episcopi. *Sol.*
XVI. Ss. Septem Dormientium Mm. *S. Alexii Conf.*
XV. S. Sinforose cum ejus fil. Mm. *S. Bruni Episcopi*.
XIV. S. Marine V. *Sol.*
XIII. Ss. Mm. Arsenii, & Teodori.
XII. S. Severini Episcopi. S. Praxedis V.
XI. S. Marie Magdalene Penitentis. *Sol.*
X. S. Apollinaris Ep. M.
IX. S. Cristine V. M. *Vigilia*.
VIII. S. Jacobi Apostoli. S. Cristofori M. *Sol.*
VII. S. Venere V.
VI. S. Simeonis Mon. & Felicis M.
V. Ss. Mm. Nazarii, & Celsi.
IV. Ss. Mm. Simplicii, Faustini, & Beatricis.
III. Ss. Abdoni & Senne Mm. S. Marte V.
II. Dedic. Eccl. S. Marcelli in Cappella Principum. Translatio S. Germani Episcopi *Sol. Ma.*

AU-

Rainaldus de Vayrano Miles.
Paldulfus de Tiano Com.
Masella de Acerra. Siginolfus de Dragono Com. Mis.
Manso de Sarczano hic sep. Miss.
Joannes de Riccardo. Pirrus de Calvo fil. Joannis.
D. Petrus Abb. Cas. olim Præp. nost.
Raynerius de Argentio Mil. b. f.
Sylbius de Briano. b. f. Miss.
Orsolina de Vinca uxor Jordani de Galluczio. hic S.
Nicolaos de Tusculo Abb. Cass. Marinus de Riczio Cap. Miles.
Agnessa de Antiniano Mon. Mis.
Rogerius Comes. Andreas de Episcopo (1) *Magne Cur. Jud.*
Riczardus de Calazia, & ejus uczor Ricca de Vignanello. Mis.
Rob. Guiscardus Dux. D. Paulus Mon. & Prep. S. Laurencii.
Pandenolfus Com. Sexti hic sep. Off. & Mis.
Martinus de Tora fil. Landonis Com. Mis.
Barthol. de Murrono Mil. Jacobus de Pandono b. f. in Capp. Sua
Rannulfus de Vairano Com.
Petrus Atenulfi S. E. Cardin. qui multa nob. ded. Off. & M.
Landulfus de S. Agata Princ.
Joannes de Caserta Sac. & Prior Mon. S. Laurencii ad Judicum.
Landulfus Princ.
Magenolfus Com. de Sernia fil. Atenolfi.
Siginulfus de Caserta a. 1009. *qui donavit partem Casale in Puczanello. Off. & Mis.*
Rainaldus Teat. Com. Guibaldus Mon. & Prior no. Mon.
Tomasius de Landulfo. Jordanuc de Valle.
Matthaeus Sac. & Mon. Rector S. Benedicti Min.
Joannes Com. Tianensis. Pandulfus Com. de Sextu, & Mastratu.

(1) Indubiè Pater Bartholomei de Episcopo dicti de Capua. Qua ratione adpellati sic erant ii de Episcopo, & de Archiepiscopo, alibi exponam.

AUGUSTUS

KAl. Vincula S. Petri Apoſt. & Ss. Mm. Machabeorum.
IV. Non. S. Stephani Pape M. S. Juſte M.
III. Non. Inventio S. Stephani Prot. *Sol. Ma.*
II. N. S. Tertullini M. S. Peregrini Presb.
Non. S. Paridis Ep. M. Sixti & Soc. ejus. *Vigilia*.
VIII. Idus Transfiguratio Dpni Salvatoris. *Sol.*
VII. Id. Donati Ep. M.
VI. Ss. Ciriaci, Largi, & Smaraldi Mm.
V. S. Romani M. *Vigilia*.
IV. S. Laurencii M. S. Caſſiani Ep. *Sol. Ma.*
III. Ss. Tiburcii, & Suſanne Mm. S. Laurini Ep.
II. S. Eupli Diac. M.
Idibus. Translatio S. Vitaliani Ep. *Sol.* S. Hipoliti M.
XIX. Kal. Sept. S. Euſebi Presb. S. Radegundis V. *Vigilia.*
XVIII. K. Aſſumcio S. Marie V. in Celis. *Sol. Ma.*
XVII. S. Arnulfi Epi. S. Urſacii Conf.
XVI. Oct. S. Laurencii. S. Simpliciani M.
XV. S. Agapiti M. S. Elene Matr. Conſtantini Imp.
XIV. S. Magni M. Dedic. Eccl. S. Naczari in Traconaro. *Sol.*
XIII. S. Filberti Abb. S. Apollinaris. Ss. Andree, & Soc. Mm.
XII. S. Privati Ep. M. S. Bonifii & Soc. M.
XI. Oct. S. Marie V. Ss. Mm. Timotei, & Sinforiani.
X. Ss. Levigilli, & Criſtophori Monach. & Mm.
IX. S. Auree V. & CCC. Mm. *Vigilia*.
VIII. S. Bartholomei Apoſt. *Sol.*
VII. S. Rufini Ep. S. Herme M. *Sol.*
VI. Ss. Rufi Epiſ. M. *Sol.*
V. S. Rufi & Carpofori Mm. S. Auguſtini Ep. & Doct. *Sol.*
IV. Decollacio S. Joannis Baptiſte. S. Sabine V.
III. Ss. Felicis & Adaucti Mm.
II. S. Paulini Ep. S. Lufilli, & Pardi Mm. *Sol.*

SE-

Robertellus de Abinabulo (1). *Leardus de Rannisio Jud.*
Andreas Ep. & Praep. Mis. Symon Can. Cap. & Cancellarius Mis.
Fabricius de Antiniano Baro, & Mil. Off. & Miss.
Gregorius Abb. S. Vinc. de Vulturno.
Ancilla de Maraldo. Rao de Accia Miles (2).
Quiricus Rect. Eccl. S. Ambrosi Off. & Mis.
Landenulfus Com. Cajacie b. s.
Ector de Argentio. Justina de Miniano.
Blacta uxor Joann. Princ.
Joannes de Calacia Mil. Cap. Mis.
Lando Sac. & postea Abb.
Rainaldus Presb. Card. & Abb. Cas. Off. & Mis. D. Pandulfus Rufus fil. Land. Princ.
Joannicius de Marchisio Com.
Adelasia Abbatissa. Paris de Tiano Comestab.
Jesulfa Comitissa (3) *Mis.*
Leo Abb. Cass. Gesolfus, & Angarda Com. de Presenzano. Mis.
Rainaldus de Casolla Baro. Off. & Mis.
Barthol. de Surrento Miles hic sepultus a. 1199. *& ejus fil. Jacob. post annum.*
Thomas de Palena hic sep. a. 1200.
Ven. mem. D. Greg. IX. Papa.
D. Thomas Capuanus Presb. Card. S. Sab.
Philippus de Surrento.
Urania Abbatissa S. Mariae.
Verina de Pantuliano Vidua Paldolfi de Comite (4).
Germanus Mon. reformator Mon. S. Angeli. Thomasius Primic. Cap. Mis.
Robbertus de Monte, & Irene de Ebulo uxor ejus. Off. & Mis.
Rentius de Antignano. Mis.
D. Alexander PP. III. Oderisius S.R.E. Card. & Abb. Cass.
Landulfus Cap. Mon. & Ep. Soranus. Sanctia de Episcopo.

K 2 *Joan-*

(1) Alio in opere explorandum erit, num familia de Abinabulo, seu Avinaulo eadem ac familia de Vinea, quae a Marzanis ortum duxisset.
(2) Adhuc haec familia Capuae extat, extincto alio Neapoli stipite.
(3) Vid. in Stemmate Peregr.
(4) Quum multi hujus familiae de *Comite*, *Comitum*, *& de Comitibus* Capuae nobiles inveniantur ab X. seculo, dubitarunt aliqui cum Vecchionio, Isa, & aliis num eadem cum Comitibus Signiae, & Tusculi. Alibi nodus exsolvendus.

SEPTEMBER

KAl. S. Prifci Ep. M. XII. Fratrum M. *Sol. Ma.*
IV. Non. S. Terentiani, & Egidii Abb.
III. N. S. Ariftei Ep. M. & S. Antonini ejus pueri M. *Sol.*
II. S. Zenonis M. & Serapie V. M.
Non. S.Marcelli M.& Ss.Quinčti, Arconti, Donati Mm. *Sol.*
VIII. Id. Ss. Donaciani, & Soc. M. S. Bertini Abb.
VII. Id. S. Panfili Epi. *Sol.*
VI. Id. Nativ. S. Marie V. S. Adriani M. *Sol.*
V. S. Gorgoni M. S. Lucii Conf.
IV. S. Ilarii Pape. S. Quirini Ep.
III. Ss.Proti, & Hiacinti Mm.
II. Ss. Mm. Siri, Optati, Invencii, & Patricii.
Idib. S.Eugenie V. & Filippici ejus patris M. S.Amati Abb.
XVIII. Kal. Oct. Exaltatio S.Crucis. *Sol.* Ss. Cornelii, & Cipriani Mm.
XVII. S. Prifci Ep. Conf. *Sol.*
XVI. S. Nicomedis M. S. Victoris Pape.
XV. Ss. Mm. Lucie, Geminiane, & Eufemie V.
XIV. S. Lamberti Ep. M. S. Metodii & Soc. Mm.
XIII. Ss. Januarii & Soc. Mm.
XII. S. Faufte V. *Vigilia.*
XI. S. Mattei Apoft. & Evang. *Sol.*
X. Ss. Mauricii & Soc. ejus Mm.
IX. S. Tecle V. M. Sofii M.
VIII. S. Liberii Epi. S. Conftantie M.
VII. S. Firmini Ep. M. S. Cleofe Difcip. Dom.
VI. Ss. Cipriani, & Juftine Mm.
V. Ss. Cofme, & Damiani Mm.
IV. S. Exuperii Ep. S. Nicafii Ep. M.
III. Dedic. S. Michael Archang. *Sol.* Dedic. Eccl. B. P. N. Benedicti in Cafino.
II. S. Sofie & fil. ejus. S. Vindoni Epi. *Sol.*

OCTO-

Joannes Diac. & Abb. de Capua. Adinulfus de Puteolo fil. Gisolfi (1).
Ramundus de Pugillaro Praep. no. Mon.
Petrus de Abenabulo Mil. Off. & Mis.
Ven. Marotta de Aquino Sanctim. S. M. a. 1269.
Radulfus Com. de Limatulo. Ebulus de Ebulo.
Pandulfus de Presenzano Com. & postea Mon.
Silvanus de Quatrapane Jud. Mis.
Landenolfus de Tiano fil. q. Laydolfi.
Riccardus de Galluczio Com. Rodulfus de Cicala Mil.
Maurus Mon. & Rector S. Bened. min.
Dopna Sichelgaita de Aquino, & Isotta ejus soror.
Lando Com. de Aquino hic sep. Missa.
Gisolfus Com. Tianensis.
Landolfus de Miniano Com.
Panfilus Coriarius, qui Mon. reliquit her. Off. & Mis.
D. Victor Papa, qui & Desiderius Abb. & Praep. no. Mon. S. O.
Adinulfus Com. de Caserta, & Limatuli sep. in n. Mon. Mis.
D. Philippus de Surrento senior multa donavit Mon. no. pro anima sua a. 1131.
Gisulfus de Presenzano fil. Pand. h. s.
Ramnisius de Capua Praep. S. Angeli.
Gregorius de Capua Ep. & Mon. Lando Com. Serniens.
Guilelmus Com. de Franculiso hic sep. cum Fratre Ricc. de Carinula. Mis.
Riccardus Com. de Bolturno, & Calinio occisus a fratr.
Thomasius de Montibus Miles a. 1241.
Lando Princ. & Mon. (2).
Marinus de Cajacia. Loysius de Ebulo miles h. s.
Landulfus Can. & Ep. Alifanus. Petrillus de Antiniano miles.
Magelpotus Castaldeus. Dop. Mateus de Colimento.
Adinulfus de Algiso Miles Cap. hic sep. Bertrandus de Accia miles.
Comm. Fratrum nostrorum in Capua. Reginaldus de Citro miles. *Otto*

(1) Fort. Comitis Teanensis, de quo Carta Mon. S. Laur. de Aversa anni 1007. in qua dicitur Adinofus Com. Putiolanus fil. 60. mem. Gisulfi Com. Tianensis.

(2) De eo in Stemmate.

OCTOBER

KAl. Translatio Ss. Conf. Germani, & Remigii.
VI. Non. Leodegari Ep. & Eleuteri M.
V. N. Ss. Mm. Candidi, Stefani, & Victoris.
IV. N. Ss. Mm. Marci, Marciani, & Soc.
III. N, Nat, Ss. Placidi, & alior. XXX. Mm. *Sol.* S. Renati Ep.
II. S. Marci Pape. S. Sugacii M. Quarti Ep. *Sol.*
Nonis, Ss. Mm. Marcelli, Apulei, Sergi, Bacchi, & Julie V.
VIII. Id. S. Reparate V. M. & Pelagie Peniten.
VII. Id. Ss. Mm. Dionisi, Rustici, & Eleuteri.
VI. S. Paulini Ep. S. Cerbonii Ep. *Sol.*
V. S. Rosii Epi. S. Nicasi Ep. *Sol.*
IV. S. Firmini Ep. S. Eustachii Presb.
III. Ss. Mm. Faustini, Januari, & Marcialis.
II. S. Calisti Pape M. S. Fortunate V. M.
Idib. Ss. Mm. Lupuli. Modesti, & Benigni cum aliis. *Sol.*
XVII. Kal. Nov. S. Heraclii, & Adjutoris Ep. *Sol.*
XVI. Translatio S. Elpidii Ep. S. Victoris Ep. *Sol.*
XV. S. Marci Ep. S. Ermelandi Abb.
XIV. S. Luce Evang. S. Maximiliane M. *Sol.*
XIII. S. Maximi M. S. Zosimi Ep.
XII. S. Hilarionis Abb. S. Ursole cum aliis XI. Mm.
XI. Ss. Mm. Philippi Ep. Eusebi & soc. S. Simmachi Ep. *Sol.*
X. S. Severi Epi. S. Romani Ep. S. Bertharii Abb.
IX. Translatio S. Theodori Abb. S. Marczi Solitar. Conf. *Sol.*
VIII. Ss. Felicis, & Audoani Mm. & Crisanti, & Darie.
VII. Ss. Crispini, & Crispiniani Mm.
VI. S. Demetrii M. S. Evaristi Pape M. *Vigilia.*
V. Ss. Apost. Simonis, & Jude Tadei *Sol.*
IV. Ss. Quincti, Feliciani, & Soc. Mm. S. Stefani Ep. *Sol.*
III. S. Germani Epi. *Sol.* Ss. Mm. Amadei, & Rustici.
II. S. Quinctini, & Nemesi Mm. *Vigilia Omn. Ss.*

NO-

Otto Abb. Caff. Lando Com. de Presenzano fil. Landulfi.
Dom. Asterius Mon. & Praep. no. Mon.
Maria Pandona Comitissa b. sep.
Comm. Fratrum nostr. S. Laur. de Aversa. Bruno Abb. Caff. Off. sol. & Mis.
Henricus Imp. Frater no. Congreg. (1).
Radelgisius Sac. & Mon.
Bonus de Roma Sac. & Vic. Miss.
Paldo Com. Venafri.
Margareta de Acerra Mis.
Amfusus Cap. Princ.
Constantinus de Adinulfo.
Atenulfus Princ. (2)
Jonatas Com. Calinii.
Mariella de Vinea (3).
F. Petrus Rufus de Cap. Prep. S. Angeli multa donat no. Mon. a. 1146.
Barth. de Episcopo (4) *Logoteta Missa sol.*
Adinolfus Pandonis Com. de Prata (5).
Nicol. Ep. & Mon. S. Laurencii de Cap.
Gisulfus de Burrello Com. b. s. Mis.
Pandolfus Com. Tiani.
Stephanus Praep. S. Angeli a. 1161.
Sylvestra de Petramellaria Comitissa Caserte. Paulus Mon. & Prep. S. Laurentii.
Roffridus Praep. & Ep. Teani.
Bartbol. Sac. & Praep. hujus Mon. Magelpotus Abb. no. M.
Maurus Tsernensis Ep. a. 1109.
Nicolaus de lo Franco Mis.
Indulfus Sac. & Mon. sep. ante fores Eccl.
Rainald. de Colem. Card. & Abb. Caff.
Robertus Calacianorum Com. fil. b. m. Rainulfi Com.
Commem. Fratrum nostr. in mon. S. Angeli Offic. sol. & Mis. Robbertus Com. Casertae.
Benedictus de Ebulo, & Rita de Vineis uxor. Mis.

Isol-

(1) Scil. Caffinensis.
(2) Atenulfus III. Capuae Princ.
(3) Soror Petri Junioris uxor Jacobi de Abenabulo de Capua, ut ex Charta Thes. Cap. A. 1361.
(4) Hic fuit Barthol. de Capua Magnus Altavillae Comes, & Magnus Regni Logotheta.
(5) Hinc fort. origo clarissimae familiae *Pandone* de Capua.

NOVEMBER

KAl. Festivitas Omnium Sanctorum. *Sol. Ma.*
IV. Non. S. Cesarii Levite M. S. Marcelli Epi. Commemoratio omnium defunctorum. *Sol. Ma.*
III. Non. Ss. Vitalis, & Agricole Mm. S. Amici Mon.
II. S. Amati Ep. S. Clari Presb. M.
Nonis. S. Felicis Presb. & Eusebii Mon. Ss. Euri, Pardi, & Soc. Mm.
VIII. Id. S. Leonardi Abb. S. Trofimene V.
VII. Id. S. Erculani Ep. M. *Vigilia*.
VI. Dedic. Eccl. nostre S. P. Benedicti cum oct. *Sol. Ma.*
V. Ss. Quatuor Coronatorum Mm. S. Teodori M.
IV. S. Menne M. & Respicii.
III. S. Martini Ep.
II. S. Martini Pape M. S. Emiliani Presb.
Idib. S. Joanni Crisostomi Ep. S. Britii Ep.
XVIII. Kal. Dec. Ss. Serapioni, & Valentini Mm. *Sol.*
XVII. Kal. S. Felicis Ep. M. & S. Eugenii M. Oct. Ded. Eccl. nostre.
XVI. S. Eucheri Ep. S. Augustini Ep. & Felicitatis ejus Matris MM. *Sol.*
XV. S. Gregorii Ep. mirac. insign.
XIV. S. Dionisi Ep. S. Odonis Abb. S. Amati Abb.
XIII. Ss. Mm. Severini, Exuperii, & Felicis.
XII. S. Ponciani Pape M. *Sol.*
XI. Dedic. Eccl. S. Marie Sanctimonial. *Sol.*
X. S. Cecilie V. M. S. Mauri M.
IX. S. Clementis Pape M. S. Severini Mon.
VIII. S. Chrisogoni, & S. Mercurii Mm.
VII. S. Caterine V. M. & S. Rufi M.
VI. S. Lini Pape, & Petri Alex. Ep. Mm.
V. S. Maximi Ep. S. Guarini M.
IV. Ss. Papinii, & Mansueti Ep. Conf.
III. S. Saturnini M. *Vigilia*.
II. S. Andree Apostoli. S. Trojani Ep. *Sol.*

DE-

Isolda de Castro Ayrola Comitissa Caserte.
Off. sol. & Missa cum largitiouibus (1).
Comm. omnium Mon. nostr. Palamedes de Carosio.
Andrillus de Ugo. Miss.
Mainardus Sac, & Praep. bujus Mon.
Ragembrandus Abb. Cass. qui fundavit cellam S. Bened. Cap. (2)
Jacobus de Lando Mil. b. f. F. Petrus, qui multa opera fecit in no. Eccl. & Mon. 1212. *Miss.*
Lando Ep. Aquin. Bertarius Sac. & Mon.
Stephanus Canon. & Rector S. Marcelli b. f. Off. & Mis.
Ademarius Can. Cap. & Mon. & S. E. Card. Masius Pandonus.
Philippus de Surrento Miles. Marinus de Marczano Com.
Lutius de Abinaulo. Masina de Vinea uxor Matt. Lufrancu.
Soror Margareta de Aquino Off. & Miss. A. 1320. *Manso Abb. Cass. & Praep. no. Mon.*
Leoysius de Caraczulo de Cap. Mil. Mis.
Julius de Prata Capuan. b. f.
Gregorius Com. de Sestu. Isulfus de Misina Com. (3)
Marcus de Fraxa. Landus de Caleno.
Jordanus Princ. Lisulus de Trajectu.
Nicolaus de Ebulo Mil. & Dux. Mis.
D. Aligernus Ab. Cass. post a. 37. *Guilulfus de Roccaroman. Com.*
Riccardus Capuanus Com. de Prata. D. Meus Mon. & Proc. Cellarum Mon. no. 1302.
Martinus Beutius de S. Erasmo Can. & Custos Eccl. in Landepaldo. Miss.
Grimoaldus Com. Palatii (4).
Algisius de Petruro Miles. Anna de Galluczio.
Rogerius de Calinulo Comes, & Mon. Symachus Castell. Turris major. (5).
Landulfus Com. de Aquino. Riccardus Com. de Cajanello.
Vilelmus de Tocco. Sylbius de Dracone b. f. Mis.

(1) An fort. Panis, aut alterius ferculi distributionibus pro animarum suffragio, ut etiamnum moris est?
(2) En monumentum Fundationis Cellae S. Benedicti Capuae, ut sup. adnotavi.
(3) Castri Mesini, adhuc *Rocca Monfina*, quod in Comitatu Teanensi situm erat. Isulfus ille de Comitib. Teani ortum ducebat, a quibus in Feudum Castrum illud fuerat adtributum.
(4) Multa donavit Monast. Vide Chartam donationis apud Gattulam to. 1.
(5) Quaenam fuerit Capuae *Turris* haec *Major* haeret aqua. Turris fort. quae adhuc *Lapidum* appellatur, quae munita nimium, antiqua, & fortissima profectò tunc temporis putabatur.

DECEMBER

KAl. S. Eligii Ep. S. Proculi M.
IV. Non. Dec. Ss. Bibiane, & Dafrofe, & Faufti Mm.
III. Non. S. Caffiani M. *Sol.*
II. S. Barbare V. M. S. Oderifii Abb.
Nonis. S. Sabbe Ep. Ss. Mm. Semproni, & Olimpii.
VIII. Id. S. Nicolai Ep. *Sol.*
VII. Id. S. Ambrofii Archiep. S. Agatonis M. S. Urbani Ep.
VI. Ss. Mm. Bonifacii, & foc.
V. S. Cipriani Abb. S. Eulalii Mon.
IV. Ss. Mm. Abundii, & Carpofori.
III. S. Melchiadis Pape. S. Eulalie V.
II. S. Damafi Pape. S. Euftrafi M. *Sol.*
Idib. S. Lucie V. M. S. Hermogeni, & alior. Mm.
XIX. Kal. Jan. S. Atanafi Abb.
XVIII. K. S. Valerini Ep.
XVII. S. Pauli Ep. S. Ananie, & Soc. Mm.
XVI. S. Lazari Ep. S. Arfenii M.
XV. Ss. Mm. Epimachi, & Alexandri. S. Gratiani Ep. *Sol.*
XIV. S. Emifii M. Ss. Vv. Dionifie, & Julie. S. Adjutoris Ep. *Sol.*
XIII. S. Ammonis, & Soc. Mm. *Vigilia*.
XII. S. Thome Apoft. S. Maminii Ep. *Sol.*
XI. Ss. XXX. Mm. S. Teodofie V.
X. S. Gregorii Presb. M. S. Berardi Ep.
IX. Vigilia Nativitatis Domini N.
VIII. Nativitas Dom. N. Jefu Chrifti. *Sol. Ma. in nocte* S. Anaftafie V. M.
VII. Natal. S. Stefani Protom. *Sol. Ma.*
VI. S. Joannis Apoft. *Sol. Ma.*
V. Ss. Mm. Innocentium puerorum.
IV. Ebrulfi Conf. S. Sabini M.
III. Ss. Mm. Manfueti, Venuftiani & Soc. S. Perpetui Ep.
II. Sylveftri Pape. S. Columbe V.

CA-

Constantinus Mon. & Praep. S. Angeli in Formis.
D. Oderisius Card. & Abb. Cass.
Angelarius Abb. Cass. Jacobutius de Anglono.
D. Angelarius Abb. & Praep. no. Mon. Off. & Mis.
Orsolina de Capua Sanctim. Miss.
Bertrandus Regis Comestab. hic sep. Mis. sol.
Riccardus de Citro sep. in n. Mon.
Aldimarius Com. Alifanus.
Richerius Abb. Cass. Martynus de Petra Cap. Miles hic sep. 1207.
Riczolus de Riczio. Mis.
D. Calistus II. Papa. Germanus de Quatrapan.
Aymo de Antignano Miles. Symon de Lando. Mis.
Andreas de Episcopo de Cap. Off. & Mis.
Barthol. Diac. Capuanae Eccl. hic. sep.
Jordanus Princ. (1).
Jordanus Princeps (2).
Joanellus de Aquino. Ricardus de Lagonissa.
Berardus Com. Vilelmus de Argentio Com.
Sichenolfus Comes de Trajectu. Crysobolus de Frajapan.
Landulfus de Aquino Com. hic sep. Mis.
Joannes Episc. Cajacie, & Primic. S. Steph. Mis.
Gisa Comitissa de Calbo. Marinus de Surrento Mil. (3)
Adelpertus Abb. Cass. in hoc Mon. ubi sepultus est. Off. Mis.
Landonulfus Com. de S. Agata hic sep. Mis.
Nicolaus Sac. & Mon. S. Viti rest. a. 1017. *Miccus de Lando.*
Madelma Comitissa de Calvo. Robbertus de Raone Judex.
Paldolfus Com. Tianensis. Julius de Benenato Mag. Just. (4)
Debet celebrari Off. Sol. cum Mis. per singulos menses pro omnib. Benef. & Fratrib. nostris. Deo Gratias.

L 2 CA-

(1) Jordanus II. Capuae Princ. obiit a. 1127.

(2) Jordanus I. Cap. Princ. obiit a. 1090. in Monast. Cassin. sepultus.

(3) Marinus hic filiam unicam habuit Albasiam uxorem Petri de Citro Mil. de Capua, qnibus omnia is in suo testamento bona reliquit, illaque sita erant in pertin. Capuae, in Castro Mataluni, in Carinulo, in Tiano, & Murrono, multaque in praefato testamento legavit, suumque corpus sepeliri mandavit in Eccl. S. Benedicti Capuae, ut ex charta testam. in Thes. Cap. Eccl. sub die XII. Kal. Jan. 1219. Hinc noscant Surrenti Historici, quam malè ipsi, gratisque adserant familiam de Surrento, Surrentinam fuisse ex origine, eandemque cum *Serisalibus* (quasi e *Siri Saris* ortam) fuisse: quum isthaec ab origine Capuae Principem Robertum II. tanquam fontem agnoscat, de quo satis Peregrinius, & Cajet. Martucius in Differt. adversus Cl. V. Anastasium Archiep. Surrenti.

(4) Magister Justitiarius Regni.

CATALOGUS

PRINCIPUM CAPUE.

ATenulfus Magnus qui de Comite factus est Princeps.
Landulfus I. ejus fil. cum Patre suo.

Atenulfus II. ejus frater post mortem patris cum eo.

Atenulfus III. & Landulfus II. filii Landulfi cum patre.

Landulfus III. & Pandulfus Capiteferr. ejus frater simul; qui Capuam postea tenuit, & frater tenuit Beneventum pro divisione.

Landulfus IV. qui postea fuit occisus ab Agarenis in Calabria, & Paldulfus qui fuit Princ. Salerni cum Patre, & mortuus est ibi post patrem suum.

Landenulfus etiam fil. Capiteferr. qui fuit occisus ab iniquis civibus suis per malam voluntatem Laydulfi ejus fratris minoris, mortua Alvara matre sua valde sancta, & pia Principissa, & sepultus in Ecclesia nostra in atrio tribune cum hasta, & gladio suo.

Laydulfus factus est Princeps post mortem fratris, sed post annos sex exiliatus est ab Otto Imp. Francorum.

Adimarius nepos Alvare Princ. factus est in ejus locum, sed post paucos menses pro malignitate sua a Capuanis expulsus est; & electus Landulfus V. de S. Agata Comes fil. Princ. Ben.

Pandulfus III. ejus fil. simul cum patruo suo Princ. Benev. & Pandulfo IV. fil. Paldulfi de S. Agata.

Paldulfus V. de Tiano cum filio suo Joanne, sed postea exiliati sunt simul in Romaniam.

Landulfus VI. qui postquam regnavit per ann. 12. a Principe Normannorum Riccardo de Aversa expulsus est; nec amplius Langobardi in Capua dominati sunt, sed Normanni.

Riccardus Com. de Aversa primus Princeps Normannus, qui fuit fil. Asclittini Com.

Jor-

Jordanes I. fil. Riccardi simul cum patre suo Princ. Capuanus II. & postea Dux Cagetanus; & regnavit etiam cum fil. suo Riccardo calbo.

Riccardus II. calbus fil. Jordani, qui per annos aliquot a Comitibus Langob. expulsus, Aversanus Princeps factus est, & postea Capuam iterum habuit, & regnavit cum Roberto fratre suo saginaro.

Robertus II. simul cum fratre Riccardo, qui postea solus regnavit.

Riccardus III. ejus fil. qui dicebatur Rombulus.

Jordanes II. frater Riccardi, & Roberti post eorum mortem regnavit.

Robertus II. fil. Jordani II. sedit usque ad Rogerium Regem Siciliae, qui dexpoliavit eum, & fecit Principem Ansusum ejus filium in anno 1136.

Post eum fuit Vilielmus fil. Rogerii Regis, & inde Robertus fil. ejus, qui post annos tres mortuus est, & factus est Princeps Capue Arricus usque ad annum 1172. ex quo tempore nullus fuit postea Princ. Capuanus, sed stetit sub Regibus suis.

Finis Necrologii S. Benedicti.

DE

DE STEMMATE

PRINCIPUM LANGOBARDORUM

Qui ex genere prodierunt

ATENULFI CAPUAE COMITIS

Et demum Principis Beneventi, cum animadversionibus Francisci Mariae Pratilli.

bscurissimam sane, ac maxime implexam Principum Langobardorum, qui è Campano Comite Atenulfo, signato in Stemmate praemisso ad Ercbempertum numero XVI. processerunt, diligentiori, ni fallor, ac rationabiliori ordine, quam alii adhuc fecerint, quamque brevissime, & in Tabula expositurus Geneologiam, de meo hoc consilio, deque re ipsa non importune placet aliquid praenotare. Quod autem monendum duco, tum est obpigneratam de dando hoc Stemmate meam me solvere velle fidem, tum cupere post expositam Primam, ad Tertiam quoque partem Anomymi Sanctae Sophiae qualemcumque praemittere facem (annos etenim in ipso Stemmate adponam, per quos singuli Principes sederint) qualem etiam ad Secundam ejus partem, adpictis Christi annis ad oram Historiae praefati Ercbemperti, aliisque in locis, ut occasio permisit, praestiti. Verum haec omnia, quia denuo, & subtiliori trutina expendam Libro secundo, ibidemque annorum collectiones in Quarta parte ejusdem Chronici descriptas, qualiter accipere oporteat, ac reliqua omnis Principum Salerni, & Capuae successio dilucide explicabitur, hac utique ratione ne dum integrum praedictum Beneventanorum Ducum, & Principum Chronicon, sed universa nostratium Langobardorum Chronologia, quae parcè nunc delibatur, abunde ibi tractabitur; nam Stemmata hic etiam dabo Salernitanorum Principum eodem stylo digesta, quibus praemissum pariter Chronicon Salernitanum, ut promisi, recensebitur simul, & ut-

& utcumque elucidabitur . Adjungam vero & Stemmata alia Principum Capuae, Ducum Apuliae, & Regum Siciliae genere Nortmannorum, sub quibus tergemina illa Dynastia a Langobardis instituta, diuque servata, sensim in unius Regni formam, additis nonnullis insuper aliis, alterius juris & minoribus ditionibus, coaluit, atque adhuc manet: quam decentissima futura cum sint praesentis operis Parerga, suamque in nonnullis praeseferant non injucundam novitatem. Sed Atenulfus, de cujus Stemmate est nunc breviter dicendum, ex Capuano Gastaldeo jam Comes (*ut inquit Leo Ostiensis lib. 1. cap. 52. Editionis Venetae, & Parisiensis, quae Cassinensis exemplaris genuinam exprimunt lectionem*) cum filio suo Landulfo, & caeteri deinceps per generationes suas in urbe Beneventi Principatum tenuere per annos circiter centum septuaginta septem. *Sicuti ex eodem certe auctore perbibet etiam Anonymus Sanctae Sophiae Par.3. Num.1. & 16. sed hoc amplius habens, quod ipsas Principum generationes, & aetates exponit ab nemine tam clare, & continenti serie prius traditas, etsi Campanorum Principum successionem, qui ex Atenulfo processerunt, tanquam a suo instituto alienam, prætermisit; nam Beneventanorum tantummodo Dynastarum ordinem componendum susceperat: sicuti pari ratione Ostiensis sui Monasterii, & Abbatum Cassinensium condens Historiam, alienum a se esse putaverat, singillatim Atenulfi posteros, consimiliaque incidentia minutius recensere. Utriusque igitur defectum supplere, non tamen absque amborum ope, meae esse partis cum indicaverim, in hoc sane opere innumerarum inprimis Chartularum, quas pluribus in Archivis legi, multaque observatione examinavi, aliorumque Auctorum praeter modo laudatos, qui editi, sive inediti habentur, simulque nonnullarum antiquarum Inscriptionum, quae adhuc exstant, sum adjutus praesidio; ex quo factum est, ut uno, eodemque labore nobilissimorum Principum Genealogiam, nec non Chronologiam è penitissima eruerim antiquitate, quam cum annis Christi, quod non vulgaris fuit diligentiae, comparavi: etsi nec*

omnem

omnem mei omnino ſenſum valui ſic adimplere, qui optaveram, ſicut Aeſerniae (1), *Sueſſae* (2), *& Teani* (3) *pleroſque Comites ex ipſorum Principum ſtirpe prodiiſſe certis cognoveram documentis, ita generationem quoque Comitum caeterarum urbium utriuſque Principatus non minoribus indiciis condiſcere, quos fere omnes per ea tempora, quibus Atenulfi poſteri imperarunt, ex eorundem genere exiiſſe, non dubito* (4). *Quam mihi ante omnes perſuaſit opinionem Erchempertus, perhibens Num.* 21. *&* 40. *filios, & nepotes Landulfi Capuae tunc Comitis, ex quo praeſens Principum emanavit Stemma, illo defuncto, avitae ditionis urbem quemque ſuam iterata diviſione obtinuiſſe, nempe tali exemplo nunc deſuetum exponens genus Politiae, nullos olim è magnorum Langobardorum Dynaſtarum filiis carere propriis, & peculiaribus Feudis* (5), *modo adeſſet*

(1) Ex Aeſerniae quidem Comitibus effluxere circ. ſeculi XI. initia Comites Marſorum tam in hiſtoriis celebrati, ſcil. a Landulfo Comite, ejuſque filio Landenulfo Aeſernienſi. Oſt. lib. 2. c. 2. & Charta Mon. Cinglenſ. anni 1060. in qua legitur: *Siginolfus Comes Marſorum fil. Berardi Comitis fil. Landenulfi Aeſernienſis &c.* Et ex iiſdem Comites etiam de Sangro, de Anglono, & Trivento, necnon de Fornello, & Rajano, ut ex Chartis Monaſt. Caſſ. & Cinglens, & Monialium quoque S. Mariae Aeſernienſis Civit. a quorum Comitibus fundationem agnoſcit ſuam illuſtre hoc Coenobium A. circ. 950. Neque dubitandum, quin ex iis progenitae familiae de Colimento, & Burrellorum Domini; ſive Comites. Sed in his non eſt heic magis immorandi locus, quum peculiare iſthaec opus exigant.

(2) Quorum indubiè ſoboles, & Comites de Trajecto, & ii qui de Carano, de Spinio, de Rocca Vantre ſive Evandri, aliique.

(3) Ex iis etiam prodiere Comites de Galluccio (qui diù Capuae conſtitere, modò exincti) Comites Praeſentiani, Venafri, de Sexto, de Prata, de Rajnulo, de Mignano, Meſini, Cajanelli, Marzani, Petruri, Fauciani ſeu de Fauzano, de Roccaromana, de Conca, de Marzanello, de Montanaro, de Vairano, Maſtrati, Cerulani, de Montaquila, de Gallo, de Ailano, aliique, ut ex veteribus noſtris Chartis perquam clarè dignoſcitur.

(4) Et quidem horum ex genere Comites Aquini (e quibus inde Cajetani Duces, Fundanique Comites, Alveti, Arcis, Cryptae, Aſculi, Laureti, Acerrarum, Caſertae, aliique eorum ramuſculi) Comites Abellae, S. Agathae, Calatiae, Aliphiae, Limatulae, & Puteolorum; Vulternenſes itidem, ac Liternenſes, aliique quamplurimi Comites emanarunt, ut certiſſimum eſt.

(5) Hinc progeniti diverſis è Langobardorum Dynaſtarum ſurculis Comites de Dracuno, de Caleno, ſive Calinulo, de Calvo ſeu Calbo, de Fran-

JNT EX GENERE ATENULFI

S BENEVENTI

Lando Com. Venafr. 1093. unde fort. famil.

Pandenulfus Com. Sexti.

Pandulfus ejus frater.

Indulfus Com. Calvenf. ann. 1049.

o 4. ut tradit Defiderius Abb. tum fua ætate pergebant: nis autem Defiderium capio, quohæredē Principatus, quem sub- In actis tamen Translationis afferitur Avus Landulfi e.

Paldus viveb. in an. 1094. *Petr. Diacon. l. 4. c. 15.* obiit 17. kal.

Pandolfus, cui cognomen fuit De Sexto. *Petr. Diacon. l. 4. c. 75.* & *79. Vide infr.* Ex Comitibus de Sexto ortus, qui in an. 1040. vel circa erant cla-

Ageltruda fil. Landulfi Com. Sueffæ, uxor Joannis fil. Pandulfi, fil. Guaimarii Pr.

Landulfus Com. de Calvo ejus uxor Madelma. A. 1031.

ſet facultas, ſolitum fuiſſe; quae tamen, ut conſtanti obſervatione facile eſt advertere, ipſorum Comitum haeredes eadem cupiditate praeſidendi aliis detenti, utque ſpecioſo illo Comitum titulo pariter condecorarentur, indiviſa dein poſſidere conſueverunt: ne ſcilicet illa in minima velut fruſta iterum, & iterum perpetua, ac multotiens importuna ſectione comminuerentur (a). *Atque hoc eſt apud Oſtienſem lib.*3. *cap.*19. Pandulfum Venafranum Comitem obtuliſſe B. Benedicto, & Caſſinenſi Monaſterio quartam partem de Caſtello, quod dicitur Sextum, & medietatem totius partis ſuae de Valle Venafri, & de Teano, & de Carinulo, & de Calvo, & de Cajatia, nec non & de omnibus, quae poſſidere videbatur in toto Principatu Capuano (*b*). *Nam Comes ille Capuae Principibus, & ex hoc Atenulfo, genus certe cum duxiſſet, ad quod univerſi etiam recenſitarum urbium Comites lineam ſanguinis referebant, utique in eas omnes, aliaque Principatus loca, non unius ſortis, ſed juxta multiplices gradus cognationis, quibus eos contingebat, partiaria conſervabat jura ſucceſſionis, ut patet* (1). *Me igitur arbitro,*

Tom.V. M *ab*

(a) An ex Davidica etiam admonitione in Pſ.132. *Ecce quam bonum* &c ſicut pleraque alia obſervarunt ad Sacrae Scripturae quoque normam.

(b) Omnia haec alia a Pandulfo Venafr. poſſeſſa loca ex ejuſdem conceſſionis Chartula, in anno data 1064. cujus exemplum habetur in refecto Regeſto Petri Diac.p.263.declarantur fuiſſe: *de Limatula, de Caſerta, in Laneo, in Liburia, in Roſella, et Capuae, tam intus, quam foris.*

Franculiſo, Pizconi, Sarczani, Briani, Vignanelli, de Petra, de Rocca, de Murrono, de Caſolla, de Caſtro Argentio, Puczanelli, Ayrolae, de Toro, aliorumque minorum oppidorum Domini: quorum in noſtris Chartis, & in Mon. S. Benedicti Necrologio extant monumenta.

(1) Aliam profero chartam (quae utique plurimae) ex Reg. Petri Diac. in quâ legitur, *Landonem Aeſerniae Comitem* (a 991.) *optuliſſe in Caſs. Beati P. Benedicti Monaſterio partes, quas ſibi ſpectab ınt in Comitatu de Valle Sangru, Furnellu, & Venafru, & in Calbo, & in Cajtiio &c.* Sicuti & aliam Monaſterii S. Mariae Monialium Capuae, quae habet: *Landenolfum Comitem Cajacie Pandulfi Principis conſanguineum obtuliſſe in hoc Monaſterio* (quod tunc temporis e Cingla, & Aliſia Calatiam translatum extabat) *partem Caſalis Dracuni, & Campagnani; neenon partem Briani, & Puczanelli in Caſerta; & partem una in Bulturnenſi, & quartam partem in Civitate Calbo, que ſibi ſpectabant &c.*

ab exposita hac consuetudine Beneventani quoque Principes, nec hi tantum, de quibus est sermo, ex Atenulfo descendentes, sed quicumque alii, atque adeo etiam Salernitani, sicut de Campanis dictum est, eos omnes filios, quos post primogenitos suscepissent, Comites instituere (1), *suorumque Principatuum urbibus praeficere consueverunt; idque, nè longius abeam, exemplo confirmo filiorum Radelchisi Principis Beneventi, cujus uxor Caretruda, quae ut in Tumulo* 7. *legitur*

,, —— sui magno fructus in culmine ventris
,, Ter quartum vidit fructificasse gradum,
,, Pontificem, & Comites genuit, Proceresque sagaces (2).

Hoc nempe more Langobardi regendae, servandaeque suae Reipublicae bene esse consultum, ex antiquissima institutione persuasum habentes. Qua etiam providentia, ne dum exteros, sed neque suae quidem gentis viros ex una in alteram migrantes Provinciam ad ullum admittebant honorem, ulloque donabant vitae subsidio, sicut discere est ex Anonymo Salernit. in nondum edita Historia perhibente, Beneventanum Principem Grimoaldum Storesaiz Siconi Spoletano, sive Foro Juliensi, ut habet Joannes Diac. in scripto Chron. Episcop. Neapolis, Acherentiam novo exemplo ad obtinendum tradidisse; de quo Princeps (*inquit Anonymus*) non parvam maestitiam Beneventanis, simulque, & saevitiam invexit, & inter se plane mussitantes, nam ipsam Civitatem (*Acherentiam*) non Proseliti (a); sed

(a) al. *Proscipti* quod idem: nam licet ex Sacrae Scripturae usu *Proselitus* sonet alienigenam, hoc tamen loco simplex est advena.

(1) Isthaec clarissime innotescunt in Stemm. Principum Salerni accuratissimi Peregrinii nostri, in Anon., & Romualdo Salern., in Chronologo Cavensi, innumerisque chartis, in quibus memorantur Comites S. Severini, & Potentiae, Comites Marsicenses, & Gifunenses, Labelli, Montisaurei, sive Montorii, Corneti, Laurini, Malliani, Caputaquei, seu Capacii, Montis Pilosi, Tricarici, Sarni, Cassani, de Angre, de Acerno, atque alii Salernitanorum Principum consanguinei, quos brevitatis causa omitto.

(2) Ex iisdem profectò prodiere Comites Boviani, Fricenti, Jesualdi, Airupaldi, Telesiae, Ariani, Triventini, Trivicenses, Venusini, Abellinenses, Compsini, de Potentia, de Acerentia, aliique quamplurimi, quorum in hoc opere multoties meminimus.

ſed Beneventi geniti obtinere quippe debuerant, & murmur magnum exinde inter eos erat. *Et alibi idem Auctor, indignatos Salernitanos ait, quod eorum Princeps Giſulfus, Landulfi Campani exulis filiis quaſdam urbes, illarumque pene omnia fiſcalia conceſſiſſet. Conſtare itaque ex his puto, me non temere ſuſpicari, ex praeclariſſimo hoc genere Atenulfi, praeter eos, qui per longa annorum ſpatia Principes Benevento, & Capuae praefuerunt, emerſiſſe etiam Comites in utroque Principatu perplures. Quod plane cum ſententiam, minime tamen adfirmaverim, perpetuo illos inter ſe coluiſſe, obſervaſſeque communis ſuae genealogiae conjunctionem, quandoquidem ſuam quiſque peculiarem conſtituiſſe videtur familiam, quae juxta connaturalem quandam imponendorum cognominum varietatem varias ſuſceperunt denominationes, vel ſcilicet ab nomine progenitorum, vel ab defuncto magiſtratu, tum eccleſiaſtico, tum laicali, vel ab vitio, ſive qualitate corporis, vel ab aliquo quocumque alio eventu, vel tandem quod etiam frequentiſſimum, a poſſeſſis urbibus, & oppidis; ita ut tractu temporis in multiplici adeo cognominum ſegete proclive ſatis fuerit ignorare, unum, idemque ipſarum omnium gentium extitiſſe primitivum ſemen* (1). *At qua ratione ex urbium, & oppidorum nominibus*

M 2

(1) Hinc Familiae illae illuſtres Capuae olim, aut proximis in Oppidis conſidentes (quarum vera exordia, monumenta, genealogicamque ſeriem, quamplura in Veteribus Archivorum chartis pervolutandis ſatis benè collegi) quae modò aut illic, aut alibi defecere, vel aliò demigrarunt, praeſertim Neapolim, poſtquam Regum ſedes ſub Andegavenſibus effecta eſt. Illarum praecipuae fuerunt Familiae de Aquino cum ejus ſurculis, nim. de Alveto, de Acerra, de Caſerta, de Crypta; Pandona, de Landulſo, de Colimento, ſive de Burrello, & de Marſis, & Sangria; de Marzano, de Galluccio, Cajanella, de Sexto, de Roccaromana, de Tora, Praeſenzana, de Prata ſive Capuana, de Forma, de Cajacia, de Petra, de Franco, Citella, de Turrepaldo, ſeu Landepaldo, de Roſella, de Algiſio, ſive Adelgiſia & Aloiſia; Antiniana, Petrura, Feramuſca, ſeu de Mignano, Rayma, Caudina, Argentia, de Lando, de Caleno, de Quatrapane, Marchiſia, de Ugone ſive Moliſia, Atenulfa, Maralda, Audoalda ſive Ojalda, de Ebulo, de Raone, de Archiepiſcopo que fort. eadem cum Pandona, de Epiſcopo ſive de Capua, de Aquila, Saracena; de Vineis, & Abenaula ſive Avinaula (quae facilè è Marzanis progreſſae, ut alibi dicam) de Gallo, de Arnono, de S. Heraſmo, ſeu Beutia, de Valle, de

nibus gentilitia suis possessoribus plerumque accesserint cognomenta, sicut in sequenti Stemmate dominis Castri Praesentiani inditum nomen fuit de Praesentiano, *quod una cum gente videtur Capuae defecisse post tempora Regis Roberti, operae erit pretium ante omnia declarare. Quem sane morem inde exortum mihi persuadeo, quoniam talium locorum domini, & custodes commissum sibi munus obeuntes, ibidem vitam ducebant suam, de quo luculentum occurrit testimonium in Anonymo Salernitano de Principe Pandulfo Caputferreo scribente, deque Salernitani Principatus Comitibus, qui una simul omnes conspiraverant in Salerni invasorem Landulfum.* Dum Principi, *inquit*, Pandulfo ab illis nobilibus, qui per Castella manebant, nunciatum fuisset &c. *Et infra.* Princeps idem Pandulfus cum suis, & cum Salernitanis, qui per Castella manebant, omniaque oppida, quae sub jure Salernitanae Civitatis fuerant, ipsamque Civitatem expugnabant. *Quocirca locum olim ab aliquo Dynasta ad habitandum petere, vel obtinere, idem erat, atque ad possidendum, fruendumque illum suscipere* (a) *vel postulare; ut observo in Ignoto Cassinensi, apud quem Num.*22. *&* 26. Magenolfus Ingenam neptem Imperatricis cepit conjugem; *& dein* pergebat Franciam, ut sibi ab Imperatore glorioso peteret, quo vivere loco, seu & habitare posset. *Et apud Paulum Diac. lib.*6. *cap.*13. *sive* 42. Carolus Martellus Reginfrido unam, hoc est Andegavensem, Civitatem ad inhabitandum concessit. *Apud Erchempertum quoque Num.* 50. *Athanasius Episc. & Dux Neapolis conces-*

sum

(a) Sanè ex antiquissimo gentium jure quem locum quis inhabitasset, etiam possidebat, ut in Sacris literis passim, & alibi; idque praecipuè cum aliquis populus novas quaesisset, obtinuissetque sedes, sicut Langobardi ad nos è Pannonia immigrantes, qui primitivum perpetuo servarunt morem, fuereque apud illos alienorum praediorum, domorumque conductores servilis semper conditionis.

de Avella sive Abella, aliaeque permultae, quarum heic breviter cognomina aliquot innuisse sufficiat ad Lectoris fovendam curiositatem; quum haec peculiari aequè ac plenâ indigeant historiâ.

sum sibi a Campanis Amphitheatrum Guaiferio ad cohabitandum tradidit, *qui* Praefectus Arenarum *dictus est Num.*74. *idest ipsius custos Amphitheatri. Estque huc referendum, quod passim in antiquis Chartulis legitur, urbium, & oppidorum dici habitatores, quos eorundem dominos fuisse constat; sicuti, ut domesticum adferam exemplum, apud Petrum Diac. in Auctar. ad Ostiensem lib.*4. *cap.*16. Adelgrima Comitissa, filia Pandulfi Principis Capuae, relicta Rainaldi Comitis, filii Berardi Comitis, *appellatur* habitatrix in territorio Caiscolano, in Castello, quod vocatur Auricola (1). *Hoc igitur pacto antiqui Dynastae loca, quibus praesidebant, cum inhabitarent, factum puto, ut ii ex ipsis municipiis, ceu communes, caeterique alii municipes, sed per quandam antonomasiam, municipales desumerent denominationes, quas postmodum eorum filii, & nepotes, qui post longum annorum ordinem avitas retinuerunt Dynastias, taliaque de aevo in aevum servarunt vocabula, in gentilitia tandem cognomina commutarunt, sub tempore scilicet Normannorum, quando talem increbuisse cognominum consuetudinem, facile est advertere. Atque ex hoc inter caetera intelligi etiam posse arbitror, cur possessarum ditionum nomina haud semper in gentilitia transierint possessorum, cum tamen, ut dicebam, Dynastae promiscue omnes per tempora Langobardorum è subiectis locis consueverint denominari; nam in Erchemperto Num.*26. Marinus *appellatur* Malfitanus, *qui Melfiae, sive Amalfiae*; & *Num.*27. & 77. Landulfus *dicitur* Suessulanus, *qui Suessulae praeerat*: & *ab Ostiensi lib.*1. *cap.*49. Gregorius *dictus est* Neapolitanus, *qui Dux fuit Neapolis*, & *lib.*2. *cap.*15. Landulfus de Sancta Agatha, *quem urbis cognominis Comitem fuisse, nemo inficiabitur. In quo sane dicendi schemate multus hic fuit auctor,*

ctor,

(1) Passim alia eorum exempla invenies apud Ostiens., & Gattulam Hist. Cass., & in Chartis, in quibus legitur *Sichenolfus Comes avitator in Civitate Cajacie. Landulfus Comes, et habitator in Caserta.* Illarumque profectò Urbium erant Domini, & Comites. Mitto alia sexcenta, quae afferre possem, ne legentes fastidiam.

ctor, *Dynastas etiam Capuae*, *illorumque consanguineos pluries sub generali* Capuanorum *vocabulo demonstrans*: *scilicet lib.*1. *cap.*23.24. *&* 40. *quod ex collatione Historiae Erchemperti Num.*17. *&* 46. *fit manifestum*, *deque hoc non nihil superius adnotavi*. *Qua pariter mente idem Auctor lib.*2. *c.*16. *perhibet*, Capuanos valde infestum habuisse Cassinensem Abbatem Mansonem, consobrinum Principis Pandulfi Caputferrei, quod ille quasi non solum Abbatiam, sed etiam Principatum sibi vindicare satageret. *Et lib.*3. *cap.*16. Capuanos *item dicit* per decem circiter annorum curricula viriliter repugnasse, *ac tandem manus dedisse Richardo Comiti Aversae*. *Verum Leo antiquiorem secutus videtur morem*, *praefato etiam Erchemperto*, *de quo alibi*, *nec non Romano Pontifici Joanni VIII. olim observatum in Epist.* 205. 206. *&* 207. *quibus locis Campanos Proceres absoluto vocabulo* Capuanorum *Joannes appellavit*; *unde intelligimus*, *apud priscos illos auctores idipsum demonstrasse nudum hoc nomen* Capuani: *atque conjuncta illa*: nobiles Capuani: *&* nobilis Capuanorum familia; *ejusmodique sermonibus indicatos*, *qui è genere Comitum*, *&* *Principum Capuae descenderant*: *videlicet quod pleraque nobilium Campanorum pars de una Comitum*, *Principumque erant cognatione*. *De qua etiam*, *sed in plures familias jam dispertita*, *reputandus mihi erit* Petrus, qui dicebatur Atenulfi patris cognomine, de nobilibus Capuanis, *& factus Romae est Cardinalis*, *ut Ostiensis tradit lib.*2. *cap.*26. *Nec aliter exponendum judico eundem scriptorem lib.*2.*cap.*81. *tradentem*, quosdam Capuanos nobiles pro Castro Conca (*fuit* Conca *in Comitatu Teanensi*, *quem Comites è Capuae Dynastis Langobardis exorti iterum*, *iterumque obtinuerunt*, *ut ex subsequenti Stemmate constat*) multas cum Abbate Cassinensi Richerio, *intra annos scilicet* 1038. *&* 1055. contentiones habuisse, voluisseque aliquando terram Monasterii praedatum ire; *quorum antesignanus*, *ut est in Dialogis Abbatis Desiderii ineditis*, *quidam extitit*, *nomine in hac* Capuanorum *gente saepissime usurpato*, Pandulfus.

ſus. *Eſtque idem Oſtienſis cap.*84. *praedicti libri* 2. *in hanc quoque ſententiam capiendus, quo loco* Landenulfum, & Adenulfum germanos fratres, & eorum nepotem Petrum, nobiles Capuanae Civitatis ad Caſſinenſe Monaſterium gratia converſionis *ſub antedicto Abb. Richerio ſe recepiſſe perhibet, eidemque Coenobio obtuliſſe, tum alia multa*, quae in toto Principatu Capuano, & intra Capuam poſſidebant, cum integras portiones ſuas, quas habebant in Eccleſia S. Rufi, ſimiliter intra Capuam: *haec enim Eccleſia a Normanno Capuae Principe Jordano, hujus nominis primo, ſub Abbate Deſiderio* (*aequales fuerunt Jordanus ſolus, & Deſiderius ab anno* 1078.) oblata in eodem fuit Monaſterio, *ut habet Petrus Diac. in Auctar. ad Oſtienſem lib.*3. *cap.*46. Quae dudum (*verba ſunt Petri*) ſibi conceſſa, & per ſacramentum firmata fuerat ab his, quibus jure haereditario, juxta morem patriae, pertinuerat. *Sed primi illi poſſeſſores non alias utique, niſi partes ſuas Jordano permiſerant, nam alias partes praedicti fratres Caſſinenſibus pridem obtulerant, ut dixi; ex quo tum hos, tum illos ab uno, eodemque genere prodiiſſe aperitur. At hoc ſatis cum ſit manifeſtum, aeque certum quoque eſt, genus illud indefinito vocabulo* nobilium Capuanorum *ab Oſtienſi demonſtratum de fratribus loquente Landenulfo, & Atenulfo communi etiam* Capuanorum *nomine deſignatum fuiſſe in quodam Diplomate Principis Capuae Richardi II. filii praememorati Jordani, quod una cum pluribus aliis antiquis Chartulis Monaſterii, ſeu Eccleſiae S. Michaelis Archangeli* In Formis *nuncupatae extra Capuam, & Caſſinenſi Coenobio olim ſubjectae, ſervandum apud Clericos Regulares Campanae Eccleſiae S. Eligii meo rogatu tradidit praeſignis vir Cardinalis Hieronymus Vidonus ejuſdem Eccleſiae S. Michaelis Patronus, ſive dicas Commendatarius; in quo Diplomate praedictus Princeps nonnullas donationes a Patre, & Avo eidem Monaſterio factas, atque adeo hanc ipſam donationem de Eccleſia S. Rufi, nec non de duabus aliis Capuae pariter ſitis: nempe* S. Angeli de

Odal-

Odaldiſci, & S. Benedicti Piczoli (*a*), *ideſt minoris, pridem diverſis vicibus praefato Monaſterio conceſſis, confirmans: eas Eccleſias omnes ad ſe, & ad Patrem, Avumque pertinuiſſe ex occaſione quadam non aliis verbis, quam modo dicti Diplomatis exponenda, & ex conceſſione* Capuanorum, *adſerit in hanc formam.* Quae Eccleſiae, *inquit*, etiam fuerunt quorundam fratrum, Guidonis, & Landenulfi, qui fuerunt filii cujuſdam Landonis, qui dicebatur Caputi; qui videlicet tempore Richardi Principis Avi mei contra ejuſdem animam Principis cogitaverunt, & inimicos intus Provinciam ejus invitaverunt, caelaverunt, & annonam dederunt, ob quam culpam res illorum Fiſco praefati Richardi Avi mei, ſecundum Langobardorum Legem, devenerunt. Quae etiam & praefato Richardo Principi Avo meo, & Jordano Patri meo, mihique per conventionem a Capuanis dimiſſa, & ſacramento firmata fuerunt (*b*). *Hactenus Princeps Richardus. De qua conceſſione a* Capuanis *facta Principi Jordano habetur etiam in conſimili fere Privilegio conceſſo ab eodem Richardo Monaſterio antedicto, quod exaratum inſpexi pag.29. antiqui Regiſtri ejuſdem Monaſterii in Archivo Caſſinenſi; inque binis his monumentis* Capuanorum *nomine illos Campanos definite demonſtratos fuiſſe adparet, ad quos Petrus Diac. praememoratam dixit Eccleſiam S. Rufi* jure haereditario *pertinuiſſe: nempe ad eos, ſicut dictum eſt, quibus* Capuanorum *vocabulum peculiariter ex praeſcripta uſurpatione a Langobardis obſervata competebat; quoniam de genere erant Principum Capuae ex Atenulfo deſcendentium. Ipſeque etiam Petrus continuator cum eſſet Oſtienſis, ejuſdemque ſectator idiotiſmi, eadem hujus ver-*

(a) Minor, ſed antiquiſſima haec S. Benedicti Eccleſia, fuit juxta Cathedralem, ubi nunc ſunt hortus, & pars Monaſterii Monialium nominis Jeſu: Eccleſia autem S Angeli etiam num manet, & eſt Paraecia ſubdita Cap. Archiep. ab annis circ. 40. (*ſc. ab A. circ.* 1605.)

(b) Praeſens conventio facta eſt, ni fallor, hoc ordine: ut Campani Langobardi, qui in Pr. Richardum conjuraverant, bona ſua omnia ob initam proditionem amitterent, retentis ſolummodo minoribus aliquot Caſtellis, de quo fuſius alibi.

*verbi usus videtur acceptione in laudato Auctario lib.*4. *cap.*10. Capuanorumque *nomine posteros Atenulfi appellasse* ab Capuanis *perbibens dejectos è Capua praefatum Richardum & Nortmannos*; *quos* Capuanos *Nortmannus auctor Gaufredus Malaterra rem describens eandem lib.*4. *cap.*26. *non sic*, *sed generaliori vocabulo dixit* Langobardos; *siquidem Nortmanni hunc magis amaverunt sermonem*, *alterumque sensis antiquarunt*, *quoniam è Capuae Principatu*, *quo jam deposuerant*, *minime tale* Capuanorum *amplius condecebat nomen*. *Quod mansit nihilominus in una de hoc Atenulfi genere familia*, *de qua supra verba feci gentilitio dicta vocabulo* Capuana (1). *Sed Nortmanni sanè gentilitia cognomina frequentius*, *quam Langobardi è possessis locis desumere cum solerent*; *ea tamen a minoribus saepiùs oppidis mutuati comperiuntur* (*a*). *Qui praeterea ipsa efferre haud praescripta*, *sed diversa omnino forma consueverunt*; *dominos*, *exempli causa*, *oppidi* Praesentiani *in Episcopatu Teanensi*, *vel oppidi* Cajanelli *in eodem Episcopatu*, *cognomento dicentes* De Praesentiano, *ac* De Cajanello: *& sic quoque caeteros consimilium oppidorum possessores*. *Istiusmodi autem nuncupationis schema Langobardi nullatenus videntur usurpasse*; *nam Erchempertus minime* Landulfum de Suessula, *vel* Marinum de Amalfia, *sed alterum* Suessulanum, Amalfitanum *alterum appellavit*; *neque Ostiensis* Gregorium *dixit* de Neapoli, *sed* Neapolitanum: *nisi illa exceperis nomina*, *ex quibus derivativa minus commode deduci poterant*; *unde* Landulfus de Sancta Agatha, *non* Sanctagathensis, *ut idem perbibet Ostiensis*, *est dictus* (*b*). *Ex*

(a) Sic etiam ex antiqua illa consuetudine absolute cum dicerentur *Cajetani* qui Cajetae erant Duces, ut apud Ost.l.2.c.35. natum est nomen nobilis familiae *Cajetanae*, quae e Cajetanis Ducibus exorta putatur.

(b) Potuit etiam Ostiensis ex Nortmannorum usu, sub quibus vixit, Landulfum dicere *de S. Agatha*, non *Santagathensem*, quod meae nihilominus sententiae favet.

(1) Quae ab Pratae oppidi Comitibus ortum accepit, & ab Capuae Urbe Amalfiam demigravit, ut alibi dictum est.

universis igitur è Principe Atenulfo descendentibus familiis unica solummodo nomen cum servasset Capuanorum, *reliquae interim omnes, ut dudum admonebam, novas, aliasque ex aliis occasionibus, & peculiares denominationes acceperunt, quas singulas nosse, haud humana (certe non mea) valet diligentia: ex conjectura tamen nonnulla superius indicavi. Quibus insuper adnumerari posse dijudico has paucas: nempe familiam* De Atenulfo, *sic dictam de nomine Atenulfi, qui praememoratum genuit Petrum S. R. E. Cardinalem; & familiam* De Sexto, *ab dominio nuncupatam oppidi ejusdem nominis in Comitatu Venafrano, deque Venafranis Comitibus, & è Pandulfo egressam;* cui cognomen de Sexto inditum est, *de quo Petrus Diac. in Auctar. ad Ostiensem lib.*4. *cap.*75. *ipsamque familiam sub Rege Guilielmo haud digniori quam militari munere decoratam observo apud Joannem Aloysium Lellum in Elencho Privilegiorum Archiepiscopalis Ecclesiae Montis Regalis Num.*44. *Atque his etiam addendas censeo tres alias,* De Franco, De Citello, *&* De Roselle; *quandoquidem* Landulfus (*verba sunt Richardi I. Principis Capuae in Diplomate quodam de anno* 1066. 4. *Non. Julii, Indictione* 3. *in Registro Petri Diac. in Archivo Cassin. pag.*223.) qui dicebatur Francus, filius Landenolfi, & Joannes, qui clamabatur Citellus, filius . . . . qui fuerunt Comites Cajatiae, & Petrus filius (*a*) Doferii, qui fuit Comes Volturnensis, *sicut gente fuerunt plane Langobardi, ita reputandi firmiter sunt, nedum patria Campani, sed ex eodem hoc Principis Atenulfi genere exorti, quos in antedictum Richardum Capuae novum Principem, & alienigenam conjurasse, in praefato adfirmatur Diploma-*

(a) Hic Petrus certe dictus est *De Roselle* ab *Rosella*: Pagus qui fuit in *Cancia*, ut est in Ostiensi l.1. c.23. atque in ea Campani agri parte, quae ad laevam Volturni ripam tribus fere Milliariis a Castro abest Volturnensi: nunc dicto. *Castello a mare del Volturno*. Atque non absimili etiam modo appellati ii de *Antiniano* ab pago, non longè a Capuae Urbe ultra Vulturnum *in Cancia*, ut ex eodem Ostiensi, nostrisque chartis evincitur.

mate; quibuscum, praeter supradictos Guidonem, & Landenulfum conspirasse etiam Teanenses, aliosque Comites (omnes utique Langobardos, & de genere Principum, atque, ut exposui, Capuanorum*) ex monumentis in eodem Registro exaratis pag.* 47. *&* 222. *liquidissime constat. Sed Landenulfum cognomine* Francum, *Joannem* Citellum, *& Petrum filium Doferii, qui in anteriori superius laudato Diplomate Richardi appellatur* De Roselle, *totidem familiarum auctores, consanguinitate invicem conjunctos, deque posteris fuisse Atenulfi, admodum verisimile esse existimo, eodem hoc argumento persuasus, quod & Langobardi, & in Campano Principatu, vigente adhuc eximio illo* Capuanorum *genere, fuerint Barones, locorumque possessores, in quae etiam Comites aliarum urbium ejusdem Principatus partiaria jura, è communi videlicet origine sibi nata, habuerunt: sicut ex concessione intellectum est, quam Pandulfus Venafranus fecit Monasterio Cassinensi pridem relata, exque aliis consimilibus donationibus inferri etiam potest, tum alibi, tum in saepe memorato Registro Petri Diac. descriptis. Verum praeter expositas hactenus familias, quas omnes multis probantibus documentis manifestum est, urbem Capuam, diu etiam post exactos Langobardos Principes, agnovisse, coluisseque matrem, alias longe plures eadem de gente ibidem, nec non Beneventi aeque inclaruisse per integrum illud intervallum annorum centum septuaginta septem, quo, ut inquit Ostiensis,* Atenulfus, & caeteri deinceps per generationes suas in ea Principatum tenuere, *ultro consentiet prudens omnis, ac peritus Lector; etsi de iis vel in ipsis Beneventanis Archivis nil ultra repererim, de quo satis dolui* (1). *Et insuper quod Capuae observatum fuisse exposui, ibi quoque (cur non etiam Salerni?)* (2) *quamsimillimo exemplo frequentatum, neminem puto denegaturum, namque Capua,*

N 2

(1) Pauca ex ipsis mihi collegisse concessum est, quae sup. innui.

(2) Ex Cavensi Archivo aliqua desumsi, quorum cognominum titulos Lectoribus proponere sup. studui.

pua, *ac Beneventum*, *de quibus modo est sermo*, *labentibus annis*, *proprios*, *peculiaresque ex Atenulfi genere obtinuere Principes*, *qui proprias quoque*, *& peculiares constituerunt familias eo ordine*, *quo subsequenti in Stemmate explicabitur*; *suisque consanguineis tum hi*, *tum illi urbes*, *& oppida*, *juxta expositam consuetudinem*, *adjudicarunt*, *sicque Beneventanorum Principum genus in plures apud Beneventum familias*, *ut Campanorum apud Capuam*, *fuit propagatum*, *& ipsas pari modo multiplicibus cognominibus*, *sicut diversa tulit occasio*, *denominatas*: *idque alibi indicabam*, *dicens*, *ex clarissimo hoc Stemmate quamlatissime explicato*, *diutissimeque vigente*, *innumeros per omnem Italiam Cis Tyberinam Comites prodiisse*, *virosque nobiles*, *& Barones*; *de quo vel unum nunc libet adferre exemplum apud Registrum Petri Diac. pag.* 160. *a tergo in quodam Diplomate Campani Principis Pandulfi VI. de anno ejus Principatus* 2. *qui fuit Christi* 1023. *mihi lectum*; *ubi sub uno*, *eodemque tempore fit mentio sex*, *septemve Comitum urbis Calium*, *nunc* Calui, *hoc ordine*. Lando, & Landenulfus filii quondam Landulfi; Atenulfus, & Pandulfus, & Landenulfus, & Guido, & Atenulfus filii Atenulfi *tunc viventis*, *quos de Atenulfi Principis genere fuisse reputo* (1): *tum quoniam temporibus Principum ex ipso descendentium Comites extiterunt*, *tum*

(1) Atque ex alia charta, seu Placito pro Monast. Cinglensi anni 999. scil. *A.* 3. *Imp. Ottonis* (III.) *anno* 18. *Principatus Domni Paldolfi* (II.) *gloriosi Principis* (Beneventi), *&* 12. *anno Principatus Domni Landolfi* (V.) *filius ejus mense Marcio XII. Indictione. Ideoque nos hi sumus Audoaldo Comes* (Alifis) *filius bone mem. Aldemarii Comitis*; *& Aldemari Comes fil. quondam Audoaldi Comiti*; *& Audoaldus Comes* (fort. Sipicciani) *consobrinus frater meus* .... *& Landulfus Comes* (fort. Ailani) ... *in Comitatu Alifie ejus consanguinei* .... *de Ailano*, *Monte S. Viti*, *& S. Arcangeli*, *& Sepetiano*, *qui sunt in pertinentia de ipso Comitato nostro Alifano &c. Et ut nullus Comes de Comitato Tiano*, *& Calbense*, *& Comitato Bolturnense*, *& Calinulo*, *& Comitatu Suessano*, *Benafrano*, *Iserniense*, *Alifano*, *atque Telesino* &c. Qui quidem Comites e genere utique Atenulfi I. Principis omnes processere, atque inter eos propterea consanguinei, ut rectè Peregrinius facem mihi praetulit, ex sup. enarratis, iisque quae hic prosequitur.

tum quod nomina usurparunt in gente illa frequentissime repetita: esse namque hoc conjunctissimum indicium ad has consanguinitates dignoscendas peritiores persuasum firmissime habent. Quo etiam ductus, non verebor adserere, primum Beneventi Archiepiscopum Landulfum, Capuaeque Archiepiscopos, binos Atenulfos, atque Paldulfum, qui regnantibus in utroque Principatu posteris primi Atenulfi vixere, nisi de hac non fuisse cognatione. Idque altera etiam firmare possum conjectura, qua simul persuasum habeo, minorum quoque urbium Antistites plerumque ex hoc foecundissimo Comitum, & Baronum genere delectos fuisse; quoniam, ut facili lectione condiscere est, secularem qui per ea tempora obtinuere potestatem, haud alienos evehi ad Episcopalem amarunt dignitatem, quibuscum etiam ex communi Lege, mihi superius adnotata & frequentissime tunc observata, uniti esse debebant pro pace, & salvatione in omnibus honoribus suis hominibus (1). *At hos omnes, vel uno, vel altero praesignes honore, longissime antecessit qui* ex nobilissima Beneventanorum Principum origine sanguinis lineam ducens, *& ex Abbate Cassinensi, atque Cardinali ad supremum omnis humanae majestatis fastigium invitus ac diutius reluctans ascendit, ut Ostiensis perhibet lib.3. cap.1. & ejus continuator Petrus Diac. lib. eod. cap.64. & seqq.* (2) Desiderius *inquam in summo Romano Pontificatu appellatus* Victor III. *dictusque ante Monachatum* Dauferius, *ex innominato patre natus, filio, ut reor, Landulfi V. atque Salernitano Principi Guaimario IV.* consanguinitate propinquus, *ni fallor, ob Gaitelgrimam, Beneventani Principis Pandulfi II. filiam, Landulfi V. sororem, & Guaimarii matrem, quem de Monachatu dimovere enixè curavit* matris ejus, ac propinquo-

(1) Horum profectò Antistitum Catalogum non describo: sed patentia habes testimonia in veterib. Chron. & praecipuè in Necrologio sup. edito, & in Ughellio, quos consule.

(2) Quadere non Beneventani tantummodo; sed & Capuani tot Langobardorum illustrium virorum dignitatibus, decoribusque jactare se poterunt.

quorum orationibus fatigatus, Beneventanus Princeps Landulfus, *scilicet VI. vivente patre Pandulfo III. filius qui fuit praefati Landulfi V. Nec ambigendum est, hunc virum talibus signis ab Ostiensi, tanquam penicillo, & coloribus ob oculos repraesentatum, genus duxisse ab Atenulfo: quibus nec minimum obstat primitivum, & genitale ejus nomen*, Dauferius *in Atenulfi gente peregrinum, & nunquam alias auditum* (1), *neminem cum lateat, in singulas alias familias, sicuti nostra etiam aetate fieri videmus, aliena nomina saepe saepius immigrasse; de quo non unum in hoc ipso Stemmate Atenulfi occurrit exemplum, in gratiam scilicet uxorum, idque frequentissime, illorumve* (a), *qui parvulos è sacro susceperunt Baptismate: cujus priscae consuetudinis obvius modo est mihi testis Guilielmus Brito in Philipp. l.2. apud quem Comes Flandriae Philippus, Galliae*

„ Qui Regem puerum sacro de fonte levarat,
„ —— suum nomen, sicut mos exigit, illi
„ Indiderat.

Sed Dauferius, sive dicas Desiderius, in Summum Pontificem summo sui generis decore evectus fuit in anno 1086. *cum prius omni antiquo honore, ac potestate fere omni, universos suos gentilitios vidisset exauctoratos: quandoquidem ad extremum senium, & occasum jam imperium devenerat universorum nostratium Langobardorum, rerumque humanarum immutabili conditione, magis quam armis, devicti primo Principes Capuae, Principatum concesserant Aversae Comiti Richardo Normanno in anno* 1058.

(a) Alias non adnumero, quae nunc imponendorum nominum occasiones esse etiam solent, tanquam a Langobardis vel infrequentius, vel penitus inobservatas.

(1) Hoc neutiquam verum, cum memorentur ab Ostiens. a Chron. Vulturn., aliisque Chartis Dauferii Comites Vulturnenses, Dauferi Com. Venafri fil. Pandonis, Dauferius Comes de Sexto fil. Daiferi, Daiferius Comes Calbensis fil. Landonis, & alii fortasse, quorum modo nomina memoria exciderunt.

1058. *(a)*, *& dein Principes Beneventi post omnem pene amissam ditionem, quam Nortmanni alterius generis, qua eis, qua Graecis tunc possessam, subtraxerant, sine prole defecerant in anno* 1077. *atque ut rerum novus tulerat ordo, antiquissimam amplissimae Dynastiae Metropolim Beneventum, suburbano tantum agro non denudatam, in Romani Pontificis potestatem dimiserant; quae praesentiens, immo praesentia habens Desiderius suorum Langobardorum infortunia, atque ut Cassinensis suae Abbatiae rebus bene consultum iret, Nortmannis, prosperis rebus exultantibus, adhaesit, apud quos plurimum valuit, ut perhibet Ostiensis lib.*3. *cap.*8. *& in ejus Auctario Petrus Diac. lib. eod. cap.*49. *reliquis interim Langobardis, vel nullam, vel vix aliquam suorum Comitatuum portionem retinentibus.*

F I N I S.

Typo-

(a) Eodem hoc tempore, & ante Desiderii Pontificatum, amisere Langobardi Principatum quoque Salernitanum, qui una cum universa Italia Cis Tyberina Nortmannis etiam accessit.

(1) Ceterum heic monendum Lectorem humanissimum censeo, me huic Peregrinii nostri de Stemmate Principum Langob. Dissertationi additorum promisisse παρεργόν de variis, diversisque eorum surculis, titulisque; Et adjecissem profectò, nisi periculum aliquod incursurum timuissem, familias nempe quasdam offendendi, quae adhuc cognomine tenus non dissimiles, easdem Langobardicas esse adfirmant, non autem nuperas, aut intrusas, quod mihi certissimum quidem esse, & validissimis propugnatum rationibus, testibusque chartarum ineluctabilibus adserere non ambigerem. At neminem in malam abire fidem exoptavi, mecumque fort. ob arcana quaedam, figmentaque animo incitati, quod vera ad aliquorum offensionem detegere praetum fissem absque historiae nostrae utilitate. Nihil ad haec reponam: sed nihil etiam penitus rationis, jurisque, silentio hocce meo, iis adcrescens, qui isthaec venditant, eorumque patrocinium pro viribus susceperunt.

CAM. PEREGRINIUS LECTORI SAL.

Typographo insuper commissa, & omissa, quae adverti, corrigas, & suppleas, rogo, in subsequentem formam: Orthographica autem non omnia observavi, quia vel in Opusculis, in quibus suus singulis religiose servatus est textus: vel mea, ipseque, etiam ex industria, in his inconstans esse volui: ratus doctiores nec invicem, nec sibi plerumque metipsis constare; inutilemque reputavi solicitudinem isthaec scrupulosus persequi, modo in barbaram, inobservatamque non deflecterem scripturam. Et quidem antiquiores quoque, alii alias, variasque tenuere scribendi regulas, semperque opiniones fuere: nec per longos annorum circuitus una perpetuo priscis Latinis mansit loquendi, efferendique consuetudo. Verum si in hoc me improbabis, haud admodum dolet: quin illud magis; si rerum, non verborum attentus scrutator, atque hujus antiquitatis bene peritus de Libro judices non bene; a quo (iterum hic moneo) abstineat quisquis majora, alienaque studia sectatur. Caeterum vocabulum Analecta *alicubi pro libro usurpavi Collectaneorum; quia id pridem factum a Seneca legeram in Lexico Graecolatino Budaei, Tusani, & Constantini, excuso a Joanne Crispino in anno* 1562. *Sed & scias velim, praeter alia multa strictim nunc observata, quae fusius explicabuntur Libro sequenti, esse ibi iterum uberiori sermone, & curiosissimè exponendum, Sipontinorum appellatione in Actis Adparitionis Sancti Michaelis Archangeli venire Langobardos Beneventanos, qui obsidionem Graeci Imperatoris Constantii in anno* 663. *Divina evadentes ope, Christi, Catholicamque fidem susceperunt, ut inedita, sed antiqua, & sincera Acta perhibent S. Barbati Episcopi Benev. eandemque recentissimam Langobardorum Christianitatem Langobardi Auctores aemulis imputarunt Neapolitanis. Nec non ibidem uberius edisseram, Campani Principatus dignitatem Imperiali auctoritate institutam fuisse tempore Principis Pandulfi Caputferrei,*

BINA STEMMATA

Quibus cunctorum etiam Principum e

CUM ADD

I. STEMMA PRINCIPUM CAPUAE N

Qui interruptis vicibus in ea regnarunt post Langobardos ab

Bartholomæus frater Richardi, atque consanguineus Roberti 2. Princ. Capuæ, cujus tempore vivebat. *Ex Archi-*

RICHARDUS
Dictus *de Caleno*, sicut & pater ejus. Propinquus Jordani 2. Princ. Capuæ. *Petrus Diac.* l. 4. c. 83. Pugnabat cum Rannardo re-

rei, etsi nomen pridem coeperat usurpari, nempe sub Beneventi Principe Atenulfo primo, qui Capuae sedem fixit, & obiit. Qui quidem Caputferreus haud Beneventanum Principatum filio suo Landulfo IV. contribuit post mortem fratris sui Landulfi III. quoniam, ut ambigue superius conjectabam, absque liberis ille decesserat; sed quoniam impotenti dominandi libidine percitus, veritus non est, legitimo praefati Landulfi III. filio, ac successori, Pandulfo II. nuncupato, debitam ex jam inita divisione Dynastiam praeripere; quam tandem ipse Pandulfus II. ejecto inde praedicto Landulfo IV. in an. 981. recuperavit, atque ad posteros etiam transmisit.

FRANCISCI MARIAE PRATILLI

AD CHRONICON MONACHORUM S. BENEDICTI, SEU DUCUM BENEVENTI, A PEREGRINIO EDITUM.

P R O L U S I O.

PArvum hunc potius dicam Indiculum, quam Chronicon Monachorum, sive Abbatum Cassinensium, Ducumque & Principum Beneventi, sub quibus Abbates illi Cassinensi praefuerunt Coenobio, in primam Partem suae Langobardorum Princ. Historiae intulit Cl. Peregrinius: in locum profectò, ut ita dicam, extra ludum; quum Seriem Cassinensium Abbatum describere cogitasset, quam antè aptiùs collocare debuisset. At quoniam ipse quae promptiora sibi ad diem offerebantur opuscula, Typographo, sicuti pluriès ipsemet testatus est, ad cudendum consignabat, nullus propterea ibi ordo, aut Chronologiae perfecta methodus servari potuit: quod quidem excusabile, quum in altero fortasse ejus Historiae Tomo (qui nullam nisi ignis lucem aspexit) meliori chronotaxis ordine repraesentare, ac disponere excogitasset. Hoc itaque parvum Chronicon heic recudere volui (quippe facem ad Abbatum Cassinensium Seriem praefert) jam superiùs Ducum, atque Principum Beneventi Chronologiâ plenissimè explicatâ. Quae quidem causae fuit, ne notas illi adjicerem, quas nullimodo necessarias existimavi. Ad Seriem tamen Cassinensium Abbatum explendam operepretium duxi benevolum Lectorem praemonere, Monasterium Cass. a B. Benedicto exstructum post annos circ. ab ejus obitu quinquaginta (ut ipsemet, dum in vivis egisset, praedixerat) a Langobardis tunc temporis, aut Paganis plerumque, aut Arianismo infectis sub Zotone eorum Duce expoliatum, ac penè destructum fuisse, Monachis vix igne, gladioque ereptis Romamque confugientibus, ibi a Pelagio Pontifice benignè exceptos, iisque

ad

ad incolendum Lateranense Patriarchium concessum, ubi ad Petronacem usque (a quo Series Peregrinii exordium ducit) Monachi inhabitarunt, atque alii D. Benedicti successores Abbates praefuere, quorum inferiùs nomina referre curavi. De eversione hujus Monasterii praeter ea, quae Peregrinius heic, & superiùs adnotavit, plura si exoptet benevolus Lector, consulat quae Cl. Blancus in Not. Paul. Diac. l.4. C.18. Mabillon. in Ann., Bacchinius, aliique proferunt. Ceterum quas leves quasdam Peregrinius noster hallucinationes in isthac Serie admiserit, breviter castigavi, notulisque meis ea addere, aut corrigere curavi, quae necessaria esse noscebam ad Historiae complementum, quod quidem amicos Lectores monere volui.

CAMILLI PEREGRINII

DE CHRONICO LANGOB. SEU MONACHORUM

DE MONASTERIO SANCTISS. BENEDICTI.

SI exactam temporum cognitionem neglexerimus, haud certè verendum, ne coeca in caligine omnis non versetur Historia, eademque exindè ut minimum utilis reddita, humi non resideat inhonora, quae jure magistra vitae reputatur. Ego planè, qui rectè procedant gestarum rerum narrationes vellem, bipedes eas incedere debere pronuncio; ut dextero scil. pede per annos suo ordine, seriatimque decurrant; sinistro autem, ut exploratâ notitiâ per loca vadant demonstrata. Et sanè nonne clara res est complura vetusta, remotaque Acta, quae non admodum diligenti a majoribus tradita fuere observatione, ni duplici hac vigili pervestigentur indagine, nullam jucundam, utilemve praestare posse rerum notitiam? Quinimmo ab eis omnis necesse est, ut recedat, abstineatque studiosus lector, vel indigestam pertaesus lectionem, vel implexâ fatigatus. Iterumque nonne ex binis his facibus (quatenus opus exigat alterutrâ quandoque adhibita) multa contigit, vel prorsus obscura, vel ambiguitate obfuscata identidem illustrari, totidemque vicibus fieri clariora? Non igitur nisi congeminatam hanc regiam viam ingrediendam censeo, perque eam attentâ curâ procedendum, quibus est animo res gestas inoffenso pede exponere. Istique sanè bono, sed quoad partem dumtaxat, quae chronologiam spectat, praesens Chronicon ab Anonymo ductore suo, Monacho certè Cassinensi, elucubratum apparet, quo plures restitui poterunt annorum epochae a recentioribus, qui de rebus egerunt Langobardorum, perturbatae, modo & ipsum cura adhibeatur non incauta. Exemplar verò ex quo exscripsi, aderat in Biblioth. Cassinensi in membranaceo scripto Codice signato num. 353. illud planè antiquum, epigraphen & ipsam a me inditam praeseferens.

IN-

INCIPIT CHRONICON LANGOBARDORUM, SEU MONACHORUM DE MONASTERIO SANCTISS. BENEDICTI.

Gregorius	Petronax.	II.	XXXII.
II.	II.	III.	Optatus
III.	III.	IV.	II.
IV.	IV.	V.	III.
V.	V.	VI.	IV.
VI.	VI.	VII.	V.
VII.	VII.	VIII.	VI.
Godelſcalcus	VIII.	Arechis	VII.
II.	IX.	II.	VIII.
III.	X.	III.	IX.
IV.	XI.	IV.	Ermerich.
V.	XII.	V.	Stephanus.
VI.	XIII.	VI.	II.
Giſulfus	XIV.	VII.	III.
II.	XV.	VIII.	IV.
III.	XVI.	IX.	Thomichis
IV.	XVII.	X.	II.
V.	XVIII.	XI.	III.
VI.	XIX.	XII.	IV.
VII.	XX.	XIII.	V.
VIII.	XXI.	XIV.	VI.
IX.	XXII.	XV.	Poto
X.	XXIII.	XVI.	II.
XI.	XXIV.	XVII.	III.
XII.	XXV.	XVIII.	IV.
XIII.	XXVI.	XIX.	V.
XIV.	XXVII.	XX.	VI.
XV.	XXVIII.	XXI.	VII.
XVI.	XXIX.	XXII.	Theodemar
XVII.	XXX.	XXIII	II.
Luidprand.	XXXI.	XXIV.	III.

XXV.	IV.
XXVI.	V.
XXVII.	VI.
XXVIII.	VII.
XXIX.	VIII.
XXX. Carol. ad	
Monast. Ind. XI.	IX.
Grimoald.	X.
II.	XI.
III.	XII.
IV.	XIII.
V.	XIV.
VI.	XV.
VII.	XVI.
VIII.	XVII.
IX.	XVIII.
X.	XIX.
XI.	Gisulfus
XII.	II.
XIII.	III.
XIV.	IV.
XV.	V.
XVI.	VI.
XVII.	VII.
XVIII.	VIII.
XIX.	IX.
XX.	X.
Grimoald Storesaiz	XI.
II.	XII.
III.	XIII.
IV.	XIV.
V.	XV.
VI.	XVI.
VII.	XVII.
VIII.	XVIII.
IX.	XIX.
X.	XX.
XI.	XXI.
Sico	Apoll.

II.	II.
III.	III.
IV.	IV.
V.	V.
VI.	VI.
VII.	VII.
VIII.	VIII.
IX.	IX.
X.	X.
XI.	XI.
XII.	Deusdedit.
XIII.	II.
XIV.	III.
XV.	IV.
XVI.	V.
Sichard.	VI.
II.	Audpert.
III.	II.
IV.	III.
V.	Bassac.
VI.	II.
VII.	III.

Reliqua pars hujus Chronici continuat pagina sequenti; namque haec prae angustia non eam admisit.

II. Ra-

Radelch.	Siconol.		IV.
II. Divisio	II. terrae.	Reges Saracenorum Cal-	V.
III.	III.	II. son de Bari	VI.
IV.	IV. Siconol-	III. sus tulit aurum de Mon.	VII.
V.	V.	IV.	VIII.
VI.	VI.	V. & menses v.	IX.
VII.	VII.	Alii Sarac. in Aquino	X.
Saraceni			
VIII.	VIII.	II.	XI.
IX.	IX.	III.	XII.
X.	X.	Ferraci.	XIII.
XI.	XI.	II.	XIV.
XII.	Sico	III. & menses vi.	XV.
XIII.	II.	Seodan cm̄.	XVI.
Radelgar.	III.	II.	XVII.
II.	Ademarius	III.	XVIII.
III.	II.	IV.	XIX.
IV.	III.	V.	Berthar.
Adelchis	IV.	VI.	II.
II.	V.	VII.	III.
III.	VI.	VIII.	IV.
IV.	VII.	IX.	V.
V.	VIII.	X.	VI.
VI.	IX.	XI.	VII.
VII.	Dauferius	XII.	VIII.
VIII.	II.	XIII. Hludovicus Imp.	IX. (a)
IX.	III.	XIV. II.	X.
X.	IV.	XV. III. capiens omnes civit.... à Sarac.	XI.
XI.	V.	XVI. IV.	XII.
XII.	VI.	XVII. V. & mens. II.	XIII.
XIII.	VII.	VI.	XIV.
XIV.	VIII.	VII.	XV.
XV.	IX.		XVI.
XVI.	X.		XVII.
XVII.	XI.		XVIII.
XVIII.	XII.		XIX.

Hujus Chron. explanationem dedi sup. in Chronol. Princip. Benev. & infra in Serie Abbatum Casin.

SE-

(a) Vide me in Chronolog. Com. cap. num. 5.

CAMILLI PEREGRINII

ALEX. FIL. CAMPANI

SERIES ABBATUM CASSINENSIUM

Ab Abb. Petronace, & ab anno DCCXX. Ad Abb. Rainaldum Calamentanum ad Ann. MCXXXVII.

In qua omnis temporum ratio de iis tradita a Leone Card. Ostien. a Petro Diac. Cass. & aliis antiquis expenditur: illaque statuitur, quae ordine procedit imperturbato.

Cum notis Francisci Mariae Pratilli.

EMINENTISSIMO PRINCIPI

FRANCISCO BARBERINO

S.R.E. CARD. ET VICECANCELLARIO.

SPinosam, horridamque Historiae Langobardorum sylvam, sylvam, inquam, Eminentissime Princeps, ob difficilem temporum confusionem, ac densissimam rerum obscuritatem aliis hactenus inaccessam, aliis non plenè (nescio an etiam dicam, non benè) lustratam, nec illustratam, hac etiam adhibita providentia stylo excolendam, è sentibus errorum expurgandam, atque Lectoribus magis perviam, facilioremque reddendam esse semper dijudicavi: nempè si ei conjunctissima minus culta, captuque aspera quaeque antiqua literis tradita monumenta, uno, eodemque in tempore tum congenitis, tum superinductis tricis, ac fallaciis omnibus emendentur; quibus nisi longissimè depulsis, ac funditùs extirpatis, nunquam non in ipsa, sicut in confinibus solet locis, noxiarum opinionum aliena semina, alienaeque radices essent defuturae, immensam planè, inextricabilem, indeficientemque ambagum novam sylvam germinaturae. Quo ego consi-

lio

lio Caſſinenſis Monaſterii Chronicon, quod Leo Cardinalis Oſtienſis ab Abb. Petronace Brixiano deſcribere exorſus, Petrus ejuſdem Coenobii Monachus, & Diaconus ad Abbatem uſque Rainaldum Calamentanum perduxit, ac noſtratium Langobardicarum rerum maxime refertum, commixtumque eſſe conſtat, ſedulâ operâ cum obſervaſſem, diſpunxiſſemque permulta inibi in temporum deſcriptione a ſuis Auctoribus, atque ab his, qui ipſum iterato edendum curarunt (utrorumque pace dixerim) tum minus diligenter, tum minus ſincere, vel deſcripta, vel repraeſentata, operae pretium facturum me putavi, ſi una cum Principum Langobardorum Hiſtoria, Tibi jure dicata, eorundem Abbatum Seriem per annos ductam in vulgus emitterem, Tuo ſimul nomini etiam quam juſtiſſime conſecratam: es enim, & omnis antiquitatis, & Caſſinenſis Congregationis praecipuus, & beneficentiſſimus Patronus, mihique conſtantiſſime ſuſpiciendus. Quam ſane eo libentius in hoc temporis inſtanti publicis typis committendam conſtitui, ne quae e Caſſinenſibus ſcriniis ad eandem Hiſtoriam acceperam, non facile dictu, quam proficua, adjumenta, diutius irremunerata, quantum mea mihi praeſens res permittit, manerent; quin meae non vulgaris reverentiae, qua religioſiſſimos, nobiliſſimoſque Caſſinenſes Monachos colo, hanc ſcriptiunculam teſtem eſſe perpetuum apud Te, Eminentiſſime Princeps, ante omnes ſtatuo. Cui Deus Opt. Max. caeteros omnes perpetua antecedere felicitate donet, perpetuo ut bonis artibus ſuus decor, & honor maneat, & bonis.

Eminentiae Tuae Reverendiſſimae

Humillimus, & deditiſſimus Servus
Camillus Peregrinius Alex. Fil.

CAssinense Monasterium antiquitate (1), rerumque ibi gestarum magnitudine, &, quod praestantius est, ejus conditoris, Coenobitarumque sanctitate, ac dignitate clarissimum, ab occidentalium Monachorum instauratore Divo Benedicto primitus fuisse constructum, exploratissima, receptissimaque Scriptorum omnium attestatione constat. Cujus tamen constructionis definitus annus levicula quadam Auctorum discrepantia traditus cum habeatur, antequam Cassinensium Abbatum seriem ab Abb. Petronace Brixiano ad Abb. Rainaldum Calamentanum per tempora, ut est animus, ducam, abs re non erit de eo paucis disserere, remque, quantum sat esse potest, minutius explicare. Et quidem tanti Monasterii initia, Divique Benedicti discessum e Sublacensi Monasterio, & ad Castrum Cassinum adcessum, alii in annum Christi retulerunt 527. alii in annum 528. alii tandem in annum 529. Quam postremam sententiam Ignotus Cassin. num. 1. protulisse videtur; sed eam apertis exposuit verbis Gordianus, sive quisquis ille Gordiano longè recentior, idemque Cassinensis sanè Monachus Actorum S. Placidi, Gordiani tamen nomine, Auctor apud Surium die 5. Octobris; cujus textus nescio ex librarii ne errore, qui apud alios alibi non infrequens, an ex falsa supputatione incongruè habet, Sancti Patris profectionem contigisse in anno praenotato, *temporibus vero Justini Monocratoris*: ubi legendum *Justiniani*, qui certe tunc imperabat. A quo PseudoGordiani dicto stetisse etiam Petrum Diaconum censeo in Auctario ad Ostiensem lib. 3. c. 71. perhibentem, Abbatem Desiderium, qui Victor fuit Papa III. obiisse in anno Christi 1007. *a Patris autem Benedicti anno* DLXXIX. quae annorum summa, etsi ex fide sit Cassinensis manu exarati exemplaris (illius nempe, quod simul continet Ostiensis, & Petri utrumque Chronicon, exque eo quoniam processerunt ejusce operis variae editiones, erit mihi

prae

(1) Cassinensis Mon. plenissimam descriptionem habes apud Gattulam in Hist. Cass. tom. 1.

prae altero ibidem adſervato magis attendendum, & frequentius laudandum) nullo ſane ſtare poteſt modo; verumtamen binos ex ea ſi demas denarios numeros, optime conſiſtet; namque a ſuſcepta a D. Benedicto Caſſinenſis Monaſterii conſtructione, & ab anno Chriſti 529. ad annum 1087. dinumerantur anni DLIX. ipſo videlicet anno inceptae aedificationis una adnumerato; qua ſola ratione corrupti reſtitui poterunt numeri, atque Petri mens capi, ut facile intelligent peritiores. At conſtructionem illam rurſus in annum 528. notulae quaedam conjiciunt ad calcem poſitae Chronici Caſſinenſis Venetae editionis pag. 191. a tergo his verbis: *Anno Domini* DXXVIII. *fundatum fuit Monaſterium Caſſinenſe a Beato Benedicto*. In annum vero 527. eam retuliſſe videtur antiquus Chronologus Siconi Beneventano Principi aequalis, qui collectiones annorum deſcriptas in Quarta Parte Chronici Anonymi S. Sophiae ſubduxit; tradens num.5. *A B. Benedicto uſque ad Gregorium Papam* (his ille nominibus tempus conſtructi Caſſinenſis Monaſterii, & obitus S. Gregorii Magni deſignabat) *annos fluxiſſe* 78. nam Sanctum Pontificem, manifeſtum eſt, deceſſiſſe in anno 604. a quo anni plane ſunt 78. ad quem dixi annum 527. ipſo nempè primo conſtructionis ſimul connumerato. Eſtque ab eadem hac mente idem Auctor ibid. num.9. qui ſupputavit *a B. Benedicto ad 15. annum Siconis Principis* (is fuit Chriſti 833.) *annos* 407. etſi num.8. annos dinumerans 205. *a B. Benedicto ad Giſulfum juniorem*, hoc eſt ad annum Chriſti 732. videri poſſit epocham conſtructi Monaſterii retuliſſe in annum 528. Sed inconſtantem ei ſententiam temerè non affigam, qui, fortaſſis, non annos CCV. ſed CCVI. adnotaverat, librarii autem ex incuria notam detraxerunt unitatis. Ejuſdem tamen Auctoris comparationem num.10. deſcriptam, qua D. Benedictus aequalis fit Juſtiniano Majori, Joanni Papae, ſcilicet primo, & Regi Theodorico, nullo pacto ſuſtineri poſſe, minimè inficior: Verum ſi textum dixerimus detruncatum, quem planè mancum eſſe, adnotata ibi ad oram varians, ſed nec ipſa integra, probat

P 2 le-

lectio, utique Auctor ille imperitiae accusandus non erit; nam plenam ejus sententiam fuisse, non est dubitandum, quam Ostiensis lib. I. cap. I. expressit verbis illis: *Claruit*, inquit, *D. Benedictus temporibus Imperatorum Justini Senioris, & Justiniani. Romanorum vero Pontificum Joannis I. & IV. Felicis: Theodorico apud Italiam Ariano regnante*: quam etiam Pseudo idem ille Gordianus in praescripta S. Placidi Vita, paucis tantummodo syllabis immutatis, exposuit; quà non annus constructi Cassinensis Monasterii, sed aetas constructoris designatur, ut patet. Coenobium autem a D. Benedicto conditum, cum stetisset per annos fere 60. (1), subversum post fuit a Longobardis tempore Papae Pelagii, hoc est non multo ante annum Christi 590. (2) sed si Paulum Diac. attendis, in anno id contigit 605. de qua discrepantia in Historia Principum Langobardorum, ubi de Comparatione Ducum Beneventi cum Aera Christi, est dictum (3).

Igitur Divo Benedicto Monachorum Occidentalium Patriarcha ad coelestem gloriam evocato, Anno circ. 543. *ei Abbas substitutus est Constantinus*, qui Coenobio praefuisse fertur annos XVII. ad A. scil. 560. *ut verbis utar Cl. P. Gattulae in Hist. Cass. tom.* 1. 8. *Hunc* valde Reverentissimum virum *fuisse ait*, *S. Gregorius Magnus in Prol. Vit. S. Bened.*, *unumque ex quatuor illis S. Patris discipulis, a quibus Praeceptoris eorum praeclarissima, planeque admiranda didicerit gesta. Ejus corpus ad pedes S. Benedicti tumulatum*, XI. *saeculo inventum a Desiderio Abbate, initio saec.* XVIII. *in Sacellum S. Berthari Abb. translatum fuit: nunc vero ad aliud D. Gregorio, Constantino, ac Simplicio dicatum colitur. Ejusdem meminit Wion, & Menardus ad diem* 29. *Martii, Mabillonius, Petrus Diac. de Ortu, & vita Justor. c.* 10.

Con-

(1) Potius per annos paulo supra 50.
(2) Immo non multo post A. 580. ut optime probat V. Cl. Mabillonius in Ann. Bened. lib. 7. ubi aliorum argumenta validissimis exsolvit rationibus, quem consule.
(3) Quae sequuntur adjunxit Pratillus.

Constantino successit Simplicius, unus etiam e quatuor S. P. Benedicti discipulis, cui innocens vita, sanctique mores, atque gesta, nomen sancti ex antiquissima Monachorum traditione attribuerunt, quamvis ejus Acta deperdita, quae vidisse sua aetate fatetur Odo Glannafoliensis noni saeculi Scriptor, in Epist. Actis S. Mauri praefixa, quae videsis Lector ap. Gattulam loc. cit. Quo anno fatis cesserit Simplicius, omnino incompertum: sicuti de subsequentibus Monasterii Abbatibus, videl. Vitali, & Bonito; qui quidem Cass. tres Abbates intra spatium annorum viginti, ab anno nim. 560. quo Constantinus defunctus est, usque ad ann. circ. 580. quo Cassinensis Mon. devastatio contigit.

Vitalis itaque Constantino substitutus, cujus Paul. Diac. Leo Ost. aliique ap. Gattul. loc. cit. meminere.

Postremus, qui in Cassinensi Coenobio Abbatis insignia gesserit, antequam a Langobardis vastatum fuisset, Bonitus Vitali subrogatus est, qui S. P. Benedicti discipulus fuit. De ipso etiam Diac. Ostiensis, aliique. Nihil praeterea de ipso traditum fuisse scimus, quam sub ejus regimine Cassinense Coenobium evertisse Langobardos Zotone Benev. Duce A. circ. 580. ut supra ex Mabillonio notavi. Ex istorum manibus vix fuga Monachi evadentes, majori ex parte Romam concessere, ubi prope Laterani Basilicam, novas Sedes fixere, opitulante Pelagio Summo Pontifice, ut dixi.

Bonito, qui Romano quoque Monasterio praefuit, ibique diem clausit extremum, suffectus fuit Valentinianus, qui annis multis, *ut ait S. Greg. M. in Prol. l.2. Dial.* Lateranensi Mon. praefuit. *Ipsum etiam memorat Petr. Diac. aliique ap. Mabill. tom.1. Act. 55. Ord. & Ann. to.1.*

Post hunc electus Gregorius, cujus vix nomen tempus posteris reservavit.

Indeque S. Theodorus, qui ann. circ. DC. *Monasterium Lateranense regebat, de quo aliqua habes ap. laudatum Gat. p.13.*

Apud Arn. Wion. lib. 1. Ligni vitae p.12. seq. non omnium

omnium S. Theodori Succeſſorum nomina recenſentur; ſed tantummodo iſtorum, quorum heic mentio repetitur, nimirum:

Joannes V. *Lateranenſis Abbas.*
Leo VI. *Later. Abb.*
Urſus VII. *Later. Abb.*
Agapitus VIII. *Later. Abb.*
Leo II. IX. *Later. Abb.*
Joannes II., *quem Anaſt. Bibl. Romanum vocat*, X. *Later. Abb.*
Theophilus XI. *Later. Abb.*
Adrianus XII. *Later. Abb.*

At de his omnibus, ut Scriptores etiam Caſſinates adfirmant, nullam prorſus certam memoriam veteres tradidere. Quare fides omnis ſit penes Authores, meque incolumem, a falſi crimine dii boni ſervent, ac teneant; quum neminem aut improbè adulaturum, aut caecè nemini ſerviturum ſpopondiſſem.

P E T R O N A X.

C*Ivis Brexianae urbis* (verba ſunt e Pauli Diac. Hiſtoria Langobardorum libro 6. cap. 13. ſive 40. quae huc faciunt, excepta) *Romam venit, hortatuque tunc Gregorii Apoſtolicae ſedis Papae Caſſinum Caſtrum petiit, atque ad ſacrum corpus Beati Patris Benedicti perveniens, ibi cum aliquibus ſimplicibus viris jam ante reſidentibus habitare coepit; qui eundem venerabilem virum Petronacem ſibi Seniorem ſtatuerunt. Hic non poſt multum tempus, jamque evolutis ferè centum, & decem annis, ex quo locus ille habitatione hominum deſtitutus erat, multorum ibi Monachorum, nobilium, & mediocrium ad ſe concurrentium Pater effectus, ſub ſanctae regulae jugo, & B. Benedicti inſtitutione, reparatis habitaculis, vivere coepit, atque ſanctum Coenobium in priorem ſtatum erexit.* Sic quidem Paulus, qui Monaſterii deſolationem quoniam in an-

annum retulerat 605. certoque noverat ipsius instaurationem peractam hortatu Gregorii II. (1), qui sedit ab anno 714. ad an. 731. ejus solitudini non plures, quam 110. annos imputavit: quot etiam Ostiensis, a Paulo alias quoque seductus, adscripsit in Prologo sui Chronici, ut Cassinense manu exaratum exemplar, ejusdemque operis Veneta, & Parisiensis habent editiones; qui sane fuerunt 130. nam Langobardi Sacrum devastarunt locum paulò antè quam D. Gregorius Magnus Dialogorum libros scripsisset, hoc est ante annum 593. de quo alibi dixi. Idem verò Ostiensis dum lib.1. cap.2. Monasterium destructum permansisse perhibet, non per annos 110., sicut prius exposuerat, sed per annos 130., ut in praefatis est editionibus, & in M. S. Codice, valde vereor, nè illius continuator Petrus Diac. sivè quisquis alter, ad Petri tamen mentem, talem de suo Ostiensi affixerit sententiam; quam idem Petrus lib.4. cap.91. juxta earundem editionum, & scripti codicis lectionem deprehenditur amplexatus: Nec sanè praesens Cassinense exemplar reputandum videtur ipsum esse Ostiensis autographum, quod Petri simul Auctarium, haud nuper quidem; sed unica manu descriptum continet, quodque indicia complura tum alibi servat commixtae alienae dictionis inferius opportunius denotanda, tum lib.3. cap.16. quo loco de Roberto Guiscardo iterum scribendum, ac latius esse promittitur. Quin nec Petri esse autographum apparet, in quo annorum summam a B. Benedicto ad obitum Abbatis Desiderii, sive Victoris Papae III. superius descriptam, nisi ex librarii non credam culpâ haberi depravatam. Ostiensem igitur expositae modo inconstantis sententiae, minimè reputo auctorem, quem tamen annos vastitatis Cassinensis Monasterii non plures, quam centum, & decem cum Paulo Diac. supputantem non defendo; sed Petronacem centesimo, decimoque post anno

(1) Greg. Pp. II. ab anno 715. sedit, non 714. ut contra Baronium ostendit Carol. Cointus in Annal. Francor. ad ann. 715. num. 54. & seq.

no ab Christi 605. in quo Paulus statuit ipsius Monasterii direptionem, ut alibi est dictum ad Cassinum Castrum pervenisse, tempore Papae Gregorii; videlicet secundi, constantissime ab illo proditum, non dubito; qui eundem Petronacem *Anno Domini* 720. *a Fratribus in Abbatem fuisse praelatum* his ipsis palam testatus est verbis in saepe laudatis scripto, & editis Codd. Idque simul ibidem adstruit; perhibens Monasterium S. Vincentii juxta ortum Vulturni construi coeptum ante Cassinensis instaurationem, annis circiter 15.; nempe in an. 705. quod a Saracenis devastatum anno ab ejus aedificatione 165. & in anno Christi 870. inferius exponam in Abb. Berthario. Nec ab alia mente fuisse videtur Auctor Chronici Langobardorum, seu Monachorum S. Benedicti, pares faciens (1) epochas Abb. Petronacis, & Beneventani Ducis Gregorii, quem ipse Duci Romualdo II. nullo alio intermedio Duce, successisse putavit, atque in anno 720. de quo alibi disserui. Idipsum etiam persuadet S. Uvillibaldi Itinerarium apud Surium die 7. Julii; *Is* (strictim do verba Itinerarii) *veniens ad S. Benedictum*, hoc est ad Monasterium Cassinense, *ibi reperit paucos Monachos*, & *Abbatem nomine Petronacem*, *apud quem per decem annos mansit*; *quibus exactis*, *perrexit Romam*, *sedente Summo Pontifice Gregorio III.* Hic Romanam rexit Ecclesiam ab anno Christi 731. ad annum 741. scilicet undecim non integris annis. Uvillibaldum igitur ad Cassinense Coenobium a Petronace jam renovatum accessisse oportet tempore Gregorii II. proxime Gregorii III. antecessoris, atque non dum a magna Monachorum frequentia, ut procedente aetate sub eodem fuit Petronace, inhabitatum; quem virum, etsi in ipsis initiis Gregorii III. illuc perve-

(1) Petronax, qui Abbatis munere functus est ab A. 718. per annos 34. incompletos non parem habuit epocam cum Duce Benev. Gregorio; sed cum Romoaldo II. Adelay, Gregorio, Godescalco, & Gisulfo II. sub quo decubuit Ita quod a. 745, quo fundatum fuit Monasterium Cinglense, utriusque assensus, sc. Petronacis Abb. Cass. et Gisulfi Ben. Ducis intercesserit, ut Ost. lib. 1. c. 7. Chron. Cass. & Cinglense.

venisse, indeque excessisse sub finem ejus Pontificatus consentirem; sub Gregorio tamen secundo, ejusdemque suasu Petronacem opus aggressum, non esset ambigendum; quocirca in universis Ostiensis editionibus, ipsoque in M. S. exemplari lib. 1. c. 4. non temere dixerim, Cassinensem instaurationem haud ex Auctoris mente perhiberi peractam tempore Gregorii III. eodem sanè Leone factam sibi vim altis, apertisque vocibus conclamante, ac Petronacis Abbatiam, ut expositum est supra, disertis verbis in annum referente 720. atque adeo ad sedentem Gregorium II. Nam quamvis ille cap. 8. praefati libri 1. inter aequales Petronacis, binos tantum recenseat Romanos Pontifices, Gregorium, & Zachariam; Gregoriique nomine non secundum, sed tertium, qui Zachariam proxime praecessit, videatur demonstrasse; Gregorium certe II. minimè ex proposito, sed compendioso, parumque attento cum uteretur sermone, omisit, quem Auctorem nec suppares omnes Petronaci Reges Langobardorum, nec Duces Beneventi omnes adnumerasse constat; praetermissis nempè Rege Ratchis, & Duce Godescalcho, sibi, ut ibidem cap. 5. & 8. alia manifestat occasione, non ignotis. Restituti itaque Cassinensis Coenobii, restitutorisque Petronacis epocha in annum referenda firmiter est 720. Cui Leo annos imputans 32. (scilicet rotundos) ut ejus scriptus Codex, & editiones praeseferunt Veneta, & Parisiensis, pervenisse illum subindicat ad Prid. Non. Maii, anno 751., qua die vita functum, idem Auctor loco relato, ac M.S. Cassinense Emortuale perhibent. Sed accipe verba Leonis: *Fuit*, inquit, *praedictus Abbas sextus a B. Benedicto* (praedixerat cap. 2. quinque Abbates ad Monasterii usque devastationem regimen ejus tenuisse) *temporibus Imperatorum Leonis, & Constantini, & Luitprandi Regis Langobardorum: Romanorum vero Pontificum, Gregorii, & Zachariae, & Gregorii Beneventani Ducis, atque Gisulfi junioris. Qui cum praefuisset huic Monasterio annis XXXII. defunctus est Prid. Non. Maii.* Hactenus ille.

ille. Nec plures, paucioreſvè annos eidem aſſignat Chronicon Langobardorum, ſeu Monachorum S. Benedicti, Indexque Abbatum Caſſinenſium, praefixus qui adeſt alteri ſcripto, ſed recentiori exemplari ſolius Chronici Oſtienſis in Bibliotheca Caſſinenſis Monaſterii adſervato, ſignatoque Num.202. Indexque item alter eorundem Abbatum in antiquis membranis deſcriptum apud amicum, plurimaeque patriae antiquitatis peritum Camillum Tutinum Neapolitanum (1). Sed praeſtat Petronacis annos cum annis Chriſti, & cum Indictionum cyclis comparatos in Tabula deſcribere, eandemque normam deinde in aliorum Abbatum periodis perpetuò obſervare, ut inita a me temporum ratio imperturbato ordine per annos quatuorcentum, & eò amplius ducenda, magis pateat. Tu attentè omnia expende; ſique tanti erit, meam diligentiam ama.

Petronax ſedit a Kal. Januarii ad Prid. Non. Maii per ſubſcriptos annos.

(2)An.Ch.	Ind.	Petr.	An.Ch.	Ind.	Petr.	An.Ch.	Ind.	Petr.
720	3	1	731	14	12	742	10	23
721	4	2	732	15	13	743	11	24
722	5	3	733	1	14	744	12	25
723	6	4	734	2	15	745	13	26
724	7	5	735	3	16	746	14	27
725	8	6	736	4	17	747	15	28
726	9	7	737	5	18	748	1	29
727	10	8	738	6	19	749	2	30
728	11	9	739	7	20	750	3	31
729	12	10	740	8	21	751	4	32
730	13	11	741	9	22	An.32. non exactus.		

OPTA-

(1) Qui adhuc adſervatur in publica Brancaciana Bibliotheca Neap. cum aliis ejuſdem Tutini MM. SS. Codd.

(2) Cl. Gattula ait ab anno 718. Petronacem praefuiſſe, non ab A. 720. quod pleniſſimè evincit Mabillonius Saec. III. p. I pag.694. ſeq. quod item Ann. To. II. p. 55. repetit. Corrigendus heic itaque Peregr. pro annis 34. annos 32. non exactos Petronaci tribuens.

O P T A T U S

Huic Ostiensis lib.1. cap.9. ex fide scripti Codicis, & antiquiorum editionum, itemque Index Abbatum in Codice 202. tribuit annos decem. Chronicon vero Langob. seu Monach. S. Benedicti, Indexque alter dat annos novem: nempe utrique numeris usi rotundis; quoniam Optatus expleto anno suae sedis nono, decimum inchoaverat, qui electus fuerat mense Maii, anno 751. diemque obierat mense Junii anno 760. ut ex subjecta constabit Tabula. Sunt verba Ostiensis: *Optatus Abbas septimo loco a B. Benedicto ordinatus, sedit annis decem. Hic fuit temporibus praedicti Constantini Imp. & Leonis filii ejus, & praefati Ducis Gisulfi, & Stephani II. Papae* (hic aliis est III.) *Quo videlicet tempore Aistulfus Langobardorum Rex, & Ravennam coepit, & Romam per tres menses obsedit; qua de causa praedictus Pontifex Franciam ire compulsus est ad Excellentissimum Regem Pipinum*. Et caetera, tum aliis, tum Erchemperto in Descriptione Postremorum quinque Regum Langobardorum Italiae Num.4. descripta (1). Sed observandum est, Ostiensem parem fecisse Optatum Beneventano Duci Gisulfo juniori, qui illum potius comparare debuisset, sicut Auctor fecit Chronici Langob. seu Monachor. cum Duce Luitprando, Gisulfi successore; verum ipse vestigiis inhaerens Pauli Diaconi, nullum videtur admisisse Luitprandum inter hunc Gisulfum, & Arichim secundum, sicuti alibi exposui; quod sane demiror; namque etsi caetera de hoc omnia documenta eum fugissent, praefatum certe non latuit Chronicon, ut non uno doceor argumento. *Sed Abbas Optatus* (verba sunt Ostiensis ibidem) *completo sui temporis cursu, defunctus est Prid. Non. Junii*: scilicet in anno 769.

(1) Sub hoc Abbate mortuus est Carlomannus anno sc. 754. Vid. Baronium to. XII. pag.619. Ille priùs sub A.747. a Petronace Monachi habitum induerat, ut ex Annal. Fuldensib. perhibetur. Atque etiam Ratchisius Langob. Rex, Anast. in Zach. Ostiens. l.1. C.8. aliiq.

Optatus sedit a Prid. Non. Maii ad Prid. Non. Jun. per subscriptos annos.

An. Ch.	Ind.	Opt.	An. Ch.	Ind.	Opt.	An. Ch.	Ind.	Opt.
751	4	1	755	8	5	759	12	9
752	5	2	756	9	6	760	13	10
753	6	3	757	10	7	Annus	10.	non
754	7	4	758	11	8	exactus.		

H E R M E R I S

QUi Ostiensi lib. 1. cap. 8. & Indici apud Codicem 202. hoc nomine appellatur, alteroque in Indice dicitur *Hermerius*, est *Ermerich* in Chron. Langob. seu Monach. S. Benedicti: eidemque solidum omnes imputant annum, cui dies, ut summum, adscribendi erant quadraginta quatuor; nam in Abbatia ille vixit a Prid. Non. Junii (1), quo decesserat Optatus, ad 15. Kal. Augusti, eodem anno 760. En verba Ostiensis: *Hermeris*, inquit, *Abbas octavus*, *sedit anno uno*: *temporibus supradicti Constantini Imp. & Leonis filii ejus*, *& Stephani Papae II. obiit autem* 15. *Kal. Augusti*. Iis autem omnibus unus imposuit Auctor praefati Chronici Langob. seu Monach. qui Ermerich parem fecit anno quarto Ducis, & Principis Arichis II. (minus male comparasset cum tertio) nimiaque verborum parcitate, ac rotundis dumtaxat annorum numeris pessimo consilio inaequalia tempora composuit, unde etiam in sequentibus nec unus, nec simplex ejus error manavit.

G R A T I A N U S

CAeteris omnibus dictus est, qui in Chronico Langob. seu Monach. nominatur, *Stephanus*; eique anni ibidem adscribuntur absolute quatuor: quot etiam imputant am-

(1) Ermeris a die 5. Junii ad diem 19. Julii ejusdem anni 760., cui postea successit Gratianus, *Chr. Cingl.*

ambo Indices, nec non Ostiensis in exemplari Cassinensi, & in editionibus Veneta, & Parisiensi lib. 1. cap. 10. sed annis superaddentes alios menses quinque. Et quidem Gratianum, quintum in Abbatia inchoasse annum, inficiari haud potest; quem defunctum 11. Kal. Septembris idem tradidit Auctor. Ad quam tamen diem a 15. Kal. Augusti, quo Hermeris ejus antecessor obiit, nisi mensis unus, & dies quinque cum non dinumerentur, hinc intelligere est, apud Ostiensem, unde natus aliis error, ex librarii festinatione numerum, qui erat dierum, redditum fuisse mensium, intermediis vocibus prætermissis. Ipse vero æqualem faciens hunc Abbatem Regi Langobardorum Aistulfo, vita functo, omnium Scriptorum consensu, in anno 756. memoriâ lapsus videtur; ait enim: *Gratianus Abbas à Benedicto nonus, sedit annis quatuor, mensibus quinque; temporibus Imperatorum, quos supradiximus, & praedicti Aistulfi Langobardorum Regis: Arichis quoque Beneventani Ducis, & Principis*. Sane Arichis institutus Dux fuit a Rege Langobardorum Desiderio, ut ex Pontificis Pauli I. epist. 4. declaratur; qui Regnum obtinuit ab antedicto anno 756. ad annum 774.

Gratianus sedit a 14. Kal. Aug. ad 11. Kal. Septembris per subscriptos annos.

An. Ch.	Ind.	Grat.	An. Ch.	Ind.	Grat.	An. Ch.	Ind.	Grat.
760	13	1	762	15	3	764	2	5
761	14	2	763	1	4	Ann. 5. inchoatus.		

TOMICHIS.

Rotundos sex annos huic dat Chronicon Langob. seu Monachor. suo scilicet more; quibus Ostiensis lib. 1. cap. 10. exactiori calculo, summâque concordiâ omnium ejus editionum, & scripti exemplaris, atque utriusque Indicis, addit menses 5. & dies 21. Sunt ejus verba: *Tomichis decimus Abbas, sedit annis sex, mensibus quinque diebus vigintiuno: obiit 8. Kal. Februarii*. Hoc pacto vixit ille ad Januarium usque, & annum 771.

To-

Tomichis ſedit ab 10. Kal. Septemb. ad 8. Kal. Febr. per ſubſcriptos annos.

An. Ch.	Ind.	Tom.	An. Ch.	Ind.	Tom.	An. Ch.	Ind.	Tom.
764	2	1	767	5	4	770	8	7
765	3	2	768	6	5	771	9	Con-
766	4	3	769	7	6	tinuat annus 7.		

P O T O.

HUic etiam rotunde annos ſeptem aſſignat Chron. Lang. ſeu Monach. Sed Oſtienſis ſubtiliori ratiocinio, ex fide ſcripti exemplaris, & antiquiorum editionum, quibus concordat uterque Index, imputat ſupra annos ſeptem, menſes quinque; defunctumque perhibet 3. Kal. Julii (quarto habent editiones antedictæ) anno videlicet 778.

Poto ſedit ab 8. Kal. Febr. ad 3. Kal. Julii per ſubſcriptos annos.

An. Ch.	Ind.	Poto.	An. Ch.	Ind.	Pot.	An. Ch.	Ind.	Pot.
771	9	1	774	12	4	777	15	7
772	10	2	775	13	5	778	1	8
773	11	3	776	14	6	An. 8. non exactus.		

T H E O D E M A R.

ABbatiam adminiſtravit ſolidis annis 19. conſentientibus omnibus præfatis Chronologis; quibus inſuper accedit Chronicon S. Vincentii ad fontes Volturni lib. 1. his verbis: *Theodemar*, inquit, *decem*, & *novem annis peractis*, *Giſulfus præficitur Abbas*. Index tamen apud amicum virum Camillum Tutinum minutius tempora ſupputans, ei dat *anno XIX.* (certe reſtituendum XIIX.) *menſes XI.* cujus quidem computus eſt tenendus; nam electus Theodemar fuit extremâ die Junii, anno 778. obiit vero nonis ejuſdem menſis, ut perhibet Oſtienſis lib. 1. cap. 15. & in anno 797. ejus aevum cap. 11. his verbis rite deſcribit: *Theodemar* inquit, *undecimo loco a B. Be-*

Benedicto Abbatiam sortitus, sedit annis decem, & novem. Fuit autem temporibus Imperatoris Leonis, qui & Zacharis (dictus etiam *Isauricus*, *Conon*, & *Iconomachus*) & *Constantini*, & *Hirenae matris ejus*, *atque Hadriani Papae*: *Principum autem Beneventanorum*, *Arichis*, & *Grimoaldi filii ejus*. Hoc praesidente Abbate, Carolus Magnus apud Capuam cum praefato Beneventi Principe Arichi foedere concordatus est; Romamque inde *revertens* (verba sunt ejusdem Ostiensis cap. 12. praedicti lib. 1.) *causa orationis ad B. Patrem Benedictum ascendit* : hoc est ad Monasterium Cassinense. *Tuncque* (pergit idem Auctor) *ab hoc primum Rege praefatus Abbas Praeceptum confirmationis de tota hac Terra recepit* . Eadem etiam repetuntur in superius laudato Chronico S. Vincentii loco praedicto, hac sententia: *Carolus Magnus inito foedere cum Principe Arichi apud Capuam*, *rediensque Romam*, *adiit Cassinum*, *ubi plurima dona largitus*, *etiam quae possidebant*, *confirmavit*. Utrobique autem nullus rei gestae denotatur annus. Sed Carolum Italicam expeditionem adversus Arichim, sive dicas *Aragisum*, qui idem, suscepisse in anno 786. Christique Natalibus Florentiae celebratis, Romam cito cursu petiisse, indeque nulla posita mora digressum, nempe in novo anno 787. Capuam processisse, initoque foedere cum praefato Principe, atque exportato ejus filio Grimoaldo, Romam recessisse, ibique Pascha Domini celebrasse, diserte in Annalibus antiqui Poetae Saxonici de Gestis Caroli Magni, metrice descriptis lib. 2. proditum est. In quam sententiam capiendus quoque est Petrus Bibliothecarius in abbreviata Historia Francorum, ab anno ducta 715. ad annum 898. perhibens expugnatam a Carolo Beneventum in anno 786. *victo*, inquit (restituo. *ducto*. sive. *abducto*) *Grimoaldo filio Aragisi*. Nec ab his aliena tradidere Auctores a me laudati ad primam Partem Anonymi Salernitani; & praecipue Auctor Annalium Francorum, quos Pithoeus edidit; cum ad annum jam dictum post consignatam solis eclypsim, factam 15. Kal. Octo-

Octobris (an rite eam notaverit, Astronomi judicabunt) mox subdit, Carolum ingressum Beneventum, hoc est in Provinciam Beneventanam, simulque Capuam venisse. Istaque scrupulosius noto, ne inobservatum praeteream ejusdem Regis, qui diu post in Imperatorem a Pontifice Leone III. fuit coronatus, diploma, sive dicas Praeceptum de confirmatione cujusdam concessionis factae Monasterio Cassinensi a Spoletano Duce Hildebrando, exaratum in libro Privilegiorum ejusdem Monasterii pag. 60. a tergo, seu dicas in Registro elaborato a Petro Diacono, ut ipse de se testatur lib. 4. cap. 66. Auctarii ad Chronicon Ostiensis; quod datum asseritur 8. *Kal. Majas anno* 10. (*an.* 20.) *&* 14. *Regni Caroli Francorum, & Langobardorum Regis, & Romanorum Patritii. Indictione* 11. *in Civitate Capua*, cum hujusmodi subscriptione Regis *Carolus gratia Dei Imperator Augustus*. Quae temporum designatio anno Christi competit 788. nomenque *Imperatoris Augusti* in multo posteriores referendum est annos Carolus vero, ut ex Diplomate constat relato in Chronico S. Vincentii ad fontes Volturni lib. 1. Capuae aderat 9. Kal. Aprilis anno 19. & 14. Regni sui, Francorum scilicet, & Langobardorum, qui fuit Christi 787. quo anno Pascha incidit in 6. Idus Aprilis; nec iterum in anno sequenti ad haec illum se contulisse, tacentibus caeteris omnibus antiquis, facile credam. Pro Diplomate stare tamen videtur Auctor Chronici Langob. seu Monachorum S. Benedicti, perhibens advenisse *Carolum ad Monasterium Indictione XI.* quae Ind. cum anno congruit 788. Verumtamen quoniam ab eodem Auctore adventus ille cum postremo anno comparatur Principis Arichis, qui certe ipse fuit Christi annus 777. ut alibi erit exponendum; itemque cum anno componitur nono hujus Abbatis Theodemaris, quem 3. Kal. Julii anno praedicto finitum constat, facile hinc inferri potest, Indictionem eo in Chronico male fuisse consignatam, quae describenda fuerat X. Ex quo errore antiquus alter Cassinensis Monachus seductus, majoremque fidem adhibens

de

depravatae Indictioni, quam ibi consignato anno Principatus Arichis & Abbatiae Theodemaris, Caroli praescriptum adventum in primum annum retulit Principatus Grimoaldi, filii praefati Arichis, qui plane fuit Christi 788. sed quam absurde, non est hujus loci aperire. Notula autem ejusce Ignoti Monachi in Codice 353. sic habet: *Primo anno Principatus Grimoaldi, qui post Arichis Principem extitit Princeps, venit Carolus Rex Beneventum*. Verum tempore, quo Theodemar Cassinensi praesidebat Monasterio, *pulchro satis opere* (verba sunt Ostiensis lib. 1. cap. 15.) *constructa est Ecclesia S. Vincentii, quae appellatur major, juxta ortum Vulturni fluminis, a Josue Abbate ejusdem loci*. Quod tamen opus Joannes Diac. in Chronico ejusdem Monasterii initio Libri 1. ab Josue quidem excitatum perhibet; sed tunc minime superstite Abbate Theodemari, cujus obitum, electionemque successoris Abbatis Gisulfi ad finem antecedentis libri exposuerat, qui sane Prochronismus nisi ad ipsius Chronici consuetum in annis denotandis errorem, frequenterque ibi perturbatum rerum ordinem non sit adscribendus, utique in Ostiensis, sive in ejus librarii, & censoris imperitiam, quod magis sedet, erit referendus, qui haec reddiderit loco non suo. Caeterum hanc ipsam S. Vincentii majorem Ecclesiam constructam fuisse super triginta marmoreas columnas e Capua exportatas, nempe ex antiqua non dum in ultimos cineres versa, nec alio traducta, idem prodit Joannes ibidem his verbis: *Pater Josue*, inquit, *simul cum universis Fratribus supplices se exhibentes Ludovico Imperatori, eum obnixe deposcunt, ut illis concederet Templum antiquissimum in territorio Capuano, quod maximis columnis, & diversis lapidibus ab antiquis fuerat institutum in loco ubi Sedes Imperatoris* (forte, quod in ea regione Carolus Magnus in anno 787. consedisset, de quo supra, & nonnihil ad Primam Partem Anonymi Salernitani num.2. adnotavi ad oram) *vel Cryptae dicebantur*, &c. Dedicatam quoque illam addit Joannes a Romano

Pontifice Paſchali, praeſente Ludovico metipſo, ejuſque uxore, haud multo ante Conventum ab eodem Imperatore actum Aquiſgrani; in quo, plurimis totius Franciae Abbatibus, & Monachis convenientibus, ſeptuagintaduo capitula ſancita fuere Benedictini ordinis obſervationi valde proficua. De qua temporum convenientia ipſe viderit Joannes: de numero vero columnarum plures eas, ac quinquaginta fuiſſe, deſumptaſque e Templo Jovis, pridem in ejuſdem Chronici antiquiſſimo exemplari legit Campanus Archiepiſcopus Caeſar Coſta Maceratenſis, teſtatuſque eſt in Notulis in muro Aulae Archiepiſcopalis Palatii una cum invento a ſe veteris urbis ſitu depictis *in an. Chriſti* 1595. *ſuae aetat.* 65. *Pontif.* 23. hoc quoque beneficio, poſt multa, ac praeclara alia, univerſis civibus, & praecipue antiquitatis ſtudioſis, gratificatus (1).

Theod. ſed. a 3. Kal. Julii ad Non. Junii per ſubſcriptos ann.

An.Ch.	Ind.	Theod.	An.Ch.	Ind.	Th.	An.Ch.	Ind.	Theod.
778	1	1	785	8	8	792	15	15
779	2	2	786	9	9	793	1	16
780	3	3	787	10	10	794	2	17
781	4	4	788	11	11	795	3	18
782	5	5	789	12	12	796	4	19
783	6	6	790	13	13	797	5	Conti-
784	7	7	791	14	14	nuat annus cavus 19.		

G I S U L F U S.

NEmine ex antiquis diſcrepante, ſedit annos 21. ſed cenſendos non integros; ſiquidem electus fuit menſe Junii (certe non ante), deceſſit autem 9. Kal. Januarii, ut Oſtienſis tradit lib. 1. cap. 17. ex fide Neapolitanae editionis, & ſcripti Codicis; qua etiam die ejus obi-

(1) Sub hoc Abb. Theodemaro circa A. 777. Monachus Giſulfus Caſini evaſit, ut ap. Mabillon. Ann. Tom. 2. p. 239.

obitus in antiquo Cassinensi Emortuali adnotatur. De anno tamen electionis haud eidem standum est editioni, sed Venetae, & Parisiensi: quae conveniunt cum scripto exemplari, in quo haec leguntur: *Gisulfus Abbas tertiusdecimus a B. Benedicto, ordinatus tempore Hadriani I. anno Domini septingentesimo nonagesimo septimo, praefuit annis* 21. Ipse autem Ostiensis eo loci memoria, ut puto, lapsus, aequalem Gisulfo fecit Hadrianum pro Leone III. & cap. seq. utrumque Pontificem cum Gisulfo comparavit, illum sedisse perhibens *tempore Beneventanorum Principum, praefati Grimoaldi, filii Arichis; & alterius Grimoaldi, cognomine Thesaurarii* (idem dictus est. Storesaiz) *Romanorum autem Pontificum Hadriani, & Leonis III. Imperatorum vero supradictorum Constantini, & Hirenae*. Omnia rectè, si unum expunxisset Hadrianum (1). *Ultimo autem hujus Abbatis anno* (verba sunt Ostiensis) anno videlicet Christi 817. *Ludovicus Imperator, qui cognominatus est Almus, vel Sanctus, filius Caroli Magni quarto anno Imperii sui* (hic idem est Christi praenotatus annus 817.) *in Aquisgrani Palatio cum plurimis totius Franciae Abbatibus, Monachisque religiosis Conventum faciens, valde utilissima nostri ordinis observationi septuaginta, & duo generalia Capitula constituit*. Hunc Conventum ad Christi annum jam dictum, & diem 6. Id. Julii caeteri Chronologi omnes cum referant, ambigendum sane non est, ab Ostiensi ad extremum annum Abbatis Gisulfi, ut repraesentavi, relatum recto ordine fuisse: minime vero ad novissimum annum Abbatis Theodemaris, sicuti luxatus textus editionis Venetae, & Parisiensis praesefert, nec

(1) V. Cl. Ang. Nucaeus in Not. ad Chron. Ostiens. lib.1. c.18. nullam pro eo excusationem profert; sed Peregrinii sententiae subscribit. Certe Hadrianum I. pro Leone III. subrogasse clarum est: ille enim Pontifex obiit a. 795. (quo vivebat Theodemarus) cui successit Leo III. sub quo Gisulfus Abbas electus est a. nim. 797. ad annum usque 818. sub Stephano PP. IV.; etiam ultra sub Paschali I. sub quo defunctus est in vigilia Nativit. Domini.

ad quartum annum Abbatis Apollinaris, ut editio habet Neapolitana, sui scilicet perpetui fere erroris in annis denotandis funem ducens; quem tamen Conventum in Notula ibi descripta ad oram libri, recte, quo ad hec, componit cum demonstrato jam anno 817.

Gisulfus sedit a Non. Junii ad 9. Kal. Januarii per subscriptos annos.

An. Ch.	Ind.	Gis.	An. Ch.	Ind.	Gis.	An. Ch.	Ind.	Gis.
797	5	1	804	12	8	811	4	15
798	6	2	805	13	9	812	5	16
799	7	3	806	14	10	813	6	17
800	8	4	807	15	11	814	7	18
801	9	5	808	1	12	815	8	19
802	10	6	809	2	13	816	9	20
803	11	7	810	3	14	817	10	21

A P O L L I N A R I S

HIc, ut in antiquis omnibus monumentis (una Ostiensis Neapolitana editione excepta, quae ei imputat annos 17. & a sincera scripti exemplaris lectione foedius discrepans, profert *in anno Domini creatum octingentesimo decimotertio*) praefuit annis undecim. Sunt verba Ostiensis: *Apollinaris Abbas quartodecimo loco, in Abbatiam praelatus sedit annis undecim: fuit autem temporibus Romanorum Pontificum Paschalis, & Eugenii, & Siconis, qui eodem anno Beneventi Princeps effectus est.* Haec ille; qui aequiparavit epocham Apollinaris epochae Principis Siconis, Chronicon secutus Langob. seu Monachor. S. Benedicti: quod sane tenendum esse, chartula demonstrat in Registro Petri Diac. descripta p.185. quae data habetur *Principatus Siconis anno primo, mense Novembris, Indictione undecima*, hoc est Christi anno 717. quo Apollinaris Gisulfo fuit substitutus. Verumtamen ex ea dicendum cum sit, sublimationem Siconis, electionem praecessisse Apollinaris, quae post diem 9. Kal. Januarii, & exeunte ipso anno 817. acta est, quid ad-

adversus alteram Chartulam opponam, non habeo, in eodem Regiſtro exaratam (1) pag.100. a tergo: atque tempore datam Principis Grimoaldi, ejuſdemque Abbatis Apollinaris; nulla tamen (2) adnotata nec die, nec indictione, nec anno Principis; quae de donatione eſt Caſſinenſi Monaſterio facta *a quodam Dachenaldo, Capuano genere, de ſua ſubſtantia in loco Canneto, et per alia diverſa loca, Comitatu Cajazzano*: niſi dixerim, Notarium ex ſupina oſcitantia nomen Principis haud multo ante demortui, pluriumque annorum ſpatio obſervatum, loco nominis novi Principis ex conſuetudine ibi deſcripſiſſe; quo etiam errore, parique negligentia ni alias antiquas Chartulas crediderimus exaratas, & in iis exactos jam annos Principum, & indictiones fuiſſe negligentiſſime repetitas, nullam plane poterimus conſtantem ducere temporum, quae ex chartulis formetur, ſupputationem. Nec priſcos Tabelliones tantam alere valuiſſe incuriam, negabunt, quibus ipſorum, non dicam ruditas morum, & imperitia linguae latinae (etſi munus illud excultioribus viris, & etiam clericis demandari conſuevit) ſed craſſa, & incauta ſimplicitas eſt bene cognita. Oſtienſis autem praefatae chartulae inconvenientiam cum non advertiſſet, donationem Dachenaldi ad tempora retulit Abbatis Apollinaris, cujus nomen minime ibi ſuppoſitum libet credere, ſed nomen Principis; quoniam, ut ex hactenus ducta Chronologia conſtat, Abbatiam ipſe ſuſcepit exeunte anno 817. annumque ſuae ſedis agebat tertium, quando *Saraceni*, (eodem perhibente Oſtienſi lib.1. c.23. ex fide ſcripti Codicis, & editionis Venetae, & Pariſienſis) *a Babilonia, et Africa venientes, Siciliam ingreſſi ſunt, et Panbormum ceperunt anno Incarnationis Dominicae octingenteſimo vigeſimo*. Nec te Neapolitana ſeducat editio, quae id accidiſſe in anno ſeptimo Apollinaris, eundemque Abbatem objiſſe profert

(1) Corrige num.192. fol.84. at.
(2) Fallitur nam notatur annus X. Principis.

fert 5. *Kal. Decembris*, *anno Domini* 828. nullus cum descriptus habeatur in praefato exemplari, nec in laudatis antiquioribus editionibus Christi annus, sed dies tantummodo ejus obitus, jam dictus.

Apollinaris sedit a 9. Kal. Januar. ad 5. Kal. Decembr. per subscriptos annos.

An.Ch.	Ind.	Apoll.	An.Ch.	Ind.	Apol.	An.Ch.	Ind.	Apol.
817	10	1	821	14	5	825	3	9
818	11	2	822	15	6	826	4	10
819	12	3	823	1	7	827	5	11
820	13	4	824	2	8	828	6	cont. 11

DEUSDEDIT

QUintusdecimus Abbas, praefuit annis sex. Ostiensis lib. 1. cap. 21. summa concordia editionum omnium & scripti exemplaris; cui antiqua etiam alia monumenta favent. Hunc idem Auctor causa pecuniae a Beneventi Principe Sicardo (hic paulo ante patri Siconi successerat) captum, & custodiae mancipatum tradit, Erchemperto inhaerens Num. 13. Cujus obitum in diem referens septimum Idus Octobris, sedisse demonstrat incompletis annis sex, numerandis ut citius, a 5. Kal. Decembris.

Deusdedit sedit a 5. Kal. Decembris ad 7. Id. Octobris per subscriptos annos.

A.Ch.	Ind.	Deusd.	A.Ch.	Ind.	Deusd.	A.Ch.	Ind.	Deusd.
828	6	1	831	9	4	834	12	Continuat annus 6.
829	7	2	832	10	5			
830	8	3	833	11	6			

HILDERICUS.

VEl eodem mense, quo electus, vel sequenti obiit hic Abbas, cum sedisset diebus decem & septem; nam Ostiensis in exemplari Cassinensi, & in antiquioribus editionibus nec diem ejus obitus, nec annum, sed prae-

praedictum tantummodo administratae Abbatiae spatium adnotavit; cui Index concordat in Codice 202. necnon alter; qui tamen depravate non dies, sed annos notat 17. Adeo autem brevem praefecturam omittendam censuit Auctor Chronici Langob. seu Monach. S. Benedicti, nomenque simul ejusdem Abbatis praeteriit, qui Novembrem utique non excessit.

A U T H P E R T U S.

O*Rdine septimusdecimus Abbas, sedit annis tribus.* Sic Ostiensis lib. 1. cap. 22. nulla editionum omnium, nec aliorum Auctorum discrepantia. Neapolitana tamen de suo addit, electum in anno 834. quod tamen verum: *Obiit* 10. *Kal. Martii*, ut idem Ostiensis perhibet, atque in anno 837. cum sedisset quidem annis tribus, sed non integris.

Authpertus sedit a mense Novembri ad 10. Kal. Martii per subscriptos annos.

An.Ch.	Ind.	Auth.	An.Ch.	Ind.	Auth.	
834.	12	1	836	14	3	
835	13	2	837	15		Continuat an. 3.

B A S S A C I U S.

QUem ducta hactenus Chronologia, omnesque Ostiensis editiones, nec non Cassinense exemplar in annum conjiciunt 837. summa etiam monumentorum omnium concordia praesedit annis 19. (rotundo scilicet numero, nam aliis insuper sedit diebus 25.) testimonio etiam accedente Ignoti Cassinensis num. 19. ex quo corrigas oportet in Chronico S. Vincentii ad fontes Volturni lib. 2. Bassacii sedem fuisse annorum XIIX. Ostiensis sunt verba l. 1. c. 23. *Bassacius Abbas a B. Benedicto octavusdecimus, ordinatus anno Dominicae Incarnationis octingentesimo trigesimo septimo, sedit annis decem & novem.*

Idem-

Idemque Auctor ſtatim: *Hujus tertio ordinationis anno, ſuperſtite adhuc praefato Principe Sicardo* (obiit Sicardus in anno 839. nec audiendus Sigebertus, haec geſta in annum referens 832.) *corpus B. Apoſtoli Bartholomaei de Lyparitana Inſula Beneventum translatum eſt*. Et iterum infra: *Fuit autem hic Abbas temporibus Romanorum Pontificum Sergii II. Leonis IV. Benedicti III. & Nicolai I. Principum vero Radelchis, & Siconulfi; ſub quibus Principatus Beneventanus Capuanorum factione diviſus eſt*. Omnia perite, ſed unum Gregorii IV. nomen, Sergio II. praeponendum, Oſtienſi eſt omiſſum; qui cap. 25. ſic pergit: *Septimo autem praedicti Abbatis anno* (ſcilicet anno decurrente 843. poſt Februarium) *praefatus Siconulfus ad B. Benedicti Monaſterium veniens, ſub praeſtationis nomine, Hiſpanis tribuendum Agarenis, univerſum fere theſaurum, quem plures ſeu Reges, ſeu Principes religioſi ibidem contulerant, abſtulit*. Baronius in annum haec retulit 844. pro ſe hunc eundem Oſtienſis locum laudans ad finem anni 843. *Decimo autem hujus Abbatis anno* (verba ſunt Oſtienſis lib.1. cap.16.) *Sergio Papa II. in ſede Apoſtolica praeſidente, a quo Ludovicus Imperator eſt coronatus, ingens Saracenorum multitudo ab Africa, claſſe Romam devecta, Eccleſiam Sanctorum Apoſtolorum Petri, & Pauli ex integro depraedati ſunt*: hoc eſt in anno 846. in quem etiam impia iſta facinora conferunt Annales Francorum editi a Pithoeo, Ignoto ſimul Caſſinenſi deſcripta num. 9. ſed nulla addita anni nota (1). *Praedictus vero Abbas*, inquit idem Oſtienſis lib.1. cap.31. *defunctus eſt 16. Kal. Aprilis*: nempe anno 856.

Baſ-

(1) In ſequenti anno, nimirum 847., ſive 848. Saraceni, qui Capuam, totamque ſimul Campaniam devaſtarunt, Monaſterium quoque Cinglenſe diripuerunt, flammiſque traditum deſtruxerunt, vix Monialibus, ejuſque Praepoſito, Aliſanam in Urbem prompto confugio exceptis. Ign Caſſ. & Oſt l.1. c.28. Ejuſque Mon. Chron ineditum Poſt annos inde novem, ſed incompletos, vivente adhuc Baſſacio Abbate, Moniales partim Calatiae Monaſterium extruxerunt, partim ad Cinglenſe earum Coenobium regreſſae ſunt, quod alibi opportunius dicendum erit.

Baſſacius ſedit ab 10. Kal. Martii ad 16. Kal. Aprilis per ſubſcriptos annos.

An. Ch.	Ind.	Baſſ.	An. Ch.	Ind.	Baſſ.	An. Ch.	Ind.	Baſſ.
837	15	1	844	7	8	851	14	15
838	1	2	845	8	9	852	15	16
839	2	3	846	9	10	853	1	17
840	3	4	847	10	11	854	2	18
841	4	5	848	11	12	855	3	19
842	5	6	849	12	13	856	4	Con-
843	6	7	850	13	14	tinuat an.19.		

B E R T H A R I U S

SAcerdos Baſſacio ſucceſſit, cujus fuerat diſcipulus, ut Ignotus Caſſinenſis tradit num.19. nec poſt multos ab Magiſtri obitu dies; namque ſupra annos 27. menſibus ſedit 7. a Saracenis caeſus 11. Kal. Novembris, qui Monaſterium tunc quoque devaſtarunt; quo circa electum dicendum eſt 12. Kal. Aprilis, caeſum vero in anno 883. menſe antedicto. Nec de ejus ſedis ſpatio variant Indices Abbatum ab Oſtienſi, vel ab Oſtienſis editionibus ſcriptum exemplar ad cujus annum 19. ſubſtitit Chronicon Langob. ſeu Monachorum S.Benedicti. Verum idem Oſtienſis rem turbare, omnemque a ſe hactenus traditam chronologiam, niſi apte explicetur, videtur ſubvertere; libro enim 1. cap.43. mutuo conſenſu omnium Codicum, Bertharii necem in annum 684. apertis refert verbis; hoc excepto, quod Veneta, & Pariſienſis editiones exactos notant *a Petronace uſque in illud tempus* (obitus nempe Bertharii) *annos* 166. nam ejuſmodi annorum collectio minime legitur in calamo exarato exemplari, nec in noviſſima editione Neapolitana: quot ſane anni a primo anno Petronacis, qui fuit Chriſti 720. non ad antedictum 884. ſed ad annum 885. dinumerantur (1). Eadem ve-

(1) Si Petronacis Praefectura ab A.718. ut ſup. notavimus, initium cepit, jam calculus a Peregrinio rejectus ſuam acquirit certitudinis vim.

ro annorum ſumma deſcripta olim quoque fuit in quodam membranaceo antiquo Codice Monaſterii S. Mariae Monialium Campanae urbis, ſubductaque adſeritur *juxta computum Abbatum*. Haec nihilominus facile removebimus impedimenta, ſi Bertharii mortem relatam fuiſſe obſervabimus in annum 884. dinumeratoſque annos 166. ab Petronacis aera ad ejus obitum, haud ex alia rei geſtae majori ſcientia, quam ex praedicto calculo, ducto per annos Abbatum, atque juxta ordinem in Chronico Langob. ſeu Monachorum S. Benedicti obſervatum; in quo a primo anno Petronacis ad annum decimumnonum ſupputantur anni, certe cavi, pro ſolidis 157. quibus ſi addantur alii anni novem (nam Bertharius ad annum ſuae ſedis 28. non exactum pervenit) praedictam habebimus ſummam annorum 166. ſicut ex ducta hactenus Chronologia, & ex Abbatum intervallis rite digeſtis apparet. Bertharii vero caedes ad improbae praefatae ſummae normam in annum referenda cum fuiſſet 885. relata nihilominus apud Oſtienſem videtur in annum 884. quoniam annus Abbatiae Hermeris, qui non ſolidus, ſed paucorum fuit dierum, diligentiori ratiocinio detractus ex ea eſt, iſtaque ſumma reputata annorum 165. qui, ut dixi, computandi fuerant 164. illaque clades in annum rejicienda 883. A qua nec ipſe abhorret ſententia Oſtienſis in Proemio lib. 1. & lib. 2. cap. 1. annos dinumerans 67. ab hac Monaſterii everſione ad Abbatem Aligernum, quem electum conſtat 8. Kal. Novembris: nempe anno 949. ut ibi dicam; a quo retrocedendo ad annum 883. numerantur ſane jam dicti anni 67. ipſo ſcilicet anno patratae cladis in eadem ſumma collecto. Hanc autem, quam dico, germanam fuiſſe Oſtienſis mentem, hinc etiam liquet, quod ipſe peremptum a Saracenis Bertharium dicat 11. *Kal. Novembris*, *Indictione ſecunda*, quae Indictio ab antecedente menſe Septembri numerari coepta, annum 883. adeo certo argumento demonſtrat, ut nullus jam de hoc dubitandi reſtet locus; ſitque firmiter tenendum, annum ibi 884. ab recentiori aliquo, mu-

munus cenſoris non ſemel ſibi uſurpatum obeunte, fuiſſe ſuppoſitum; qui a praefata collectione annorum 166. a ſe ad annos redacta 165. fuerat male perſuaſus. Qua etiam cenſura olim quoque recognitam non dubito Hiſtoriam Erchemperti in omnium antiquiſſimo Vaticano Codice num. mihi 61. quo loco idipſum de Monaſterio S. Benedicti a Saracenis devaſtato in anno 884. perhibetur: tale namque Erchemperti exemplar minime Auctoris eſſe autographum ſuperius in Hiſtoria expoſitum eſt Principum Langobardorum; rem autem, ut opportuna hac occaſione magis confirmem, ex verbis demonſtro ejuſdem Erchemperti num. 27. *Non multum poſt*, inquit *Lando dira paralyſi percutitur* &c. quae Vaticanus, & ex illo caeteri Codices omnes, non hac forma, quam Latini ſermonis lex dictat, ſed legunt *poſt Landonem*, ex errore utique hinc nato, quod quiſquis ille cenſor to *poſt* putaverit ad Landonis mortem ſpectare, non autem ad mortem Landenulfi enarratam numero praecedenti: locum vide, & expende (1). Caeſo itaque a Saracenis Berthario, atque direpto, ſuccenſoque Monaſterio, ut Oſtienſis verba uſurpem loco jam relato, 11. *Kal. Novembris*, *Indictione II. Monachi quidquid ſupellectilis, vel theſauri, ſeu & muniminum* (Privilegiorum ſcilicet, & Chartularum) *Monaſterii ſurripere potuerunt, aſſumentes, una cum Donno Angelario tunc temporis eorum Praepoſito Teanum habitaturi proficiſcuntur; eundemque Angelarium ſibi conſtituunt Abbatem in Cella* (Monaſteriola, quae proprios, ac peculiares Abbates non habebant, ſed juris erant alterius Monaſterii, vel etiam praedia cum ad-

S 2 jun-

(1) Neque ab hac ſententia diſſentit Nucaeus in Not. ad Chr. Caſſ. l.1.c.44., qui addit, clara inveniri documenta in Caſſ. Archivo Angelarii Abbatis, Berthærii ſucceſſoris deſcripta menſe Majo anni 884. Indict. II., quae cum decurrere caeperit ab Kal. Septemb. praecedentis anni 883., & Berthærii occiſio in Octob. ejuſdem Indict. II., jam certe non A. 884. ſed 883. Ind. II. Berthærii caedes ſecuta eſt. Immo Anon. Salern., qui Erchempertum indubii defloravit, non alio iſtam Caſſ. Mon. everſionem conſignat, tempore, quam A. 883. ſicuti verus fuit Erchemperti ſenſus, & Cinglenſis etiam Chronographi.

junctis Ecclesiis, hoc nomine demonstrabantur) *quae ad Patris Benedicti honorem dudum ibi constructa fuerat, manere coeperunt*. Haec ille. Latere autem Lectorem non debet, in Chronico S. Vincentii ad fontes Volturni lib. 3. Bertharii obitum referri ad ann. 883. & ad Indictionem XV. *residente in sede Apostolica Joanne*: *apud Constantinopolim imperante Basilio*; *Italiae vero Hludovico filio Lotharii*, quae temporum comparatio, reique gestae consignatio, est prorsus respuenda, nam mense Octobri, quo Bertharium caesum non ambigitur, annoque jam descripto, haud Indictio 15. sed censebatur 1. nec tunc Ludovicus in vivis agebat: talisque plane assertio nec alium habet inter antiquos ullum Auctorem. Eodem autem in Chronico pari etiam negligentia asseritur, Cassinense tunc simul Monasterium devastatum, peremptumque Bertharium, *ac Monachorum praefati Monasterii S. Vincentii caedem factam a Saracenis die* 10. *mensis Octobris*, *Feria* 3. *ab aedificatione ipsius Monasterii anno* 165. (in Petronace monui primitus constructum fuisse hoc Monasterium in anno 705.) Qui characteres anno competunt 870. minime vero consignato ibi anno 882. nec 883. nec 884. In quo sane anno 870. Basilius Orientale, Ludovicus II. Lotharii filius, Occidentale obtinebant Imperium. Hadrianus autem, non Joannes Petri Cathedram tenebat, qui Hadriano suffectus est in anno 872. Et quidem de anno eversi Monasterii S. Vincentii video antiquos parum aperte, nec concorditer loquutos; nam Ostiensis lib. 1. cap. 34. Ignoto Cassinensi num. 30. inhaerens, devastatum illud tradit a Saracenorum Rege Seodamo; nempe ante novissimum in hanc Cis Tyberinam Italiam praefati Imp. Ludovici adventum, & annum 766. Erchempertus autem num. 44. id adscripsit Saracenis, qui ab Athanasio Episcopo Neapolis *exulato fratre proprio*, *Duce Sergio*, acciti fuere, hoc est non ante annum 879. ni magis placeat, Erchempertum universa illa immania facinora a Saracenis vel recentius, vel antiquius patrata in unum sermonem contulisse; quod facile

le

le cum admittam, Oſtienſis tamen pronunciatum cum S. Vincentii Chronico manifeſte etiam pugnat. Sed de his ſatis (1).

Bertharius ſedit ab 16. Kal. Aprilis ad 11. Kal. Novembris per ſubſcriptos annos.

An.Ch.	Ind.	Berth.	An.Ch.	Ind.	Berth.	A.Ch.	Ind.	Berth.
856	4	1	866	14	11	876	9	21
857	5	2	867	15	12	877	10	22
858	6	3	868	1	13	878	11	23
859	7	4	869	2	14	879	12	24
860	8	5	870	3	15	880	13	25
861	9	6	871	4	16	881	14	26
862	10	7	872	5	17	882	15	27
863	11	8	873	6	18	883	1	28
864	12	9	874	7	19	Annus 18. non exa-		
865	13	10	875	8	20	ctus, inchoata Ind. II		

A N G E L A R I U S

A*bbas a B. Benedicto vigeſimus, ſedit annis ſex*. Oſtienſis lib. 1. cap. 45. omnium ejus Codicum, & utriuſq; Indicis conſenſu. De hoc Abbate idem Oſtienſis paulo poſt: *Fuit*, inquit, *temporibus Ajonis Principis Beneventani, & Stephani V. Papae, & ſucceſſoris ejus Formoſi*. Sic quidem, non autem *praedeceſſoris*, ut habent priores editiones ab ſcripto exemplari variantes. Et plane Angelarius ad Formoſi minime pervenit ſedem, aequalis cum fuerit Principi Beneventano Ajoni, & Stephano V. ejuſque etiam anteceſſori Hadriano III. Principiſque Radelchis II., qui in anno ejectus eſt 884. extremum tantummodo attigerit annum. *Poſt biennium autem* (nempe, inchoato tertio anno ab everſo Monaſterio, & a ſuſcepta ab Angelario Abbatia: hoc eſt in an-

(1) Ceterum hic Abbas ad Ludovicum Imp. miſſus eſt, ut in Saracenos bellum inferret, & in Caſſin. Mon. ipſum, ejus uxorem, & Lotharium Aug. Imp. fratrem, hoſpitio excepit, ut alibi dictum.

anno 886. ut Erchempertus quoque perhibet num. 61.) *hic Abbas coepit paulatim restaurare Monasterium Domini Salvatoris, quod a Saracenis incensum superius diximus*. Haec Ostiensis loco ante relato; sed plane oblitus quae dixerat lib.1. cap.43. *Domini Salvatoris Ecclesiam diversis in locis igne submisso exurere Saracenos molitos, Dei judicio, id perficere nequivisse; eamque solum de tanto Monasterio eorum flammis fuisse ereptam*. Erchempertus quidem ubi supra, *Monasterium S. Benedicti coeptum reaedificari mense Augusti* tradit, a quo Ostiensis ista videtur mutuatus, qui diem obitus Angelarii sic consignat: *Praedictus*, inquit, *Abbas defuncto bis diebus Episcopo Teanensis Ecclesiae, in eadem Civitate a Clero, & Populo electus, & ordinatus est; ubi etiam defunctus est, & sepultus Nonis Decembris*, anno videlicet 889. deque die ejus obitus concordat antiquum Cassinense Emortuale.

Angelarius sedit ab 11. Kal. Novembris ad Non. Decembris per subscriptos annos (1).

An.Ch.	Ind.	Angel.	An.Ch.	Ind.	Angel.	A.Ch.	Ind.	Angel.
883	1	1	886	4	4	889	7	Continuat annus 6. Abb. Angelarii.
884	2	2	887	5	5			
885	3	3	888	6	6			

R A G E M P R A N D U S.

PRimo, & vicesimo loco *Abbas electus, in eodem Monasterio Teanensi sedit annis novem, mensibus decem*. Sic Ostiensis lib.1, cap.47. nulla Codicum ejus varietate; a cujus dicto nec discrepat Index in Codice 202.; verum alter addit alios dies quinque; ut hinc intelligamus hujus Abbatis annos numerandos a Kal. Januarii, & ab anno 890. ad 8. Idus Novembris, & ad annum 899. qua die defunctum illum, sedemque vacasse spatio

(1) Prid. Non. obiit Angelarius, ut ex Necrol. S. Benedicti sup. allato.

tio fere duorum mensium perhibet idem Ostiensis lib.1. cap.49. *Hujus autem Abbatis septimo anno* (praefati quoque Auctoris sunt verba lib. 1. cap. 47. invicem consentientibus scripto, & editis codicibus) *Indictione decimaquarta* (Christi scilicet anno 896.) *Monasterium, quo in Teano Fratres degere coeperunt, occulto Dei judicio, ab igne crematum est* (1). Quae temporis consignatio cum optime consistat, exque ea cum constet, Ragemprandum in anno, ut dictum est, electum 890. annum minime esse supergressum 897. dilucidissime hinc quoque fit manifestum, deformissimam in omnibus Ostiensis codicibus luxationem insidere lib.1. cap.46. quo loco inconvenientissime nunc legitur, Erchempertum, qui post Paulum Diac. Historiam scripsit Langobardorum, Monachum induisse apud Teanum sub hoc Ragemprando; quod, ut serius, sedente Abb. Angelario contigisse pluribus ad ejusdem Erchemperti Historiam est probatum. Eodemque sane vitio laborare videtur, quod ibidem de privilegio dicitur a Papa Joanne IX. indulto Monasterio Cassinensi, petente praefato Ragemprando; quorum disparitas est perquam clara; nam Joannes in Petri Cathedra sedit ab anno 901. quo Benedicti sedem tenebat Leo, Ragembrandi successor.

Ragemprandus sedit a Kal. Januarii ad 8. Idus Novembris per subscriptos annos.

An. Ch.	Ind.	Rag.	An.Ch.	Ind.	Rag.	An.Ch.	Ind.	Rag.
890	8	1	894	12	5	898	1	9
891	9	2	895	13	6	899	2	10
892	10	3	896	14	7	Annus Ragemprandi 10. non exactus.		
893	11	4	897	15	8			

LEO

(1) Ejusque Fratres Episcopium interea inhabitarunt, usquedum Coenobio restaurato, ibi etiam Monachi incoluerunt. Vid. Mabill. Ann. to. III. & Ost. l. 1. C. 44. 48. & 53.

L E O.

HUjus etiam anni computantur a Kal. Januarii, & ab ineunte anno, qui proxime subsequutus est obitum Ragemprandi; quos numero quindecim, additis insuper mensibus septem, fecit Ostiensis lib. 1. c. 50. & Index in Codice 202. sed Index alter alios dies cumulat decem & septem: quot plane in solidum computantur anni, menses, & dies a praedicta die Kalendarum Januarii, & ab anno 900. ad diem 16. Kal. Septembris, qua illum defunctum idem Auctor tradit ex fide scripti exemplaris, & priorum editionum, & ad annum 915. Sunt ejus verba loco relato. *Leo vigesimussecundus Abbas, similiter apud Teanum sedit annis quindecim, mensibus septem: temporibus Leonis Imperatoris, & Papae Christophori, qui de Papatu expulsus, & monachus factus est; nec non & Sergii III. Papae*. Idem post: *Defunctus vero est praedictus Abbas 16. Kal. Septembris. Uterque autem, Ragemprandus videlicet, atque Leo, in ipso Teanensi Coenobio, ubi commorati sunt, ibi & defuncti, & sepulti sunt*. Haec Ostiensis, cujus indiligentiae minime adscribendum puto, Abbatem Leonem Papae dumtaxat Christophoro, & Sergio III. aequiparari, omissis Joanne IX. Benedicto IV. Joanne X. aliisque; sed ejus saepius dicto censori potius tribuo; ad cujus culpam nec refero, perhiberi loco jam dicto, *Leone quinto anno ordinationis suae* (scilicet Christi 904.) *coepisse reaedificare Monasterium Cassinense, quod per XXVII. annos penitus fuerat destitutum*. Sicut scriptus Codex, & editio Veneta, & Parisiensis praeseferunt; nam anni ejusce vastitatis, qui non plures fuerunt, quam XXII. quot ab anno dinumerantur 883. ad modo dictum annum 904. ex librarii firmiter culpa in eam summam excessere, numerali nota V. importune super addita. E qua mendosa, & antiquitus corrupta scriptura similis annorum collectio in codicem alias dictum S. Mariae Monialium urbis Capue manavit, ipsum quidem sub aetate exaratum ejusdem

dem Monasterii Abbatissae Sikelgardae de Petruro, quae ab anno sedit 1123.

Leo sedit a Kal. Januarii ad 16. Kal. Septembris per subscriptos annos (1).

An. Ch.	Ind.	Leo.	An. Ch.	Ind.	Leo.	An.Ch.	Ind.	Leo.
900	3	1	906	9	7	912	15	13
901	4	2	907	10	8	913	1	14
902	5	3	908	11	9	914	2	15
903	6	4	909	12	10	915	3	16
904	7	5	910	13	11	Annus Leonis		
905	8	6	911	14	12	16. non exactus.		

JOANNES I.

Cum esset Capuae Archidiaconus, & ut alibi exposui, Principum Landulfi I. & Atenulfi II. consanguineus, *cumque aliquanto tempore* (dicam cum Ostiensi lib. 1. cap. 52.) *Congregatio Monachorum, quae Teani consistebat, pastore esset proprio destituta, nec inveniretur inter eos aliquis hujusmodi, qui tantae praelationi esset idoneus, tunc praedicti Capuani Principes ineuntes consilium, illum adierunt, ac tam monitis, quam precibus, ut ejusdem Congregationis regimen reciperet, compulere. Quo tandem annuente, mox Monachus factus, nec multo post a Fratribus universis juxta morem electus, atque a Donno Joanne Papa X. honorifice consecratus est.* Hactenus Ostiensis; hoc sermone non ambigue declarans a Leonis obitu ad Joannis electionem sedem vacasse aliquanto tempore; cui tamen Joanni annos imputans *decem & novem, & menses septem*, quot pariter illi assignat Index in Codice 202. nec non Index alter, alios superaddens dies decem; ejusque successorem Adelpertum ordinatum tradens, ut in M.S. est exemplari, & in editionibus Veneta, & Parisiensi, *anno Domini* 934. *die sexto post ipsius* de-

(1) Leo defunctus est Ind. II., ut ex emortuali Monial. S. Mariae. Quare non anno 915. sed 914. ut in sequenti Abb. Joanne I. notabimus.

depositionem, seu dicas obitum, qui in diem incidit Prid. kal. Aprilis, eodem testante Auctore lib. 1. cap. 53. tantum abest, ut Joannis electionem aliquandiu dilatam fuisse consentiat, ut nec ipsos quidem annos XIX. & menses septem, a se ei assignatos; sed annos tantum XIIX. (quae sincera ejus loci erit lectio) & menses, diesque jam dictos illum sedisse admittat: numerandos ab 11. kal. Septembris; diebus scilicet quinque a Leonis morte delapsis. Quo propemodum tempore Saraceni ad flumen Garilianum, olim Lirim, ingenti nostratium victoria caesi, & *funditus*, ut idem perhibet Auctor, *de partibus istis eliminati sunt*, *anno Incarnationis Dominicae* 915. *Indictione* 3. *mense Augusto*. Hujus autem Abbatis intervallum cum anno electionis successoris ejus Adelperti superius descripto quum aptissime congruat, pugnat sibi Ostiensis perhibens, *circa dies obitus Abbatis Joannis expulsum fuisse a Romanis supradictum Papam Joannem*, *invasorem Apostolicae Sedis*, & *Leonem sextum ordinatum*: quod in annum 928. rejiciunt Ecclesiasticorum Annalium scriptores. At istam inconvenientiam in caput etiam referendam esse pluries dicti censoris, pro certo habeo (2): *Joannes autem factus Abbas* (inquit idem Auctor) *coepit monere Fratres*, *ut relicto Teano* CAPUAM *habitaturi secum pariter pergerent*: *Quae videlicet Civitas* & *circumpositarum Civitatum primaria esset*, & *in ipsa Domini ejusdem patriae Principes habitarent*. *Qui obsecundantes ejus imperio*, *Capuam omnes simul habitaturi profecti sunt*. Hanc sane transmigrationem haud ad Monachorum dumtaxat, sed ad Principum simul commodum, & utilitatem factam, in epistola declaratur Papae Agapeti II. ad Principem Landulfum II. in Re-

(1) Annis vero 19. Joannem sedisse utique consenserim, argumento ductus diplomatis, quod de commutatione est Ecclesiarum S. Vincentii, & S. Benedicti Urbis Capuae inita *Ind. II. mens. Novemb.* anno scilicet 914. quando Joannem jam sedere coepisse asseritur. At Leoni annus detrahendus erit; nam Adelperto non videtur.

Registro exarata Petri Diac. pag. 7. a tergo; qua ei exprobat Agapetus, *Monasterium a Principe Landulfo* (scilicet jam dicto, ipsiusque Landulfi II. patre) *intra Capuanam Civitatem aedificatum, non ob Dei reverentiam, sed ob temporalis gloriae cupiditatem: & ut ipse Princeps totius possessionem jam dicti Monasterii suis, quasi haereditario jure, relinqueret*: & caetera plura in eandem sententiam.

Joannes sedit ab 11. kal. Septembris ad Prid. kal. Aprilis per subscriptos annos (1).

An.Ch.	Ind.	Joan.	An.Ch.	Ind.	Joan.	An.Ch.	Ind.	Joan.
915	3	1	922	10	8	929	2	15
916	4	2	923	11	9	930	3	16
917	5	3	924	12	10	931	4	17
918	6	4	925	13	11	932	5	18
919	7	5	926	14	12	933	6	19
920	8	6	927	15	13	934	7	Conti-
921	9	7	928	1	14	nuat an. 19. non exact.		

A D E L P E R T U S

V*Igesimusquartus Abbas anno Domini nongentesimo trigesimoquarto, die sexto post depositionem sui praedecessoris ab universis Fratribus ordinatus, sedit annis novem, ibique apud Capuam commoratus est, & defunctus. Fuit autem temporibus Stephani VII. Papae, & Joannis Papae XI. qui fuit filius Sergii Papae*. Haec Ostiensis lib. 1. cap. 58. ex editione Veneta, & Parisiensi, & ex fide scripti exemplaris; deque tempore sedis Adelperti concordat etiam Neapolitana editio, & uterque Index. Pergit autem idem Auctor. *Quarto*, inquit, *ejusdem Abbatis anno, Indictione X.* (sic habet scriptus Codex, & priores editiones) *venientes innumerabiles Hungari super Ca-*

T 2

(1) Emendandus est Peregrinius in Praefectura Joannis I. qui quidem sedit ab III. Kal. Decembris A. 914. ad Prid. Kal. April 934 scil. per Annos 20. incompletos, ut ex Chron. Cingleusi alibi dicendum.

Capuam, omnia in circuitu ipsius depraedati sunt. Qui characteres anno competunt 937. estque idem annus restituendus in Chronico Lupi Protospatae, aliis multis, variisque etiam mendis depravato, in quo Capuae haec clades ad annum notatur antecedentem. At Ostiensis aequalem faciens Adelpertum Pontificibus Stephano VII. & Joanni XI. ex eadem supputatione videtur seductus (si modo ei haec sint tribuenda) qua sibi persuaserat praedecessorem Joannem obiisse circa dies, quibus Papa Joannes X. expulsus e Romana sede fuerat. Abbatiam igitur tenuit Adelpertus ab 8. Idus Aprilis anni 934. ad exeuntem annum 942. annis videlicet novem non integris, nam annum 943. non attigit, ut dicam infra.

Adelpertus sed. ab 8. Id. April. ad extremum Decembrem per subscriptos annos.

An.Ch.	Ind.	Adel.	An.Ch.	Ind.	Adel.	An.Ch.	Ind.	Adel.
934	7	1	938	11	5	942	15	9
935	8	2	939	12	6	Annus 9. non exa-		
936	9	3	940	13	7	ctus, exacto tamen		
937	10	4	941	14	8	anno Christi 942.		

B A L D O I N U S.

Abbatiae praesidebat 3. *Kal. Februarii*, *anno* 43. *Principatus Landulfi*: 10. *anno Princ. Atenulfi filii ejus*: 4. *anno Landulfi filii praedicti Landulfi Indictione* 1. (hic est annus Christi 943. ut alibi) qua die a praefato Principe Landulfo, patre, bonorum Monasterii possessionem, & Abbatiam confirmatam ei fuisse, ac simul restitutam Ecclesiam S. Sophiae, positam in urbe Beneventi, bina declarant Diplomata in Registro Petri Diaconi descripta: alterum pag. 172. alterum pag. 116. a tergo. De qua restitutione habet etiam Ostiensis lib. 1. c. 57. initio; ibi-

(1) Adelpertus Abb. Cass. obiit VI. Kal. Januar. ut ex Necrol. sup. allato.

ibidemq; & capite antecedenti Baldoinum apposite aequalem facit Papae Marino: verum sedisse illum cum dicat temporibus praedictorum a se Principum, *Landulfi*, & *Atenulfi*; illorum scilicet fratrum, sub quibus vixisse Abbatem Joannem, pridem adnotaverat, auctoritate refellitur praefatorum Diplomatum, aliorumque monumentorum; ex quibus constat, Principem hunc Atenulfum, Baldoino parem, minime fratrem, sed filium fuisse praememorati a se Landulfi, hujus nominis I. Quinimmo errore sane majori eodem cap. 57. (ni ejus censori & haec quoque sint imputanda) perhibet, Pontificem Agapetum, qui in anno, ut volunt 946. successit Papae Marino, ob hujus Abbatis Baldoini conquestus, litteras dedisse *praedictis Principibus* (eosdem germanos fratres designans, praeter quos non alios meminerat) de restituenda iterum Cassinensibus praefata Ecclesia, ab ipsis rursus pervasa, *in anno videlicet* 32. *Imp. Constantini anno* 6. *Principatus Landulfi*, & 2. *Principatus Pandulfi filii ejus* (hic fuit Christi 945.) etiam cum causae cognitione, quae in Libello Judicii scripta, in Archivio praedictae Ecclesiae S. Sophiae adservatur; quandoquidem in superius dicta epistola praememorati Pontificis de ea re data ad Principem Landulfum, ipse Landulfus dicitur filius ejusdem Principis Landulfi, quo auctore Monachorum Cassinensium Congregatio Capuam migravit. Et sane tempore Papae Agapeti, haud primus, sed secundus Landulfus, hoc est primi filius, extitit Princeps, de quo suo loco fusius: Abbas autem Baldoinus sub Agapeto minime jam Cassinensi praesedit Abbatiae, ut paulo post dicam. Dissimulandum tamen non est, Petrum Diac. suo in Registro pag. 31. pro hac a me explosa sententia aperto sermone stare, quam nihilominus nullo alio, nisi simplicis suae assertionis, demonstrat argumento. Sed Ostiensis, vel ejus dicas antiquus censor, iterum lapsus videtur cap. 58. dicens, *Papam Agapetum per suggestionem Abbatis* (de Baldoino erat sermo) *mandasse*

se praefatis Principibus (nec dum alios, quam germanos illos fratres Landulfum I. & Atenulfum II. demonstraverat) *ut nullam in Cassinensi Monasterio dominationem exercere praesumerent: Monachis vero tunc Capuae degentibus, ut ad proprium Coenobium universi redirent.* Et insuper perhibens, *praefatum Abbatem* (Baldoinum quoque indicans) *Privilegium acquisivisse ab eodem Pontifice de Monasterio juxta Terracinam*. Nam Agapetum Monachos ad Cassinum revocasse, literasque de ea re dedisse ad Principem Landulfum II. filium Landulfi I. defuncto patre, atque sedente Abb. Majelpoto, Baldoini successore, eorumdem PP. rite disposita convincit Chronologia: simulque annorum Romanorum Pontificum ordo cum ordine collatus Abbatum Cassinensium, manifeste probat; aequalis cum fuerit Agapetus non Baldoino, sed Majelpoto, qui ab anno 946. in Petri Cathedra sedit; Baldoinus autem in anno, ut summum, 944. a Pontifice Marino e Cassinensi Abbatia ad Abbatiam S. Pauli, ac Romam fuerit translatus: duobus enim annis Cassinensem Baldoinus rexit Abbatiam, ut prodit Neapolitana Ostiensis editio, scriptum exemplar sincere repraesentans (priores editiones nullum illius notant tempus, nec Index in Codice 202.) sed iis annis non integris, ut constabit in Majelpoto; qui in praescripto anno 944. mense Augusto Abbatiam administrabat. Verum si Baldoini spatium sex tantummodo mensium fuisse cum altero Abbatum Indice dixerimus, utique nec annum ille transgressus fuisset 943. atque ab Agapeti aera longius discessisset, vacante interim Abbatia ad sequentem usque annum, ob res, forte, Principum insolentia, & avara ambitione, perturbatas. Si quis autem Baldoinum putaverit sex tantum mensibus Abbatiae munus praesentem exercuisse, ac reliquo tempore, ad electionem usque Majelpoti, absentem; degentemque Romae, donec eam omnino dimisit, non equidem repugnabo.

Baldoinus sedit a mense fere Januario ad mensem

fere

fere Auguſtum per ſubſcriptos annos (1).

An.Ch.	Ind.	Bald.	An.Ch.	Ind.	Bald.
943	1	1	944	2	2 annus 2. non exactus.

MAJELPOTUS

SIve *Magelpotus*, ut pleriſque etiam in antiquis Chartulis dictus reperitur, confirmationem bonorum Abbatiae ſuſcepit, quod ex Diplomate apparet exarato in Regiſtro Petri Diac. pag. 117. *a Principibus Landulfo* (ſcilicet II.) *& a Paldulfo ejus filio*, (idem poſtea appellatus eſt *Caputferreus*) *interveniente Adelperto Capuae Epiſcopo, ſub die 3. Kal. Septembris, anno 5. Principatus Landulfi: 2. anno Princ. Paldulfi filii ejus, Indictione* 2. Hic fuit annus Chriſti 944. deceſſerat enim Landulfus I. in anno 943. in quam ſententiam reſtituendum eſt Chronicon Lupi Protoſpatae ad annum 942. eodemque vivente Principe, coeperat Landulfus iſte ſecundus ſimul appellari Princeps. Ex hoc autem redarguas oportet Oſtienſem lib. 1. cap. 59. editionis Neapolitanae, ſed cap. 63. editionis Venetae, & Pariſienſis, ſive ejus potius dicam cenſorem in M.S. etiam exemplari perhibentem, Principem hunc Landulfum, qui Majelpoto Abbatiam confirmavit, illum metipſum fuiſſe alia occaſione ſibi prius memoratum, nempe hujus nominis primum, ſecundi Landulfi patrem, Atenulfi primi fratrem, filiumque Atenulfi primi. Quae ſane inconvenientia adſcribenda minime videtur Oſtienſi, qui loco praedicto Landulfum hunc, Majel-

(1) In hac Baldoini epoche hallucinatus profecto eſt Peregrinius, quum ille ſub Agapeto PP. vitam ſuam produxerit, ſicuti patenter evincit Mabillon. Ann. To. III. A. 944.. & 946. . & Gattul tom I. pag 90 ſeq. Majelpotus quidem fuit Pro Abbas Caſſ. Capuae, dum Baldoinus Romae degeret, neque hic obiit ante annum 947, quo Majelpotus Caſſ Abb. effectus, ſeu confirmatus eſt. Neque ipſe a Peregrinio diſſentio, qui Majelpoto annos 6 non tamen completos dedit, quorum tamen annorum, uno, & menſibus aliquot praefuit ſolus Caſſ. Abbas; aliis quatuor, & menſ. tanquam Pro-Abbas, ſeu coadjutor Baldoini; qui Romae demorabatur. Conſule Gattul. & Mabillon. loc. cit.

jelpoto aequalem, fecit quoque parem Abbati Aligerno, atque hac ratione non a primo, sed a secundo Landulfo Abbatiam Majelpoto confirmatam demonstravit: secundus enim fuit Aligerno coaevus, ut dicetur infra, non primus. Caeterum sitne eidem Auctori imputandum, quod in Cassinensi Codice vitiose legatur, sedisse Majelpotum tempore Imperatorum Constantini, & Nicephori (solius Nicephori habent Veneta, & Parisiensis editiones: Neapolitana solius Constantini: bene) constanter non dicam; cui tamen Abbati cum eodem Ostiensi annos do sex, quot pariter ei assignat uterque Index, sed censendos non integros, sic Aligerni epocha dictante, qui in Abbatem electus fuit 8. Kal. Novembris, anno 949. ut mox demonstrabitur. Qua autem die praesens Abbas vita discesserit, nullus ex antiquis testatum reliquit.

Majelpotus sedit a mense fere Augusto ad mensem fere Octobrem per subscriptos annos (1).

An.Ch.	Ind.	Majel.	An.Ch.	Ind.	Majel.
944	2	1	947	5	4
945	3	2	948	6	5
946	4	3	949	7	6 ann. 6. non exactus.

A L I G E R N U S.

Post transitum supradicti Abbatis Majelpoti, *cum convenissent in Capitulo Monasterii Capuani Donnus Aldebertus egregius Praesul Ecclesiae Capuanae, & Donnus Ardericus Episcopus, Leo quoque venerabilis Abbas S. Martyris Christi Vincentii, nec non & nobilissimi Judices praedictae Civitatis, Arechis, & Saldefrid, & Adenulfus Castaldeus*, 8. *Kal. Novembris, omnibus unanimiter annuentibus, atque laudantibus, electus est ab universis Fratribus cum maximo gaudio, atque laetitia in Abbatem*. Sic Ostiensis lib. 1. cap. 59. qui dein lib. 2. cap. 1. illius spatium

(1) Obiit IX. Kal. Novembris, ut ex cit. Necr. Cap.

tium his verbis consignat. *Aligernus Abbas*, inquit, *septimo ac vigesimo loco a B. Benedicto in hoc Monasterio feliciter ordinatus, sedit annis triginta septem* (lectio haec est e M. S. Codice, & ex Veneto, & Parisiensi) *Fuit autem temporibus primi, & Magni Ottonis Imperatoris, & filii ejus secundi Ottonis. Principum vero Capuanorum Landulfi* (nempe 2.) *& Pandulfi* (scilicet 3. qui cum praedicto Pandulfo communi nomine, ut alibi dixi, sed divisis sortibus, videtur regnasse) *item filii Landulfi* (hujus nominis 4.) *Romanorum quoque Pontificum a Joanne* 13. *usq; ad Joannem* 15. unus deest Pr. Landenulfus: caetera bene; deque tempore sedis Aligerni consentit Index in Cod. 202. sed alter addit dies XII. qui fuerunt XXIX. nam eodem tradente Ostiensi lib. 2. cap. 11. *depositus est praedictus Abbas* 9. *kal. Decembris. Qui* (sic idem Autor loco paulo superius relato) *super id, quod Leo, atque Joannes Monasterii hujus Abbates olim inceperant, restaurare coepit hunc locum: qui nimirum a tempore Abb. Bertharii, quo a Saracenis incensus est, per septem, & sexaginta circiter annos usque ad se neglectus, ac destitutus, ac quasi desolatus penitus fuerat*. Haec annorum summa ductae a me Chronologiae aptissime quadrat. *Quinto autem hujus Abbatis anno*, inquit idem Ostiensis lib. 2. cap. 5. juxta editionem Venetam, & Parisiensem, atque scriptum Codicem) *qui est a Nativitate Domini nongentesimus quinquagesimus quartus, Beatissimi Apostoli, & Evangelistae Matthaei corpus Salernum translatum est*: die scilicet 6. Maii, ut in ejusdem Translationis Actis legitur. Iterum idem Auctor lib. 2. c. 9. *Hujus etiam Abbatis* inquit *nonadecimo* (1) *anno* (hoc est Christi 968.) *Joannes Papa* (scilicet XIII.) *de Roma exiliatus venit Capuam, & rogatus a praefato Principe Pandulfo, tunc primum in eadem Civitate Archiepiscopatum constituit, consecrato ibi Joanne, fratre ejusdem Princi-*

(1) XVIII. legitur in Chron. Atinensi, & Cinglensi. Consule quae sup. in Chron. Cav. dictum To. IV. in fin.

pis, *Archiepiscopo*. Ad haec Baronius in Annal. ad an. 968. num. 67. sic commentatur. *Porrò*, inquit, *consignatum tempus*, *non ad Joannis exilium*, *quod longe ante contigit*, *sed ad collatam illi Ecclesiae Archiepiscopatus dignitatem*, *referri necessario debet*. Joannem vero e Romana Sede depulsum in anno 965. idem Baronius ad annum modo dictum rite observavit. Et quidem Pontifex ille ante annum Christi 967. exeuntem, subsequentemque annum 968., qui numeratus est decimusnonus Abb. Aligerni, hoc est in sui Pontificatus primordiis (praedicto electus est Joannes anno 965.) *cum majores Romanorum elatiore animo*, *quam oporteret*, *insequeretur*, *eos in brevi inimicissimos*, *& infestos est passus*; *nam ab Urbis Praefecto*, *& a quodam Rotfredo comprehensus*, *& Urbe expulsus*, *in Campania custodiae est mancipatus*, ut Auctor Appendicis ad Rhegionem, antiquus sane, & rebus a se descriptis aequalis, his ipsis fere verbis exposuit; simul addens, quod post haec *Romani*, *Imperatoris metuentes adventum* (primi scilicet Othonis, qui Italiam ingressus in anno 966. Romae Natalem Domini celebravit) *Rotfredo Urbis Praefecto*, *qui ab Urbe Joannem ejecerat*, *mortuo*: *a custodia*, *qua tenebatur*, *Joannem Apostolicum absolverunt*, *& veniam pro malis*, *quae ei ingesserant*, *poscentes*, *in locum*, *& sedem suam illum restituerunt*. Haec ille, ex quibus Baronius bene persuasus; exilium Joannis ànte annum contigisse dixit 968. cui tum antiqui, tum recentiores, qui de his scripsere, adstipulantur omnes; iisque minime equidem obsto; cum nec putem, Ostiensem verbis superius relatis sermonem fecisse de Joanne Capuam profecto tempore sui exilii; quo illum se tunc recepisse, ab omnibus adfirmari observo, nullum tamen alium, nisi eundem Ostiensem & quos ipsius verbis scimus inhaesisse, suae sententiae habentibus Auctorem: cujus verba in confesso jam est, aliter capienda esse, ac sonant: sed de iis, inquam, quae anno 968. acciderunt, quo Joannes cum praefato Othone Capuae commorans, nempe mense Januario, ut ex

ejusdem

ejusdem Imperatoris Epistola quadam ad Germaniae Principes apud Witichindum lib.4. constat, Campanam Ecclesiam in Metropolitanam sublimavit. Quandoquidem Roma, propriaque sede illum deturbatum (*exulare* enim, ut sexcenta alia prolixiora omnis aevi exempla missa faciam, Servio ad Aenid. lib.11. *proprie dicuntur, qui extra solum eunt*) in vinculis apud Campaniam, scilicet Romanam, indesinenter mansisse, ex laudato praedictae Appendicis Auctore liquidissime apparet. A Pandulfo tamen Campano Principe, sive ab Joanne dicas ejus fratre, qui postea in primum Capuae Archiepiscopum consecratus est (ipsi namque a plerisque id adscribitur) Rotfredum peremptum, non abnuerim; quem Romani factionis suae cum amisissent antesignanum, simulque adventantis Imp. Othonis timore essent perculsi, Pontificem in gradum suum vel inviti restituisse videntur; quo solo pacto Appendicis antedictae, ceterosque alterius sententiae Auctores conciliari invicem posse, est manifestum. A Joanne autem, non Romae in Othonis II. coronationis celebritate, ut Blondus nuperus scriptor tradit Dec.2.lib. 3. sed Capuae constituto, amplissima ea dignitate Campanam Ecclesiam decoratam, Ostiensi adfirmanti credendum existimo (1). Verum de his non est praesentis loci uberius differere; Sicuti nec de futili nunc dicam quorundam recentiorum argumentatione, qui nescio quas etiam nullius, vel minimi momenti chartulas, nec sibi quidem visas, alicubi servari testantur, quibus se demonstrasse jactant, Campanam Ecclesiam non omnium antiquissime in Regno Neapolitano fuisse Archiepiscopali honore exornatam, quod forte verum: sed integras illas, solemnique pariter approbatione roboratas ad rem tantam, contradictoribus non vacuam, stabiliendam, pro-

V 2

(1) De Campanae Ecclesiae Metropolia super. aliqua delibavimus; sed plenam hac in re dissertationem (quam promptam etiam nunc haberem) Deo opitulante dabo, ad hujus Ecclesiae decus vindicandum, propugnandumque, quicquid absque veritatis fundamento adserere nitantur Beneventanorum patrocinatores.

produci oportuisse, negabit nemo; cum interim Campana Metropolis luculentissimo, gravissimoque testimonio ingentis sane lectionis viri, Cardinalis Baronii ad tuendam suae antiquitatis praerogativam solidissime fulciatur; cujus sunt verba in Annalibus loco jam pridem relato: *Et quidem*, inquit, *prima omnium*, *quod invenerim*, *Ecclesia Capuana ea Archiepiscopatus dignitate in Regno Neapolitano fuit illustrata* &c. Sed redeo ad Ostiensem, qui Joanni omnium primo Archiepiscopo successisse perhibet *Leonem*: huic vero post quatuor annos cum dimidio *Gelbertum*, sive *Gerbertum*, sive *Gerebertum*, utrumque Monachum Cassinensem; continentique sermone, sed parum circumspecte, ut superius exilium Papae Joannis implexis etiam descripserat verbis, sic habet. *Sequenti autem anno* (post ejusdem scilicet Gerberti obitum, qui in Emortuali Cassinensi, & in altero Monasterii Monialium S. Joannis Capuae, notatur 12. kal. Februarii, anno videlicet 980 (1) atque integro fere anno ante Principis Pandulfi Caputferrei mortem) *defuncto I. Ottone*, *Otto II. Imp. filius ejus*, *cognomento Rufus*, *venit Capuam*, *& abiit Tarentum*, *ac Metapontum*, *& deinde Calabriam*; *unde prospere ad sua reversus*, & caetera de ejusdem Othonis II. ad nos reditu, & re infeliciter cum Saracenis gesta in Calabria; de quorum temporum ordine in Historia dixi Langobardorum PP. Nunc vero addam, praeter laudatos ibi Auctores, in Chronico etiam Hildensheimense perhiberi, *Otbonem Imper.* hoc est II. *in anno 980. firmata pace*, *in Italiam intrasse*, *& in anno 981. Pascha Romae celebrasse*. *In anno autem 982. periculosissime pugnasse contra Saracenos in Calabrorum partibus*, *ibique non paucos de suis optimatibus occubuisse* (2). Qui annus 982. restituendus est in Annalibus Hepidanni Monachi; nam male clades illa ad

(1) Vid. Ostiens. p. 347. in collect. Murator.
(2) Vid. quae sup. de hujus praelii epoche dixi to. 3. & 4. hujus operis.

ad annum ibi notatur 988. in Tomo 3. Annalium Francorum. Et vero Landulfo Capuae Principi, qui tunc ſimul cum caeteris aliis, & fratre Atenulfo occubuit, ſucceſſor Principatus datus ab Othone eſt frater ejus Landenulfus, menſe fere, Septembris, jam dicto anno 982. quod ex antiquis chartulis eſt diſcere, alibi producendis.

Aligernus ſedit ab 8. Kal. Novembris ad 9. Kal. Decembris per ſubſcriptos annos.

An.Ch.	Ind.	Alig.	An.Ch.	Ind.	Alig.	An.Ch.	Ind.	Alig.
949	7	1	962	5	14	975	3	27
950	8	2	963	6	15	976	4	28
951	9	3	964	7	16	977	5	29
952	10	4	965	8	17	978	6	30
953	11	5	966	9	18	979	7	31
954	12	6	967	10	19	980	8	32
955	13	7	968	11	20	981	9	33
956	14	8	969	12	21	982	10	34
957	15	9	970	13	22	983	11	35
958	1	10	971	14	23	984	12	36
959	2	11	972	15	24	985	13	37
960	3	12	973	1	25	986	14	Con-
961	4	13	974	2	26	tinuat annus 37.		

M A N S O (1)

V*Igeſimus octavus Abbas, ſedit annis undecim.* Oſtienſis lib. 2. cap. 12. ex fide ſcripti exemplaris; nam in editione Neapolitana decem ei imputantur anni: in Veneta autem, & Pariſienſi vacat integrum iſtud capitulum. Index vero uterque a praefata Oſtienſis lectione non diſcedit, quae tamen ejuſmodi excipienda eſt interpretatione, ut Manſonem undecimum in Abbatia annum inchoaſſe, haud abſolviſſe, intelligamus; qui ſacrilega Cam-

(1) Manſo iſte Capuanus fuit, & Pandulfi Cap. Principis conſobrinus, ut Peregr. in Stemm. & Gattula.

Campanorum proditione excaecatus 18. kal. Decembris, anno videlicet 996. obiit 8. Idus Martii, anno sequenti, ut idem perhibet Ostiensis lib.2. cap.16. & 19. *Huic nono ejus Abbatiae anno* (hic fuit Christi 994.) *Laidulfus Princeps Capuae Praeceptum*, sive Privilegium, *fecit de Castrocaeli cum toto monte, qui dicitur S. Angeli in Asprano* &c. eodem testante Auctore lib.2. cap.19. ac rem describente ex Praecepto metipso dato 4. *Idus Decembris Indictione* 8. (videlicet inchoata a Septembri dicti anni 994.) *anno 2. Principatus Laidulfi*, cujus exemplum extat in Registro Petri Diac. pag.134. a tergo. Idem autem Abbas, ut Ostiensis etiam prodit lib.2. cap.17. iis sedebat diebus, *quibus Imperialem coronam de manu Romani Pontificis* (Gregorii V.) *III. Otto suscepit*: hoc est in anno 996.

Manso sedit a 9. kal. Decembris ad 18. kal. ejusdem mensis per subscriptos annos.

An.Ch.	Ind.	Mans.	An.Ch.	Ind.	Mans.	An.Ch.	Ind.	Mans.
986	14	1	990	3	5	994	7	9
987	15	2	991	4	6	995	8	10
988	1	3	992	5	7	996	9	11
989	2	4	993	6	8	An.11. inchoatus.		

J O A N N E S II

Hujus nominis secundus, *Abbas vigesimus nonus*, *sedit anno uno*, Ostiensis l.2.c.20. & uterque Index, qui annus unus supputandus est ab excaecatione praedecessoris Mansonis. *Qui videlicet venerabilis Abbas Joannes* (pergit Ostiensis) *cum jam senectute pariter, & infirmitate gravatus tanti regiminis pondus se ferre non posse perspiceret, consensu, atque electione cunctorum Fratrum Abbatem sibi substituit*, &c. Abbatia igitur se abdicavit in anno 997. mense, fere, Septembri, ut ex sequentibus constabit. Longe autem post, ac tempore Theobaldi Abbatis defunctus est *Prid. Idus Martii cum decrepitae esset aetatis*, eodem tradente Auctore lib.2. cap.21. & 42.

& 42. hoc eſt poſt annum Chriſti 1022.

Joannes II. ſedit a 18. kal. Decemb. ad menſem ſere Septembrem per hos annos.

An.Ch.	Ind.	Joan.	An.Ch.	Ind.	Joan.
996	9	1	997	10	Continuat an. 1. non exactus.

JOANNES III.

Tertius hujus nominis, *ſed trigeſimus a B. Benedicto Abbas effectus*, *ſedit annis duodecim*, *menſibus ſex.* Oſtienſis lib. 2. cap. 22. A quo variant Indices; nam qui in Codice eſt 202. illi imputat annos *XI.* & menſes *VI.* ſed vicino errore, pro annis *XII.* &c. alter vero ſubtiliori, ut ſolet calculo, dat annos quidem *XII.* ſed menſes *IV.* & dies *XXIIX.* quae nihilominus diſcrepantia nil noſtram remoratur Chronologiam, quin recte procedat; nam ſive dicas, Joannem hunc tertium ſuſcepiſſe Abbatiam 14. kal. Octobris, anno 907. a qua die ad 15. kal. Aprilis & annum 1010. qua ipſe obiit, anni computantur cum Oſtienſi 12. & menſes 6. ſive Abbatem electum putes 7. kal. Novembris, praedicto anno 997. & cum Indice praefato imputes ejus ſedi uſque ad dictam diem 15. kal. Aprilis, annos 12. menſes 4. dies 22. in idem recurrit. Et vero Joannem jam deſcripto anno obiiſſe, teſtatus etiam eſt Anonymus Caſſinenſis in Chronico Neapoli edito, ad quem annum ſic habet: *Obiit Joannes Abbas Beneventi*, nec de alio, quam de hoc noſtro ſermonem ibi haberi verearis, quod videas ab Oſtienſi lib. 2. cap. 28. affirmari, ipſum apud Caſſinenſe Monaſterium praemorata die 15. kal. Aprilis a vivis diſceſſiſſe; ſiquidem in Anonymo *τὸ Beneventi* non locus decumbentis Joannis, ſed patria demonſtratur, *qui ex illuſtri Beneventanorum civium proſapia genus duxerat*, ut Oſtienſis tradit, ſimulque innominatus ille Chronologus, qui nec alios, quam Caſſinenſis Monaſterii Abbates ſuo admiſcuit operi. *Hic vero Joannes* (Oſtienſis etiam ſunt verba lib. 2. c. 22.) *primo anno ordinationis ſuae recepit*

Prae-

Praeceptum confirmationis totius Abbatiae ab Ottone Imperatore (videlicet III.) *quo etiam tempore idem Imperator in Cassinensi Monasterio per aliquot dies remoratus, duas coronas argenteas B. Benedicto obtulit* : in anno scilicet Christi 998. quo Otho in Italia adfuit , ac Beneventum se contulit, ut perhibet Robertus Tuitensis apud Baronium : quique primus fuit annus Joannis , inchoatus ab anno antecedenti . *Hujus anno tertio* (verbis dicam ejusdem Auctoris lib.2. cap.24.) *qui est millesimus ab Incarnatione Domini , supradictus Imperator Beneventum venit , & causa poenitentiae , quam illi B. Romualdus injunxerat , abiit ad Montem Garganum ; reversusque consequenter Beneventum , petiit ab eis corpus S. Bartholomaei Apostoli ; qui nihil tunc illi negare audentes , callide illi pro corpore Apostoli , corpus B. Paulini Nolani Episcopi , quod satis decenter apud Episcopium ipsius Civitatis erat reconditum , ostenderunt ; & eo sublato , recessit, tali fraude deceptus : Quod postquam rescivit , nimium indignatus , sequenti tempore perrexit iterum super Beneventum , & obsedit eam undique per dies multos : sed nihil adversus eam praevalens , Romam reversus est* . Hactenus ille , rem enarrans apud antiquos ambigui sermonis ; nam Otho Frisingensis lib. 6. cap. 25. Gotfridus Viterbiensis Par.17. ubi de Othone II. & ex iis Blondus in Hist. Rom. Dec.1. lib.3. & Sigonius de Regno Italiae lib.7. aliique recentiores verum corpus S. Bartholomaei Romam quidem adsportatum scribunt, sed ab Othone II. & in anno 983. cum Imperator ille ex causa alibi minutius exponenda in Beneventanos indignatus, eam urbem vi cepit , ac diruit ; quibus subscribit Martinus Polonus in Chron. lib.4. nec tamen ab Ostiensis narratione prorsus abit , & ipse perhibens , Othonem III. e Monte Gargano redeuntem corpus S. Paulini Nolani a Beneventanis, sed nullo deceptum dolo , accepisse ; hoc scilicet pacto discordes sententias concilians , atque Romanis obsecundans , quibus cum Beneventanis de Ostiensis dicto nec dum constat : quin nec cum ipso constat Martino , ne di-

dicam cum Auctoribus jam laudatis; quippe usque ab aetate Paschalis II., & ab anno 1113. ut Romae tunc positum Epigramma in Ecclesia S. Bartholomaei Apostoli relatum a Baron. ad ann. 1000. manifestat, persuasum Romani habuerint, utraque praefatorum Sanctorum corpora ab III. Othone Benevento Romam fuisse translatam. His autem sic diffidentibus, de quo in praesentiarum nil quaero, consistit tamen Abbatum Cassinensium nostra Chronologia, annusque Christi millesimus cum tertio anno Abbatis Joannis aptissime ab Ostiensi est comparatus. Qui Abbas, ut idem perhibet Auctor lib. 2. cap. 29. *eo quo defunctus est anno* (nempe 1010.) *quendam nepotem suum Joannem, cognomento Rotundulum, quem ante dies non plurimos Monachum fecerat, ad mortem veniens, in Abbatem substituit, paucis admodum super hoc sibi consentientibus, vel potius coacte id sufferentibus Monachis. Quorum autem pars potior, ac sanior erat, nimis haec indigne ferentes, & Neophytum tantae Congregationi praeesse minime congruum judicantes, post menses aliquot mandaverunt Pandulfo Principi Beneventano* (frustra viri docti hanc lectionem uno, alteroque modo solicitant, quae ex omnibus editionibus, & ex M. S. est exemplari, atque ex Beneventanorum etiam Principum Genealogia, & Chronologia quam solidissime firmatur) *ut veniret, filiumque suum Atenulfum illis in Abbatem ordinandum adduceret*. Quibus ad votum peractis (pergit Ostiensis) *Rotundulus tali ordine pulsus, Beneventum rediit, atque patrocinio propinquorum, & consensu, ac concessione praefati Principis, Monasterii Sancti Modesti in eadem urbe Abbatiam recepit*. Per residuos igitur menses praedicti anni 1010. quo decesserat Abbas Joannes III. perque menses aliquot alios insequentis anni 1011. praesedisse Joannem hunc Rotundulum, dicendum est, Monachis interim se ei subesse indignantibus, ac Principem Beneventanum occulta primum conspiratione, dein etiam legatione advocantibus, reque haud dubie sermonibus ultro, citroque habitis aliquantisper, & ad exitum fere ve-

veris anni 1011. dilata; quo tempore Atenulfum ſuffectum fuiſſe, ſtatim exponam. Silent autem tum Oſtienſis, tum ambo Indices definitum Rotunduli ſpatium; cujus nec nomen quidem in iis legitur, deque eo ad utrorumque exemplum nullus mihi peculiaris habendus eſt ſermo (1).

Joannes III. ſedit a 14. fere Kal. Octob. ad 15. Kal. Aprilis per ſubſcriptos annos.

An.Ch.	Ind.	Joan.	An.Ch.	Ind.	Joan.	An.Ch.	Ind.	Joan.
997	10	1	1002	15	6	1007	5	11
998	11	2	1003	1	7	1008	6	12
999	12	3	1004	2	8	1009	7	13
1000	13	4	1005	3	9	1010	8	Continuat an.13.non exact.
1001	14	5	1006	4	10			

JOANNES IV. Rotundulus nepos, & ſuffectus Joanni III. ſedit a 15. Kal. Aprilis anni 1010. ad exitum fere veris anni 1011.

A T E N U L F U S.

PAndulfi II. Principis Beneventani filius, quem Otho Imperator (ſecundus videlicet) puerum a patre obſidem, ut Oſtienſis perhibet lib.2. cap.29. ſuſceperat, ab Imperatoris cuſtodia cum evaſiſſet, Beneventum rediit; atque cucullam, ſub qua fugiens latitaverat, ex concepto in infirmitate, dum ad ſuos remeat, voto, abjicere nolens, Monachus factus, degebat Beneventi, quo tempore ad ſuſcipiendam Caſſinenſem Abbatiam fuit a Monachis invitatus. Illum, forte, Pandulfus pater, ut Otho-

(1) Miror tamen Peregrinium nullam nobis memoriam prodidiſſe de electione, ſeu (ut dicam melius) intruſione Docibilis Cajetani in Caſs Abbatem, ut Oſtienſ. l.2. c.28. narrat, ea nimirum ex cauſa, quod qui Joannes iſte III. Abbas conterminorum Comitum praepotentia ſeſe oppreſſum cognoſceret, Capuam ad tempus aliquod conceſſit. Qua arrepta occaſione Monachi ejus ſeveritatis pertaeſi Docibilem Cajetanum *vitae ſimplicis virum*, Abbatem intruſerunt. Qui poſtea, regreſſo fort. in Caſſ. Mon. Joanne, Docibilis Cajetam regreſſus eſt, relicto Praeſulatu, cui jure competere noſcebatur.

Othonis arma in anno 982. a se repelleret, ac patrium Principatum Beneventanorum in anno antecedenti, expulso Landulfo filio Pandulfi Caputferrei, adeptum retineret, in pignus promissae fidelitatis ei tradiderat. Qui jam dicto ordine *Abbas electus trigesimusseptimus*, *sedit annis undecim*, Ostiensi perhibente l.2. c.31. & utroque Indice. *Hujus anno ordinationis tertio* (verba sunt ejusdem Auctoris ibid.) *Domini vero millesimo quartodecimo, quo tempore Paschalis festivitas ipsa die S. Marci juxta calculi rationem extitit, Henricus Rex venit Romam, & coronam Romanii Imperii de manu Benedicti VIII. Papae recepit*. Quae Henrici coronatio, ut ex aliis constat monumentis, peracta cum fuerit 6. Kal. Martii; dicendum certe est primum annum Atenulfi numerari coeptum post Februarium anni 1011. & sane ante aestatem; quandoquidem idem Ostiensis lib. eod. cap.37. tradit, *hujus Abbatis anno septimo* (nempe inchoato) *coepisse Normannos, Melo Duce, expugnare Apuliam*; quod Anonymus Cassinensis in annum refert 1017. simulque Lupus Protospata, hic per menses aestivos id gestum indicans, ambo autem Ostiensi concordes; qui *ante hos circiter sexdecim annos*, scilicet vergente anno Christi Millesimo, Nortmannos numero quadraginta Salernum ab Saracenis obsessam liberasse prodit, idque nec in alium annum retulit praefatus Anonymus. Leo autem caute addidit τό: *circiter*, aperiens, se eam summam annorum sexdecim ad exactissimi calculi rationem minime supputasse. Atenulfi itaque epocha statuenda erit in Vere jam dicti anni 1011. vel ad exitum veris. Qui iram cavens praedicti Henrici, ex causis Ostiensi descriptis lib. 2. cap. 39. *cupiensque Constantinopolim ad Imperatorem confugere, Hydruntum, mare ingressurus, perrexit; conscensaque navi, naufragium passus, atque demersus est*: in anno videlicet 1022. sicut ejusdem sedis spatium annorum undecim exigit, ac Anonymus Cassinensis, recentioresque omnes una simul adfirmant. Ipse quidem in vivis agebat, Abbatiam retinens mense Majo, anno dicto; quando data re-

reperitur chartula in Regiſtro Petri Diaconi exarata pag. 157. a tergo, in qua ejus ſit mentio, ſcilicet *anno ſeptimo Principatus Paldulſi* (in Regiſtro eſt, *anno tertio*, ſed manifeſto errore, ex repetitione anni 3. Paldulfi filii) *& tertio anno Principatus Paldulfi filii ejus, menſe Madio, Indictione quinta*. Sane Atenulfi tempore quinta Indictio haud in alium annum incidit, quam in 1022. Dies vero ejus obitus nemini adnotata, conjicienda videtur in menſem Junium, nam ſucceſſor Theobaldus in exitu ejuſdem menſis electus eſt, de quo ſtatim (1).

Atenulfus ſedit ab exitu fere veris ad menſem Junium per ſubſcriptos annos (2).

An.Ch.	Ind.	Aten.	An.Ch.	Ind.	Aten.	An.Ch.	Ind.	Aten.
1011	9	1	1016	14	6	1021	4	11
1012	10	2	1017	15	7	1022	5	Con-
1013	11	3	1018	1	8	tinuat annus 11.		
1014	12	4	1019	2	9	Atenulfi.		
1015	13	5	1020	3	10			

T H E O B A L D U S (3).

IN Abbatem ſublimatus eſt 4. Kal. Julii, eodem anno, quo Atenulfus tranſmarinum iter ſuſceperat, deceſſeratque, cum in Monaſterio Caſſinenſis adeſſet ſuperius dictus Imp. Henricus, & Romanus Pontifex Benedictus VIII. a quo *die altera Nativitatis Apoſtolorum Petri, & Pauli bonorabiliter eſt conſecratus*; ut Oſtienſis lib.2. cap. 42.

(1) In Chron. Caſſ. Oſt. l.2. c.35. habetur mentio litis inter Cajetae Duces, & Comites Trajecti, quae contra Monaſterium Caſſin. pro terris aliquibus, & ſylvis in confiniis Aquini compoſita inde fuit tempore Atenulfi Abbatis, ut ex Placito in Arc. Caſſin. ap. Gattul. diſſ. to.1. fol.110. in quo intervenit quoque Pandolfus Arch. Capuae. Unde corrigendus Monacus, & Ughel. qui To. VI Ital. Sac. de Arch. Cap. col.322. ait, Pandulfum Arch. obiiſſe anno 1008. ea quidem non ante ann. 1013. accidere potuit, cum compoſitio peracta fuerit in anno II. vel III. Abb. Atenulfi, qui electus fuit anno 1011. & Oſt. Chron. lib.2. c.30. ad 35. plura narrat huic compoſitioni antecedentia.

(2) Obiit Prid. Kal. Jun. ex Necr. ut ſup.

(3) In Necrol. S. Bened. Capuae dic. *Tibaldus*.

42. & ejus deflorator Anonymus Cassinensis testantur. Quo etiam tempore Odilo Cluniacensis Abbas, eodem adfirmante Ostiensi lib.2. cap.52. ad Cassinum veniens, de B. Mauri sacris reliquiis Cassinensibus se transmissurum promisit; quod *post septem annorum* vertigines re complevit (hoc est exacto Christi anno 1029.) sed jam Theobaldo in Marchias digresso, persecutionem Pandulfi Principis Capuae declinante. *Hic vero secundus, & trigesimus bujus Coenobii Abbas* (verba sunt Ostiensis lib.2. cap.51.) *sedit annis tredecim*, sicut etiam habent ambo saepius laudati Indices. *Primo autem anno ejus Abbatiae* (nempe non dum exacto) *anno Dominicae Incarnationis* 1023. *praefatus Pontifex Benedictus duo argentea scrinia, plurima Sanctorum pignora continentia, ad Ecclesiam Cassinensem direxit*, quod ab eodem Auctore adnotatur lib. 3. cap. 30. Sed cum Pandulfus hujus nominis IV. Capuae Princeps, qui in anno 1022. ab Imp. Henrico carceri mancipatus; ipsoque Imp. in anno 1025. defuncto, vinculis solutus, Capuam per annum integrum, atque dimidium, ut perhibet Ostiensis lib.2. cap.57. (per annum habet Anonymus Cassinensis) obsessam, & expugnatam iterum obtinuisset, nempe ante mensem Majum Indictione nona, anno videlicet 1026. quod ex antiquis chartulis constat a Michaele Monacho in suo Sanctuario pag. 640. & a Constantino Cajetano in Commentario in Vitam Papae Gelasii II. pag.29. relatis; cum, inquam, Princeps ille Pandulfus Capuam jam dicto anno denuo recepisset (dicam cum Ostiensi) *Theobaldum Abbatem, simulata benivolentia secum apud Capuam, quasi pro utriusque securitate, remorari rogavit: immo coegit. Quod ille* (pergit idem Auctor lib.2. cap.59.) *cum per annos ferme quatuor sustinuisset* (ad annum usque 1030.) *clam mandavit Sergio Duci Neapolitano, ut constituto condicto die cum militibus ad locum designatum veniret, seque reciperet; quod & factum est*. Atque hoc pacto Neapolim incolumis ductus, *inde post dies aliquot in Marchias est profectus* (tunc S. Mauri reliquiae Cassinum allatae fue-

fuerunt) *ubi in Monasterio S. Liberatoris per quinque circiter annos, usque ad obitum, est honestissime conversatus*: Defunctus vero est 3. Non. Junii, ut idem Ostiensis perhibet lib.2. cap.62. decurrente scilicet anno Christi 1035. quod nulla haesitatione affirmo; nec auctoritate moveor editi Chronici Anonymi Cassinensis; in quo maxima illa, celebrisque solis defectio in anno facta 1033. in festivitate S. Petri, caeteraque superioribus annis gesta, in suos annos recto ordine cum fuerint relata, Theobaldi tamen obitus incongrue cum anno comparatus est 1034. Qui anticipationis perpetuus est in eodem Chronico error ab anno jam dicto 1034. ad annum 1152. ex errore scilicet olim commisso in exemplari Cassinensi, signato num. 47. ex quo illa ejusce Chronici pars fuit deprompta. Quem simul errorem in alio Cassinensi exemplari, qui adsutus scripto est Chronico Ostiensis, & Petri Diaconi, pariter insidere observavi, & ad annum usque custoditum 1188. ad quem annum librarius commissi a se errati his verbis monendum lectorem duxit: *Usque modo*, inquit, *anni Dominicae Incarnationis, & Indictiones, & caetera, quae debuerant nigrae scripturae praeponi, fuerunt postposita* (singulae enim annorum, caeterorumque temporum Notae singulas lineas occupantes, ex consueto tunc more rubrica fuerunt depictae) *de hinc vero praeponuntur anni Domini, & caetera*: quod servavit. At in Codice signato num. 199. tempora cum fuissent bene digesta; seu, ut verius dicam, in Codice illo perpetuus ejusmodi error cum fuisset congrue recensitus, hinc accidit, ut caetera pars editi Anonymi, quae ab anno 1154. ex eodem Cod. exscripta fuit, nullo tali vitio laboret. Sed de his nunc satis.

Theobaldus sedit a Nativitate Apostolorum, hoc est a 3. Kal. Julii ad 3. Non. Junii per subscriptos annos.

An.

An.Ch.	Ind.	Theo.	An.Ch.	Ind.	Theo.	An.Ch.	Ind.	Theo.
1022	5	1	1027	10	6	1032	15	11
1023	6	2	1028	11	7	1033	1	12
1024	7	3	1029	12	8	1034	2	13
1025	8	4	1030	13	9	1035	3 Con-	
1026	9	5	1031	14	10	tinuat annus 13.		

SEDES VACAT (a).

D*Efuncto Abbate Theobaldo*, inquit Ostiensis lib. 2. cap. 62. *Monachi quidem nullam electionem absque Principis* (Capuae scilicet) *nutu facere praesumebant: cumque jam fere annus evolueretur, praefatus Princeps quendam Monachum tunc in Capuano Monasterio Praepositum, Basilium nomine, genere Calabrum, qui olim, non dum Monachus apud Episcopium S. Stephani Ministerialis officium gesserat* (redditus curaverat Ecclesiae Cathedralis cui ab antiquo titulus S. Stephani Prot. ad tributus, ob inlatas illuc hujusce Sancti reliquias a S. Germano Capuae Episc. ut To. II. hujus operis adnotavi) *eligere complacet* &c.

Sedes igitur vacavit a 3. Kal. Junii anni 1035. ad eundem mensem anni sequentis 1036.

BASILIUS.

A*Bbas trigesimus tertius, sedit annis duobus*. Ostiensis, cui concordant Indices, lib. 2. cap. 63. scilicet supputandis ab anno 1036. mense Junio ad Prid. Idus Maii anno 1038. quo Richerius ejus successor est electus. Sed Anonymus Cassinensis in impresso Cod. ex errore superius dicto, Basilium figit ad annum 1037. nec non caetera omnia concurrenti tempore gesta perverse notat. Chartula autem in Reg. Petri Diac. exarata pag. 143. quae data habetur *anno* 19. *Paldulfi* (scilicet 5.) *ejus filii*,

(a) *Sedes vacat ab ann.* 1035. *ad ann.* 1037.

lii, mense Augusto, Indictione 2. (hic est annus Christi 1034.) *in Sancto Germano*, nec depravatae Anonymi favet editioni, ut patet: nec ipsa per se consistit; ni velimus ex unius negligentissimi Notarii notula omnem damnare Abbatum Cassinensium ex firmissimis documentis ductam hactenus constantissimam Chronologiam. *Anno autem Dominicae Incarnationis millesimo trigesimo octavo Conradus Imperator* (carptim Ostiensis verba ex ipsius lib. 2. cap. 64. excerpo) *cum valido nimis exercitu transitis Alpibus, Italiam cum intrasset, venissetque Mediolanum, ibi de hujus Monasterii Prioribus aliquot illum adeuntes, universa, quae per tot annos a Principe Pandulfo mala pertulerant, retulerunt, orantes, ut tandem dignaretur venire, ac B. Benedicti Coenobium de tanti tyranni manibus dignaretur eripere*. Sic ille, de his, quae ad tempus expulsi Basilii spectant, nam aliquanto post subdit: *Imperator Capuam est profectus, ut B. Benedicti Coenobium de servitute nequissimi Principis liberaret; quem Pandulfus praestolare minime ausus, una cum praedicto Abbate suo in Roccam Sanctae Agathae, arrepta fuga, se contulit; cum quo demum Constantinopolim adiit ad Imperatorem, causa adjutorii, sive pecuniae*.

Basilius sedit a mense Junio ad Kal. ejusdem mensis per subscriptos annos.

An.Ch.	Ind.	Basil.	An.Ch.	Ind.	Basil.
1036	4	1	1038	6	Continuat an. 2.
1037	5	2			

RICHERIUS.

Abbas Leodiensis Imperatorem Conradum in Italiam sequutus, ad Abbatiam Cassinensem translatus est hoc ordine. Capuam intraverat Imperator in ipsis vigiliis Sanctae Pentecostes, quae eo anno 1038. celebrata est Prid. Idus Maii; alteraque die Civitatem egressus, apud Capuam veterem tentoria fixerat; eodemque in loco manens, eum Monachi Cassinenses adjerunt, rogantes,

tes, ut opere compleret, quae verbis promiserat: Abbatem sibi ante omnia constitui postulantes; quo annuente, Richerium elegerunt, ut pluribus tradit Ostiensis lib. 2. cap. 64. Ipse igitur *natione Bavarus* (verba sunt ejusdem Auctoris cap. 66.) *trigesimo quarto ordine Abbatiam hujus loci sortitus, sedit annis decem, & septem, mensibus sex. Cui Conradus Imp. anno, quo Abbas ordinatus est, apud Beneventum Praeceptum aureo sigillo bullatum de universis Monasterii pertinentiis fecit.* De spatio illius sedis concordat Index in Codice 202. sed alter addit dies decem; atque hoc pacto electum demonstrat kal. Junii; nam apud Aternum decessisse 3. *Idus Decembris, anno millesimo quinquagesimoquinto*, idem perhibet Ostiensis lib. 2. cap. 90. Editus Anonymus Cassinensis consueto errore obitum Richerii notat ad annum 1054. Sed nec Ostiensis absque culpa (ni luxatus sit ejus textus) dum tradit lib. 2. cap. 76. Laidulfum Teanensem Comitem aliquanto post Nortmannos ejectos e Terra Cassinensis Monasterii in anno 1045. de quo ibidem cap. 70. fraude captum fuisse a quodam Ardemanno, propinquo Abbatis Richerii. Nam Chartula apud Registrum Petri Diaconi pag. 202. Laidulfum ex ea captivitate dimissum manifestat in *anno* 22. *Principatus Guaimarii, Principatus Capuae anno* 3. *Ducatus Amalfiae anno* 2. *Ducatus Surrenti anno* 1. *mense Augusto Indictione octava*: hoc est in Anno Christi 1040. qui tertius sane fuit annus ab anno 1038. quo Guaimarius Princeps Salerni, eodem adfirmante Ostiensi lib. 2. cap. 64. Capuae Principatum ab Imp. Conrado obtinuit, de quo fusius alibi, (*& nos praecedenti Tomo in Cavensi Chr.*). Omittendum autem hoc loco non est, B. Benedictum, ut apud eundem habetur Auctorem lib. 2. c. 71. ipsa nocte, quae diem memoratae expulsionis Nortmannorum praecessit, per visum dicentem cuidam rustico viro, se in Cassinensi Monasterio diu cum Fratribus habitasse, sed ab illis ingratis ibi existentibus dein recessisse, ac Hierosolymam abiisse; ibique per XL., & amplius

plius annos cum B. Stephano commoratum (an per annos LX. ab obitu ſcilicet Abb. Aligerni, & ab anno 986. ad annum jam dictum 1045. poſt cujus aetatem res Caſſinenſium frequentibus actae fuerunt infortuniis ?) ipſa tandem die ad illos redire: praedictum, inquam, Divum videri ejuſmodi ſermone exponere ſimul voluiſſe, ob parem per eoſdem annos B. Protomartyris ab Capua diſceſſum, cujus ipſe antiquiſſimus habebatur, eſtque nunc etiam Patronus, ac praecipuus Tutelaris, eandem urbem poſt mortem Principis Pandulfi Caputferrei, & ab anno 981. ad eandem uſque diem aerumnoſas ſibi ſuorum Principum mutationes, aptiori loco enarrandas, pertuliſſe: illaſque prae omnibus aliis acerbiores, quibus ob impietatem Pandulfi IV. ſaepius, & acriter divexatam fuiſſe conſtat. Qui Princeps ſuorum tandem impiorum facinorum luctuoſiſſimas luit poenas, ad infernales damnatus cruciatus; ſicuti viſione cujuſdam Pythagorae ab Abb. Deſiderio Dialogorum lib. 1. deſcripta declaratur; quam etiam teſtatus eſt Oſtienſis lib.2. cap.60. ſe illam accepiſſe perhibens a quodam Pandulfo, qui eam ab Pythagora metipſo acceperat. Nec eſt, quod a Pandulfo illo talem hic Auctor audire nequiverit narrationem; quam vir doctus altero etiam parum firmo perſuaſus argumento minime ab illo deſcriptam, ſed in ejus Chronicon ab aliis inſertam putavit (utinam ſic feciſſet de ea viſione Solitarii, de qua dixi ſuperius, nec a Petri Damiani vel fide, vel diligentia iterato, longoque ſermone recedendum eſſe contendiſſet); Nam Oſtienſis ibi verbis illis, *cujus ſuperius memoriam feci, qui non longo ante tempore defunctus fuit*, &c. de Principe Pandulfo IV. loquebatur; cui ſi Deſiderius fuit aequalis, & ipſe, qui Deſiderio Chronicon ſuum dicavit, aetate ſimul propinquus haud dubie fuit.

Richerius ſedit a kal. Junii ad. 3. Idus Decembris per ſubſcriptos annos.

An.

An.Ch.	Ind.	Rich.	An.Ch.	Ind.	Rich.	An.Ch.	Ind.	Rich.
1038	6	1	1045	13	8	1052	5	15
1039	7	2	1046	14	9	1053	6	16
1040	8	3	1047	15	10	1054	7	17
1041	9	4	1048	1	11	1055	8	18
1042	10	5	1049	2	12	An. 18. non exactus.		
1043	11	6	1050	3	13			
1044	12	7	1051	4	14			

P E T R U S.

QUintus & trigesimus bujus Monasterii Abbas, sedit, anno uno, mensibus quinque. Ostiensis lib.2. cap.92. & Index in Codice 202. Minutiori autem calculo sedit aliis diebus XII. supputandis a die obitus praedecessoris ejus Richerii ad electionem usque successoris Friderici. Nec dubito, hanc dierum summam restituendam esse in altero Indice Abbatum, in quo supra antedictos annum, & menses Petro imputantur dies *XVII.* Ille vero electus cum fuisset, ut idem habet Ostiensis lib.3.cap.7. per eos dies, quibus Victor Papa II. Florentiae commorans pergere ultra montes ad Imperatorem disponebat Henricum II. ad quem perhibent illum pervenisse in anno 1056. cumque ipsius electio celebrata fuisset inscio praefato Pontifice, idque *ille nimis indigne*, ut Ostiensis usurpem verba lib. 2. cap. 93. *tulisset*, eo tandem deventum est, ut Petrus Abbatia se abdicarit, *in quinta Feria post Pentecostem anno* 1057. hoc est 11. kal. Junii; nam dicto anno Festum illud incidit in 15. kal. praedicti mensis, eodemque anno Pontifex Victor II. in Italiam reversus fuerat.

Petrus sedit a 3. Idus Decembris ad 11. *potius* 12. *Kal.* Junii per subscriptos annos.

An.Ch.	Ind.	Pet.	An.Ch.	Ind.	Pet.
1055	8	1	1057	10	Continuat annus 2. non exactus.
1056	9	2			

FRIDERICUS.

EX Oſtienſis dicto lib. 2. cap. 94. *altera die poſt obdicationem Petri, ideſt ſexta Feria poſt Pentecoſtem, ingenti gaudio, & exultatione cunctorum de more Monaſterii Abbas electus eſt, Anno Domini milleſimo quinquageſimo ſeptimo. Qui natione Lotharingus* (ſic pergit idem Auctor cap.95.) *trigeſimus ſextus Abbas bujus Coenobii, ſedit menſibus decem*; quod etiam ſpatium ei imputat Index in Cod. 202. ſed alter addit dies VIII. quos VII. fuiſſe meus me docet calculus: verum minutiora iſta minus curo. Cum autem Fridericus Abbatiam Caſſinenſem regendam ſuſcepiſſet, qua dictum eſt, die; nec multo poſt ab antedicto Pontifice Victore II. Presbyter Cardinalis titulo S. Chryſogoni fuiſſet ordinatus, eodem Papa defuncto 5. Kal. Auguſti ejuſdem anni 1057. in Papam electus ipſe eſt, atque appellatus Stephanus X. *quoniam Feſtum S. Stephani Papae* (inquit Oſtienſis lib.2.cap.96.) *eo die celebrabatur*, hoc eſt 4. Non ejuſdem menſis. Advixit vero Abbas ſimul, & Pontifex ad diem 4. Kal. Aprilis inſequentis anni 1058. cum jamdudum circa Natalis Domini Feſtivitatem, anni ſcilicet antecedentis, gravi languore detentus, in Monaſterio degens Caſſinenſi, poteſtatem feciſſet Prioribus novi Abbatis eligendi, qui Deſiderium praeficiendum eſſe conſtituerunt, ipſomet Stephano electionem comprobante: ſed tali conditione, ut ille Abbatiam non antea ſuſciperet, quam e Conſtantinopolitana legatione eodem tempore ei commiſſa, fuiſſet reverſus. Pontifice autem poſt tres menſes vita functo, Deſiderius, qui ex Italia non dum diſceſſerat, a ſuſcepto deſiſtens itinere, deſignatam Praefecturam ſtatim adivit, ut mox declarabo.

Fridericus ſedit ab 10. kal. Junii ad 4. Kal. Aprilis per ſubſcriptos annos.

An.Ch.	Ind.	Frid.	An.Ch.	Ind.	Frid.
1057	10	1	1058	11	Continuat an. 1. non exactus

DE-

DESIDERIUS.

UT Ostiensis perhibet lib. 3. cap. 1. & seqq. *ex nobilissima Beneventanorum Principum origine sanguinis lineam ducens*, juxta inferius descriptum annorum ordinem, primum Monachus, dein Abbas Cassinensis, ac tandem Romanus factus est Pontifex, nomine dictus Victor III. Hic natus in anno fere 1027. vocatusque Dauferius, atque *in anno circiter vigesimo suae aetatis*, Christi 1046. patre a Nortmannis perempto orbatus, e solitaria, quam eodem tempore delegerat, vita a matre vi abductus, *perque annum pene integrum*, nempe 1047. sub arcta custodia servatus, exque ea in anno dilapsus 1048. aetatis suae 22. *Salernitanumque ad Principem Guaimarium, consanguinitate sibi propinquum, accedens, petensque, ut quoniam in patria vivere Monachus non sibi permittebatur, Deo quiete servire apud illum liceret*, voti compos, ad Monasterium Sanctae Trinitatis, quod ad Cavam nuncupatur, se volente, ab eodem Principe transmissus fuerat: cum mater filium a proposito dimovere non valens, ab illo impetravit, patrocinio etiam fulcta Beneventani Principis Landulfi, scilicet VI. (mallem. *Pandulfi*: nempe III. patris ejus) ut saltem Beneventum rediret, atque apud Monasterium S. Sophiae sub Monastica, ut expetebat, professione degeret; quae ipse non recusavit, *sicque tunc primum mutato nomine, Desiderius appellari coepit, nam usque ad id tempus Dauferius vocabatur*. Ibi autem *per aliquot annos* commoratus (puta tres, & ad annum usque aetatis suae 25. Christi 1051.) ad Monasterium Tremitense, in Insulis Diomedeis (*quae e Dauniae conspectu in Hadriatico mari, nomine adhuc* Tremiti, *retento, visuntur* Prat.) situm, se contulit; ubi *non parvum tempus* (haud quidem diuturnius sesquianno, vel circa) exegit; unde abiens in exitu fere anni 1052. aetatis suae 26. *& aliquandiu apud Trasimundum Comitem*, Theatinum videlicet, ejusque uxorem *sibi affinem* hospitatus: hoc est usque ad initium mensis Februarii anni 1053.

1053. aetatis suae 27. *ab ea die ad tertiam Dominicam post Pascha per tres circiter menses* apud montis Majellae Solitarios mansit; ac tandem iterum ad S. Sophiae Monasterium rediit. *Post vero non multos dies*, Papa Leone IX. e partibus ultramontanis regresso, ac Beneventi degente, eidem factus valde familiaris, *in Altaris etiam officio illi adhaesit, & Evangelium ad ejus Missas legit*: eo ipso scilicet anno 1053. quo idem Pontifex mense Junii a Nortmannis in Apulia bello victus, post novem circiter menses Romam repedavit, & in anno obiit 1054. At Desiderius deinde in languorem decidens, Salernum petiit, ibique aliquantisper commoratus, Beneventum ad S. Sophiam remeavit, & *aliquantulo tempore exacto*, quoniam rumor increbuerat, Victorem Papam II. ab ultramontanis partibus Romam advenisse (advenit Victor in anno 1055. aetatis Desiderii 29.) ad illum Florentiae tunc degentem accessit, eodem scilicet anno Synodum celebrantem Florentinam; ibique *per aliquantulum tempus manens*, ad Petrum non ante multos dies, id est in exitu praefati anni 1055. electum Abbatem Cassinensem, literis ejusdem Papae illi commendatus, recessit, ineunte videlicet anno 1056. aetatis suae 30. *a quo decenter susceptus, ac Monasticam consecrationem adeptus, in eodem Monasterio aliquandiu honeste est conversatus; nec multo post ad Capuanum Monasterium est transmissus Praepositus. Sed cum Pandulfus ipsius Civitatis Princeps* (nempe V., quem hinc adparet non antea defunctum) *indigna quaedam, juxta priorum temporum consuetudinem, ei vellet injungere*, ipse Capua secedens, ad Richardum se contulit, Aversanum Comitem, *tunc praefatam urbem obsidione expugnantem; sicque in obedientiis*, seu dicas Ecclesiis, ac praediis sitis extra urbem, eidemque Campano S. Benedicti Monasterio subjectis, *aliquandiu* se continuit. Verum Friderico Cassinensem Abbatiam obtinente in anno 1057. atque in Summum Pontificem eodem anno ordinato, ad illum *in mense Augusto* praefati anni, aetatis vero suae 31. perrexit; a quo *paucis diebus*

elapsis

elapsis infirmus Cassinum rediit, quo *post quatuor circiter menses* idem Pontifex se contulit, deque novo Abbate eligendo circa ipsam Natalis Domini festivitatem Monachis potestatem fecit; qui Desiderium conclamarunt, ipsi Pontifici jam pridem apud Beneventum, tempore Leonis IX. & nuper in Cassinensi Monasterio *ante non plenum biennium*, tempore Abbatis Petri, etiam familiarius notum. Abbatiae tamen administrationem haud ille ante obitum praefati Papae suscepit ex causa superius in Friderico exposita; coepitque sedere a die Paschatis, anni 1058. quae tunc incidit in 13. kal. Maii. Romanum postea Pontificatum cum in Pentecoste anni 1058. quae tunc incidit in 13. kal. Maii. Romanum postea Pontificatum cum in Pentecoste anni 1086. hoc est 9. kal. Junii, recusasset; suscepisset autem, fuissetque consecratus *anno* 1087. 13. *Kal. Aprilis*, *die Dominico in Ramis Palmarum*, nomen sortitus Victoris III. Abbatiam nihilominus ad praedecessoris exemplum non dimisit, sed ad obitum usque retinuit; qui, si Petro Diacono in Auctario ad Ostiensem lib.3. cap.71. juxta fidem scripti exemplaris, & editionis Neapolitanae steterimus, *migravit ad Dominum* 16. *Kal. Octobris*, *anno Domini* 1087. *a Patris autem Benedicti anno DLXXIX.* (restituo *DLIX.* ut declaratum est, ubi de constructione Monasterii Cassinensis) *cum praefuisset in hujus Monasterii regimine annis* 29. *mensibus* 4. *diebus* 16. *In sede vero Apostolica ab ipso suae electionis exordio*, *anno uno*, *sacrationis mensibus quatuor*, *diebus septem*: Sin autem diligentiorem sequemur calculum, descriptum in Indice praefixo Codici 202. sedit Abbas (tempora ipsius Pontificatus praeterita ibi fuere, quae nec Petrus diligenter admodum computavit) supra jam dictos annos 29. integris mensibus quinque. Sed omnium diligentissime Auctor alterius Indicis illi dat *annos XXIX. menses IV. dies XXIIX.* (sic enim ibi dierum numerus restituendus est, qui modo habet dies *XXII.*) quod sane annorum, mensium, & dierum intervallum defluxisse deprehenditur a 13. kal. Maii, & a Paschate anni

anni 1058. ad 16. kal. Octobris antedicti anni 1087. Editus Anonymus Cassinensis ex consueto errore annum susceptae a Desiderio Abbatiae anticipat, ac pariter dimissae; sicuti intermedia etiam tempora, & gesta omnia anteveitit, excepto anno Dedicationis majoris Ecclesiae Cassinensis, in anno celebratae 1071. in quo cum Ostiensi bene convenit, hoc ipso anno illam actam perhibens: sic nempe eo loci ab ejusdem editionis Auctore recensitus, qui praefatae celeberrimae consecrationis annum memoriter, ac prompte retinebat; scriptumque exemplar, numero signatum 47. ex quo, ut in Theobaldo dixi, natus est ejusmodi anticipationis error, ipsi solummodo in Christi anni haberi adverterat depravatum. Sed praestat nunc nonnullos Abb. Desiderii actus, descriptos ab Ostiensi, ad ejusdem Auctoris normam, seriatim, & per tempora exponere. Qui lib.3. cap.12. inter priora ejus gesta notat, quod *ille Adenulfo Cajetano Duci gratiam Principis conciliaverit*: nempe Richardi I. qui ex Comite Aversae Campanum Principatum limitata quadam potestate in anno obtinuit 1058. plenissime autem in anno 1062. post quem annum, in anno videlicet 1063. atque exacto mense Majo, qui Desiderii fuit annus 6. Richardum cum Adenulfo concordasse, eique Ducatum Cajetanum retinere, ignotis nunc conditionibus, permisisse, intelligere est ex innumeris antiquis Chartulis; in quibus ipse una cum filio Jordano, aeque Principatus dignitate insignito, Dux etiam Cajetae ab anno jam dicto 1063. appellari coepit: quo simul tempore Romanam Campaniam pervaserat, de quo fuse alio loco. *At Desiderius*, inquit Ostiensis lib.3. cap.28. *anno ordinationis suae nono, Divinae Incarnationis millesimo sexagesimo sexto, mense Martio, Indictione quarta, Beati Benedicti Ecclesiam tam parvitate, quam deformitate thesauro tanto, tantaeque Fratrum congregationi incongruam, evertere a fundamentis aggressus* (editus Anonymus Cassinensis haec figit ad annum 1065. suo more) ipsam magnificentius instaurandam suscepit; quam *intra quinquennii*

spa-

ſpatium abſolutum, ut idem perhibet Auctor cap.30. ſolemnitate maxima dedicandam a Summo Pontifice Alexandro II. curavit, *die Kalendarum Octobrium*, *anno Incarnationis Divinae* 1071. *Indictione* 9. (pro 10. quae cepta erat kal.Sept. niſi Indictionem ipſe incepiſſet enumerare a kal.Jan. *Pratill.*) *die Sabathi*. *Tranſactis vero* (verba pariter ſunt Oſtienſis, ſed in Deſcriptione conſecrationum Eccleſiarum Caſſinenſium una cum Quatuor antiquis Chronologis Neapoli ſub Ignoti Auctoris nomine edita) *a praefata Dedicatione tribus annis*, *totidemque menſibus*, *anno videlicet a Salvatoris Nativitate* 1075. *incipiente*, *tertio Nonas Januarii Eccleſiam B. Bartholomaei Apoſtoli*, *quae ad occidentalem partem Majoris Eccleſiae ſatis decenter ſita erat*, *cum grandi iterum laetitia dedicari fecit a Joanne Epiſcopo Sorano* (hic fuerat ejuſdem Coenobii Monachus, ut Petrus Diaconus habet in Auctario ad Oſtienſem lib.3. cap.34. eandem deſcribens conſecrationem). *Quo etiam anno* (nempe 1075.) *poſt octo circiter menſes*, *reliquae duae Baſilicae in extremis exterioris Atrii*, *Turrium modo*, *binc inde locatae*, *pari ſtudio*, *& bonore ſacratae fuerunt* 4. *Idus Septembris*, &c. quae etiam repetit idem Petrus loco praedicto. Atque haec de Deſiderio. Ceterum idem Petrus injuſte a viro docto reprehenditur, quod lib.3. cap.42. praepoſtero ordine quandam a Campanis Clericis, ſeu dicas Canonicis cum Monachis Caſſinenſibus diſceptationem Capuae habitam coram Gregorio VII. *in anno*, ut ipſe putat, *ſui Pontificatus primo*, Chriſti ſcilicet 1093. quo ſane anno fuit Capuae Gregorius, retulerit poſt Synodum ab eodem Summo Pontifice Romae coactam. Nam Petrus de ea Romana Synodo eſt ibi locutus, in qua ſtatutum eſt (ejuſdem Auctoris ſunt verba) *ut ſi quis a Laico Eccleſiae inveſtituram acciperet*, *dans*, *& accipiens anathemate plecteretur*. At illam in anno Chriſti 1078. 6. Pontificatus Gregorii, 13. kal. Decembris, Indictione 2. celebratam conſtat; cujus Acta habentur lib.6. epiſtolarum ejuſdem Papae poſt epiſt. 5. Quo ſimul anno, kal. Junii, Indi-

ctione 1. Gregorius Capuae adstitit, ut ex ipsius epist. 1. praedicti lib.6. aperitur: nempe, ni fallor, cum Principe tunc agens Jordano de comprimendo Duce Roberto Guiscardo bonorum Romanae Ecclesiae invasore; in quem eodem tempore etiam conjuraverunt plurimi ejus Comites; nam dicto anno 1078. Jordani pater Richardus, & ipse Pontifici olim infensus, ab excommunicatione solutus decesserat 8. Id. Aprilis, quinta Feria in Coena Domini. Petrus vero post descriptam Romanam Synodum statim de Clericis, & Monachis invicem altercantibus verba fecit; nempe tempus non motae, sed decisae litis attendens, quae definita videtur in eadem Synodo; extat enim in ipsius Petri Reg. pag. 21. Gregorii VII. privilegium, *datum Romae anno 6. sui Pontificatus 7. Idus Decembris Indictione 2. quo censuit praefatus Apostolicus* (verbis etiam dicam Petri) *tam Archiepiscopum, quam & Capuanos Clericos in perpetuum ab illa quaestione quiescere* &c.

Desiderius itaque sedit a 13. Kal. Maii ad 16. Kal. Octob. per hos annos.

An.Ch.	Ind.	Desid.	An.Ch.	Ind.	Desid.	A.Ch.	Ind.	Desid.
1058	11	1	1069	7	12	1080	3	23
1059	12	2	1070	8	13	1081	4	24
1060	13	3	1071	9	14	1082	5	25
1061	14	4	1072	10	15	1083	6	26
1062	15	5	1073	11	16	1084	7	27
1063	1	6	1074	12	17	1085	8	28
1064	2	7	1075	13	18	1086	9	29
1065	3	8	1076	14	19	1087	10	30
1066	4	9	1077	15	20	Ann.30, non exa-		
1067	5	10	1078	1	21	ctus.		
1068	6	11	1079	2	22			

ODE-

ODERISIUS

TRiduo antequam Defiderius, qui & Victor III. vita deceffiffet, omnium Monachorum unanimi voto, ut Petrus Diaconus tradit lib.3. cap. 71. Abbas ab eodem Pontifice fuit conftitutus, five ut minutiori fermone idem habet Auctor lib.4. cap.1. *Cum Papa graviter infirmaretur, in Capitulo Fratrum fe deferri in lecto praecepit; ibique admonuit Fratres, ut juxta quod B. Benedicti Regula praecipit, Abbatem fibi de ipfa Congregatione eligerent. Inter Fratres vero habito confilio, omnes pari confenfu praedictum Oderifium, qui ex Marforum Comitum origine lineam fanguinis ducebat, ad tantum ordinem recipiendum dignum proclamantes, elegere. Quod cum praedicto Papae Victori retuliffent, ipfe voluntatem eorum, & electionem valde laudavit, eundemque protinus vocari faciens, omnino invitum per Virgam, & Regulam de Abbatia inveftivit; in qua fedit annis decem & octo, menfibus duobus, diebus decem & octo*. Sic Petrus ibi. Sed Index in Codice 202. praefcriptos quidem annos, & menfes Oderifio adfignat, nullos tamen addit dies, ex librarii forte incuria; quos alter Index levi varietate notat 17. nam hic Abbas obiit, eodem teftante Petro lib.4. cap.24. quarto Nonas Decembris, fcilicet anno 1105. Etfi Anonymus Caffinenfis in Codice edito annum electionis ipfius, aeque ac obitus, non fuo, fed alieno, ut folet, anticipat errore. *Porro cum ab hac Dedicatione* (fic pergit Oftienfis in fuperius laudata Defcriptione poft expofitam confecrationem binarum ecclefiarum noviffime actam, curante Abbate Defiderio in anno 1075.) *annus jam quartusdecimus, & ab Incarnatione Dominica millefimus, & nonagefimus volueretur* (annos fupputat 14. nefcio qua deceptus fallacia, qui ex ipfiufmet calculo fuerunt quindecim, menfes duo, & dies octo) *tribus jam annis, & tribus ac fexaginta diebus a tranfitu Reverendae memoriae Defiderii Abbatis elapfis, praefidente, atque jubente Domno Oderifio Reverentiffimo fucceffore ipfius*, de-

dedicata est Ecclesia S. Confessoris Christi Martini, quam praedictus Abbas Desiderius mirifice, ac pulcherrime in sexdecim marmoreis columnis erexerat (totidem columnas numerat Petrus Diac. lib.4. cap.8. qui lib.3. cap.34. decem & octo fuisse declarat): *Dedicata est autem* 14. *Kal. Decembris: ipsa videlicet die Octavarum ejusdem Confessoris Christi Martini, Feria secunda*. Haec ille, ipsissimisque verbis Petrus l.4. c.8. ex fide M. S. Codicis, & utriusque antiquioris editionis; hoc tamen excepto, quod *annos* 14. *a Dedicatione Majoris Ecclesiae*, hoc est ab anno 1071. elapsos tradit; quos Ostiensis, ut dictum est, supputaverat ab recentiori consecratione minorum ecclesiarum in exteriori atrio sitarum, atque ab anno 1075. Ex quo manifeste intelligimus, haud hunc ipsum Petrum, ut alii sibi persuaserunt, ejusmodi Descriptionis fuisse Auctorem; sed quem dixi Ostiensem, qui palam id testatur, cum ibidem spondet, se *alio loco*, nempe in grandiori Chronico, quod re complevit lib.3. cap.28. & seqq. *cum reliquis operibus praedicti Domni Abbatis Desiderii latius expositurum, quanta gloria, quantaque frequentia major illa Ecclesia fuerit consecrata*. Et vero quisquis ejusce descriptionis putandus sit Auctor, ille quidem *propriis oculis visa* scribere se adfirmat, haud cum Petri aevo comparanda; qui in anno Christi 1115. primum suae aetatis agebat lustrum, eodemque tempore B. Benedicto fuit oblatus: de quo dicam infra in Abb. Girardo. *At annis post ista tribus* (sic Ostiensis ubi supra post descriptam consecrationem ecclesiae S. Martini, in anno actam 1090.) *& tribus insuper, ac septuaginta diebus exactis, anno scilicet Incarnationis Dominicae* 1094. *Indictione secunda, mensis Januarii die trigesima, secunda Feria* (Characteres hi omnes jam dicto competunt Christi anno) *dedicata est ecclesia B. Andreae Apostoli, praesidente Abbate Oderisio: ea nimirum die* (hoc est recurrente) *qua Castrum, quod Frattae dicitur, recepimus; quod videlicet triennio ante* (in anno 1091.) *a vicinis Normannis furatum nobis fuerat, atque persuasum, sed die . . . . . .*

(sup-

(suppleo 3. *Kal. Februarii*) *Domino auxiliante, receptum, atque ob sempiternam illius triumphi memoriam in eadem die* (anniversaria, ut dixi, ac transacto triennio) *consecrationis hoc solemne statutum*. Sic ibi. Nec in alium annum hanc Dedicationem retulisse videtur editus Anonymus Cassinensis, consueto anticipationis errore eam notans ad annum 1093. ad quem etiam & ad Indictionem nihilominus secundam, diemque Januarii trigesimam eam refert Petrus Diaconus lib.4. cap.9. in universis editionibus, & in manu exarato exemplari; sed mente certe lapsus; nec advertens Indictionem II. haud competere anno a se descripto, sed anno 1094. cui rite assignat Ostiensis; ipseque suo se gladio confodit Petrus, consecrationem actam consentiens triennio postquam Castrum Frattarum fuerat recuperatum; ipsius autem amissionem, & recuperationem certis temporum characteribus circumscriptam, in annum rejiciens 1091. perhibet enim Castrum deperditum *in Festivitate S. Priscae*, hoc est 15. kal. Februarii, *perque integram hebdomadam*, ad diem scilicet 7. kal. ejusdem mensis, invasorem commonitum ab Abbate, ut illud redderet, *& quarta tandem die*, tertio videlicet kal. mensis antedicti, fuisse a Monachis receptum; *septima vero die*, nempe ab transacta hebdomada illa, hoc est 4. Non. Februarii, *dum praefatus Abbas cum Papa Urbano Capuae esset, Rainaldum Ridellum Castri usurpatorem publice eidem Abbati satisfecisse*; qua die Purificationis B. Mariae festum colebatur: Urbanus autem Beneventum tunc pergebat ad Synodum ibi jam dicto anno 1091. celebrandam. Ceterum *hoc praesidente Abbate* (Petri sunt quoque verba lib.4. cap.23.) *anno Domini millesimo centesimo tertio, septimodecimo anno promotionis suae, dedicata est Ecclesia S. Stephani, Nonis Decembris, &c.*

Oderisius sedit a 16. kal. Octobris ad 4. Non. Decembris per subscriptos annos.

An.

An.Ch.	Ind.	Oder.	An.Ch.	Ind.	Oder.	An.Ch.	Ind.	Oder.
1087	10	1	1094	2	8	1101	9	15
1088	11	2	1095	3	9	1102	10	16
1089	12	3	1096	4	10	1103	11	17
1090	13	4	1097	5	11	1104	12	18
1091	14	5	1098	6	12	1105	13	19
1092	15	6	1099	7	13	An. 19. non exact.		
1093	1	7	1100	8	14			

O T T O

EX *nobilissima Fundensium Consulum prosapia ortus, Abbas hujus Monasterii tricesimus nonus, sedit anno uno, mensibus decem; electus eodem tempore, quo Princeps Capuae Richardus* (scilicet II.) *infirmitate gravissima laborabat: qua ingravescente, vita decessit. Quo etiam tempore defuncto IV. Imp. Henrico, Henricus V. filius ejus Romani Imperii gubernacula regenda suscepit*: Sic Petrus Diaconus lib.4. cap.26. epocham, & spatium Abbatiae Othonis probe consignat, quem dein cap.30. perhibet obiisse Kal. Octobr. nempe anno 1107. exactis, quos ei imputaverat, anno uno, & mensibus decem, ab 4. Nonas Decembris, anni scilicet 1105. quot etiam illi imputat uterque Abbatum Index. At cum vides a Petro Othonis electionem comparari cum anno obitus Principis Richardi, & Imperatoris Henrici IV. qui aliis dicitur III. sic ejus verba accipienda esse adverte: ut Richardum intelligas tempore praedictae electionis, atque initio mensis Decembris, anno 1105. infirmitate detentum, diem obiisse in exordio sequentis anni 1106. sicut aptiori loco declarabitur, quo etiam anno, mense Augusti Henricum vita decessisse, Auctores adfirmant omnes. Refellas hinc oportet editionem Anonymi Cassinensis, in qua consueto errore Othonis electio notatur ad annum 1106. Principisque Richardi II. obitus ad annum 1105.

Otho sedit ab 4. Nonas Decembris ad Kal. Octobris per subscriptos annos.

An.

An. Ch.	Ind.	Oth.	An. Ch.	Ind.	Oth.
1105	13	1	1107	15	Continuat an. 2. non exactus.
1106	14	2			

B R U N O

EX *illustri Astensium civium prosapia ortus, & ex Episcopo Signino Monachus factus Cassinensis, est tandem electus Abbas ejusdem Monasterii quadragesimus, quadragesimo quarto die ab Ottonis Abbatis depositione extante; seditque annis tribus, mensibus decem.* Petrus Diaconus lib.4. cap.31. Abbatiam igitur suscepit Bruno Idibus Novembris, anno 1107. vel die sequenti; a qua die computatis ejus sedis annis & mensibus antedictis, illam ad Idus usque Septembris retinuisse videtur. Verum Indices supra tres annos ei adsignant menses undecim, ita ut Brunonem Abbatia se abdicasse innuant mense Octobri: ad Pontificis enim Paschalis II. imperium, ipsam dimisit, ut pluribus tradit idem Petrus lib.4. cap. 42. qui diem silet abdicationis. De hoc autem quidquid sentias, edito Anonymo Cassinensi haud adsentiri poteris, exordium hujus Abbatis in anno statuenti 1106. exitum vero in anno 1110. qui suo more haec tempora antevertit.

Bruno sedit ab Idibus Novembris ad Idus vel Septembris, vel Octobris per subscriptos annos.

An. Ch.	Ind.	Bru.	An. Ch.	Ind.	Bru.	An. Ch.	Ind.	Bru.
1107	15	1	1109	2	3	1111	4	Continuat an. 4. non exact.
1108	1	2	1110	3	4			

G I R A R D U S

EX *nobilissima Marsorum Comitum progenie originem ducens, hujus Monasterii Abbas quadragesimus primus, sedit annis undecim, mensibus tribus.* Petrus Diac. lib.4. cap.43. Index vero in Codice 202. nudum hujus, & sequentis Abbatis nomen exhibet, nec ulterius progreditur.

tur. At alter levi a Petro discrepantia ei assignat annos undecim, menses duos, dies viginti octo; quem obiisse 16. Kal. Februarii, anno videlicet 1123. idem Petrus scribit lib. 4. cap. 77. quo pacto electum demonstrat 16. kal. Novembris, anno 1111. quando praedecessorem Brunonem Abbatia se abdicasse, expositum est supra. *His porro temporibus* (verba sunt praefati Auctoris lib. 4. cap. 66. Monachatus sui initia enarrantis) *Petrus Diaconus anno Dominicae Incarnationis quintodecimo, centesimo, atque millesimo, primo aetatis suae lustro* (restitue *secundo*, ut constabit in subsequenti Oderisio) *a parentibus suis B. Benedicto oblatus, & a jam dicto Girardo susceptus, sub eodem per annos bis quatuor eruditus est*: scilicet ad exitum usque praedicti Abbatis; & ad annum 1123. Ex quo etiam apparet consuetus in editione Anonymi Cassinensis error, ubi Girardi electio, & obitus integro anno citius figitur.

Girardus sedit ab 16. kal. Novembris ad 16. kal. Februarii per subscriptos annos.

An. Ch.	Ind.	Gir.	An. Ch.	Ind.	Gir.	An. Ch.	Ind.	Gir.
1111	4	1	1116	9	6	1121	14	11
1112	5	2	1117	10	7	1122	15	12
1113	6	3	1118	11	8	1123	1	Con-
1114	7	4	1119	12	9	tinuat an. 12. non		
1115	8	5	1120	13	10	exactus.		

O D E R I S I U S

Hujus nominis II., atque *a B. Benedicto quadragesimus secundus Abbas, ex Sangrorum Comitum prosapia suae originis lineam ducens, sedit annis tribus, mensibus quatuor, diebus quindecim*. Petrus Diaconus lib. 4. cap. 78. A quo nonnihil discrepat Index, qui reliquam Abbatum seriem repraesentat, dans Oderisio II. supra annos, & menses praedictos, alios dies viginti sex. Sed haec discrepantia paucos dies, non annos proturbat illius sedis; quem de Abbatia expulsum aliquanto post

Pa-

Paſcha, in anno ſcilicet 1126. eo anno celebratum 3. Idus Aprilis, idem Petrus tradit lib.4. cap.83. parumque refert, an ille ad Prid. Kal. an 3. Idus Junii ſederit, vel ob id praecipue, quod varia haec ſupputatio ad concordiam redit in ſubſequenti Abbate Nicolao; exque ea nullum ſane procedit incommodum. Idem autem Petrus deſignatam a me Oderiſii II. epocham demonſtrabat, Meteora illa in anno viſa 1123. Prid. Non. Aprilis (in Chronico Anonymi Caſſin. conſueto errore notantur ad annum antecedentem) & a ſe deſcripta lib.4. cap. 79. ad ipſius Abbatis tempus referens, haud quidem multo ante electi; quandoquidem addit, *tunc temporis Pandulſum Comitem de Sexto jurejurando firmaſſe eidem Oderiſio totam ex integro Abbatiam*, &c. quae confirmatio, ex conſueto more, in exordio ſuſcepti muneris acta videtur. Parique ratione idem Auctor cap. 92. ea, quae geſta fuerant in anno 1124. ad aetatem retulit ejuſdem Abbatis; unde nec ejus electionem apud editum Anonymum Caſſinenſem ad annum 1122. expulſionem vero ad annum 1125. congrue repraeſentatam intelligimus; nec ipſum Petrum lib.4. cap.66. ſine mendo eſſe, dicentem, ſe in anno 1115. *primo ſuae aetatis luſtro*, hoc eſt quinquennem, B. Benedicto ſuiſſe oblatum, & in *vigeſimo primo anno* ſuae vitae ſcripſiſſe Paſſionem B. Martyris Marci, & Sociorum ad Abb. Oderiſium; nam ſic ille, ſibi pugnans, Oderiſii ſedem produxiſſet ad annum Chriſti decimum ſextum ſupra milleſimum centeſimum decimum quintum: hoc eſt ad annum 1131. quo, ut manifeſtum eſt, vigeſimum primum ſuae aetatis egiſſet annum, in ipſis etiam Actis S. Marci manu exaratis iterum a ſe inculcatum. Reſtituas igitur oportet loco jam dicto, *ſecundum* luſtrum agentem, ac decennem, Petrum Sacro Monachorum coetui aggregatum, ceſſabitque omnis inconvenientia, ut conſideranti patet.

Oderiſius II. ſedit a 16. Kal. Februarii ad Prid. Kal. ſive ad 3. Idus Junii per ſubſcriptos annos.

An.Ch.	Ind.	Oder.	An.Ch.	Ind.	Oder.	
1123	1	1	1125	3	3	
1124	2	2	1126	4	4	Non exactus.

NICOLAUS

NAtione *Tusculanus sedit anno uno*, *mense uno*, *diebus sexdecim* Petrus Diac. lib.4. cap.89. Hujus sedem, sive cum eodem Auctore, ut superius indicabam, supputes a Prid. Kal. sive cum Indice Abbatum, a 3. Idus Junii, anni 1126. diem plane 17. Kal. Augusti anni 1127. non est transgressus, nam Index ille ad Petri rediens concordiam, imputat ei post annum, & mensem dies non plures, quam sex. Dies tamen electionis successoris ejus Senioreti si attendatur, cessisse Abbatiae dicendum erit Nicolaum 4. Idus Julii; sed his nimis scrupulose non insisto. De Anonymi autem Cassinensis male curata editione magis curo, de qua nil addam nunc amplius: cum ex hactenus dictis, annorum errorem in Theobaldo expositum, perpetuo in ea insidere, jam facile deprehendi possit. Sed utinam nec uno modo, nec frequentissime ibi quoque peccatum.

Nicolaus sedit a Prid. kal. seu a 3. Idus Junii ad 4. Idus Julii per subscriptos annos.

An.Ch.	Ind.	Nic.	An. Ch.	Ind.	Nic.	
1126	4	1	1127	5	2	non exactus.

SENIORETUS

HUjus *Coenobii Abbas a B. Benedicto Quadragesimus-quartus*, *sedit annis novem*, *mensibus sex*, *diebus decem*, *& novem*: *electus* 4. *Idus Julias* Petrus Diac. lib. 4. cap.94. cui concordat Index Abbatum. Sed semetipsum refellit Petrus lib.4. cap.104. in Cassinensi exemplari, & in antiquioribus editionibus, tradens, Senioretum decessisse *quinta Feria*, *Idus Februarii*, anno videlicet 1137. a qua die retrocedendo ad 4. Idus Julias anni 1127. di-

nu-

numerantur anni 9. menſes 7. dies 4. Sique contra fidem ſcripti Codicis cum editione Neapolitana praedicto cap. 104. ſive 103. pro *Idus* legas: *Nonis Februarii*, *Feria quinta*, ſex quidem ille poſt novem annos ſediſſet menſibus, ſed diebus inſuper vigintiquatuor, ut ratiocinanti patet. Cujus nihilominus noviſſimae editionis lectionem ad Petri mentem magis accedere, non inficior; qui electum ſucceſſorem Rainaldum poſt ſex dies ab obitu Senioreti, cum Feſtum S. Scholaſticae celebraretur, ſcilicet 4. Idus Februarii, diſerte docet lib.4. cap.104. ſive 105. Verum anno 1137. quo obiit Senioretus, haud dies Nonarum, ſed Pridie Nonas Februarii in quintam incidit Feriam; ad quam plane diem adnotatur ejus mors in Emortuali Caſſinenſi omnibus Auctoribus praeferendo; nec idem Petrus in alium annum Senioreti obitum retulit, tradens cap.100. ſive 101. tunc tertium diem poſt Feſtivitatem Epiphaniae, hoc eſt 6. Idus Januarii, in ſextam Feriam incurriſſe.

Senioretus ſed. a 4. Idus Jul. ad Pr. Non. Februarii per hos annos.

An.Ch.	Ind.	Senior.	A.Ch.	Ind.	Senior.	A.Ch.	Ind.	Senior.
1127	5	1	1131	9	5	1135	13	9
1128	6	2	1132	10	6	1136	14	10
1129	7	3	1133	11	7	1137	15	Continuat an.12 non exact.
1130	8	4	1134	12	8			

DEFUNCTO SENIORETO, inquit Petrus Diac. lib.4. cap. 104. *jam ſex dies tranſierant, cum ad Feſtum S. Virginis Chriſti Scholaſticae Fratres undique ad Monaſterium convenientes, & de electione Abbatis inter ſe tractantes, dividuntur in partes: & una quidem Rainaldum Calamentanum, qui poſt Abbas extitit, alia Rainaldum Etrurienſem eligere diſponebant*. Sic Petrus, qui poſt haec alterum ex his duobus a ſe dictis Rainaldis tandem electum, ſed adeo implexo expoſuit ſermone, ut qui ejus Chronici Venetam, omniumque primam editionem curavit, minus bene Auctoris mentem aſſecutus,

Calamentano tunc per ſchiſma commiſſam Abbatiam, ſibi perſuaſerit; in quam ſententiam Petri etiam textum reformavit; ſed illum editio Neapolitana in primitivam, ſcriptoque exemplari concordiorem reſtituit lectionem; nullatenus tamen ab iis, qui Seriem Abbatum Caſſinenſium poſtea deſcripſerunt, attentius examinatam. En Petri germana verba: *Cum inter ſe*, inquit, *Fratres plurima conferrent, viſum demum Prioribus eſt, ut electio differretur, uſquequo ad Regem Rogerium, Romanumque Pontificem, tunc Piſis remorantem, Nuntios deſtinarent; per quos Caſſinenſis Coenobii fortunam notificare, & ſuper tali negotio illorum conſilium praeſtolari valerent. Sed cum ad hoc alteram partem flectere nullo modo poſſent (contradicentibus, & renuentibus aliis, qui ſupradictum Rainaldum Calamentanum eligere diſpoſuerant) eundem Rainaldum apprehendentes, in Patris Benedicti Cathedra illum locantes, ſibi in Abbatem conſtituunt.* Docti itaque viri perſuaſum habentes, τό: *eundem Rainaldum*, ad Calamentanum proxime quidem, ſed in parentheſi haud ſibi obſervata, deſcriptum referri; non autem ad antecedentem Etrurienſem, non hunc, ſed illum tunc per ſchiſma Abbatem conſtitutum putaverunt; quorum interpretationem a Petri mente, & a vero quam longiſſime aberrare, manifeſta auctoritate probatur editi Anonymi Caſſinenſis; qui ad annum 1136. (jam noſtri reſtituendum eſſe 1137.) defuncto Abb. Senioreto, ſubrogatum in ejus locum ait Rainaldum Tuſcum: iſtoque eodem anno depoſito, ſuffectum Guibaldum: ac Guibaldo ſe abdicante, Rainaldum alterum fuiſſe ſubſtitutum; quod etiam perhibet in binis ſcriptis exemplaribus: quin ſententia clariori Rainaldum Tuſcum, ſive Etrurienſem, Guibaldi anteceſſorem, ſucceſſorem vero Rainaldum facit Calamentanum, in Codice ſcilicet 47. his verbis. *Obiit Senioretus Abbas. Rainaldus Tuſcus fit Abbas*, &c. *Rainaldus hujus loci electus deponitur. Guibaldus ordinatur, qui poſt XLIV. dies recedit. Rainaldus Colemt. fit Abbas*: In Cod. autem 199. eadem ſic: *Rainaldus hujus loci electus deponi-*

nitur; Guibaldus ordinatur, qui post XL. dies recedit. Rainaldus Colimt. fit Abbas. Nec compendiata illa verba. *Colimt. Colemt.* aliud exprimunt vocabulum, quam. *Colimentanus*, sicut in Italica Dissertatione de Colimentanae familiae origine a me ante triennium habita expositum est: qua Auctores alterius opinionis persuasos sententiam mutasse, ac per me profecisse (suntque de hoc mihi tum Neapolim, tum alibi testes plurimi, & locupletissimi) non possum non laetari. Sed redeo ad Rainaldum, qui in schismate electus, ipseque Anacletiani schimatis fautor, a Pontifice Innocentio II. eodem anno 1137. Cassinensi in Monasterio una cum Imp. Lothario III. commorante, canonice depositus est, ut Petrus Diac. prodit lib.4.cap.123. Venetae, & Parisiensis editionis: scilicet die post sextam feriam quatuor temporum, mense Septembri; cum per Cardinales, eodem tradente Auctore cap.121.& 122. ipsius causa examinata fuisset *per quartam, & quintam Feriam tertiae hebdomadis, mensis praedicti, secundo post Festum S. Crucis die, & per sextam quoque feriam quatuor temporum*, hoc est 17. 16. & 15. kal. Octobris, in quos dies praefatae feriae anno jam dicto inciderunt. Sedit igitur Rainaldus Tuscus a 4. Idus Februarii ad 14. kal. Octobris, mensibus scilicet septem, & diebus septem. Nec his contraria habet editio Neapolitana, licet in multis extremo hoc loco contra fidem scripti exemplaris manca, quae plene exhibent priores editiones; illaque si cum Baronio apocrypha judicabis, non Petro, sed ejusce universi Chronici saepe dicto censori adscribas par est; nam continenti textu, eademque manu, qua superiora, nec non posteriora, & quidem antiqua, exarata fuisse, apparet. Sed in praefata etiam Neapolitana editione multa alia post haec desunt, nulla censura a Baronio notata, nullumque in scripto exemplari assertae novitatis indicium praeseferentia.

GUI-

GUIBALDUS

EX Abbate Stabulensi Abbas Cassinensis, post depositionem Rainaldi Etrusci, electus est, commorantibus adhuc in Cassinensi Monasterio Innocentio, & Lothario praedictis; qui illinc discesserunt octavo, postquam advenerant, die; ac Festum S. Martyris Mauritii, quod agitur 10. kal. Octobris, in Ecclesia S. Petri Apostoli apud Aquinum celebrarunt. Ista pluribus Petrus Diac. lib. 4. cap. 125. & 126. juxta priores editiones, & scriptum exemplar; quae, & plura alia his conjuncta, desunt in editione Neapolitana. Abbatiam igitur Guibaldus suscepit 13. kal. praedicti mensis, quam sponte dimisit 4. Non. Novembris ejusdem anni, ut idem Auctor perhibet lib.4. cap.110. sive 128. cum sedisset diebus 44. quot etiam dies ei assignat Anonymus Cassinensis in M.S. Codice 47. sed in Codice 199. diminute solos dies 40. verbis superius relatis in Rainaldo Tusco.

RAINALDUS

CUm jam duodecim dies a Guibaldi discessu transissent, a Monachis in Abbatem est electus, die videlicet Iduum Novembris, Petro Diacono referente lib.4. cap.111. sive cap.129. Abbatiamque ad obitum usque, cum esset simul Cardinalis, perpetuis tenuit annis 29. nam anno Christi decessit 1166. ut in Chronico habetur Anonymi Cassinensis, eo loci minime depravato, ut dixi in Abbate Theobaldo: *Hic autem Rainaldus* (ejusdem Petri sunt verba) *e nobilissimo Marsorum Comitum genere, in Valeria scilicet Provincia sanguinis sui lineam ducens, tertio aetatis suae lustro sub Oderisio II. Beato Benedicto fuerat oblatus*, &c. Fuit igitur ordinatus Abbas in anno suae vitae, fere, vicesimo octavo; gentilitio nomine appellatus *Colimentanus*, ut superius exposui. Ex cujus gente quatuorcentum quinquaginta ab-
hinc

hinc annis praeſignis familia *Barilis* , nuncupata , Neapoli antehac , & etiamnum multijugi dignitate clara prodiit (1). Atque haec de Abbatibus Caſſinenſibus ſatis; namque nec Petrus Diacon. Chronicon ipſius Monaſterii poſt Leonem Cardinalem Oſtienſem ulterius produxit; ad cujus facem hic Chronologicus Canon eſt a me inſtitutus.

F I N I S.

CA-

(1) Rainaldus II. Colementanus praefuit ab Idib. Nov. 1137. ad V. Kal. Nov. a. 1166. ut ex S. Bened. Necrol. Ipſi ſucceſſor datus eſt Theodinus ab prid. Kal. Novembris ejuſdem anni ad XVIII. Octobris ſequentis a. 1167.

CAMILLI PEREGRINII

DISSERTATIONES

De Inſtitutione, Finibus, & Deſcriptione antiqui Ducatus Beneventani,

Quibus adjectae ſunt notae Franciſci Mariae Pratilli.

ILLUSTRISSIMO, ET REVERENDISSIMO DOMINO

CAMILLO MELZIO

CAPUAE ARCHIEPISCOPO

NUNTIOQUE APOSTOL. APUD CAESAREAM MAJEST.

QUi patriae amor humanis inſidere pectoribus, ſcriptoreſque vexare admodum ſolet, Illuſtriſſime Domine, haud ſua dulcedine animum adeo perfudit meum, ut ſuaviſſimo veri etiam amore non tenear, optemque praeclarum urbium hujus Regni laudes ſilentio premi, oblivionique tradi; quoniam iis Capuae decus, quae natale mihi ſolum, obſuſcari, vel minui videatur: Tuo nimirum exemplo edoctus, qui unus cunctis excultiſſimi, praeſtantiſſimique viri ornamentis redimitus, in praeclarorum virorum, geſtorumque laudibus continue, & cum voluptate verſaris, excellentis id eſſe virtutis peculiare munus quam convenientiſſime ratus. Namque cur aliis ſuas invideam laudes, minime quidem habeo; vel ſi meae urbis ſpectem uberis ſoli, benignique coeli, & naturae dona; vel ſi humanas quaſvis mente concipiam praerogativas, quibus affatim ea redundat, meritiſſimeque gloriatur. Eſt enim Capua ſingulari Dei beneficio hoc dignata munere, ut ab ejus incunabulis, & ante annos plus minus bis mille quingentos circumpoſitarum urbium obtinuerit principatum, plureſque poſtea paſſa cala-

lamitates, & excidia ad primitivam ſemper redierit dignitatem, aliiſque vel praeeſſe, vel praeferri, interruptis licet vicibus, perque temporum intervalla bis, & tertium ſuorum civium virtute freta, minime vero ex ſupremi alicujus Regis arbitrio, obtinuerit; nec noſtra hac aetate ſuper caeteras omnes Regni Civitates praeſigni non etiam fulget decore; quippe quae poſt clariſſimam Neapolim Metropolim primas in generalibus Regiis Comitiis facile obtineat, ac tueatur. Alienae itaque gloriae cum non ſit mihi invidendum; nec Campanos meos magnopere de hoc, ſed de praecellenti illa Avorum noſtrorum dignitate recentibus meritis, clariſque operibus conſervanda, augendaque ſolicitos eſſe velim, communem noſtratium Langobardorum Hiſtoriam, qua praecipuarum urbium hujus Regni pateſient primaevi honores, carptim exponendam ſuſcepi, ut per quos rerum caſus Cis Tyberina haec Italia in praeſentem poſt Romani Imperii occaſum devenerit ſtatum, liquido cognoſcatur; viciniſſimoque exemplo moneantur, qui nunc vel proſpera, vel adverſa utuntur fortuna, nec inſolentia ferri, nec deſperatione dejici: ſed alteram ſortem vel caute timeant, vel ſperent tandem non defuturam. Et Capua quidem Te Archiepiſcopum cum obtinuit, a benigniori ſydere aſpici viſa eſt; qui acri ingenio, miraque dexteritate, & quod praeſtantiſſimae Tuae virtutis ſpecimen eſt, eximia morum gravitate, & innocentia, atque animi in primis moderatione, multimodaque doctrina, & juris praeſertim prudentia praeditus (Tua nunc mitto Hiſtoricae, ac caeterarum amoenarum ſtudia facultatum) ſola Tui nominis majeſtate, quod totius Romanae Curiae favor ex diutino, nec uno experimento concelebrabat, collabentes mores erexiſti, ordineſque Eccleſiaſticos ſuae dignitatis memores reddidiſti, ſpemque feciſti, caetera quoque omnia in laetiorem, decentioremque faciem brevi eſſe reditura. Sed, & Tu, Illuſtriſſime Domine, poſtquam digniſſimo iſto munere Pontificiae Legationis ad Caeſaream Majeſtatem feliciſſime fueris functus,

ctus, ad nos laetus redeas, & incolumis, quod unanimi bonorum omnium voto a D. O. M. ſummis precibus efflagito; meumque juge obſequium, devotioniſque in Te meae exiguum hoc monumentum benigne excipe, atque ſi tanti eſt, ipſum etiam fove. Vale.

Illuſtriſs. & Reverendiſs. Dominationis Tuae

Deditiſſimus Servus
Camillus Peregrinius Alex. F.

AMI-

AMICO LECTORI

Haud magnam de meis me hisce studiis confidentiam alere, Langobardorumque antiquitatem, aliis neglectam minime ad vulgi gustum exponentem, falli etiam potuisse, cur modo negabo, Amice Lector, qui priorem Librum, cum ejus editionem aggrederer, nimia festinatione congestum, ac procusum fuisse, non ignoraverim, nec tacuerim? At in ipsius operis limine perquam deformiter me offendisse, vanaque jactantia, atque ut autumant, assentandi studio angustos terminos antiquae Provinciae, seu Ducatus Beneventani, quem cum Carolo Sigonio de Regno Italiae lib.7. persuasum habent, antiquo ferme Samnio inclusum, finibus praestantissimi hujus Regni Neapolitani aequiparasse, hoc sane exploratissima scientia, maturaque observatione cum pronunciaverim, nullo aequanimiter animo ferre possum. Et qui meus in Beneventanos cives amor, apud quos antehac ne notus quidem fueram, valuisset immeritam genti laudem, in hac praesertim curiosissima, peritissimaque omnis eruditionis aetate, impellere, ut adscriberem: cum in pangendis carissimae, nobilissimaeque meae Patriae laudibus, sic ubi locus fuit, durior, nimisque sobrius, quinimmo & injustus, meis municipibus sim visus; susceperimque non urbium, vel populorum encomia in Declamatorum morem congerere; sed penitissimam vere, & severe exponere antiquitatem; quam fucis, & coloribus artificiose obumbratam nec gratiam, nec fidem ullam apud solidae doctrinae peritos demereri me posse non ignorabam? Secundum itaque Langobardicae meae Historiae Librum, cujus editionem maturabam, cum de prioris Epigraphe iniquum, quod dixi judicium, accepi, in tres dispertiendum partes est visum; primamque a Typographo opportune jam absolutam, quae Ducatus Beneventani institutionem, priscosque latissimos ejus fines, observatamque in eo a Langobardis Dynastis descriptionem exponit, nulla mora evulgandam, injustamque mihi maculam

festinato diluendam esse constitui: ne scilicet dilata aliquandiu defensio majori mihi esset praejudicio futura; censorque meus ex Libri titulo feliciter, ut sibi persuasurus foret, prosternato audentior factus, pari fiducia in reliquum opus acrius desaeviret, putaretque caetera quoque omnia simplici hoc dicendi genere ibi, vel alibi a me enunciata ex animi simul levitate, & imperite fuisse conficta. Cui laus etiam omnis, quae urbis non sit suae, dolere quoniam solet, haud dubito, quin visurus sim etiam ei immodice in praemissa nuncupatoria Epistola Capuae extulisse dignitatem, quam vel ipse ignoret, vel aliis summopere expetat ignorari. Sed sciat profecto, neminemque latere simul debet, me patriae meae encomia quamsobriissime, & summatim eo loco delibasse, quae ab omnis aevi Scriptoribus honorificentissimis fuerit titulis celebrata; dictaque Alta Silio Ital. lib.12. & Prudentio in Hymno 11. Amplissima Ciceroni cont. Rull.2. Ἀρχαῖον κάστρον, Antiqua urbs Constantino Porphyrog. de Adm. Imp. cap.27. Aurea Anonymo Historico Salern. a me edito. Caput urbium Floro lib.1. cap.16. Eutropio lib.2. & Isidoro Etym. lib.15. cap. 1. (Κεφαλὴ ἡ οὖσα κατὰ τὴν ἐτυμότητα τοῦ ὀνόματος, Caput existens juxta proprietatem vocabuli, inquit Strabo lib.5.) Circumpositarum primaria Leoni Ostien. lib.1. cap.52. Clarissima Livio lib.26. Colonia Julia Felix Frontino de Coloniis; idque idem Strabo ibidem de Campanis sui temporis loquutus innuebat: Νυνὶ inquit, μὲν τοι μετ' εὐπραγίας διάγουσι, Nunc autem cum felicitate vitam agunt (a). Dives Virgilio Georg. lib.2. & S. Paulino Nolano in Nat. S. Felicis 3. Florens Ciceroni Philipp.2. Florentissima Plutarco in Hannib. si tamen ejus. Illustrissima Alexandro Telesino lib.2. Ὑπερμεγέθης Ingens Constantino Porphyr. loco jam dicto. Maxima Livio lib.7. & Floro lib.1. Πασῶν ποτὲ μακαριότης. Omnium olim felicissima Po-

(a) Tu te, Lector, hos Auctores, eorumque haec dicta per aetates congrue dispone; quod absque prolixo, & importuno admodum sermone mihi non licuisset.

Polybio l. 3. in Catalogo clararum urbium Campaniae. Μέγα κάστρον, Magna urbs *praefato Constantino ubi supra*. Μέγιστη Amplissima *Suidae in* Καπύη. Nobilis *Livio lib.* 26. Nobilissima *eidem ibi*, *Paulo Diac. Hist. Romanae lib.* 15. *& Sabellico Hist. Ennead.* 11. *lib.* 1. Nobilissima urbs Campaniae *Pandulfo Collenucio lib.* 1. Opibus valens *Ausonio in Catal. urbium*. Opima *Sidonio Carm.* 5. Opulenta *Livio lib.* 25. *& Bartholomaeo Fatio de gest. Alfonsi lib.* 4. Opulentissima *Livio lib.* 7. *&* 26. *& Paulo Diac. de gest. Langob. lib.* 2. *cap.* 11. *sive* 17. Opulentissima omnium, quae procul a mari habitantur ad dexteram Italiae, Roma excepta *Pomponio Melae lib.* 2. *cap.* 2. Ornatissima *Ciceroni cont. Rull.* 2. Pervetusta *praedicto Fatio lib.* 2. Pinguis *Columellae lib.* 10. Potens *Livio lib.* 26. Potens Pelago, Cultu, Penu, Delitiis, Opibus, Fama *Ausonio ubi supra*. Praeclara *Ciceroni cont. Rull.* 3. Praevalida *Livio lib.* 26. Πρῶτον κάστρον, Prima urbs (*omnium scilicet Italiae cis Romam*) *Constantino Porph. loco laudato*. Pulchra *Beniamino Tudelen. in Itinerar.* Pulcherrima *Livio lib.* 7. Pulcherrima ex Italia *eidem*, *& Ciceroni cont. Rull.* 2. Regia urbs *Joanni Antonio Campano in Vita Brachii lib.* 5. Romae aemula *Ausonio in Catal. saepius dicto*. Roma altera *eidem ibi*. Speciosa *in Bullis*, *quibus Campani Principes Nortmanni sua Diplomata muniebant*. Sublimis *Silio lib.* 17. Validissima *Plutarco in Hannibale*; *& ut majora ejus etiam elogia prolixioribus verbis plerisque auctoribus concepta praeteream*, Uberrima *Alexandro Telesino lib.* 2. *Desinat itaque censor meus molestus mihi esse*, *deque alienis praerogativis contristari*; *Tuque*, *Amice Lector*, *ex tui animi in laudabilia omnia propensione*, *exque praeclaro etiam monito sapientis viri Plinii Caecilii lib.* 8. *epist.* 24.

Reverere gloriam veterem, & hanc ipsam senectutem, quae in homine venerabilis,

IN URBIBUS SACRA EST.

Et insuper: Recordare quid quaeque civitas fuerit, non ut despicias, quod esse desierit. *Vale*.

DIS-

DISSERTATIONES

Quae hac prima parte continentur.

DIS-

DISSERTATIO I.

DUCATUS BENEVENTANUS

QUANDO INSTITUTUS.

ITaliam olim haud humani consilii arbitrium, sed ipsamet inhabitantium populorum multiplex varietas, congenita veluti designatione, varias discriminabat in partes, quam tandem universam cum prisci obtinuissent Romani, ante omnes Augustus Caesar, qua magis libuit, usus descriptione, in undecim regiones distribuit: quod prodit Plinius lib. 3. cap. 5. Augustique placitum adeo subsecutis Imperatoribus sedit, ut quamvis plerique eorum nova ratione, ut hominum varia sunt ingenia, eandem iterum, iterumque duxerint describendam; nullatenus tamen primigeniam illam restituerunt unquam Topographiam. Post quos haud secus gessere se Langobardi, qui e Pannonia in anno Christiano 568. egressi, Gentium hanc Dominam Romano Imperio adimentes, diuturnaque possidentes aetate, sicut insolentem ut plurimum invexerunt Politiam, sic pariter novam describendarum regionum normam usurparunt: ditiones scilicet, ac Dynastias non antea observatas, interque eas cis Tyberim Ducatum instituentes Beneventanum. Cujus ad praesens longam, integramque Dynastarum seriem, eorundemque per spatia quingentorum annorum explanandam cum susceperim Chronologiam, congruas plane tum alias, tum de Instituti ejus Ducatus Tempore, & Causa, deque Finibus praemittere statui Dissertationes, etsi non omni, qua potuisset, diligentia elucubratas; siquidem res acta maximopere eas deposcit, Teque Langobardarum rerum Studiose Lector, non prorsus inutili excepturum confido lectione.

Pau-

PAulus igitur Diaconus, quo nec antiquior, nec de his, quae Langobardorum facta tractamus, disertior habetur auctor, in Historia ejus gentis lib.3. cap. 16. editionis Frobenianae; capite autem 33. editionis Plantini, & Lugdunensis, Beneventanum Ducatum institutum fuisse a Rege Langobardorum Authari, sive Anthari his verbis demonstrasse videtur: *Circa haec tempora*, inquit, *putatur esse factum*, *quod de Authari Rege refertur*; *fama est enim*, *tunc eundem Regem per Spoletium Beneventum pervenisse*, *eandemque regionem cepisse*, *& usque etiam Rhegium*, *extremam Italiae Civitatem*, *vicinam Siciliae perambulasse*. *Et quia ibidem intra maris undas columna quaedam esse posita dicitur*, *usque ad eam*, *equo sedens*, *accessisse*, *eamque de hastae suae cuspide tetigisse*, *dicens*: *Usque hic erunt Langobardorum fines*. *Quae columna usque bodie dicitur persistere*, *& columna Autharis appellari*. Haec Paulus, qui statim post ista capite sequenti cum non alio antea loco Beneventani Ducatus meminisset, Zottum dicit, sive Zottonem *primum fuisse Ducem in Benevento annis viginti*. Quae ejus dicti interpretatio placuit tum aliis, tum Volfango Lazio lib.12. De migrat. gent. qui ex producto Pauli, quem laudat, loco, ait Zottonem ab Rege Authari constitutum ibi Ducem. At Rex ille firma omnium adsertione Regnum inivit non ante annum 583. obiitque anno 590. Ergo per intermedios annos Ducatus exortus est iste, quod Sigonius lib.1. de Regno Italiae subscribit, figitque ad annum 589. ea, forte, ductus ratione; quoniam Paulus adventum Regis Beneventum recenset inter novissima ejus gesta. Ab Sigonii vero, & a Lazii pronunciato longe abiere plerique, ac praecipue Antonius Caracciolus in Propylaeo ad Quatuor Chronologos a se editos, qui primus hanc ex proposito exagitavit controversiam, crediditque doctus vir, ne dum Paulum eis non favere, sed rerum actarum seriem, & Chronologiam ejusmodi adsertioni firmissime refragari. Verba sunt Caraccioli: *Non dicit Paulus Autharim cepisse Bene-*

neventum, ſed Beneventanam regionem: alioquin ſi ex eo, quod Beneventum veniſſe dicitur, colligi debet eam Civitatem expugnaſſe, & occupaſſe, profecto, & Spoletium expugnaſſe, & cepiſſe intelligere oporteret, quia Spoletium Autharis venit, & per Spoletium Beneventum. Atqui Spoletium diu antea a Langobardis fuerat occupatum, & Ducis ſedes factum, &c. Alterum, quod Caracciolus in eandem ſententiam contorſit argumentum, ex ipſa, ut dixi, rerum & annorum ſerie, atque ex ſubſequenti Ducum pendet Chronologia. Zottonem igitur voluit factum Ducem, Ducatumque Beneventanum jam pridem inſtitutum ante Regis adventum, & in anno 571. quod a Leone Oſtienſi lib. 1. cap. 48. editionis Neapolitanae demonſtrari perſuaſum habuit, tradente a Zottone ad annum Domini 891. quando Graeci Beneventum Langobardis ademerunt, tercentos viginti annos tranſiiſſe: ſenſitque, ni huic adſentiatur dicto, omnem corruere temporum rationem ab ipſomet Paulo traditam, aliiſque priſcis Scriptoribus conſonam. Sed hanc, quam Caracciolus adverterat inconvenientiam, forſan quoque viderat Scipio Ammiratus in Diſſertationibus Ducum, & Principum Beneventi, eamque ut declinaret, indicatum Oſtienſis locum ſolicitavit, eſtque opinatus, a Zottone, quem Ducem factum tradit in anno 573. ad praeſcriptum annum 891. revolutos fuiſſe annos 318. ac adventum Autharis poſtmodum contigiſſe, cum Regnum ille obtinuerat Langobardorum. Quod extremum ejus pronunciatum Caraccioli adſertioni quam maxime congruit, atque placuiſſe oportet cuivis Chronologo, qui Zottonem velit ante adventum Regis obtinuiſſe Beneventum. Inter quos cenſendus eſt Ignotus quidem, ſed non admodum novitius Auctor Indicis Ducum, & Principum ejuſdem urbis, qui praefixus adeſt ſcriptis Codicibus Hiſtoriae Anonymi Salernitani, de quo dixi, cum de eodem Salernitano diſſerui, initio: ille enim ſic habet: *Anno ab Incarnatione Domini quingenteſimo ſexageſimo octavo Principes coeperunt principari in Principatu Beneventano,*

 quo-

quorum primus vocabatur Zotto. Opinatus igitur est Ignotus ille, eodem anno Langobardos Benevento, & circumposita regione potitos, quos eos e Pannonia egressos, Italiamque per Venetiam intrasse, obtinuisseque adfirmat idem Paulus Diac. lib.2. cap.6. sive 7. atque recentiorum omnium firma est adtestatio. Nec Horatius Tursellinus, qui in Epitome Historiarum lib.6. adserit constitutum Beneventi Ducatum a Rege Agilulfo, successore scilicet Autharis, ac proinde in anno circiter 591. aliam ab antedictis tulit opinionem; nam vel a Caracciolo non discrepat, Zottonis Ducatum connumerare oblitus, qui, ut dictum est, viginti annis Dynastiam tenuit, primusque qui post illum Dux est subsecutus, anno exorsus certe est 591. vel Agilulfum dixit pro Authari, atque Sigonio, & Lazio adhaesit, ad illorum exemplum Pauli textum interpretatus. Verumtamen hoc quolibet sese habeat modo, haud magni credimus faciendam Tursellini adsertionem, rati illum, ut ipse initio lib.1. de se fatetur, ***non aurificis statera, sed populari trutina tempora examinare.***

Atque haec sunt de Anno instituti Ducatus Beneventani Scriptorum sententiae, quae mihi ad hanc diem innotuerunt. Quarum discrepantiis etsi valde crucior, magis tamen angit me, quod Paulus omnium antiquissimus (iisdem quamvis rebus biscentum, & eo amplius annis aetate minor) non suam, hoc est quam veriorem reputaverit, sed vulgi exposuerit opinionem; quam, ni fallor, a Beneventanis Beneventi aliquando positus didicerat, ut pote qui Langobardica scripsit Monachus in Cassino, sicuti intelligere est ex ejus Historia lib.1. cap. 26. & lib.6. cap.1. sive 2. & cap.13. sive 40. Monachusque redditus est postquam Benevento discessit, ut Ostiensis tradit lib. 1. cap. 15. Et quidem non est, qui nesciat, Scriptores si quando res parum, aut nil sibi exploratas enarrare contingat, famae tunc illas tribuere, suamque solere deponere fidem; quem morem a Paulo servatum (ut interim alterum ejus consilium dissimulem, de quo pau-

paulo poſt) haud difficili divino conjectura; certo enim certius noluit ille conſtanti ſententia adfirmare, quod de columna Autharis vulgo blaterabant Beneventani figmentum, quae quovis alio caſu, ſive a Regis, ſive ab alterius viri nomine cum tale obtinuiſſet cognomen, ejuſmodi fabulam ſomniarunt, anſam nacti opportunam, quoniam Langobardi univerſam fere poſſidentes Italiam, ultra Fretum in Siciliam non trajecerunt unquam, atque ſuarum Dynaſtiarum terminos defixis demonſtrare conſueverunt columnis; aliquandoque ad Rhegium poſita columna fines praeſcripſit regionis (1); ſicuti multo prius factum tradit Strabo lib.3. Nec pariter de peragrata CisTyberina Italia ab Authari Paulus ſuo probare potuit adſenſu, qui probe noviſſe potuit Langobardos diu cum Graecis de ea decertaſſe: quam ſenſim, nec tamen omnem, obtinuiſſe proprio ediſſeram loco. In haec igitur abſurda ex incompoſita Beneventani vulgi narratione deveniendum eſſe haud ille ignorans, eam perite quidem auctori adſcribendam cenſuit ſuo; deque Inſtituti Ducatus tempore exploratiorem, ſive non callens, ſive callide celans ſententiam, primum Ducem Zottonem ſub eo Rege factum non ex alio, quam ex eodem hauſit rumore, ac definite in annum rejecit 585. a quo, licet immani temporum perturbatione, ſubſequentium Ducum ſeriem videtur per annos duxiſſe, ſicut dixi in expoſitione Chronologiae. Cum ergo vetuſtus adeo auctor hujus Ducatus exordia, tum infirma, tum inrationabili expoſuerit fide, quis recentior de re admodum ardua, & antiqua poterit prae illo eſſe nobis ſatis luculentus teſtis? Et Leonis ſane Oſtienſis teſtimonium, qui tercentum annis Paulo tardius vixit, admitterem tamen; ſed vah quantum ejus antigraphum in Archivo Caſſinenſi ſervatum ab Neapolitana differat editione, quam ſecutus eſt Caracciolus, & ab Ammi-

 rati

(1) De hac Autharis columna vide quae dixerim To. 1. in Exc. Pauli Diac.

rati commento! siquidem a Zottone ad annum 981. non 320. nec 318. sed trecentos triginta intercessisse annos habet; qualem quoque annorum collectionem Veneta ejus operis editio, & ex ea Parisiensis, utraque in annis consignandis semper Neapolitana melior, atque archetypo consonantior, praeseferunt. Quae sincera Leonis adsertio, sicut Caraccioli dicto minime favet, ita nec alio quovis pacto consistere potest; nam juxta talem supputationem Zotto Ducatum accepisset in anno 561. hoc est septennio priusquam Langobardi e Pannonia fuissent egressi, Italiamque advenissent. Neque fas est eam calamo exarati Codicis lectionem solicitare, traditamque annorum summam censere depravatam, quam pridem intulisse scimus Anonymum Beneventanum in Fragmento Historiae modo a me edito num.1. ex quo eandem mutuatus nec aliis est verbis Anonymus Auctor, qui Catalogum Ducum Beneventi in Cassinensi Codice signato num.353. descripsit, & ex utroque Ostiensis, pariterque Anonymus Chronologus Ducum, & Principum par.2. num.14. Quem quidem Ostiensem haud Fragmentum illud, praescriptusque latuit Ducum Catalogus; alterum enim in Codice antiquae Historiae Principum Langobardorum, sive dicas Historiae Erchemperti inspicere valuit, ut ex dictis ad Anonymum Salernit. est manifestum: alterum certe vidit in demonstrato Codice Cassinensi, quo Historiolam Ignoti Cassinensis deflorans, praeter omnem dubietatem est usus. Ejus igitur germana adtestatione cum instituti Ducatus Beneventani epocha fiat magis implexa, nec aliud praesto sit vetustum documentum, quo res sine errore explicari queat, jam nos de ea ex multis retro saeculis sive ignorata, sive fabellis immista, inutili labore esse solicitos, videtur inferendum. Quocirca non temere crediderim, Auctorem Indicis Ducum, & Principum Beneventi nulla exploratiori notitia institutum Ducatum tradidisse in anno 568. quam quod suo arbitrio communem in annum, atque aeram Italici Regni Langobardorum, depositis ambiguitatibus, id referre

re delegerit . Cujus dicto nec pluris faciendas putabo conſimilium minutorum Chronologorum ſupputationes, qui obſcura hujus Dynaſtiae primordia ſubtiliori diligentia minime indagantes, ſimplicem , nudamque Dynaſtarum Beneventi ſeriem , & Chronologiam unus poſt alium, velut per manus traditam , non diſſono adnotarunt tenore .

At nullatenus praetereundus erit mihi Conſtantinus Porphyrogenneta ab annis fere ſeptingentis antiquus, etſi parum cautus Auctor, qui libro de Admin. Imper. cap.27. de Langobardis Beneventum invadentibus indictam aliis habet narrationem , probatiſque, ac receptis Hiſtoriis oppido quam pugnantem . Sunt ejus verba ad rem noſtram ex interpretatione Meurſii : *His auditis*, inquit , *a Narſete , qui eos ad Italiam invitabat , perſuaſi Langobardi cum familiis Beneventum venerunt ; cumque intra urbem illam illos admittere Cives nollent , extra eam prope murum ad flumen habitarunt , aedificata urbe parva , quae* Τζιτὰ νόβα : hoc eſt . Città nuova, *appellatur , extatque etiam hodie . Intrabant vero etiam urbem , & Eccleſiam , doloque ſuperiores facti , habitatoribus omnibus occiſis , urbem tenuerunt : gladiis enim intra fuſtes occultatis , Eccleſiam ingreſſi , pugna excitata , univerſos interemerunt ; & inde excurſione in omnem ditionem facta , ſubjecerunt eam Themati Langobardiae , & Calabriae uſque Papiam : excepta Hydrunte , Callipoli , Ruſiano , Neapoli , Cajeta , Surrento , & Amalphe .* Hactenus ille anilem , ut videtur , ſecutus fabellam , qua nil excogitari poſſe fabuloſius quiſquis, levi licet hiſtorica lectione imbutus , facile adfirmabit . Namque Langobardi ex Paulo Diac. lib.2. cap.7. ſive 8. & ſeqq. hoc eſt ex germaniſſimo rerum Langobardicarum Auctore, Italiam e Pannonia , *cum omni exercitu , vulgique promiſcui multitudine* per Venetiam advenere , ſolaque excepta Papia , quae trium annorum , & aliquot menſium obſidionem paſſa eſt , caeteras SubAlpinas urbes haud magna armorum vi primo impetu invaſere, in reliquam

poſt

poſt regionem uſque Tuſciam excurrentes, *atque obtinentes omnia, praeter Romam, & Ravennam, vel aliqua Caſtella, quae erant in littore Tyrrheni maris conſtituta*. At Conſtantinus eos, velut de coelo lapſos, Beneventum perhibet primum perveniſſe, ac ne virtute quidem, nec numero admodum validos: & Benevento Papiam progreſſos, ſolaque CisTyberinas ad mare poſitas ſeptem numero urbes, non obtinuiſſe. Nec quod ille de Civitate Nova ad moenia Beneventi condita habet, ex alio mutuatus videtur Auctore, quam ex vulgi, ſive Graeculi, ſive Beneventani rumore; quandoquidem, ut adfirmat ex noſtratibus de re noſtra utique doctior Oſtienſis lib.1. cap.12. eam *Princeps Arichis Francorum*, hoc eſt Caroli Magni, *metu perterritus Benevento addidit*; poſt annos ſcilicet ab communi Langobardorum in Italiam adventu plus minus biſcentum; idemque innuit Erchempertus num.3. eidem Arichi ab annis centum aetate proximus, tradens eum Principem a Carolo ſibi praecaventem *Beneventum ſic* (nempe ut Erchemperti habebatur aevo) *fortificaſſe*. Quocirca haud priſcis illis Langobardis, ſed Arichi opus Novae Urbis eſt contradendum, qui amplioribus, firmioribuſque muris Beneventum munivit, & loca novo concluſa ſepto *Novae urbis* nomine adpellavit. Quod ne dum ad Conſtantini tempora, ut ipſe declarat, ſed ad Falconis Judicis Beneventani, & quod excurrit, manſit aetatem, ſicut obſervare licet in ejuſdem Chronico ad annum 1119. Perſpicue igitur liquet quod ingerebam, majores noſtros parum explorata notitia calluiſſe, tradidiſſeque primordia Ducatus Beneventani, atque ex hoc vulgus interim in varios, ac fabuloſos abiiſſe ſermones. Verum enim vero cum fabellae ſaepenumero aniles nihilo ſecius, ac Poetarum figmenta ex non fabuloſis emerſerint, ſuccreverintque ſeminibus, operae erit pretium in hac Conſtantini enarratione adhuc ſubſiſtere, ac perveſtigare, an veri aliquid in ea latere poſſit, quod ſomniantis vulgi deliramentis obſuſcatum fuerit, alioque detortum.

Et

Et quidem non immerito interpretari possemus, *Arichim Novam urbem Benevento addidisse*, quam non ipse exstruxisset, sed novo, simplicique murorum ambitu utramque conclusisset. A qua explanatione videtur stare Erchempertus, tradens *Beneventum ab eodem Principe sic fortificatam*: idest ab hostium incursu securiorem redditam, quibus gemina cum esset urbs, pervia certe fuisset magis. At si isthaec interpretatio congrue rei quadrare censebitur, jam Novam Urbem a Langobardis conditam, qui primum illuc pervenere, caeteraque ea ratione contigisse, qua Constantinus facta perhibet, cur negem, non habere me argumenta profiteor; uno illo excepto, Beneventanos Langobardos inde in reliquam Italiam usque Papiam excurrisse, quod stare nulla potest ratione. Verumtamen hoc quoque si apta pariter explicatione exciperetur, integram rem gestam multa hactenus caligine obductam lucide nobis declarare posse non diffido. Namque opinari quid prohibet, vere aliquam Langobardorum centuriam ad Beneventum coivisse, atque invasisse urbem aliquanto prius quam gens illa omnis a Narsete advocata advenisset, ex quo emersisset fermo, factam hinc excursionem in reliquam ad Occidentem Italiam? Profecto talis expositio perbelle congruit annorum supputationi ab Ostiensi, aliisque productae, quos alioquin in re clara per quam foede caecutisse foret asserendum, atque nescivisse ab anno 891. si tercentum triginta anni detrahantur, annos remanere 561. quam ejusmodi calculi ducendi rationem eos latuisse, nullum sanae mentis hominem admissurum puto. Langobardos autem ante communem in Italiam transmigrationem, ac annum 568. quo e Pannonia discesserunt, cis Alpes visos haud indicta, novaque est enarratio; Procopius enim tradit in Historiae Gothicae libro extremo, cui accinit Historia Miscella lib. 16. Paulus Diac. lib.2. cap.1. & Ignotus Cassinensis a me editus num. 2. Narsetem Graecum Patritium ad delendos in Italia Gothos

thos auxiliares eos adſciviſſe, habuiſſeque complures (a); quos ille non dum omni confecto bello dimiſit, anno ſcilicet, ut ex eodem Procopio varie computant recentiores vel 552. vel 553. Eodem igitur tempore accidiſſe opinandum eſt, ex militari illo coetu palantes aliquot Langobardos regionis amoenitate detentos, ad patriam redire recuſaſſe, atque aliquandiu praedonum more hac illac oberrantes tandem ſive ſponte, ſive Narſetis imperio coercitos, ejuſdemque permiſſione ad Beneventum conſediſſe, & in anno poſtmodum 561. eam urbem occupaſſe (1), atque ad annum uſque 891. indeſinenter detinuiſſe; perpetuis ſcilicet annis tercentum triginta, ut Oſtienſis, ejuſque tradunt collegae. Quo pacto Langobardos Beneventani Ducatus auctores utique a Narſete fuiſſe accitos, urbemque obtinuiſſe Beneventum ante communem gentis tranſmigrationem, & Oſtienſi, & Porphyrogennetae concedendum eſſet: etſi iſte priorem hunc adventum ab altero inepte non diſcriminavit; ille vero non ab pervaſa Beneventana urbe, ſed a Zottone inſtituto Duce, quod interjecto aliquo temporis ſpatio accidiſſe putandum videtur, ut mox dicam, annos enumeravit

(a) Gregorius Turon. Hiſtor. l.4. c.35. Alboinum dicens cum 4. mill. Langobardis petiiſſe Italiam, ni ſit in numeris depravatus, haec auxilia Narſeti praeſtita, totiuſque gentis adventum in unum foede miſcuit.

(1) In villis fort. aut Pagis Urbi proximis domicilium habuiſſe uſque ad a. 568., quo alii Langobardi e Forojulio tranſverſa Italia Beneventum profecti ſunt ad eorum compopulares inviſendos. Quo factum, ut ad dies adjuncti ſocii ad Urbem proximam occupandam excogitaſſent, eo magis quod tunc temporis nulla Campaniae Urbs munita erat, quum ex Gothorum, Wandalorumque incurſionibus pene ad ſolum proſtratae videbantur. Quid ſi dicas, nomine *Civitatis Novae* appellara olim Civitatis ſuburbia novis muris cincta, vel omnino de novo excitata ad ſuſtinendos primos hoſtium impetus, diſtinendoſque? Nam Panormus etiam apud Gaufredum Mal. lib.2.c.45. ex conſimili Civitate conſtabat exteriori, quae a Guilielmo Apulo l.3. *Nova Civitas* nuncupatur: & Salernum quoque duplex fuit, aliaeque urbes perplures. Quid, inquam, ſi Beneventi *Nova Civitas* ejuſmodi etiam fuit? Ipſe viderit Porphyrogenneta, & qui annos 330. a Zottone ad annum 891. ſupputarunt.

ravit 330. At eam Conſtantini narrationem praeſcripto expoſitam modo actis tunc rebus mirifice conſonare, ejuſdem Procopii teſtimonium ſatis opportune demonſtrat, ſcribentis Langobardos feſtinato a Narſete dimiſſos, quoniam ſociorum tum aedificia incenderent, tum mulieres ad Templa refugientes conſtuprarent. Qua quidem ratione Beneventani Langobardi ab eo anno 561. aliquandiu obtemperantes Graeco Imperatori, qui Italiam obtinebat, eiſque ex antiquo erat foederatus, ſub proprio non fuiſſent Duce; ſed tunc ſibi ex propria gente Zottonem praefeciſſent, cum Langobardi omnes ad Italiam advenerunt: atque tunc quoque ſive numero plures, ſive audentiores redditi a Graecis rebellaſſent, & in conterminam excurrere coepiſſent regionem; hoc eſt in exitu anni 570. nam Paulus Diac. cui de ſingulorum Beneventanorum Ducum intervallis ſtandum eſſe non ambigo, non ex vulgi rumore Zottonem perhibuit omnium primum Dynaſtiam hanc tenuiſſe annis viginti, quos enumerandos eſſe ab exordiente anno 571. ſubſecutorum Ducum exigit Chronologia.

At ſermo iſte ſi rationabili reputabitur inniti conjectura, conſentiendum quoque erit Regem Autharim in extremam, CisTyberinamqne Italiam adveniſſe (nam adveniſſe haud quidem video cur negem) ut cum Zottone, qui ſuae tunc Dynaſtiae plures tranſegerat annos, de ſolvendo ſibi cenſu componeret, quem caeteri omnes Duces ei pendere tunc coeperant, atque inſtituerant: & quidem Langobardorum Reges etiam poſt longa annorum ſpatia vectigales habuiſſe Beneventanos Dynaſtas, vel unus, ut alios praeteream, abunde probat Erchempertus num.6. Autharim vero, nec incongruum eſt, tunc Beneventum ſibi adſerere, vel novo contradere Duci renuiſſe, morem nempe ſuae gentis, opportunumque ſane conſilium ſecutum, namque eodem Paulo Auctore lib.2. cap.6. Langobardi Italiam poſſeſſuri ſocios advocarunt, habueruntque aliquantiſper Saxones, quibus demum, ut idem perhibet lib. 3. cap. 3. ſive 6. cujus do

verba: *Quoniam permissum non est in proprio jure subsistere, ideo aestimantur ad suam patriam repedasse*. Itemque idem Paulus lib.5. cap.11. sive 29. tradit, Bulgaros Langobardorum *Regi Grimoaldo se servituros promittentes, in Beneventanam regionem ab eo directos fuisse, locaque ad habitandum spatiosa, sed tunc deserta, ab Duce ejus filio Romualdo obtinuisse: scilicet Sepianum, Bovianum, & Iserniam, & alias cum suis territoriis Civitates*. Cum igitur Langobardi peregrinos in societatem adscire, modo eos haberent obnoxios, consueverint, utique Autharis lege Zottoni, ejusque Populo, nec quidem alienigenis, de more indicta, ne dum utrisque partam propria virtute Dynastiam permisisse videtur, sed auxiliares quoque copias contradidisse, putandus est, ut instituti scilicet Ducatus aeque tueri, ac propagare valerent fines. Verumtamen an hoc pacto conciliari, exponique non inepte possint discordes invicem, receptisque historiis pugnantes Pauli Diaconi, Ostiensis, & Porphyrogennetae sententiae, indicare erit peritiorum; quorum judicare erit pariter, num Paulus censeri debeat ista sic peracta consulto reticuisse, confictamque a Beneventanis fabulam subposuisse; idque eo persuaderi valeat argumento, quoniam, teste Erchemperto num.1. ille putaverit, *Historiographi doctoris esse, maxime de sua stirpe disputantis, ea tantummodo retexere, quae ad laudis cumulum pertinere noscuntur*. Quem sane ignominiosa suae gentis facinora praeteriisse, & olim Erchempertus ibi, & recentissime Bernardus Saccus in Historiae Ticinensis lib.10. cap.17. qui Erchempertum haud vidit, atque Baronius ad annum 585. num.2. perite observarunt. Nec alio ille quidem consilio persuasus, quam ut Beneventanis Langobardis placeret, quos suae Dynastiae parum decora senserat pudere principia, Ducum, ac Zottonis epocham deformissimo metachronismo, sicut patet in Chronologia, in anno fixit 585. namque hac ratione visus haud dubie sibi est, omnem actae rei ordinem obfuscasse, nullumque tam praecocis institutionis ve-

vestigium reliquisse, quod nihilominus, sed non advertentes, Auctores prodiderunt recentiores. Verum sin minus haec mea probabitur divinatio, haud iniquo id feram animo, qui rationabiliori interpretationi subscripturus sum non invitus, nil antiquius habens, quam in nullum meae mentis sensum jurare. Nam egometipse jam olim credidi Ostiensem, caeterosque assertae ab eo supputationis Chronologos, ab Zottonis Ducatu ad annum Christi 891. annos quidem 330. computasse, nec tamen sensisse Beneventanae Dynastiae primordia fuisse exorta in anno 561. atque priusquam Langobardorum gens universa ad Italiam pervenisset; quippequi eam annorum summam ex singulorum Dynastarum intervallis collegissent, qui multoties annos habuere communes, nec eos, ut decebat, advertissent intercalare; atque hac ratione contigisse, ut qui 320. computandi fuerant, 330. dinumerati sint anni. Sed postmodum opinionem abjeci, judicans nequivisse eos omnes deformi adeo oscitantia in re hallucinatos esse tam clara alteramque praemonstratam concordandarum discrepantium opinionum viam ingrediendam esse duxi, sique tuus adsit favor, minime poenitendam. *Quae ad Ducatus Benev. institutionem heic addi debuissent*, *plenius supra*, *atque To. I. hujus operis exposuimus* Prat.

DISSERTATIO II.

DUCATUS BENEVENTANUS CUR INSTITUTUS.

Ducatus nomen a ducendo quod sumat etymon, ipsum ductandi actum primitiva significatione designat; sicut pari ratione Dux dicitur is, atque ductor, qui alios ducit, arbitrioque suo regit, ac moderatur. Sed id quoque quodcunque, sive animatum, sive sit inanime, quod regitur, & ducitur, Ducatus pariter nomine demonstrari, adeo clara res est, ut probatione non egeat ulla: itemque Ducem dici, qui alios ducendi, regendique collatum sibi munus firmiter obtinet, ac velut jus quoddam proprium ex gentium consensu, vel ex majoris Dynastae concessione transfert in filios. Ducatus igitur Beneventani vocabulo dum quaero, Cur ille fuerit institutus, hoc volo: Qua scilicet de causa Langobardorum Reges omnem gentem suam Italiam incolentem CisTyberinam, eandemque latissimam regionem uni Beneventano Duci regendam, ducendamque permiserint? Itemque cur Beneventanae potius urbi, quam alteri talis fuerit dignitas adtributa? Quae scitu digna, nec dum a quopiam decertata quaestio unico illo, eodemque pronunciato solvi facile posse arbitror, quo altera de tempore instituti Ducatus est resoluta: casu scilicet paucos numero Langobardos ad Beneventum convenientes, aeque casu exigua magnae Dynastiae, qualis post fuit, primordia stravisse, nullo tunc nec sapientiori suo consilio, nec alterius celsioris potestatis arbitrio ductos, sicut haud disparibus initiis primariae urbes multae, ipsaque domina gentium Roma, sua exordia ex parvis habuere. Super exigua autem ista fundamenta sensim dein extructam fuisse Politiam, ac rationem regendi Ducatus, qui in dies amplior redditus fuerit, quisquis facile con-

sen-

ſentiet, qui antedictis conſentiendum putaverit; idemque haud invitus adfirmabit, magnae Dynaſtiae ſedem in eadem urbe poſtmodum firmatam, quod ſic perſuaſerit, tum ejus loci amor, & conſuetudo, tum ubertas, atque opportunitas ad circumpoſitam pervadendam, adminiſtrandamque regionem (1). Quod ſane tunc firmius ſediſſe arbitror conſilium, cum ex SubAlpina in CisTyberinam Italiam per Spoletium novi advenerunt Langobardi, regnante Authari, ut apud Paulum Diac. relato lib.3. cap.16. ſive 33. verus in hoc populi rumor teſtatur. At cum iſta eo ordine, quo dictum eſt ſuſpicer contigiſſe, longe aliter alios ſenſiſſe comperio recentiores, qui vel ſtatum, vel conſuetudinem ſuorum temporum contemplantes, relatam, rejectamque jampridem Pauli narrationem non ancipiti adſenſu excepere, quinimmo eam paraphraſi quadam ſunt interpretati in hanc, quam Caroli Sigonii verbis de Regno Italiae lib. 1. ſententiam reddo: *Rex Autharis*, inquit, *exercitu ad has regiones ex improviſo adducto, cum alia oppida, tum caput ipſum Provinciae Beneventum ad deditionem adduxit; ubi Zottonem Ducem inſtituit, ac reliqua omiſſa Italia, Samnium in formam Ducatus redegit; ſicque ad duos Ducatus inſignes ForoJulienſem, & Spoletanum, tertius Beneventanus eſt additus*. Haec ille, Beneventum perhibens ſedem Du-

(1) Capuam profecto, quamvis totius Provinciae Caput, neutiquam eo temporis Sedem facere potuerunt: quippe Neapoli, ejuſque agro finitima, & quae muris, turribuſque ſuis a Barbarorum incurſibus, incendiis, quae penitus devaſtata, nullimodo aut ſeipſam defendere, aut alios offendere valuiſſet, immo ab Graecorum Praefectis perpetuo infeſtata, facileque reciperata fuiſſet. Neque revera tam cito Langobardos Capua potitos fuiſſe cenſeo, niſi poſtea quam ipſi ulterius ſuam diſtendere potuerunt dominationem, nimirum poſt Autharis Regis in Campaniam adventum, qua occaſione, & Neapolis obſeſſa A. 580. & Capua deinde ſubacta. Id profecto ex Juſtinae Abbatiſſae marmore ſub Juſtino II. A. 573. patere poſſe judico, quum eo utique anno Juſtina Capuae depoſita fuerit in ejus Monaſterio Graecarum Sanctimonialium ſub S Baſilii Regula militantium (non autem S Benedicti ut aliqui cum Cl. V. Mazochio in kal. Neap to 1. ubi praedictae Juſtinae epitaphium expoſuit, credunt) quod adhuc exiſtebat, Graeciſque Monachis ejusdem Ordinis ſubditum, ut ex Charta quadam alibi depromenda patefaciam.

Ducatus institutam a Rege, quoniam eadem urbs olim quoque fuisset Provinciae caput. Cujus dicto idem Paulus lib.2. cap.11. sive 20. favere videtur, Italiam describens in XVIII. Provincias ex antiquiori institutione, quam adventus contigerit Langobardorum, tributam, Beneventanamque urbem in Samnio locans, quam *circumpositarum Provinciarum caput ditissimam* adpellat. Verumtamen hujus praeclarae quidem urbis dignitati cum ego haud detractum quidquam velim; quin potius hisce meis lucubrationibus celebriorem eam reddere cum pro virili coner: aequi, bonique faciant Beneventanos cives exoro, qui suum in caeteras CisTyberinas urbes primatum non ab antiquiori, quam ab Langobardorum institutione deducere me comperient. Quod plane sic se habere non Pauli auctoritas inficiatur, qui Italiam relato loco ad eam fere normam descripsit, qua in notitia utriusque Imperii, & sub Theodosio juniore, hoc est circa annum Christi 440. habebatur; nam de Benevento, quod prodidit, non ad alia, nisi ad sua certum est convenire tempora, quando Ducatus sedes amplissima, ditissimaque ea erat urbs, atque non unius, sed, ut Paulus habet, circumpositarum Provinciarum caput existebat: nempe Samnii, Campaniae, Apuliae, Lucaniae, & Brutiorum, sive ex toto; sive ex parte, quod in subsequenti Dissertatione constabit. Samnio autem dum ille eam tribuit, haud ex coaeva Langobardis, sed ex antiquiori id facit; & a priscis Samnitibus observata descriptione; siquidem Plinius auctor est lib.3. cap.11. Augustum Apuliae contribuisse Beneventum, quam urbem a recentiori alio Imperatore, qui Italiam iterum descripserit, idque non semel contigit, Campaniae contraditam fuisse ambigendum non est; quippe quae in Actis S. Januarii ejus Episcopi, qui passus est sub Diocletiano, ad Praesidis Campaniae regimen spectasse deprehenditur; Nec non ab Ausonio in De his, qui sexum mutarint, *Campana urbs* dicta reperitur

„ *Nec satis antiquum, quod Campana in Benevento*

„ *Unus*

„ *Unus ephoeborum virgo repente fuit*.

Qua etiam ratione in Itinerario, quod tribuitur Antonino, Campaniae Limes figitur ad Equum Tuticum, vulgo nunc *Ariano* (1), ex Philippi Cluverii observatione in Antiq. Ital. lib.4. cap.8. hoc est ad urbem Benevento ulteriorem. Verba sunt Itinerarii: *A Capua Equo Tutico M. P. LIIII. ubi Campania limitem habet. Caudis M.P.XXI. Benevento M.P.XI. Equo Tutico M.P.XXI.* (*a*). Nec alia mente antiquus Horatii Scholiastes Porphyrio ad Satyr. 5. lib. 1. Trivicum eodem tractu situm in fine dicit esse Campaniae. Atque huc etiam referendum est Beneventanos sua in urbe complura in lapidibus Elogia Consularibus Campaniae posuisse, sicuti pari modo consimilia monumenta iisdem Praesidibus Campani, Neapolitani, aliique ejusdem regionis municipes dicaverunt, quae videre est in operosissimo Inscriptionum totius Orbis vere Thesauro. Ex quibus documentis aperte etiam constat, cur Januarius Beneventanus Episcopus, qui Concilio interfuit Sardicensi in anno celebrato 347. ibi subscripserit, sicut nonnulli habent editi Codices, hac forma: *Januarius a Campania de Benevento*, namque Episcopis ea tunc fuit subscribendi consuetudo, nomen scilicet propriae urbis, & Provinciae profitendo; qua eidem subsignasse Concilio comperiuntur: *Maximus a Tuscia de Luca. Lucius ab Italia de Verona. Fortunatus ab Italia de Aquileja. Stercorius ab Apulia de Canusio. Severus ab Italia de Ravenna. Ursacius ab Italia de Brixia. Protasius ab Italia de Mediolano*, &c. Quibus in sub-

(a) Itinerarium etiam Hierosol. fines Apul. & Campaniae notat *ad Equum Magnum*, dictum; *Tuticum* Antonino. Atque hoc pacto Pelagianus *Julianus Episcopus Eclanensis* depravate aliis dictus: *Atelanensis* utique *Campanus* fuit: hoc est, *ex Campania*; nam *Eclanum*, sive *Aeculanum*, modo *Frequentum*, in eodem Ariani, & Trivici est tractu situm. Estque ad Frequentum Ampsancti *vallis*, quam Servius *in latere Campaniae & Apuliae, ubi Hirpini sunt*, locat.

(1) Fallitur Peregrinius, quum Equotuticum in Apulia situm fuisse prope Asculum ostendi in lib. III. Appiae Viae, quem consule.

ſubſcriptionibus, ut hoc obiter notem, Italiae adpellatione non omnis demonſtratur Italia, Supero, Inferoque mari, & Alpibus circumcluſa, ut eſt manifeſtum; ſed ejus quaedam Provinciae, quae Magiſtratui parebant Vicario Italiae nuncupato; qua ſpeciali acceptione id vocabulum extat etiam apud Erchempertum initio num.2. atque apud Anaſtaſium Bibl. in Zacharia, in Stephano II. & in Stephano III. alioſque; licet non ſemper omnimode eadem locorum deſignatione.

Sed his omiſſis, iterum ad Sigonium, ac ad Beneventi redeo primatum, qui plane ad Langobardorum inſtitutionem referendus ob id quoque videtur: quoniam ea urbs ſub illorum adventu haud priſcam tuebatur dignitatem, cujus muros a Gothorum Rege Totila dirutos fuiſſe teſtatut Procopius libro extremo. At reliquam Sigonii in praeſcriptis verbis ſententiam de triplici inſigni Ducatu a Langobardis conſtituto, cum nullius noverim nec antiqui, nec idonei Auctoris auctoritate fulciri, eam tamen pleroſque recentiores, quos praeterire juvat, amplexatos eſſe, comperio: quibus ſane peritius, ſicut aetate prior Matthaeus Palmerius in Chron. ad ann. 776. de Langobardorum imperio, & Ducatibus hiſce tribus, ſic habet: *Regia eorum*, inquit, *apud Ticinum conſtituta, varios praeterea Principatus per Italiam habebant, quibus gentium ſuarum praeponebant Duces: inter quos praecipui, & per ſucceſſiones obſervati ſunt, unus apud Forum Julii in ipſo Italiae ingreſſu: alius apud Spoletium, & in media pene Italia: tertius Beneventi ad inferiorem Italiae partem regendam*. Haec Palmerius, & quidem congrue (1) *hos praecipuos, ac per ſucceſſiones obſervatos* dicit, non autem eos ſolos inſtitutos: quoniam in ipſis Langobardorum primordiis multo plures fuerant Duces, & Ducatus, hoc eſt numerum complentes Ducum

(1) Immo male, & incongrue: Beneventanus namque Ducatus Spoleti Duc. praeceſſit, ut in princ. To. I. hujus operis clariſſime demonſtratum.

cum triginta sex, totidem, quas persuaserant, obtinentes urbes, ut Auctor est Paulus Diac. lib.2. cap. ult. quippe quod aeque in totidem Tribus, sive turmas gens illa omnis distributa haud dubie tunc habebatur. Verba sunt Pauli: *Post mortem*, inquit, *Regis Cleph Langobardi per annos decem Regem non habentes, sub Ducibus fuerunt; unusquisque enim Ducum suam Civitatem obtinebat: Zabam Ticinum, Uvallari Bergomum, Alacbis Brixiam, Evin Tridentum, Gisulfus ForumJulii, sed, & alii extra hos in suis urbibus triginta Duces fuerunt*. Haec ille. Ex quibus hoc habes amplius, non triginta solummodo, nec tunc primum mortuo Cleph, fuisse ordinatos Duces, quod Langobardi Regiam abominarentur potestatem, sicut recentiores fere omnes persuasum habuere; sed extra praescriptos sex Duces, alios triginta, quos olim Rex Alboinus, atque Cleph pervasis praefecerant urbibus, ad Comitia pro novo Rege eligendo convenire differentes, singulos interim singulas moderasse adtributas sibi Langobardorum turmas, *Regem*, ut Paulus tradit, *per annos decem non habentes*: quibus tandem transactis, Autharim communi omnium voto Regem esse salutatum, idem habet Auctor lib.3. cap.8. sive 16. qui addit *ad ejus, & successorum Regum usus Duces, qui tunc erant, omnem substantiarum suarum medietatem tribuisse*. At *Qui tunc erant*, dixit; namque ad praescriptum numerum haud diu permansere, sicut agnoscere est ex eodem Paulo nullos alios Duces, nec Ducatus per subsecutos annos in reliqua Historia commemorante, praeter Tridentinum, Taurinensem, Bergomensem, Brixianum, Spoletanum, ForoJuliensem, atque hunc ipsum Beneventanum, quos nec omnes perennasse, certum est, ita ut verum probetur Palmerii dictum, postremos hos tres solos *inter plures Langobardorum Ducatus praecipuos, & per successiones esse observatos*. At ille submurmurasse quoque videtur, eos non casu, sed a Regibus, qui caeteros, ut par est credere, desuevisse voluerunt, praecipuo quodam consilio fuisse servatos; nempe quod iis

universae Langobardorum Reipublicae bene iretur consultum; quandoquidem sic per Italiae longitudinem distributi haberentur, ut tum ad hostes repellendos, tum ad Regni fines producendos opportunissima futura essent propugnacula: hoc est ForoJuliensis ad externos repellendos incursus: Spoletanus ad Romanos, atque Graecos ex Ravenna: Beneventanus autem ad eosdem Romanos, & ad Graecos CisTyberinos, quibuscum perpetua Langobardi exercuere bella, eorumdemque assidue incursavere, perstrinxereque regiones. A qua Palmerii sententia recedendum minime puto; siquidem praescriptum triplicem Ducatum obnoxium iisdem Regibus semper fuisse, notum est satis; atque adeo rationi maxime congruit, & Duces eos, & Reges, dum avita libuit foedera, & leges servare, in unam pariter consensisse Rempublicam, easdemque Dynastias hoc pacto magis, magisque in dies firmatas, redditasque esse celebriores, quas praeterea suos fines sensim dilatasse, certa est Historia: nosque de Beneventana statim aperiemus, secus ac Sigonius existimasse videtur, submurmurans eas incunabulis, & ex institutione praeclaras semper fuisse, atque insignes. Verumtamen ille suae insistens opinioni aptius dixisset *Insigniores*, qui noverat ex Paulo Diacono plurimos in ipso Langobardici Regni exordio ordinatos Duces, tradideratque eodem lib. 1. *in omnibus receptis oppidis Duces, & valida praesidia Langobardorum imposita*. Ni, forte, hos voluit militaris tantummodo, ac temporanei muneris honore fuisse decoratos (1), ForoJuliensi excepto, atque Spoletano, & Beneventano; quorum *ForoJuliensem perpetuam in Italia ditionem primum esse adeptum*, perite observavit. Sed triginta sex omnes illos primitivos Duces, inter quos Beneventanus perperam a multis ponitur, & quidem Pauli Chronologia repugnante, perpetuas pariter, & in diem vitae semel sibi adtributas retinuisse

(1) Vere hos Duces, militares tantummodo Praefectos in Urbibus praeesse pene omnium est sententia, tribus iis exceptis a Sigonio numeratis.

nuiſſe Dynaſtias, nec ratio ſane, nec Auctor ſuppetit; qui magnopere ſuadeat negandum. Pares igitur dignitate, ac ditione fere pares, ſicuti munere omnino haud diſpares, a primis Langobardorum Regibus trigintaſex fuere inſtituti perpetui Duces, qui gentem omnem, velut in totidem Tribus diviſam, perque pervaſas Italas urbes diſtributam, ducerent, regerentque; quorum praecipui lapſu temporis obſervati ſunt ForoJulienſis, Spoletanus, & qui ſeorſim ab omnibus ſua habuit initia, Beneventanus, ut eſt dictum.

DISSERTATIO III.

DUCATUS BENEVENTANUS
QUAM LATE PATUIT.

TErminos Ducatus Beneventani vel ab ejus primordiis late protenfos, haud pauciores duodecim, five urbes, five oppida conclufiffe, eopfe Ducatus, & Ducis vocabulo norit, qui Duces novit, velut ex lege quadam, totidem urbibus praefici confueviffe; quod praeclare Petrus Pithoeus ex Appendice ad Aimoinum obfervavit in Adverf. fubfec. lib.1. cap.8. Verba Auctoris ab eo laudati haec funt lib.4. cap.61. *Pipinus*, inquit, *domum reverfus Grifonem more Ducum duodecim Comitatibus donavit*, & lib.5. cap. 11. *Baldrico Duci ForoJulienfi dum obiiceretur, & probatum effet, ejus ignavia, & incuria vaftatam a Barbaris regionem noftram fuiffe, pulfus eft Ducatu, & in ter quatuor* (hoc eft duodecim) *Comitatus eft ejufdem poteftas divifa*. Atque hoc adeo eft verum, ut Robertus Guifcardus, qui Apuliae, dum eam folam obtinebat, dicebatur Comes, poftquam Brutiis, five Calabria potitus quoque eft, amplioriſque Dynaftiae factus eft compos, appellari voluerit Dux, ut tradit Oftienfis lib.3. c.10. & 16. licet jam pridem potuiffet hoc nomine decorari, quippe qui fub fe duodecim ad minus Dynaftas habebat, quot pariter habuerant ejus deceffores Comites, tefte eodem Oftienfi lib.2.cap.63. fed haud Duces nuncupati funt: quoniam, ut reor, five ejus nominis invidiam declinare elegerunt, minoris dignitatis alterum fufcipientes: five olim ufurpatum dimittere nefas putarunt, quod illorum I. Gulielmus acceperat a duodecim fibi fubjectis, at non magnarum copiarum Capitaneis, qui tercentos in folidum, nec plures milites, vel dicas equites fub fe habebant, ut eodem loco idem habet Auctor: viginti quinque fcilicet militibus cuilibet

Ca-

Capitaneo tributis (1); idque ex consueto apud eam gentem more, si probe capio tum Leonem ibi iterum eundem militum numerum alia occasione enunciantem, tum ejus continuatorem Petrum Diaconum lib.4.c.39.& 61. Atqui Duces quoque nil minus pluribus oppidis, quam pluribus Comitibus praepositos fuisse, qui singulas singuli administrarent, obtinerentque urbes, multis etiam probari potest exemplis; quorum unum Gregorii Turonensis, sive ejus Appendicis lib.11.c.78. dare sat erit; qui innominatus Auctor Dagoberti Regis Francorum exercitum recensens, in eo convenisse ait decem Duces, *exceptis Comitibus plurimis, qui Ducem super se non habebant*. Ita ut congrue observasse quis dixerit Gulielmum Durandum iu Ration. Divin. offic. lib.2.cap.1.num.15. Duces Archiepiscopis, Comites Episcopis respondere; atque Aimoinum in vita S. Abbonis Floriacensis cap.16. juxta eandem hanc legem adpellasse *Guillelmum Sanctionis filium Burdegalensem Comitem, ac totius Guasconiae Ducem*, a qua plane interpretatione stat Jacobus Sirmondus in Notis ad Sidonii epist. 17. lib. 7. eamque aliis firmat exemplis: tu illum vide. Non igitur primus Beneventanus Dynasta, qui sub Ducis nomine, munere, & dignitate fuit institutus, hac oportuisset adpellatione, atque titulo decorari, ni quae propria erant Ducum, hoc est duodecim ad minus urbes, obtinuisset. Verum cum satis constet, quod adnotavit T. Livius lib. 1. *urbes quoque ut caetera ex infimo nasci, deinde quas sua virtus, ac Dii juvent magnas opes, magnumque nomen sibi facere*, etsi omnis sileret Historia, ex hoc solo communi rerum universarum ordine inferendum videretur, Beneventanum Ducatum haud ex aliis, quam ab exiguis primordiis in magnam excrevisse ditionem.

At Historiae non desunt multae, quibus post parva incunabula in dies majora incrementa eum suscepisse doce-

(a) Nec olim quaelibet legio plures habuit equites in decem turmas tributos.

docemur, ut poſt dicam. Nec ſane Ducis, & Ducatus vocabulo multarum ſemper urbium demonſtrari conſuevit Dynaſta, nec Dynaſtia; ſicut in re noſtra clare eſt videre apud Paulum Diacon. enumerantem, ut dictum eſt, trigintaſex Langobardorum Duces, & Ducatus totidem utique urbibus attributos, tuncque non ultra Tuſciam porrectos (a), qui quidem ſinguli alias urbes ad duodenarium uſque numerum ſub ſe habere haud potuerunt; nam quadrigentarum triginta duarum Civitatum ſummam, quae ex 36. per 12. ductis conſurgit, nec ſcimus, nec putamus in ea unquam fuiſſe Italia. Qui igitur ſingulas urbes, gentiumque turmas regendas tnnc obtinuiſſent, Ducis nomine adpellati primitus fuere; ſique Blondo eſt fides Hiſtoriarum lib.8. id inſtituit Longinus Italiae Exarchus, eodem propemodum tempore, quo advenere Langobardi; namque, ut allegatus ait Auctor, *in adminiſtratione urbium, quae in Juſtini Imperatoris partibus cum Roma, & Ravenna duraverant, hunc primus ſervavit morem, ut non provinciae, aut regioni praeſſet Praeſes, ſive quiſpiam Magiſtratus; ſed ſingulae urbes, ſingula oppida a ſingulis cuſtodirentur; regerenturque Magiſtratibus, quos appellavit Duces; paremque faciens urbem Romam aliis Italiae urbibus, vel oppidis, hac una in re illam honoravit, quod impoſitum tunc Magiſtratum, Praeſidem appellavit, ſed qui ſucceſſerunt appellati ſunt Duces, ut poſtea per multos annos ſic Romanus appellaretur Ducatus, ſicut Narnienſis, &c.* Haec Blondus. Verumtamen ſive Langobardi hunc acceperint morem a Graecis, ſive hi ab illis, ſive altius ſit rei origo ducenda, plane conſtat poſterioribus quoque temporibus, quando uſus invaluerat, ut Duces dicerentur, qui pluribus praeſſent Comitibus, urbes tunc apud nos pleraſque haud admodum amplam ditionem obtinentes, Dynaſtis tamen paruiſſe Ducum nomine inſigni-

(a) Rex Alboin. non ulterius pervenit, ut conſtat ex eodem Paulo lib.2. c.12. ſive 26.

ſignitis : nempe Amalfim, Surrentum, Cajetam, & ipſam modo caput rerum Neapolim. Et Romani quidem Ducatus plurima eſt mentio in Anaſtaſio Bibl. qui & Firmani, & Auximani, & Anconitani in Hadriani vita; & Ariminenſis, & Ferrarienſis, & Nepeſini, & Peruſini, & Cluſini, & Firmani, & Ravennatis, aliorumque meminit aliis in locis; quos manifeſta res eſt, nec omnes duodecim ſub ſe, ſive plures, ſive pauciores habuiſſe urbes; ut hinc dilucide jam agnoſcere valeamus ſatis fuiſſe, ut quis Ducis nomine inſigniretur, ejuſque ſedes adpellaretur Ducatus, modo alios ducendi, regendique jus obtineret. Etſi, ut nihil diſſimulem, hoc quoque accedere oportebat amplius, ne in annum, vel ad nutum, ſive Populi, ſive majoris Dynaſtae, qua lege tunc Comitibus Civitates committi conſueverunt, praeficeretur Ducatui: ſed illum firmiter obtineret, pro quo alteri deſerviret quidem, ſed laxiori quodam imperio adſtrictus: Nomine autem Ducatus aliquando etiam dictam cogita cujusque urbis ditionem, quae licet minime ab ejuſmodi Duce poſſideretur, iſtud tamen vocabulum proportione quadam apte ei conveniret; ſicuti Comitatus quoque dici conſueverunt tum Civitates, earumque territoria, quibus Comites praeeſſent, tum caeterae omnes paris nempe conditionis, quae nullis Comitibus obedirent. At de his commodus praeſens non eſt latius diſſerendi locus, cumque iis alia, quae huc faciunt, omitto. Sed noſcant hinc opus eſt, qui aliter credidere, Ducis adpellatione non liberae tantummodo, ſed cujuſcumque urbis Praeſidem olim demonſtratum, quem Italicus vulgus ex affinitate litterarum, dialecto variante, de quo aliquid adnotavi ad Stemmata Principum Beneventi dixit, *Duca*, & *Doge*. At Beneventanae Dynaſtiae terminos in dies, ut praedixi, nova circummanentium urbium adjectione a ſuis Ducibus fuiſſe diſtentos, quibus tamen fuerit aliquando detractum, ex ſubſequentibus licebit obſervare; namque ſingillatim ejus adnotatum imus fines ut quam latiſſimos unquam extitiſſe arbitramur.

DIS-

DISSERTATIO IV.

FINES DUCATUS BENEVENTI

AD OCCIDENTEM.

Beneventani Ducatus quadrifariam dispartientes descriptionem (ad caelestis aspectus scilicet normam nec tamen exactam, nam illa cui esset bono?) ut Geographorum more ab occidentali plaga ducamus exordium, explorata constat observatione, illum ex hoc latere cum Romanae urbis ditione, cumque altero Langobardorum insigni Ducatu concurrisse, hoc est Spoletano, qui & ipse Romanum, sed a meridie Ducatum contingebat. Quocirca Anastasius Bibl. in Gregorio II. utrosque Langobardos Dynastas haud dubie demonstravit verbis illis: *Hinc inde Duces*, inquit, *Langobardorum circumdantes Romanorum fines*; & infra iterum: *Munera tunc hinc inde Ducibus Langobardorum, & Regi pollicentes plurima*. Quem quoque finem ad Occidentem innuisse videtur Constantinus Porphyr. De Admin. Imp. c.29. *Saracenos*, dicens, *a Bario Langobardiam omnem Romam usque annos quadraginta*, (an castigandum *triginta*?) *tenuisse*, siquidem ille CisTyberinam Italiam adpellavit *Langobardiam*, ab incolentibus Beneventanis Langobardis, lateque regionem obtinentibus, de qua nominis usurpatione infra uberior erit differendi occasio. At quam prope Romam hi suos protenderint fines, non satis constat. Nicolaus Alamannus in Dissertatione de Parietinis Lateranensibus restitutis cap. 15. non abnuit ad quatuor, & viginti stadia juxta eam urbem productos, hoc est ad milliaria tria: ad subnotata enim verba Romani Pontificis Gregorii II. scribentis Imperatori Leoni Isaurico, quae in priori ejus sunt epistola graece, & latine edita a Baronio ad ann. 729. *Scis*, inquit Gregorius, *Romam Imperium tuum ulcisci non posse, visi forte solam*

Urbem

Urbem propter adjacens illi mare, & navigia. Sed si ad quatuor, & viginti stadia Roma fuerit egressus Papa, nihil tuas minas extimescit. Ad haec inquam verba sic ille commentatur: *Hoc non de coemeteriorum latebris, ut docti viri opinantur, Gregorius dixit, sed de Beneventani Ducis praesidio, de quo in epistola meminit, quam ad Carolum Martellum dedit, & in hac ipsa ad Leonem declarat. Ad quatuor, inquit, & viginti stadia secedet in regionem Campaniae Romanus Pontifex, tum tu vade, ventos persequere.* Haec Alamannus. Et quidem, ut Pontificem locutum credamus de Beneventani Ducis praesidio, qui eo tempore erat Romualdus II. si Pauli Diac. stat supputatio, sin mea, quam suo loco aperiam, Gregorius Dux erat Papae cognominis, valide facit Campaniae, scilicet Romanae, designatio, ad quam manifestum est, Beneventanum pervenisse Ducatum. Atqui tam arcte perstrictam tunc Romam, quis credet? quae consentit Historia? Numerum tamen stadiorum bis intente repetitum haud putare nobis licet a librariis corruptum sive a Pontifice per quendam excessum prolatum. Nodum tamen facile solves, si 24. stadia non ab Roma, sed ab Romanae ditionis finibus ad eam, quae primo occurrebat loco, munitaque habebatur hujus Ducatus urbs, dinumeranda esse censeas (1): namque Romam pro Romano

(1) Cl. Peregrinii explicationem arguo. Quid enim vetat, quin eo temporis, quo Gregorius II. isthaec scribebat, tam dire perstrictam Romanam Urbem fuisse censeamus? Certum enim profecto est, epistolam illam Leoni Isaurico post Septembrem A. 730 (quo Indictio XIII. coepta Sept. A. 729. decurrebat) inscriptam, ipsaque XII. Ind. ut testis est Anastas. Bibl. Langobardi usque ad Romae portas omnia circumquaque tenebant. Cur igitur nequiverat Pontifex insequenti anno adfirmare: *Si ad quatuor, & viginti stadia &c.*? Rex namque Langob. Liutprandus, Ducesque Beneventi, ac Spoleti omnia circum Romam loca occupabant. Neque aliud ejus verba designasse autumo: *Si Roma egressus fuerit*; non autem (ut ipse adserit) *si e Romana ditione*. Quod autem subdit: *scis Romam ulcisci imperium tuum non posse, nisi forte solam Urbem propter adjacens illi mare, ae navigia*, non aliud utique praesignat, nisi Romanum Ducatum eo modo arctatum undequaque fuisse. ut Tiberina versus ostia solummodo aditis iis patere libere potuisset, quum Langobardis pervius reliqui Romani Agri excursus fere passim patefieret.

no agro idem Pontifex usurpavit in praescriptis verbis: *Scis*, inquit, *Romam Imperium tuum ulcisci non posse, nisi forte solam Urbem propter adjacens illi mare, & navigia*: sicut Salernum pro Salernitano, Beneventum pro Beneventano, Capuam pro Campano, Neapolim pro Neapolitano, & similia, tum Erchempertum num. 20. & 35. tum alios communi loquendi more dixisse, certa observatione est manifestum.

Verumtamen quae tunc nostratium Langobardorum ea fuerit urbs, quae prae aliis ad Romanam adcesserit ditionem, me nondum comperisse, ingenue fateor; nam silentibus antiquis, temere Soram fuisse adfirmarem; tametsi Beneventanum Ducatum non alibi legerim, nec Principis Radelchisi Capitulare num. 9. consentiat ulterius unquam productum; certeque Sora, & confinia nonnulla oppida, ut idem Erchempertus perhibet num. 21. & 25. Ignotusque Cassinensis num. 23. aliquando a Campanis Langobardis administrata fuerint, quod perinde est, ac dicere ad Beneventanam spectasse regionem, a qua tandem subtracta, transierunt ad Spoleti Ducem genere tunc Francum: eaque jam olim invaserat, ut Paulus Diacon. tradit lib. 6. cap. 9. sive 27. Beneventanus Dux Gisulfus decessor praemorati Romualdi. Sunt ejus verba, sicut excerpta habentur in scripto quodam, & antiquo membranaceo Codice Monasterii Monialium S. Mariae Campanae urbis, atque ut ea recensuit Philippus Cluverius in Antiq. Ital. lib. 3. c. 8. ubi de oppido Arce, sive Arcano: *Hac denique aetate*, inquit Paulus *Gisulfus Beneventanorum Ductor Soram, Romanorum Civitatem, Arpinum, Arcem, atque Aquinum* (deficit *Aquinum* in praefato antiquo Codice) *pari modo oppida cepit*. Sed processerant quoque jam pridem Langobardi: ac, ni fallor, himetipsi Beneventani ad loca circa Soram posita pervadenda, quod S. Gregorius Magnus Dialog. lib. 4. cap. 22. his verbis demonstrat: *Hoc Langobardorum tempore*, inquit, *in hac Provincia, quae Sora nominatur, quidam Monasterii Pater vitae venerabilis Sora-*

ranus nomine fuit, qui captivis advenientibus, atque a Langobardorum depraedatione fugientibus, cuncta quae in Monasterio videbatur habere, largitus est; & infra: *expensis vero rebus omnibus, Langobardi ad eum subito venerunt, eumque tenuerunt, & aurum ab eo petere ceperunt*. Haec Sanctus Pontifex, qui tunc quoque Aquinensem urbem eo devenisse tradit Dialog. lib. 3. cap. 8. ut post mortem Episcopi Jovini in ea, *nec quis Episcopus fieret, nec quibus fieret, inveniretur*, immani tunc quoque lue in ejus populum grassante, quae eodem Paulo Diac. Auctore lib. 2. cap. 4. & 12. sive 26. universam delevit Italiam. Per quae etiam tempora, & sub Romano Pontifice Pelagio, qui diem obiit anno 590. Langobardi non admodum inde dissitum *Coenobium B. Benedicti Patris* (verba sunt praefati Pauli lib. 4. cap. 6. sive 18.) *quod in Cassino Castro situm est, noctu invaserant, ac diripuerant*; sicut recte tempora adnotavit Ostiensis lib. 1. cap. 2. quamvis Sigebertus in Chronico id factum ponat in anno 596. ejusdemque Pauli supputatio post annum sexcentesimum contigisse expetat, de quo dixi in Chronologia. Devastationem vero tam praeclari Coenobii a sancto viro constructore adhuc inter vivos agente praevisam, ibique direpta tunc omnia, sed ne unum quidem hominem detentum fuisse, praedictus Gregorius testatur Dial. lib. 2. cap. 17. super quam amarissime illum flevisse tradit: etsi, ut eventus docuit, ea futura erat minor altera, qua idem Monasterium a Petronace reparatum iterum *invasum destructum, atque incensum est a Saracenis Prid. Non. Septembris Anno Incarnationis Dom.* 884. *Abbate quoque Bertbario juxta Altarium B. Martini gladio tunc trucidato*, ut Ostiensis habet lib. 1. cap. 43. revelata namque caelesti viro fuit calamitas loco inferenda a se constructo, non altera, qua Petronacis opus erat periturum, deque ea indolendum illi esse haud congruum duxit Divina Sapientia.

At Langobardi, ut unde discesseram me reducam, ea forte tunc non retinuerunt, sed popularunt tantum

loca, utpote suam exuperantia non habendi cupidinem, sed facultatem servandi, dum gens deficiebat, nec adhuc succreverat, ut post fuit, quae amplissimas regiones custodire, atque incolere sat esset. Immania autem ista in Cassinense Monasterium, in Aquinensem Urbem, & in Soranam Provinciam nostratibus Langobardis ea ratione adscribere me cogita, ut si quis a Spoletanis potius, sive docuerit, sive putaverit fuisse commissa, haud valde sim pugnaturus: etsi recentiores nonnulli direptum Cassinense Coenobium a Beneventanis firmiter crediderunt, hac, ni fallor, conjectura persuasi, quoniam illud intra hujus Ducatus fuit confinia. At id utcumque se habeat, certe Gisulfus Beneventanus Dux centesimo post anno ab Zottone Soram usque & ad proxima oppida terminos suae Dynastiae promovit; *qui tempore Joannis Papae* ulterius quoque eos producere est aggressus, & *cum omni sua virtute* (verba sunt Pauli Diac. lib. 6. cap. 9. sive 27.) *Campaniam venit, incendia, & depraedationes faciens, & usque locum, qui Horea dicitur, castrametatus est, nullusque ei resistere potuit. Ad quem Pontifex missis Sacerdotibus cum Apostolicis donariis, universos captivos de eorum manibus redemit, ipsumque Ducem cum suo exercitu ad propria repedare fecit*: Nempe obtinuit, ne Gisulfus, cui nullus obsistere valebat, ulterius progrederetur, sed Beneventanos teneret, servaretque fines. Post quae damna Romanos Pontifices, Beneventanosque Duces qui Joannem, & Gisulfum subsecuti sunt, mutuam coluisse amicitiam, inferendum videtur ex Cassinensis Coenobii restauratione, de qua Paulus Diaconus lib. 6. cap. 13. sive 40. & Ostiensis lib. 1. c. 4. namque eam curavit Petronax Brixianus civis suasu Gregorii II. ab anno Christi 720. ut in Chronologia; sacerque ille locus intra fines erat Beneventanos, ut dixi. Quo etiam foedere, & amoris vinculo idem Pontifex fretus, securum se fore confidebat ab Imperatore Leone Isaurico, ut in epistola ad eum data post annum 726. de qua actum est paulo ante. Quocirca censendum videtur, hujus Dyna-

nastiae terminum cis Hoream (1) constitisse, quae trans Soram certe fuit, ut ex eo intelligimus, quod hanc nostrates Langobardi, ut superius observatum est, longa aetate obtinuerunt, qua novissime amissa sub Ludovico Lotharii filio, fines retrocesserunt ad proximam Aquinum, urbem sub jure adhuc perseverantem Capuae Comitum, sicut aperte docemur ab Ignoto Cassinensi num. 26. Atque huc referendum putamus, apud Erchempertum num. 32. praefatum Imperatorem *Beneventi fines per Suram*, hoc est Soram, non autem *ad Soram* intrasse. Sed hic quoque nobis claudetur terminus iste, Romanos contingens fines.

DIS-

(1) Adhuc oppidum ibidem extat, qui *Merrea* vocatur.

DISSERTATIO V.

FINES DUCATUS BENEVENTI

AD MERIDIEM.

Meridionale Beneventani Ducatus e finibus Cajetanis ad Orientem longe porrectum latus, ac velut pectinatim Tyrrheno finitum mari, ordine nunc describam ejusdem maritimae orae servato. Cajetam sane nostratibus Langobardis nunquam cessisse Constantinus Porphyr. tradit de admin. Imp. cap. 27. verbis alias relatis: *Langobardi*, inquit, *e Benevento excursione in omnem ditionem facta, subjecerunt eam Themati Langobardiae, & Calabriae usque Papiam excepta Hydrunte, Callipoli, Rusiano, Neapoli, Cajeta, Surrento, & Amalphe*. Ejusque dictum verum arguit Auctor Itinerarii S. Willibaldi apud Surium die 7. Julii; qui Sanctum illum virum Roma digressum (*a*) *Tarracinam in Oriente*, deinde ad *urbem Cajetanam*, & illinc marino itinere *Neapolim* pervenisse dicens, addit: *Istae civitates sunt Romanorum: in Beneventanis sunt, sed tamen Romanis sunt subditae*. Graecis nempe, quos Graecorum more ob novam Romam, scil. Constantinopolim, appellat Romanos. Et sane Tarracinam, ad quam Procopius de bello Goth. lib. I. ex observata ante Langobardorum tempora Provinciarum Italiae descriptione, fines statuit Campaniae, & Romanorum, quorum Urbem tunc etiam Tusciae adscriptam scimus, Graecis a Carolo Mag. ademptam, Romanaeque Ecclesiae contributam, iterumque ab iis consilio Arichis Princ. Beneventi receptam, ex Hadriani Papae ad eundem

(a) Sic ibi legendum: non *Daterinam*, ut modo habet: ubi vel ipse exterus Auctor, vel imperitus librarius in *Nebulem* etiam detorsit *Neapolis* nomen.

dem Carolum constat (a) epist. 64. Qui insuper tum eam tum Cajetam Graecae partis diserte faciat epist. 73. *Et hoc*, inquit, Carolum similiter alloquens, *cognoscat a Deo protecta Excelleentia Vestra; quia aliquantas civitates nostras Campaniae* (Romanae) *operantes aemuli vestri atque nostri nefandissimi Beneventani, ipsi nostro Populo persuadentes subtrabere a nostra ditione decertant, una cum habitatoribus Castri Cajetani, seu Tarracinensium: obligantes se validis sacramentis cum ipso Patritio Siciliae, qui in praedicto Castro Cajetano residet; & decertant a potestate, & ditione B. Petri, & nostra eosdem Campanos usurpare, & Patritio Siciliae subjugare*, &c. Patritio nimirum Siciliae; qui unus tum Siciliam, tum pleraque alia citra Farum loca, ut aliunde constat, sub potestate tunc habebat. At Cajetam, & perinde adjacentia ei oppida (ad ostia scilicet Liris usque & Trajectum, quod Joannis VIII. aperitur Epist. 69. & 74.) labentibus annis, nec sane multis, Romano Pontifici plene, ac firmiter accessisse, ex Erchemperto dignoscimus num. 65. Sed clarissime ex Ostiensi lib. 1. cap. 42. perhibente, Pandenolfum Capuae Comitem, sive Gastaldum, rogasse modo dictum Joannem VIII. *ut subderet dominatui suo Cajetam; nam Cajetani eo tempore Romano tantum Pontifici serviebant*: Ducem tamen habentes quendam Docibilem; quem Joannes, ut Pandenolfum voti compotem faceret, e suo munere, ni fallor, haud amovit; Quandoquidem Arichim quoque Princ. Beneventi non absimili exemplo ab Imp. Costantino Irenis filio petiisse, obtinuisseque Ducatum Neapolitanum (sed rem mors ejus turbavit) laudatus exponit Papa Hadrianus epist.

(a) His ne putes obstare; quod Francorum Rex Pipinus Paulo Rom. Pontif. denunciarit, se *Desiderium admonuisse Regem, Neapolitanos, ac Cajetanos constringere ob restituenda patrimonia*. &c. (sic lege in Ep. 15. Pauli ad Pipinum non *Reges Neapolitanos, ac Cajetanos*; qui plane nulli) Nam Langobardorum demonstrabat Regem Desiderium, amicitia tunc apud Graecos pollentem, ut ex ejusdem Papae liquet. ep. 4. Qui etiam vi, & armis Arichis Ducis Benev. non ita pridem a se instituti, compellere illos potuisset, si renuissent.

epist. 44. etsi eundem tunc detineret Ducatum Stephanus Episcopus, & simul Dux, consiliorum Arichis conscius, quin etiam consors, eique, ut ex præfata Hadriani epistola est intelligere, arctissime foederatus. Sed Cajetam haud prorsus amissam tunc Graecis fuisse Impp. antiquae docent chartulae, eorundem nominibus postea inscriptae, quam tandem Duces alii possederunt, Campanis Dynastis consimili ratione obnoxii, de quo opportunius alibi dicendum erit.

Sequens vero litus importuosum Cumas usque quod *in Capuana fine*, ut Capitulare habet Princ. Sicardi Num. 13. flumina accipit *Minturnum*, id est Lirim ad oppidum olim Minturnas; *Volturnum*; *& Patriam*, priscis *Clanium*, Beneventanos manifestum est obtinuisse Duces; Siquidem ii & Capuam tenuere, perque Comites administrarunt vel ab tempore Ducis Grimoaldi: illius nimirum, qui ad Regnum Langobardorum ope, & opera Campanorum Comitum obtinendum est usus, exercitumque Imp. Constantii attrivit. Quorum etiam facinore, ni fallor, *Cumanum* proxime post Patriam sequens *Castrum a Langobardis Beneventanis, superstite adhuc D. Papa Gregorio Romanae sedis, pervasum est*; quod perhibet Paulus Diac. lib. 6. cap. 13. sive 40. Beneventanorum sane Langobardorum nomine eos, qui proximam Cumis Capuam tenebant, haud ambigue demonstrans; quandoquidem Beneventanos frequenter etiam dictos fuisse quoscunque in Beneventano Ducatu degentes, sive indigenas, sive Langobardos, certum est. Qua mente sunt Anonymo Salernitano *Beneventani Episcopi, & Antistites*. Sed Cumas Anastasius Bibl. in Gregorio II. pervasas ait *per Indictionem quintamdecimam*, atque adeo in anno sive 3. sive 4. praefati Pontificis, qui ad ineuntem advixit annum Christi 731. Ex cujus dicto Paulus haud rectam videtur servasse temporum rationem, tradens id patratum *superstite adhuc B. Gregorio*: quod est, extremis ejus vitae diebus. Nam tametsi ad annum ille pervenisset 732. quo novo Indictionem cyclo revoluto, quintade-

tadecima rursus Indictio censebatur, minime quidem paucorum dierum spatio peragere ea potuisset, quae pro memorati Castri recuperatione Anastasius in haec verba fusius ibidem narrat (a): *Cumanum*, inquit, *etiam Castrum ipso fuerat tempore a Langobardis pacis dolo pervasum. Quo audito, omnes sunt redditi tristes. Adhortans etiam sanctissimus Pontifex, & commonens Langobardos, ut redderent, qui si non acquiescerent, in iram se divinam incidere pro dolo, quem fecerant, suis scriptis detestabatur; nam & munera eis dare, ut restituerent, voluit multa; sed illi turgida mente, neque monitis audire, neque reddere sunt passi. Unde nimis idem sanctus indoluit Pontifex, seseque spei contulerat Divinae, atque in munitione Ducis Neapolitani, & Populi vocans Ducatum eis qualiter agerent, quotidie scribendo praesentabat. Cujus mandato obedientes, consilio initio, moenia ipsius Castri virtute sub nocturno ingressi sunt silentio; Joannes scilicet Dux cum Theodimo Subdiacono, & Rectore, atque exercitu; & Langobardos pene trecentos cum eorum Castaldione interfecerunt, vivos etiam amplius quingentos comprehenderunt, captos Neapolim duxerunt, & sic Castrum recipere potuerunt; pro cujus redemptione septuaginta auri libras ipse sanctissimus Papa, sicut promiserat antea, dedit*. Hactenus Anastasius. At Langobardi nec proximum Misenate Castellum a Sicardo Principe Langobardorum (verbis dicam Joannis Diaconi Neapolitani de Transl. S. Sosii apud Surium) *post innumera mala, quibus urbes nostratium afflixit*, oppugnatione subversum, tenuerunt. In quo notandum *nostrates* dictos a Joanne urbium incolas, quae in Campaniae lit-

(a) Etsi Neapolitani Ducatus urbs erant Cumae, Langobardorum tamen progressibus contristatus Gregorius, suaeque etiam timens Romae, preces, & praemia multa fudit. Quem exemplo praeivit Gregorius Magnus de quo infra. Estque etiam subsecutus Ioannes VIII. qui aliena commiseratus damna, instantissimis literis, donariis pluribus, praesentiaque sua de Saracenis hinc depellendis apud Dynastas cis Tyberim omnes vehementer egit.

littore ſub Neapolitano Ducatu diu permanſerunt.

Neapolitani autem, ad quos tranſeo, quamvis nec Beneventanis Dynaſtis, nec Campanis Comitibus unquam ceſſerint, Beneventano tamen Principi jam dicto Sicardo *Collatam*, & *Priſtinam* (hoc eſt tributi quoddam genus) *conſueti fuerunt dare*, & perſolvere, ſicut ejuſdem Principis aperitur Capitulari num. 2. ſolviſſeque tributa Impp. Occidentis Ludovico Pio, Lothario ejus filio, ejuſque nepoti Ludovico II. Erchempertus auctor eſt n. 10. ipſeque prodit junior Ludovicus in Epiſt. ad Imp. Baſilium, quæ ab uno ſervata inedito Anon. Salern. publici juris facta eſt a Baronio ad an. 871. num. 54. & ſeqq. ejuſque verba, quae huc faciunt, dabo infra. Neapolitanos autem Graecis Impp. per haec, quae tractamus Langobardorum tempora, ex directo, & antiquo jure ſubjectos fuiſſe, diuque ſic manſiſſe, teſtis eſt luculentus Conſtantinus Porphyr. De Admin. Imper. verbis ſupra relatis, (verba nec nunc repetam Itinerarii S. Willibaldi ibidem producta, rem quae iſtam & juvant) inſuperque his aliis: *Neapolis*, inquit, *Amalphe*, & *Surrentum*, *ad Romanorum Imperatorem* (Graecorum ſcilicet, ut jam expoſui) *ſemper pertinuerunt*. Sed hoc libet minutius demonſtrare, a Blondo male traditum, qui Dec. 1. Hiſt. lib. 8. ait, *ſe ſcire Langobardos haud multo poſt tempora trigintaſex Ducum in ſuis partibus habuiſſe Neapolim*. Atqui non ne ipſum nomen: *Magiſter Militum*, ut hinc exordiar, quo Neapolitanos Praeſides per omne Langobardorum aevum nuncupatos obſervamus, urbem eam probat Langobardis non ceſſiſſe unquam, quos nunquam ſive inter militares, ſive inter civiles Magiſtratus Magiſtros Militum habuiſſe, firmiter tenemus? idque ſane vocabulum frequentius audiri coepiſſe poſt Imperii declinationem, & ab Imperialibus potiſſime exercituum Ducibus uſurpatum, quando & *Magiſtri Peditum* quoque, & *Magiſtri utriuſque Militiae* apud eoſdem invaluere nomina? Equidem haud vereor ex hac Neapolitani Praeſidis nomenclatura conijcere me poſſe Neapolita-

nae

nae urbis Duces perpetuos fuisse in his maritimis Campaniae locis Graeci Imperii propugnatores, quos non *Magistros Militum Neapolis*, ut recentiores fere omnes credunt, sed absolute, *Magistros Militum*, a priscis, probatisque auctoribus nuncupatos scimus (1). Erchempertum vide num. 26. 27. 39. & 44. Capitulare Principis Sicardi num. 1. Epistolas Sancti Gregorii Magni, & Joannis Papae VIII. pluribus in locis, aliosque multos. Hoc autem de Graecorum Imperatorum in Neapolitana urbe dominatu adhuc firmat, sed ut solet, vera falsis admiscens, temporumque & rerum ordinem perturbans, idem qui supra Porphyrogenneta, tradens loco jam dicto, *post translatam Constantinopolim Imperii sedem, ad Italiam missos ab Imperatore Constantinopolitano Patricios duos; quorum unus Siciliae, Calabriae, Neapoli, & Amalphae praeerat: alter vero Benevento, Capuae, Papiae cum reliquis; & tributa quotannis Fisco Imperatoris pendebant*; & infra iterum: *Neapolis antiquum Praetorium erat Patriciorum, qui mittebantur: & illam qui tenebat, idem in potestate Siciliam quoque habebat. Cumque Patricius Neapolim appelleret, Dux Neapoleos in Siciliam abibat*. Haec Constantinus. Cui in his, quae probamus, consentit Sanctus Gregorius M. lib. 2. Ind. 10. epist. 32. ad Joannem scribens Episcopum Ravennae; apud quam urbem Imperialis Exarchus, hoc est primarius tunc Graeci Imperatoris in Italia Magistratus, sedem habebat. Verba sunt Gregorii: *De Neapolitana vero Urbe*, inquit, *Excellentissimo viro Exarcho instanter imminente vobis indicamus, quia Arechis* (Dux scilicet Beneventi hujus nominis primus) *ut cognovimus, cum Arnulfo* (Duce Spoletii) *se fecit, & Reipublicae contra fidem venit, & valde insidiatus est eidem Civitati; in quam si celeriter Dux non mittatur, omnino jam inter perditas habetur*. Sic Gregorii epistola, quae data cum fuerit Ind. decima, anno convenit 592. quo Neapolim Duce destitutam mansisse

(1) Confer quae dixi in Chron. Duc. Neap. tom. III.

fiſſe docemur; ſed ex altera, quae eſt 74. lib. 7. Indict. 2. in anno ſcilicet data 599. intelligimus, haud multo poſt id muneris fuiſſe miſſum Maurentium, quem Pontifex ſcribit, adeo urbis cuſtodiae invigilaſſe, ut etiam *Theodoſium Abbatem in murorum vigiliis ultra vires ſuas vehementer affligeret*; adeoque eandem pariter urbem, ut ex epiſt. habetur 107. praefati lib. 7. Ind. 2. armatis militibus muniiſſe, ut eos in Monaſterio etiam hoſpitaretur Angelae Abbatiſſae. Neque hunc Ducem ab alio dices miſſum, quam ab Graeco tunc Imperatore Mauritio, qui Neapolitanorum jura ſuper poſſeſſione adjacentium Inſularum *elicita juſſione poſt alios retro Principes ita ſtricte muniverat, ut ii non haberent, unde juſte poſſent formidare*, quod certo ſe noſſe adſerit idem S. Pontifex lib. 9. Indict. 4. epiſt. 53.

Firmiter igitur tenendum eſt, Duces a Graecis Imperatoribus Neapoli datos; ad quorum utilitatem eam ſervatam ex eodem intelligimus Gregorio lib. 12. Ind. 7. epiſtola 24. qui pro communi tunc temporis quoque invigilandum eſſe ſentiebat, ne reliqua Graeci Imperii in Italia portio, ac ipſa tandem Roma Langobardis accederet, *Conſtantinum Tribunum cuſtodiae inibi cum deputaſſet*, *Epiſcopis* ſcripſit *Neapolitanis*, *ut praedicto Magnifico viro Tribuno omnem deberent pro Sereniſſimorum Dominorum utilitate, vel conſervanda Civitate obedientiam praeſtare*. Quo loco *Neapolitanos Epiſcopos* dictos putamus Antiſtites urbium Campani littoris, quas Dux Neapolis in unam velut Provinciam redactas, vulgo appellatam, *Campaniam*, pro Graeco Imperatore curabat: qua ſignificatione eidem Pontifici lib. 2. Ind. 11. Epiſt. 1. 2. & 15. dicitur *Scholaſticus Judex Campaniae*, & lib. 8. Ind. 3. Epiſt. 12. *Gudiſcalcus Dux Campaniae*; nec alio ſenſu Paulo Diacon. lib. 5. cap. 6. ſive 12. ſunt *Partes Campaniae* (*a*); neſcioque an eodem in epigraphe Epiſt. 3. Papae

(a) Sic quidem, nam laxior illa Equum Tuticum pertingens, ac Trivicum, haud jam manebat Campania, quae tum Langobardis ceſſerat, tum

pae Pelagii ſcriptae: *Dilectiſſimis, atque clariſſimis fratribus univerſis Epiſcopis, & cunctis ſpecialiter per Campaniae, & Italiae Provincias militantibus*: atque apud Acta Sancti Antonini Surrentini, de quibus infra. Sed Neapolis etſi poſt D. Gregorii M. tempora Graeco Imperio eſt aliquando amiſſa, tandemque omnino deperdita, eam plane non alii, niſi quibus ejus adminiſtratio demandata, ac concredita ab ipſis Imperatoribus fuerat, uſurparunt; de quo ſat eſſe poteſt unicum ex praememorati Pauli Hiſt. lib.4. cap. 10. ſive 35. depromtum exemplum, quod verbis referam Anaſtaſii Bibl. in Deusdedit, ut ea e mendo expurgem, & explanem: *Eleutherius*, inquit, *Patricius, & Cubicularius egreſſus Roma, venit Neapolim, quae tenebatur a Joanne Compſino intarta* (ſcribo, *antarta* (a), ut habet Abbo Floriacenſis: quae vox, aliis non intellecta, ſonat *rebellem*; unde apud eundem Anaſtaſium in Theodoro, *intartizare*). *Qui Eleutherius pugnando ingreſſus eſt Neapolim, & interfecit Tyrannum*. Ejus autem rebellis vindicem haud ſibi, ſed Graeco Imperatori, tunc Heraclio, apud quem Patriciali dignitate, & Cubicularii munere ille erat decoratus, eam adſeruiſſe urbem, opus non eſt, ut aliis probem documentis, quam hac una Hadriani Romani Pontificis Epiſt. 44. ad Carolum Magnum data, editaque a Gretſerio, qua aperitur, Neapolim adhuc ſub Graecorum Imperio manſiſſe, expetitamque eſſe a Beneventano Duce Arichi II. vel poſt annos biscentum ab triginta ſex Langobardorum Ducum tempore, ſecus ac Blondus opinatus, certoque ſe ſcire eſt profeſſus. Epiſtola vero Hadriani, qua Regi Carolo occultam conſpirationem ſibi proditam a Gregorio quodam Capuae Presbytero enarrat, ſic habet: *Cum a nobis*, inquit, *enucleatius*

tum retroceſſerat ad mare, quo regionis incolae, tanquam in loca tutiora ſeceſſerant, eamque (ſerio dicam) contraxerant.

(a) Vide Feſtum in verbo *Antarium*, & Scalig. Gloſſas quoque, editas ab Henrico Steph. aliiſque.

tius sciscitatus fuisset Presbyter ille Gregorius, *retulit nobis dicens ; quod dum Domnus Carolus Magnus Rex praeterito anno a Capuana Urbe reversus fuisset* (hoc est in anno 787.) (*a*) *Arichis Dux suos ad Imperatorem, Deo sibi contrario, emisit Missos, petens auxilium, & honorem Patritiatus una cum Ducatu Neapolitano sub integritate*, cum omnibus nempe integris locis ad eundem Ducatum spectantibus ; sive integre, atque omnimoda tradita potestate, ut non semel id verbi est apud Hugonem Falcandum, *simul, & suum cognatum Athalgisum* (filium Regis olim Italiae Desiderii, qui capto ejus patre a Carolo Constantinopolim confugerat) *cum manu valida in adjutorium sibi dirigi, promittens ei tam in tonsura, quam in vestibus usu Graecorum perfrui sub ejusdem Imperatoris ditione. Haec audiens autem Imperator, emisit illi suos Legatos, scilicet Spatarios duos in ditionem Siciliae ad Patritium eum constituendum, ferentes secum vestes auro textas, simul & spatam, vel pectinem, & forcipes, sicut illi praedictus Arichisius indui, & tonderi pollicitus fuerat : petentes Romualdum ejusdem Arichisi filium in obsidiatum* (sive obsidem datum) & caetera digna quidem scitu, sed a nostro instituto aliena ; ex quibus unum illud excerpere est visum, Neapolitanos in suam urbem suscepisse Graeci Imperatoris Legatos, ac duos praescriptos Spatarios *cum Bandis, & Signis* : hoc est procedentes obviam eis solemnissimo apparatu, qui postulata Arichis adimplere nequiverunt, nam ille in fata concesserat eodem anno.

Sed ne in Neapolitanorum, ac perinde Graecorum rebus diutius, quam par est, dum Langobardorum tracto Historiam, immorari videar, en tandem promissa epistolae portio Ludovici II. ad Basilium Macedonem, quae velut praedictorum epilogus est, atque confirmatio : *Postremo*, inquit Ludovicus, *de Neapoli nobis in Christo fraternitas tua monuit, quasi miserimus populum no-*

(a) Vide laudatos Auctores ad Anonym. Salern.

nostrum ad incidendas arbores, & messes igne cremandas, & banc ditioni nostrae subdendam; cum licet ab olim nostra fuerit, & parentibus nostris piis Imperatoribus tributa persolverit. Verum nos, praeter solitas functiones, nihil exegimus, nisi salutem ipsorum, &c. Haec Ludovicus ad Basilium. Sed ex iis dijudicare facile quoque est, proxime post Neapolim in ejusdem Tyrrheni maris urbes, Stabias, Surrentum, & Amalfim nec Langobardis in eorum primordiis, nec per plures alios annos cessisse; siquidem eas sub regimine Neapolitani Ducis diu fuisse, Pontifices Gregorius Magnus, & Hadrianus suis in epistolis, quas recitavimus, innuunt, & palam aperit Capitulare Principis Sicardi initio. Et Stabias quidem *cum Langobardorum feritas omnia fere Campaniae oppida igne succenderet, ferroque devastaret, S. Antoninus*, cognomine dictus nunc *Surrentinus*, tanquam in securiorem, nec obvium hostibus locum, qualis maritimis ille tunc habitus est omnis tractus, secessit; *ac Parthenopes*, ut ejusdem S. habent Acta, *ingressus agros* (nempe ejus Ducatum) *amplissimo Stabiensis Ecclesiae Praesuli, nomine Catello, adbaesit*, quod contigisse non admodum post Langobardorum adventum, jure me opinari posse existimo; quandoquidem ex ingenti illa clade, quae in universam fere Campaniam est ab eis illata, nempe in mediterraneam, fugisse Antoninum oportet ad littoralem, a bello tunc immunem, & a Graecis servatam: Ni velimus in iis Actis eadem supra exposita acceptione, Campaniam demonstrari littoralem (1), quam Princeps Sicardus plane omnem iteratis vicibus tum solus, tum una cum patre Sicone divexavit, a qua interpretatione libens quoque starem. At Sanctum virum e direpto a Langobardis Cassinensi Coenobio sub Duce Zottone fuisse digressum, si quis potius judicandum duxerit (modo non majus obstet impedimentum) ab opinione seduci non debet sua ex hoc, quod Latii, non Campa-

(1) De Surrento, & Amalphi super notatum.

paniae, urbs olim fuit Cassinum; namque *haec regio a Tyberi prima Italiae servata est ex descriptione Augusti*, ut perhibet Plinius lib.3. cap.5. qui Cassinum in ea manifesto locat. Veruntamen ejusmodi pugnat sane magis adsertioni, quod Cassinenses tunc Romam unanimi voto, ac fuga, omnes se receperunt, ut subindicat Ostiensis lib.1. cap.2. quodque laudata Antonini Acta Monachum eum haud produnt tempore Stabiensis secessus (a), sed in clericali munere apud Episcopum Catellum primum mansisse, testantur: quae nihilominus tollit obstacula Martyrologii Romani sacra auctoritas ad diem 16. Kal. Martii: Antoninum adpellans Monachum Cassinensem, cui subscribendum, adque ejus normam Sancti hujus viri gesta exponenda esse dijudico. Surrentum autem, quod proxime Stabias subsequitur, & post Surrentum in adverso Promontorii latere Amalfim, sub Graecis mansisse (1), ex Constantino Porphyrogenneta verbis supra relatis intellectum est; certeque ante ejus aetatem in Langobardorum jura concessisse haud proditum habetur; nam utramque ab iis olim, sed frustra expetitam, novissime Salerni Princeps Guaimarius IV. armis subegit anno fere 1040. quod Ostiensis adnotavit lib.2.c.64. atque in Chartis complura testantur monumenta: Surrentinamque sane urbem a Principe Sicardo nullo profectu obsidione cinctam praescripta declarant Acta S. Antonini: nec non Amalfi ab Langobardo hoste S. Gregorium Magnum timuisse, sed timuisse tantum, epistola ejus docet 23. lib.5. Indict. 14. Adversus quam nec pariter profecisse Arechim II. ex altera epist.18. Hadriani Papae ad Carolum Magnum aperitur, cujus verba sunt: *Porro*, inquit, *vestrae Regali potentiae innotescimus, quia Ari-*

(a) Equidem ex S. Greg. M. aliisque novi, Monachos ad clericalia munia aliquando transiisse: at id de S. Antonino Acta sua non perhibent.

(1) Surrentum, Amalfia, Stabiae pluries a Langob. impetitae fuerunt, & aliquando subactae. Vid. To. IV. & III.

Arichis Beneventanus Dux justitias de hominibus suis quaerens, exercitum duxit super Amalfitanos Ducatus Neapolitani, & undique eos circumvallans, incendit omnes possessiones eorum, atque habitacula foris posita. Quo audito Neapolitani direxerunt in adjutorium ipsorum plures homines, vincentes eos, interfecerunt plurimam multitudinem Ducatus Beneventani; unde cum caeteros plures, tum optimates captivos apud se habent, &c. Ista Hadrianus. Ex quibus firmari insuper vides quod nec multo superius observabam de Neapolitanorum Ducum diuturna prerogativa super Amalfim, Surrentum, adiacentesque alias hinc inde in ejusdem maris ora sitas urbes, quae nihilominus singulae peculiares interim obtinebant Praesides, a quibus regebantur; sed Neapolitanis Ducibus, dum antiqui juris norma custodita est, haud dubie obnoxios, quos Amalfitani annuos habuerunt, Comitesque (a) dixerunt (cur non sic quoque Surrentini, ac caeteri?) si Anonymo Salernitano in Historia nondum edita habeatur fides. Per Sicardi autem Principis aevum, & quod excurrit, talem Politiae ordinem servatum adhuc fuisse, ejusdem Sicardi declaratur Capitulari, a quo stat etiam Erchempertus num. 26. & 27. tradens, Magistrum Militum, atque Neapolis Ducem Amalfitanos in bellum misisse in Campanos, illorumque Marinum Praefectum, ac filium in vinculis detinuisse, ut foederato sibi Principi Salernitano gereret morem. Nec ducendus alio est ineditus praefatus Anonymus, qui Sicardum tradit ex Amalfi ab incolis sibi prodita, ac *sine humani sanguinis effusione populata*, multos tum per vim captivos, tum volentes traduxisse Salernum; qui ejus donis corrupti reliquos populares suos ad transfugiendum sollicitarunt, sed tandem a Langobardis apud Principem delati fuerunt, quod *Duci Parthenopensi quidam eorum flecterent caput*: veritos namque Langobardos

(a) Comitis Miseni, sive Messenae utique meminit S. Greg. M. l. 11. Ind. 6. ep. 31.

ſubindicat Anonymus ille parum ibi conſtans, nec apertus Auctor, ne Amalfitani Salernum proderent Neapolitano Duci, cui ex congenita ſubiectione animo adhuc faverent. Sed de his ſatis.

Cur vero tum praeſcripta, tum alia loca Langobardorum valuerint manus diutius, vel effugere, vel repellere, non inepta ea videtur ratio reddi poſſe; nempe quod antiquiſſimo more caeterarum urbium ad mare ſitarum, quae expoſitae alioquin fuiſſent ad obvios, ſubitoſque pyratarum incurſus, arduis in locis, validisque propugnaculis munitae habebantur, cum caeterum noſtrates Langobardos haud admodum validam aluiſſe, ſive comparaſſe claſſem putandum ſit, qui nihilominus eam qualemcumque habuerunt, ſicut ex Erchemperto conſtat num. 8. & 9. At eis ad invadendas mediterraneas urbes, & loca promptiorem fuiſſe facultatem, par eſt credere; quandoquidem eorum omnium fere muri, vel jam pridem a Gothis conſulto diruti, ac diſiecti nulli extabant, vel aevitate ſeneſcentes, ac aerumnoſorum temporum infortuniis quaſſati tantum non deciderant: quorum quoque poſſeſſio cum longe laxior, fructuoſiorque maritima ora cenſeretur, potuit ſane hoſtes, quantumvis habendi cupidos abunde in illis rerum primordiis explere, nec numero adhuc, ſicut poſtquam apud nos ſuccreverunt, innumeros. Et quidem gens illa ab ſuo fere adventu interiorem Campaniam omnem, Capuamque metipſam totius regionis olim Caput, praeclaroſque ejus, ac latos campos, vel ſolo adceſſu obtinere valuerat, cum hic praeter Neapolim, Cumaſque non alia urbs, teſte Procopio Gothicae Hiſtoriae lib. 1. muris tunc munita eſſet. Sed Capuam, quam modo dixi (nam ad eam ex Amalfi recedo) Beneventani poſtquam occuparunt Langobardi (conſona enim Auctorum voce utique occuparunt) haud eam tranſactis ab Narſetis aetate annis centum, ſub triginta Ducibus deſtruxerunt, ut noſtratium rerum, poene dixerim, prorſus ignarus Blondus, & qui eum ſecutus eſt Leander Albertus ſuis in Italiis ubi

ubi de Campania, tradiderunt: Nec abusque Vandalorum, sive Afrorum incendio penitus desolatam frequentare coeperunt, sicut perhibet Constantinus Porphyrogenneta (*a*). De Admin. Imper. cap. 27. Sed illam minus quidem felici tunc sorte utentem, eorundemque irruentium Langobardorum primis populationibus, nec negaverim, maxime attritam, novis paulopost inductis habitatoribus restaurarunt, validioremque reddiderunt, nempe aliquanto prius, quam Grimoaldus Beneventi Dux Regnum usurpasset in anno 663. qui praesignes Capuae Comites dedit, eosque administros habuit validos, ac prudentes, sicut declarat Paulus Diac. lib. 4. cap. 18. sive 53. & lib. 5. c. 4. sive 9. quos de more ex caeteris selectos libet credere tanquam ad proximos Graecos repellendos, debellandosque destinatos. Quibuscum quotidianas fere Campani Langobardi conferentes pugnas, adeo praeclaram ex armorum studiis gloriam reportasse censeo, ut manente adhuc antiqua urbe, Autchar ejus Episcopus suo in Tumulo, non admodum nuper deperdito, cujus tamen integrum, quod susceptum inde fuit exemplum, apud me extat, dictus jure merito sit,

„ *Antistes Populi multa virtute potentis*.

Atqui eodem pervasae Capuae tempore reliqua hinc inde mediterranea Campaniae loca, nec ullis tunc munita muris, Langobardis etiam cessisse, ambigendum non est: nempe ad Occidentem Teanum: ad Orientem vero Caudium (dictum alio nomine *Furculum* (1)) Sarnum, & Cimiterium, idest Nolam, hoc etiam celebriori tunc vocabulo demonstrari consuetam. Quarum urbium, & Capuae simul adpellatione omnem in Capitulari Principis Radelchisi num. 9. venire existimo antiquam Campaniam cum Latii parte usque Aquinum, Liri, & Sarno flumi-

(a) Vacuae urbi certe dicendum non est Episcopos clari adhuc nominis unum post unum praesedisse: *Tiburtium*, *Constantinum*, *Alexandrum*, *Germanum*, *Victorem*, & *Probinum*.

(1) Diversum omnino a Caudio, Furculum erat.

nibus definitam, quae tandem, ut alio loco dicam, longe post praefatum Capitulare anno exaratum 851. atque sub nostris Regibus Nortmannis, nomen Terrae Laboris (1) obtinuit, quo ex vulgi consuetudine modo indigitatur.

Quod noto, ne quis S. Martini Romani Pontificis malesanam ad Elitherium epistolam, qualem editi hactenus Codices praeseferunt, obiiciat his, quae modo de universis antiquae Campaniae mediterraneis locis a Langobardis pervasis, pronuntiavi: nam ille enarrans quae passus sit, cum Roma captivus jussu Graeci Imperatoris Constantii marino itinere in anno 650. in Orientem duceretur, per terram quidem Laboris tunc subditam magnae Romanorum urbi, hoc est Constantinopoli, se transisse declarat; verumtamen omnem aliam, quam hanc inter Latium, & Picentinos regionem, certo certius animo concepit. Sunt ejus verba: *Pervenimus*, inquit, *Kalendis Julii Messenam, in qua erat navis, idest carcer: non autem Messenae tantum, sed in Terra Laboris, & non tantum in Terra Laboris, quae subdita est magnae Urbi Romanorum, sed & in pluribus Insularum, in quibus nos vel transmisissemus, peccata impedierunt: nullam compassionem adeptus sum, excepto dumtaxat in Insula Naxia, quoniam ibi annum fecimus*, &c. Haec Martinus; qui aperte cum separet *Messenam*, idest *Misenum*, sive dicas *Misenatem Urbem*, a Terra Laboris, seque ex illa ad hanc dicat pervenisse, ac Insulas tantummodo ea navigatione trasmisisse, ad quas descendere vetitum ei fuit, nulla ambiguitate laborat, *Terrae Laboris* nomen in praescriptis ejus verbis haberi depravatum: quo non continens terra, qualis haec est, sed consimilis adpellationis Insula demonstrari, deprehenditur, per quam ex Miseno Pontificem solventem, Naxumque ductum oportuit pertransire? Siquidem *Messenae*, ut dixi, vocabulo, efferendi tunc recepto more, *Misenum* indigitatum disce-

(1) De hoc sup. To. III. in Differt. de Liburia.

discere est ex S. Gregorio M. lib. 7. Indict. 2. epist. 26. & 27. & lib. 11. Indict. 6. epist. 30. & 31. quo etiam, sed per simplex S dicta ea urbs reperitur in ejusdem Sancti Martini Actis apud antiquum membranaceum Codicem Monasterii Monialium S. Joannis Baptistae Campanae urbis; sed afferam textum, in quo etiam est non obvia nominis Calabriae usurpatio: *Non autem*, inquit, *Mesenae tantum, quae in Calabria est, impedierunt Beatum Episcopum, sed & in aliis Insularum civitatibus sine humano solatio tribus mensibus eum retinuerunt, nullam compassionem ei adbibentes*, &c. Quibus verbis noluit Auctor *Misenum*, sive dicas *Mesenam*, vel *Messenam*, Campaniae urbem, esse *Messanam* Siciliae, Calabriaeque oppositam: nec Siciliam credidit aliquando Calabriam nuncupatam; sed quoniam Calabriae nomine omnia quandoque adpellata fuerant; quae a Graecis in Cis Tyberina Italia detinebantur loca, ut plenius dicam infra, littoralem Campaniam, & Misenum, a Graecis utique servatas, consueto more *Calabriam* nominavit. Sed, ut redeam ad Martini epistolam, nomen ibi *Terra Laboris*, ex *Terra Liparis*, depravatum esse, non prorsus futili persuadeor conjectura; namque Pontifex e Romano digressus portu; ac per Misenum vectus Naxum, necessaria, & consueta transfretatione ad Lipareas Insulas haud dubie divertit, sicut observare est, nedum ex locorum positu, sed ex pari apud D. Gregorium M. navigatione Dial. l. 4. c. 30. Verum *Miseni* genuino vocabulo cum *Messena*, & *Mesena*, *I.* in *E.* commutato, dicta sit urbs; pari ratione Terra quoque, sive Insulae, olim, atque nunc (a) *Liparis* dictae, *Leporis* etiam, varianteque dialecto, *Leporis*, videntur fuisse nuncupatae; quod sane imperiti librarii cum ignorarent, notissimum, quod jam increbuerat *Terrae Laboris* nomen subrogarunt, vel ex hoc

(a) Ex primaria Aeoliarum eas Insulas omnes dixit *Terram Liparis*, pari acceptione, qua Erchempertus n. 29. *Barium tellus*. & num. 81. *Rhegium tellus*, nosque dicimus, *Terra di Bari*, *Terra di Otranto*. &c.

hoc etiam non aliam putantes Terram ibi indicari, quod ſcilicet Miſeni eſſet mentio in contextu. Nec diſpari a Narciſſi Medici hallucinatione, qui apud Sebaſtianum Munſterum in Coſmographia lib. 2. ubi de Campania, *Terram Laboris* perhibet aliquando dictam fuiſſe *Terram Leporis*, neſcius in antiquis a ſe inſpectis monumentis hoc vocabulo non Terram, quae olim Campania fuit, ſed Lipareas Inſulas demonſtratas: & ſane haud offendiſſe in hoc videtur, qui ex Graeco Latinam fecit epiſtolam Anaſtaſius (1).

Sed de Terrae Laboris nomine, ejuſque origine, quam abſurdas alias plerique recentiores, & prae aliis Blondus, quique illius perpetuus eſt comes Leander Albertus, tulerint ſententias, abſtineo nunc aperire: ſuſcepta enim Be-

(1) Multipliciter heic hallucinatus eſt Peregrinius (ut poſt Pagium advertit doctiſſimus aeque ac mihi amiciſſimus Joſ. Aſſemannus tom. II. Ital. Hiſt. Script. c. 2.) *Meſſenam* cum *Miſeno* confundens ex epiſtolae S Pontificis (quae non utique ad *Eluherium*, id. *Eleutherium*, ſed ad *Theodorum* inſcribitur) contextu male intellecto. Ea namque verba, quae a corruptis Codicibus Peregrinius exſcripſerat, erroris ipſum accuſant: haec itaque ex emendatioribus codd. ſunt verba ipſius S. Martini in Epiſt. IX. ad Theodorum, quae ordine eſt XV. *Et pervenimus* Kal. *Julias Meſſenam*, *in qua erat navis, ideſt carcer meus. Non autem Meſſenae tantum, ſed & in Calabria; & non tantum in Calabria, quae ſubdita eſt magnae Urbi Romanorum; ſed & in plurimis Inſularum &c.* Ea pene ipſa leguntur in Cod. Monaſterii Monial S. Joannis Baptiſtae Capuae, quae Peregrinius mendoſe recitat, ſcil. *& Kal. Jul. pervenimus Meſſenam . . . Non Meſſenae tantum in quae* (intra) *Calabriam eſt, impedierunt B. Epiſcopum, ſed & in aliis &c.* Illud *in Calabriam* fort. *intra Prov. Calabriae fines* Meſſanam tunc temporis includi, ejuſque Regionis Praefecto ſubiectam fore, innuit. Revera autem Tò *Terrae Liparis*, aut *Leporis*, quod ipſe legerat, etiam in Cod. ipſius Monaſt. nullimodo habetur. Excuſandus tamen diligentiſſimus Scriptor, cui mendoſos codices pervolutare ſolummodo datum fuit, eiſque fidem praeſtans, in hunc errorem contra votum inciderit. At utinam ex hoc non alii errores effluxerint! Epiſtolam iſtam Martini PP. non A. 650. in Orientem juſſu Conſtantis Imp. abductam fuiſſe ut ipſe ait cum Baronio, habemus; ſed A. 653. ſicuti apertiſſime ex ipſius epiſtolae verbis indicari advertit Pagius ad A. 650. num. 8. *quod die XIX. menſis Junii qua A. 653. in Feriam IV. convenit, Sanctus Pontifex navi impoſitus eſt, & Kal. Jul. pervenit Meſenam, ſcilicet Meſſinam*, ſeu Meſſanam, *in qua erat navis &c.* Neque revera intra XIII. dierum ſpatium, tam breve e Romano Portu iter Miſenum uſque confici debuiſſe credendum eſt aeſtivo tempore, quo utique felicior, expeditiorque navigatio utplurimum experiri ſolet.

Beneventani Ducatus peragenda eſt descriptio : nec de Salerno, quae proxime poſt Amalfim in interiori ejus maris ſinu occurrit, eſt ſermo longius differendus. Quae quidem urbs, ſive quod in mediterraneis olim, & a mari nonnihil recederet, ſicut deſcribitur a Strabone lib. 5. itemque a Plinio lib. 3. cap. 5. ideoque minori ſtudio munita haberetur: ſive quod ex antiquiori clade minus frequens eſſet, haud ſero, ſicut proximam Amalfim, & Surrentum, ſed, ni fallor, eodem, quo mediterranea alia loca, exiguo labore eam Langobardi pervaſere: quam Caroli Magni aetate *Princeps Arichis*, ut auctor eſt Erchempertus num. 3. & ex eo Oſtienſis lib. 1. cap. 12. *in modum tutiſſimi Caſtri, opere mirifico munivit, & nova fabrica reparavit, ut eſſet ſcilicet futurum praeſidium Principibus, ſuperveniente exercitu, Beneventum*: hoc eſt in ipſo maris littore urbem refecit, ut evadendi hoſtis, ſiquando neceſſitas urgeret, marino itinere pateret via; qua eodem ferme tempore Deſiderius Rex Italiae, Arichis ſocer, cum a praefato Carolo Ticini obſideretur, deſtitutus, captus fuerat, vitamque exilio finierat; exemplo etiam ille doctus anteceſſoris Ducis, qui ab perſequente eodem Deſiderio Hydruntum ſe receperat, ac vitae diſcrimen evaſerat, ut alibi dicam. Ex quibus declaratur, cur Principes Arichi poſteriores ſummo ſtudio Salernum colere perſeverarunt; nempe quoniam in omni Beneventana ditione non alia habebatur opportunior navigiis ſtatio, Beneventoque vicinior, Graecis ad Inferum, quod propinquius erat mare, ſola importuoſa Campaniae littora non poſſidentibus. Arichis autem, ut hoc obiter notem, ſive reſtaurans, ſive univerſam denuo condens Salernum, non ab alio ſibi praecavebat hoſte, quam a terreſtri, qualem ſenſit Carolum, a quo, & ab ejus filiis, ut Erchempertus perhibet num. 2. 5. & 6. pluries tum ipſe, tum Grimoaldus ſubſequens Princeps, nunquam tamen claſſe fuerunt laceſſiti: qua Gallorum Reges, ut hinc intelligere eſt, non admodum valuere, ſed ea Graeci tunc praepollebant, & qui pyra-

ticam

ticam exercebant Saraceni. Ludovicus sane Lotharii filius, ut Barim obsidione magis arctaret, a Basilio Macedone stolium (sic classem adpellat) anxie expetiit eadem epistola, cujus supra meminimus, & obtinuit: Sed post Salernum ceteras quoque ad Orientem Consentiam usque longo, continuoque tractu positas urbes Langobardis aliquando cessisse, non uno constare potest documento; Acropoli tamen in excurrente Promontorio, vulgo dicto, *Capo della Licosa*, excepta, & si qua alia illic ad mare, & Rhegium usque sita (*a*): quam Graeci ejusdem Arichis, & Caroli Magni aetate adhuc servarunt, sicut ex Romani Pontificis Hadriani discimus collatis invicem epistolis 44. & 48. ad eundem Carolum datis, quibus Hadrianus iterato habet de transmissis Legatis ab Imperatore Constantino ad dictum modo Principem: verba sunt prioris epistolae: *Dum*, inquit, *ibidem Salerni Atto fidelissimus vester missus fuisset, Beneventani ipsos Graecos minime recipere voluerunt; sed post reversionem praedicti Attonis Diaconi tunc eos terreno itinere a finibus Graecorum deferentes, Salerno receperunt, & cum Athalberga* (Ostiensi dicitur *Adelperga* lib. 1. cap. 15. sicut etiam inedito Anonymo Salernitano) *relicta Arichis, seu optimatibus Beneventanis tribus diebus persistentes consiliati sunt.* &c. Posterior autem epistola sic habet: *Dum Atto Diaconus ad vestram reversus est Excellentiam, statim Missi Graecorum duo Spatarii cum Diucitin, quod latine Dispositor Siciliae dicitur, in Lucaniae Acropoli descendentes,*

(a) Ecclesias, sive Episcopatus *Veliae, Buxenti*, sive *Uxenti, Blandae* littorales uni Episcopo Acropolitano Sanctus Graeg. Mag. lib. 2. Indict. 10. epist. 29. commendavit, quo aeque, ni fallor, urbes illae ac Acropolis in Graecorum manerent ditione: *Sed an verum utique sit, quod heic adserit absolute Peregrinius, nempe Acropolim nunquam Langobardis cessisse ipse judicet Lector, qui ex Anon. Sal. & Cav. Chron. aliter fuisse legerit. Neque superius verum testatus est de Miseno, Puteolis, ipsaque Neapoli, quae nunquam a Langobardis subjecta fuissent, quum & Capuae Princeps Neap. tribus circ. annis imperaverit, & Comites aliquando Langobardi Puteolos tenuerunt, locaque iis finitima, de quo satis supra egimus. At haec Peregrinius de initio fort Langobardorum Ducatus adseruit.* Prat.

tes, terreno itinere Salernum ad relictam Arichis Ducis peragrantes 13. Kal. Februarii pervenerunt, qui ibidem cum ipsis tres dies consiliantes Beneventani, post tertium diem usque Neapolim deduxerunt. &c. Haec Hadrianus. Graeci igitur, non secus ac littorales Campaniae urbes, Acropolim quoque, a Langobardis licet circumfusi, retinuerunt (1), quos aeque loci situs & munitio eximie protegebat: namque idem hoc *Acropolis* nomen Graeco fonte cadens probat manifesto. Sed citra Acropolim post Salernum in eodem sinu Langobardi Paestum possedere, vulgo nunc *Piesti*, quam ex totius regionis nomine *Lucaniam* quandoque etiam dictam, Erchemperti declarat auctoritas num. 3. nam *Arichim inter Lucaniam, & Nuceriam Salernum instaurasse* perhibet. Sed manifestius probat Capitulare Radelchili num. 9. in quo inter urbes quae Principi Siconolfo ex Beneventanae Dynastiae divisione cesserunt (urbes, inquam, non autem Provincias, nec regiones, nullas priscis nominibus designatas) est Lucania: hoc scilicet ordine: *Cassanum, Cusentia, Lainus, Lucania*. &c. Et sane Lucaniae adpellatione non aliam, quae Salerno orientalior fuerit urbs, utrobique demonstrari Paulus Diaconus praedicto Capitulari collatus, persuadet; qui lib. 2. cap. 11. sive 17. universam Italiam describens in plures Provincias distributam, *Lucaniae, & Brutiae* dinumerat esse urbes, *Paestum, Lainum* (male alia editio, *Lanium*) *Cassianum, Consentiam, & Rhegium*, easque solas, utpote insigniores, enumerat, nec alias addit ullas; quarum antecedentes quatuor iis descriptis in Capitulari, Lucaniam Paesto perspicuum est respondere; deque earum dignitate pariter constat Paulo, & Capitulari convenire; in quo nimirum earundem adpellatione omnis ad Orientem Lucanus, & Brutius Consentiam usque, & Cassianum venit ager, ut mox patebit. Lucania igitur urbs fuit alio nomine etiam dicta *Paestum*, de qua capiendus

(1) Solum tamen Acropolis Castrum.

dus sane est Dionysii Scholiastes Eustathius injuste a Philippo Cluverio in Antiq. Ital. lib.4. cap.14. reprehensus, quod aliquam urbem vocabulo *Lucaniae* nominaverit. Nec mirum debet esse, Paesti nomen in novum vocabulum transiisse, iterumque fuisse restitutum, sicut praesens ejus (*a*) aperit usus: siquidem nec aliter prisca Praetutiorum, sive Praegutiorum Interamnia, dicta labentibus annis quoque est *Aprutium*, quod, praeteritis aliis, discere est ex Ostiensi lib.1. cap.36. & lib.2. cap.26. quae tandem ex paulum detorta priori nuncupatione est modo *Teramus*; Estque nunc Nola, quae haud alio, quam hoc nomine dicta olim fuit; sed media aetate *Cimiterium* nuncupata reperitur in praescripto Capitulari num.9. & in Erchemperto num.2. Volturnus quoque flumen adpellationem hodie retinet antiquam, & primitivam, etiamsi aliquando *Casilinus* fuerit dictus, sicut in Agathiae Hist. lib.2. eodemque in Erchemperto num.25. inque aliis est manifestum. Ex quo haud consentienda antedicto Cluverio est ejusmodi argumentatio, qua utitur lib.4. cap.13. praefati operis, negans priscam Callipolim dici dein potuisse *Anxam*, *& plurali numero Ancas*, *quod ea etiam nunc vocetur Gallipolis*; cui caeteroqui de Anxae Livianae positu nil sum molestus. Paestum autem ulterius, sive urbem dicas Lucaniam, omnem Lucaniam regionem in mediterraneis, itemque Calabriae partem eam, quae per Lainum Consentiam usque porrigebatur, ipsamque Consentiam in partibus Beneventanorum Ducum fuisse, ex praefato Radelchisi intellectum est Capitulari; in quo singularium urbium designatione adiacentia etiam, eisque subjecta, ac minora complura alia oppida, certum est demonstrari. Sed de hac Calabriae portione haud aliter perhibuit Constantinus Porphyrogenneta De Admin. Imper. cap. 27. tradens

(a) Sic contigisse putandum est, quoniam aeque primum nomen, ac recens promiscue in usu fuit; sed prisco tandem manente, novum desuevit.

dens, Principem Siconolfum, quem facili lapſu de fratris nomine adpellavit Sicardum, ex diviſa Beneventana Dynaſtia *obtinuiſſe Salernum, Capuam, & partes Calabriae* (a), nimirum mediterraneas, nec Conſentia ulteriores: ſicut exponenda quoque ſunt Erchemperti verba num. 15. *Fretus*, inquit, *ille Siconolfus Landulfi Capuae Gaſtaldei, ac liberorum ejus auxilio, totam Calabriam ſuo ſubdidit famulatui, maximamque partem Apuliae*: ſiquidem totius Calabriae adpellatione haud ibi ea etiam venit Calabria, quae trans Conſentiam ad Siculum uſque porrigitur fretum, etſi eodem hoc nomine tunc dicebatur; ſed citerior Calabria omnis mediterranea a Langobardis detenta, quam ſupra non ii ditionem ſuam dilatarunt, ſicut ex ſubſequenti Diſſertatione conſtabit. De qua pariter accipi debet Hiſtoria Miſcella lib. 21. habens Sergium quendam Protoſpatarium, Imperatoris Leonis Iſaurici perduellem *e Sicilia confugiſſe ad propinquos Calabriae Langobardos in anno ejus Imperii ſecundo*, qui fuit Chriſti 718. Eouſque autem pervenerat Beneventanus Ducatus ab ipſis fere ſuis primordiis, & ab Sancti Gregorii Magni aetate quando Brutium agrum, *Brittios* tunc, poſtmodum Calabriam nuncupatum, obtinebat Dux Arichis, quod ejuſdem Pontificis epiſt. 25. lib. 10. Ind. 5. ad eum ſcripta declarat hoc tenore: *Indicamus*, inquit, *propter Eccleſias Beatorum Petri, & Pauli aliquantas nobis trabes neceſſarias eſſe, & ideo Sabino Subdiacono noſtro injunximus de partibus Brittiorum aliquantas incidere, & ut uſque ad mare in locum aptum trahere debeat. Et quia in hac re ſolatiis indiget, gloriam veſtram paterna charitate petimus, ut Actionariis veſtris, qui in loco ſunt, deputetis, ut homines, qui ſub eis ſunt, cum bobus ſuis in ejus tranſmittere ſolatium debeant*, &c. de-

(a) *In Graeco eſt* καὶ τὰ μέρη τῆς Καλαβρίας, quod, niſi in meam ſententiam duci non poteſt, ut dicam in Diſſer. de Finib. Principatus Salerni.

que eadem hac re alias Neapolim ad Maurentium Magiſtrum Militum, & ad praefatum Sabinum dedit ille epiſtolas. Actionarios igitur ſi Arichis in Brutiorum tunc habebat agro, utique procurrentem ab Lao amne, nunc *Laino*, regionem detinebat, quam illi curabant. Caeterum vero aliis vicibus trabes ex Calabria Romam poſt fuiſſe ductas ad S. Petri, & Pauli Eccleſiarum uſus, Anaſtaſius tradit Bibliothecarius in Sergio, & in Gregorio II.

DIS-

DISSERTATIO VI.

FINES DUCATUS BENEVENTI AD ORIENTEM.

Langobardi, si verbis standum est Pauli Diacon. lib. 3. cap. 15. sive 23. quae de instituti hujus Ducatus tempore cum inquirebamus, sunt relata, Brutiorum regionem trans Consentiam Rhegium usque, & Columnam atque ad fretum Siculum, Regis Autharis auspiciis obtinuerunt. Cujus dicto consentire videtur Erchempertus num. 81. Siciliam ab Regno divisam tradens intermedio Pharo; nam ibi Regni nomine quid aliud eum voluisse censendum erit, nisi CisTyberinam Italiam omnem in unam coactam Dynastiam, quae Ducatus fuit Beneventanus? sicuti apud Ignotum quoque Cassinensem num. 4. hoc Regni vocabulum apertissime ditionem sonat nostratium Langobardorum, etsi improprie; quandoquidem longe post apud nos Regalis est dignitas instituta. At Pauli, sive vulgi, ut superius observabam, ejusmodi opinioni firmiter cetera antiquorum omnia adversantur monumenta, quibus tantum abest, quod productus obstet Erchempertus, ut ille nil minus quam manifestissime, nec uno in loco, ulteriorem Calabriam concesserit Graecis, quos praedicto num. 81. *a Costantinopoli ad Rhegium tellurem*, hoc est ad Rheginum agrum, sive Dioecesim, Calabriam eam omnem tunc complectentem, adventasse, atque a Saracenis devictos perhibet; ac *Civitates utriusque* nempe Rheginae telluris, & Siciliae, quas utrobique retinebant, ingenti metu perterritos deseruisse. Sed & num. 51. firmat idem apertissime, Graecos tradens cum Saracenis in extima illa Calabria decertasse, victoriaque potitos, *Amanteum Castrum*, & *Sanctae Severinae Oppidum* recepisse, quod contigit vivente adhuc Basilio Macedone, sicut adfirmat Cedrenus.

De

De Erchemperti igitur sententia cum satis certi esse possimus, non ne apud eum nomine Regni haud quae sub unius Beneventanae Dynastiae continebantur loca, sed aliud quidvis potius demonstrari merito est suspicandum? Equidem virum religiosum, ac sacrae paginae frequenti lectione imbutum, qualem se tum aliis experimentis, tum praecipue aperit stylo, Regnum dixisse Italiam universam, maxime probo; ea nempe ratione, quod haec non Insula, ut Sicilia, cui Regnum opponit, sed continens sit terra: qua acceptione id vocabulum usurpatum habetur Machabaeorum lib. 1. cap. 8. ubi de Romanis dicitur, quod *Regna*, & *Insulas*, *quae aliquando restiterant illis*, *exterminarunt*, & *in potestatem redegerunt*. Adsertum itaque a Paulo popularem rumorem de Calabria a Beneventanis Langobardis ad Pharum usque possessa, testimonio quidem Erchemperti minime fulcitur, quem nec alterius idonei Scriptoris, quod sciam, sustentat auctoritas, nec plane Ignoti Cass. locus huc referri valet.

Verum de antiquo illo rumore cum sic censendum putem, ceterum haud negaverim, Langobardos aliquando transgressos populationibus esse trans Consentiam, a quibus in anno 596. *ex capta Crotoniensi Civitate*, *quae super Hadriaticum mare in terra Italiae posita est*, *multos viros*, *multasque mulieres nobiles in praedam ductos fuisse*, & *ex iis aliquibus intra sequentem annum redemptis*, *multos apud illos aliquandiu mansisse*, his ipsis fere verbis doluit Sanctus Gregorius Magnus lib. 6. Indict. 15. epist. 23. perhibens quoque lib. 1. Indict. 9. epist. 39. eadem tempestate *Monachos Paulini Episcopi Tauri Civitatis*, *Provinciae Brittiorum* (nempe Episcopi *Taurianensis* (a), ut idem alibi) *occasione dispersos barbarice per totam vagasse Siciliam*, Qui, & lib. 2. Indict. 10. epist. 38. Liparitanam Ecclesiam *in locis inimicis* constitutam adpellavit; & lib. 9. Indict. 4. epist. 45. Siciliae

(a) Fuit Tauriana ad mare, ubi nunc *Palma* prope Seminariam.

ciliae ab inimicis timuit, ſcilicet Langobardis, quos admodum proclivi credere eſt conjectura omnia rapinis, incendiis, perpetuaque etiam incurſione foedaſſe, ut ſuos promoverent conſtitutos ſemel fines, ſicut ab occidentali commiſerunt plaga, de qua loco ſuo eſt dictum. At, inquam, inruptionem fecerunt, nec tamen loca trans Conſentiam valuerunt, volueruntve retinere, de quo praeſto eſt productum modo Crotonis exemplum, unde praeda quidem abacta, non urbs ſuit praeſidio firmata; ideinque probari poteſt auctoritate ejuſdem Sancti Pontificis, qui lib.2. Indict. 10. epiſt.25. *Joannem Liſitanae Eccleſiae Epiſcopum* (aliter *Luſitanae*) *ab hoſtibus captivatum in Squilatina Eccleſia Cardinalem duxit conſtituere Sacerdotem*, hoc eſt Antiſtitem; quod ſcilicet urbs Squillacium in extima illa Italia a Langobardorum populationibus haberetur immunis. A me autem nedum Graecum auctorem Conſtantinum Porphyrogennetam ſtare comperio, qui de Thematibus lib.2. Them.10. adfirmat Siciliam a Saracenis ademptam Graecis, nempe in anno 820. ut Oſtienſis perhibet lib.1. cap.20. *ſolamque Calabriam a Chriſtianis retentam: in qua Rhegium erat, & oppidulum Sanctae Cyriacae* (ideſt nunc *Giraci*) *& Sanctae Severinae, & Croto, & alia quaedam Oppida, quibus Praetor Calabriae dominabatur*: ſed idem firmant latina monumenta complura, & in primis Anaſtaſii Bibl. auctoritas, qui in Vitaliano ſic habet de Conſtantio Imperatore, Syracuſis in anno 663. & ſeqq. commorante: *Talem*, inquit, *afflictionem poſuit in populo, ſeu habitatoribus, vel poſſeſſoribus Provinciarum Calabriae, Siciliae, Africae, Sardiniae per Diagrapha, ſeu capita, atque nauticationes per annos plurimos, quales a ſaeculo nunquam fuerunt*. Sic Anaſtaſius. Cui accedit teſtimonium Hiſtoriae Miſcellae lib. 21. quo declaratur, Leonem Iſauricum in anno ſui Imperii 16. (fuit hic Chriſti 732.) *tributa Capitalia Siciliae, ſeu Calabriae ſuper impoſuiſſe*. Nec horum Auctorum pronunciata de extima illa, quam dico Calabriam, accipienda eſſe habeo

beo

beo cur dubitem: cum videam eos eximie hoc pacto concordare praeclaris aliis Auctoribus, qui Calabriam cis Consentiam, ut dictum est, contradiderunt Langobardis. Qua etiam interpretatione Pontificem Hadrianum capio in epist.46. ad Carolum Magnum: *Sic enim*, inquit, *de nequissimo jam dicto Adelgiso* (filio Regis quondam Italiae Desiderii, qui Constantinopolim se receperat) *nobis nunciatum est, quia in veritate, Deo sibi contrario, cum Missis Imperatoris in partibus scilicet Calabriae residet juxta confinium Ducatus Beneventani*. Quae tamen siquis exponenda putaret de locis ad Acropolim a Graecis servatis, quae eadem origine dicta fuissent *Calabria*, qua Misenum quoque Calabriae noscitur contributum in Actis S. Romani Pontificis Martini, equidem non abnuerem; tum quod haec interpretatio novam, obscuramque ejus vocabuli expositionem mox a me tradendam foveret; tum quod nil minus ex relatis aliis documentis datur scire, Graecos retinuisse aliquam Calabriae partem, quandoquidem reliqua pars cesserat Longobardis.

Et sane praeter laudatos auctores, ab hac quoque mente est synchronus Papae Hadriano Eginhardus, Caroli Magni gener, qui in ejus Imperatoris Vita de longitudine Italiae juxta traditam ab antiquis dimensionem, deque hoc sic: *Italia*, inquit, *in qua Graecorum, ac Beneventanorum constat esse confinia, decies centum, & eo amplius passuum millibus longitudine porrigitur*. Haec ille, manifesto declarans Calabriam ex parte a Graecis, ex parte a Langobardis fuisse possessam: quem tamen haec statuentem confinia ad Calabriam inferiorem, ne puta eam dixisse, quae trans Consentiam modo adpellatur ulterior; siquidem nondum ista ulterioris, citeriorisque cognomina tunc prodierant; sed Calabriam cogita universam ad inferum mare sitam, sive Agrum dicas Brutium, demonstrasse; vir enim minime ineruditus, qualem eum consensu praedico Gerardi Joannis Vossii De Historicis Latinis lib. 2. cap. 33. non ignoravit alteram,

an-

antiquioremque Calabriam ad Superum mare a priſcis Auctoribus memorari, a qua recentiorem Brutii Agri nomine, ſive *Brittiorum*, ad aetatem uſque Sancti Gregorii Magni, ſicut ex ejus conſtat epiſtolis, adpellatam, peculiari nota apte diſcriminavit. Atqui antiquiſſimae regionis Calabriae, qua ad alteram Italiae oram, Tarentino interpoſito ſinu, ab hac diſtat: quaeque nunc fere eſt *Terra di Otranto*, ac *Terra di Bari*, ut remotioris aevi omittam teſtimonia, Ptolemaei ſcilicet Geogr.lib.3. cap.1. Strabonis lib.6. Plinii lib.3. cap.11. Dionyſii Afri De ſitu Orbis, aliorumque, mentio eſt a S. Athanaſio Apologia 2. quo loco habet conveniſſe Epiſcopos ad Concilium Sardicenſe ſub anno celebratum 347. tum ex aliis, tum ex *Provinciis Italiae*, *Piceni*, *Tuſciae*, *Campaniae*, *Calabriae*, *Apuliae*, *Brutiorum*, *Siciliae*, &c. ejuſdemque meminit Notitia Utriuſque Imperii, quam docti viri exaratam decernunt in extremo Theodoſii junioris Imperio, hoc eſt prope annum 450. ſiquidem ibi deſcribitur Italia in decem, & ſeptem Provincias tributa, ac nono loco adnumeratur *Provincia Apuliae*, *& Calabriae*: decimo autem *Lucaniae*, *& Brutiorum*. Verumtamen quo pacto hoc Calabriae nomen ex una ad alteram tranſierit regionem, fueritque Brutiorum agro impertitum (a), Auctores hactenus nulli expoſuerunt, reſque ſub magno admodum ſilentio inobſervata manet vel iis, qui in recentiori hac Calabria nati, ejus ſive Hiſtoriam, ſive Commentaria docte quidem ſcripſerunt. Quorum, ac praecipue Gabrielis Barrii in Campanos meos nulla nec ſibi, nec ſuae genti injuria notos, mentem parum amicam aeque cum doleam, ac demirer (1), haud tamen

(a) Hinc eſt quod mediae aetatis Auctores, a Cluverio laudati Ant. Ital. l. 4. c. 13. abſoluto nomine Calabriae, Apuliam quoque denotarunt.

(1) Quod nempe D Thomam Aquinatem Patriae ſuae originariae ſplendore parum digne cripuerit, Calabriaeque addixerit injuſto quidem, immeritoque titulo, futilibuſque vulgaris vocis argumentis, & iniquae pro Patria ſua dilectionis perductus, ut alibi To. II. hujus operis pleniſſime comprobatum.

desistam, quin honestissimi hujus nominis aperiam, quem reor, fontem, etiamsi id habeam a proposito longe alienum.

Mea est igitur de hoc conjectura, sub Langobardorum aetate, non tamen ab illis, sed a Graecis novum Brutio Agro vocabulum fuisse inditum. Nam Graeci (sic inquam conjicio) integram retinentes Siciliam, proximamque Brutiorum, Consentiam ultra, haud magnam partem, necnon litoralia Acropolim usque multa, & Campaniae quoque maritimas urbes: atque etiam servantes, ut mox, & in subsequenti Dissertatione palam fiet, ad Superum mare *regionem latissimam*, qualem eam dicit Paulus Diacon. lib. 6. cap. 1. antiquissime Calabriam nuncupatam: haec loca, inquam, omnia sub duplici Themate descripserunt, ac in duas Provincias contribuerunt, Sicilia pro una, reliquis vero quamvis admodum disjunctis ditionibus, pro altera computatis, atque his Italicis omnibus sub unius antiquae Calabriae nomine, quae tunc amplior, fructuosiorque caeteris erat portio, designatis. Qui rerum ordo ad tempora cum mansisset Imperatoris Constantis, postque ejus necem cum primaeva illa Calabria a Duce Beneventi Romualdo seniore, quod Paulus ibidem perhibet, admodum fuisset imminuta, Imperatores, qui Constantem sunt subsecuti, eodem Calabriae vocabulo adpellare perseverarunt, quae adhuc in CisTyberina Italia servabant loca, tum ex consueto Graecorum fastu, ac ne sui Imperii Themata minora devenisse viderentur; tum quod reliquam ad Orientem trans Brundusium, ac Tarentum Provinciam, nunc fere *Terra di Otranto*, olim vero antiquae Calabriae partem, nunquam amiserunt, ut post dicam: quo pacto novum hoc nomen Brutio Agro, etsi nec omni, nec soli impertiri coeptum, ei tamen uni firmius inhaesit; quandoquidem Calabri Thematis Praetores, sive cum Porphyrogenneta dicas, *Patritii*, vel *Strategi*, amissa Graecis Tarento, quae regionis fuerat caput, ad inferiorem Cala-

labriam ſuam detulerunt ſedem (1), ubi ditionis portio remanſerat caeteris major; Graecorumque ad exemplum Langobardi, ut aſſolet inter finitimos, mediterranea illic ſua, eodem vocabulo adpellarunt, qui loca Tarentum, ac Brunduſium uſque recentius pervaſa haud antiquo nomine *Calabriam*, ſed ex adjacenti a ſe poſſeſſa regione dixerunt *Apuliam*, Graeci autem quidquid erat ad Superum mare dein nominarunt *Langobardiam*, de quo poſt; ſicque omnino deſiit primitivae Calabriae nomenclatura. Et mea de abditiſſima quidem re talis eſt divinatio, ſed ad inſtitutam modo revertar deſcriptionem.

Tertium igitur Ducatus Beneventani latus orientem aſpiciens cum minime Conſentiam ultra progrederetur, Tarentum uſque ad Septemtrionem per Caſſanum pervenit, quod tum his, quae obſervavimus, concordat, tum ex Capitulari probatur Principis Radelchiſi num.9. nam ille integram Beneventanam Dynaſtiam cum Principe Siconolfo diſpertitus, urbes ei ante alias contradidit *Tarentum*, *Latinianum*, *Caſſianum*, *Conſentiam*, &c. atque hac ratione verum eſſe deprehenditur, quod Conſtantinus perhibuit Porphyrogenneta verbis ſupra relatis, urbem Rhegium, oppidulum Sanctae Cyriacae, & San-

(1) Sane poſteriora haec tempora adſpiciebat Jo: Curopalates tradens Graecos Duces Rhegii commorari conſueviſſe: priuſquam eam Robertus Guiſc. obtinuiſſet. Qua ſubacta dici ille Dux coepit, ut Oſtienſ. perhibet l.2.c.1. nempe, quod regionis caput pervaſiſſet. Quo tempore, aut anno haec acciderint, tacet Peregrinius. Probabiliter iſthaec contigiſſe anno circ. 680. quo novae Calabriae nomen primo invectum fuiſſe doctis conjectationibus probat V.Cl. Beretta in Diſſert. Tab. Chorogr. Med. aevi To.X. Collect Murat. fol.307. ſcilicet poſt quam *Romoaldus Dux Ben.* Grimoaldi Regis filius *ingenti comparato exercitu Tarentum*, *Brunduſium*, *ac totam denique Apuliam occupavit .... Qui moriens Ducatum magna parte auctum filio Grimoaldo reliquit*. Tunc jam Tarento ad Brutios Praetoris Graeci Sedes translata: quare in VI. Synodo Conſtant. ſub Agathone ipſo anno inchoata, & ſequenti abſoluta, teſtes ſunt tres Epiſcopi Brutiorum Act.IV. ſubſcriptis, cum adjuncto tamen Provinciae Calabriae, non Brutiorum, ſicuti prius fecerant, plurimaque nobis exempla ſuperſunt in Scriptoribus ſynchronis.

loco idem tradit Auctor (1). Qui sane demonstrare videtur, arces regionis pervasae tunc a Romualdo fuisse Tarentum, & Brundusium, quas nominatim, praeteritis

(1) Atque heic non abs re esse judico de Salerni Principatus confiniis in Calabria seu Brutiis, atque aliorsum verba aliqua brevi facere (quod nobis olim Cl. Peregrinius adpromiserat; at neque is, neque alii post ipsum exposuere) ut legentes partem saltem, nisi expletam horum finium, urbiumque, & Locorum cognitionem illo in Principatu circumcirca inclusorum, adsequi valeant. Facem nobis praestent divisionis illius Principatus verba Tom. III. hujus operis pag. 214. seq. *in Capitulari* nempe *Radelchisi Benev. Princ.* quae attente a nobis heic perpendenda, & dilucidanda erunt. Verum attamen est, non singulorum in praedicto *Capitulari* locorum fieri praecise memoria, neque distinctim fines circumcirca describi, quod scilicet in Brutiis, Calabria, & Apulia (quarum regionum partem non modicam adhuc Graeci, & Saraceni possidebant) confinia, modo ab una, modo ab altera aemula natione, aut ultra extendebantur, aut praeliis, & excursionibus restringebantur: in Calabria praesertim, ubi Jonium mare versus, ac Tarentinas oras, pauca erant castra illa, arces, aut urbes, quae militaribus copiis obsistere possent. Ab proportione tamen (ut ita dicam) unius loci cum altero, & Gastaldatibus in *Capitulari* descriptis, eorumque *Terminis* seu *Finibus* inibi designatis veritatem quodammodo horum confinium educere posse spero, quod unum prae oculis habere fateor.

Verba igitur *Capitularis* repetam, e quibus, & non dubia confirmabo, & quae adhuc incerta, conjectationibus investigare conabor: *In parte vestra* (nempe Siconulfi Salerni Principis) *sint ista Gastaldata, & loca integra cum omnibus habitatoribus suis .... Tarentum, Latinianum, Cassanum, Lainus, Cusentia, Lucania, Consia, Montella, Rota, Salernum, Sarnum, Cimiterium, Furculum, Capua, Teanus, Sora, & medius Gastaldatus Acerentinus, qua parte conjunctus est cum Latiniano, & Consia*. Cetera inferius proferam. Stat igitur, iis profecto Urbibus, seu confiniis Principatum Salerni a Beneventano divulsum ita fuisse omni ex parte circumscriptum: neque fortasse aliam ob causam Cavensis Chronologus perhibet A. 896. *Graeci cum Saracenis fines Principatus* (sc Salerni) *invadunt in Calabria, nempe in Cusentia, Besinianu, Russianu, & Latinianu usque Potentiam*, nisi ut confinia ejusdem Principatus Calabriam, & Lucaniam versus designaret. Quare non aliud ad illorum finium cognitionem necessarium esse autumo, quam isthaec distinctim exponere, eo scilicet loco, quo divisionis *Pactum* parum nobis expressum declaratur.

Ab Salerno igitur super Tyrrheni maris oras, & meridiem versus descriptionem incipientes, certum omnino esse dico, litora illa quae ab Salerno ad Silarum amnem protenduntur, in hoc includi Principatu. Difficultas solummodo in eo est, an ultra Silarum amnem tota Lucaniae ora sub hoc Principatu substetisset: quandoquidem de Paesto sive *Lucania* nihil prorsus dubitandum, quum ea Urbs in *Capitulari* clarissime declaretur. De Aeropolis Castro dubitari posset, quod Peregrinius neutiquam inclusum fuisse definierit. Hoc etiam ipse non improbo: Graecos namque tunc Acropoli praeesse concedunt omnes eruditi. At non ultra A. 878. quo Saraceni,

tis aliis, captas dicit: itemque dat suspicari ei adstitisse aliquammultos Bulgaros sub eorum quodam Duce Alczeco nuncupato, perhibens lib.5. c.11. sive 29. illos eadem

ceni, pulsis Graecis, eo Castro positi fuere, ut Chron. Cav. testatum habet, & Chron. Salern. C.150. tuncque Paestum ipsum sive Lucaniam, Veliam, Buxentum, aliaque ad Posidium usque Promontorium contermina loca ferro, ignique damnarunt. Quare praefatorum oppidorum Cives ad proximos se montes, abditasque sylvas; & valles confugerunt, ibique sedes ad incolendum, irruptionibusque Barbarorum minus expositas collocasse, quae sensim in oppida, pagosque excrevere, quorum Caput, Urbs eorumque Antistitum cathedra, Capacium, sive Caputaqueum, in quo deinde ad vicinorum tutamen moenia, atque Arx extructa: quamvis insequenti saeculo ab iisdem impetita, & funditus quoque eversa alio transferri opus fuerit. Quo vere tempore Acropolis ab Saracenis avulsa fuerit, & Salern. Principatui adjuncta, incertum: probabile tamen censendum est, ante A.970. haec contigisse: quum e Chron. Cav. ipsomet A. habeatur, *Saracenos excurrisse per Castrum Amantei, usque Acropolim*, quae utique loca a Langobardis eo tempore possideri debebant, sicuti certissime alia quoque Oppida ab Amantei Castro ad Posidium Promontorium, & Leucosiam insulam, nunc *la Licosa*, ab iisdem retineri indubium est. Irruptio enim Saracerica ab Acropoli coepit: sed a Calabria, ubi ipsi jamdiu residentes, arma in Langobardorum Principatum verterunt; quum certo tunc Amantei Castrum, aliaque contermina a Salerni Principe dominarentur.

At ultrane Amantei Castrum, olim Lampetiam, ut ajunt, Salerni Principatus fines suos extenderit, non aeque certum: quum ex sup. relatis Chronologis conjectari aliquomodo posset, ulterius quoque Langobardos dominatos aliquando fuisse: A. namque 913. (ut in Cav. Chron.) post captam a Saracenis Consentiam (quae absque dubio Langobardorum Urbs) *Saraceni*, qui Graecis fortasse adhuc adjuncti, *praedati sunt Marturanum*: hinc deduci posset, *Ma turanum* quoque tunc tenuisse Langobardos. Sed verum omnino erit, ad fluvium usque Sabbatium, vulgo *Savuto* Graecorum, ac Langobardorum cursu suo fines designasse, *Terminumque litoralem* ea in Provincia fuisse. Quamobrem facilius intelligimus qua fines hi Consentiam versus proveherentur: nempe per Rublanum, sive Ruglianum, Aprilianum, a quo parum longe Crathis fluvius oritur, Spetianum, & Acram sive Acrim, aut Acirim oppidum edito in loco positum; a quo non longe Bisiniani Urbs mediterranea, Malvetum, & Rossanum trib. mill. ab Jonio mari distans, sitae: Celanum flumen, supra quem Rossanum insidet, adlabitur, ibique indubie orientales Principatus Sal fines initium sumebant: quamvis insequentibus seculis (ut ex Cav. aliisque Chron. alibi dixi) hi fines aut protensi, aut restricti fuisset. Quod utique A. 696. ex Cav. Chron patet, in quo *Graeci cum Saracenis fines Principatus invadunt in Calabria; nempe in Cusentia, Besinianu, Russianu, usque Potentiam*. Et A 920. *Cusentia recuperata est nostris* (scil. Salernitanis) *& Catanzanum, Besunianum, & Scillacium* (quod ultra Rossanum quidem *aliaque loca Graecorum suplata sunt*. Conjectari fort. posset tunc Catanzarium Salerni Principi Graecos cessisse, & Scillacium a Langobardis fuisse Graecis restitutum,

eadem tempeſtate pacifice Italiam intraſſe (credam ego a Beneventi Duce, atque ab ejus patre Rege Grimoaldo in ſubſidium accerſitos adverſus Graecos, quod Paulus

Ius

tutum, ad hoc ut Amantea recta Catanzarium fines Principatus definirentur. Sed Chronicon Saracenicalabrum rem diverſimodo enarrat. A. 921. *Calaurienſes fecerunt unionem cum Graecis, & Malfitanis, & recuperaverunt Conſentiam, Regium, Scillatium, Catanzarium, & alia loca:* quae ſane jam Saraceni ab Graecis, & Langobardis eripuiſſe dicendum omnino erit. Quam unionem, ſive foederis pactum deſcribens Cavenſis Chronologus ait: *Interea Calabri cum Graecis, & Salernitanis, & Malfitanis pactum fecerunt, jurantes inter eos, quod Saracenos omnes exterminarent a tota Calavria; & Loca ſita Dominis reddi* (utinam ea Chronologus diſtinxiſſet!) *& eorum ſpolia diſtribuere inter ipſos. Quod factum eſt;* & cetera, quae ſuperius retuli. At quae divinare in obſcuris poterimus? En iterum a Cav. Chron. A. 985. additur: *Saraceni Tyropeas* (ſcil. Tropeam multo ultra Amanteam in Brutiis) *capiunt, & Manteam, & poſtea Cotrunum:* hinc dicendum videtur, tunc Saracenos a Langobardis abſtuliſſe Caſtrum Amanteam, & Tropeam, ab iis jamdiu Graecis ereptam. Et A. 986. *Saraceni capiunt Tabernas .... Ruſcianum* (i. Roſſanum) *& alia loca:* E quibus, aliiſque Chronologorum narrationibus evidenter patet fines non aeque ſemper in eodem ſtatu diu perduraſſe; neque quo praeciſe tempore aut haec, aut alia loca ab alterutris poſſeſſa fuerint. At ſemper, ut arbitror, non ultra Sabbatium fluvium porrecta iſthaec confinia ea e parte fuiſſe; neque ex alia ultra Roſſanum Langobardos fuiſſe dominatos, certiſſimum eſt: quum nuſquam ultra Trionti flumen ſedem aliquam permanenter habuerint: inde enim Urbes plurimae maritimae extiterant, in quibus Graecorum vires, potentiaque erigebatur, ac regio non minus arte, quam natura fortiſſima. Sed ad rem noſtram regrediamur.

A Roſſano, ut diximus, ad Corilianum boream verſus, & Terramnovam (quem Calabri Scriptores e veteris Thurii ruinis excreviſſe ajunt, proindeque ita oppidum adpellatum, quaſi *Thuriam novam*) Caſſanum uſque, confinia protendebantur, ut ex *Capitulari* praeclariſſime evincitur. Hinc eſt, quod totus ille tractus citerioris Calabriae ab Celano fluvio, qui mari Jonio ſe exonerat, prope quem Roſſanum, & Sabbatio ſupra Amanteum, qui Tyrrheno ſe exſolvit, per Conſentiam, & Biſinianum, Caſſanum uſque, & Lainum ab orientali pene ad occidentalem plagam, cum maritimis Brutiorum, & Lucaniae finitimis oppidis ad Poſidium promontorium; & deſecta ſolummodo Acropoli, Salernum uſque Principatus ille protrahebatur latiſſime. Neque iſtorum locorum partem aliquam Graecis remanſiſſe dicendum eſt: undequaque etenim ab Langobardis potentiſſimis hoſtibus circumdati, praelia frequentiſſime inter eos contigiſſent, quod raro quidem neque abſque occaſione aut Saracenorum quandoque auxilio haec accidiſſe legimus apud ſynchronos Scriptores. Ex adverſo in ulteriori Calabria, & Apulia, quibus in Provinciis Urbes adhuc aliquas Graeci poſſidebant perpetuo decertatum fuiſſe, nobis Chronologi tradidere: neque aliquid in Salerni Principatu moliti ſunt aliquando, quam eorum fines irruptionibus, rapinis, incendiiſque devaſtaſſe.

Ab

poris laciniofo ftylo, nulloque digerens ordine, in unum locum contulit Alczeci adventum, & Langobardorum de Graecis, deque Romanis, nempe genuinis Italis, ingen-

fimum fane nofcitur ex tot frequentibus vel Graecorum, vel Saracenorum e Calabria in Apuliam excurfionibus, quas Scriptores defcribunt, hac plerumque parte illuc ingrefforum, nempe ex Materenfi agro, ut inde Oriam, Caftellanetam, Moctulam five Mutilam, Gravinam, Venufiam, aliafque illius Provinciae Civitates, & Caftra invaderent. Quare ab Montis Pelufii urbe (in qua fortaffe Gaftaldatus Acerentini fines, ut dixi) quae Tarenti oram profpicit, ad MontisCaveofi Oppidum apertum, facileque iter erat, ab eoque rectà Tarentum progrediebatur, Tarentinas prope oras, montefque illos: qui Apuliam a veteri Calabria dividebant.

Ab Tarento proinde retrogradientes, fines ibidem Principatus Salern. conftituti, & in MontisCaveofi oppido ad Montem Pelufium ufque, & Acerentiam, fub qua meridiem verfus milliar. circ. VI. Latinianum diftat. Facilius reliqui fines ad Compfiam ufque definiri poterunt, quum Acerentini Gaftaldatus latiffima inveftigentur confinia. Ea fane, ut fuperius innui, ex verofimilibus conjecturis (Scriptores namque ifthaec adnotaffe praetermiferunt) indicari potius, quam definiri poterunt. Ab ortu initium capiam, qua ex parte Latinianum (nunc *Altojanni*) fitum erat, & Apennini montes (qui ultra Acerentiam dividuntur, auftrum, & ortum verfus) ufque ad pontem S. Juliani, ut vocant, & Millionicum: inde occafum verfus Tricaricum, Montem Albanum, & tandem Potentiae Urbem, omnes cis Bafentum, feu Bafentellum fluvium pofitae: hinc ad boream fub iifdem Apenninorum jugis Oppidum, Cancellaria, Forentum, a Venufia (quo fane agro Gaftaldatus Acerentinus, & Comfinus definiebantur) milliar. circ. fex Gaftaldatum Acerentinum quaquaverfum circumfcribebant. Itaque deduci facile poterit, quod quum medius Gaftaldatus ab Comfia ad Latinianum Principatui Salern. ceffum fuerit: *Et medius Caftaldatus Acerentinus qua parte conjunctus eft cum Latiniano* ab oriente, *&* *Confia* ab Aquilone, nempe Comfiae Gaftaldatu; jam loca quae defignavi ortum, & meridiem fpectantia, ipfi adjudicata remanfere; atque ideo ab Acerentia Murum Urbem, Rubique oppidum, & Comfiam (cujus Gaftaldatu inclufae) fines erant. Porro apertiffime in Anon. Salern. C. 167. perhibetur: *Comfiam*, *Laurinum*, *Marficum* intra Salern. Dynaftiae fines extitiffe: & alibi *Potentiam*, *Tricaricum*, *&* *Latinianum* Gaftaldatui Acerentino fubeffe. Non ultra tamen Aufidi curfum Comfanus Gaft. & Salerni Principatus extendebantur; quo fiebat, ut Vulturariae Urbs, Montella, Balneolum, Serinum, & Caffianum, feu Caffanum opp. (ab altero in Calabria diftinctum) etiam includebantur; indeque per Caloris fl. ripas ad Taurafium, non longe a Frigentino Agro, & *Staphylo* (qui fort. idem ac locus, qui *Dentecane* vocitatur) utrumque Principatum dividebat. En *Capitularis* verba: *Confia*, *Montella*, *Rota*, quas inter, & Salernum quoque Vulturaria, Balneoli, Serinum, Murum, Rubi, totiufque S. Severini Comitatus (in quo *Rota* olim Oppidum, & fort. totius Comitatus caput, ubi adhuc Ecclefia, quae vulgariter *S. Marci ad Rotam* adpellatur) Gifunum, Solofra, Montorium, MonsCorvinus, aliaque oppida. *Hinc inter Beneventum, & Con-*

gentem victoriam, qua scilicet ii latissimam regionem obtinuerunt. At Brundusium, quo ex Tarento jam pervenimus, cum ab altero fuerit Beneventani Ducatus latere,

& *Consiam* (verba sunt *Capitularis*) *erit finis ad ipsum Staffilum ad Frequentum, ubi ex antiquo XX. milliaria* (totidem revera designato in loco adnumerantur) *sunt per partes*; Atque *inter Beneventum, & Salernum* erat *finis in loco, qui dicitur ad Peregrinos, ubi ex antiquo XX. milliaria sunt per partes*. Locum ad *Peregrinos* appellatum, ipsum fuisse indubie credo, qui nunc *Atripalda*, sive *Castrum Atrupaldi*, & *Atrepaldi*, vocitatur, non longe ab Abellini urbe: qui quidem locus inter Salernum, & Beneventum positus est medius, XX. circ. milliar. ab utraque Principum Residentia distans; immo adhuc diversorium ibi, quod *ad Pellegrinos* dicitur, ut ajunt, existit.

Statutis igitur, utcunque potui, ab Comsia Abellinum confiniis, jam ultra, Campaniam versus, fines exploremus. Facem quoque praeferant *Capitularis* ejusdem verba: *Inter Beneventum, & Capuam* (scil. Capuae latissimum Gastaldatum) *sit finis ad S. Angelum ad Cerros, perexiens per Serram Montis Virginis usque ad locum, qui dicitur Fenestrella*. Quis locus iste sit, qui *Fenestella* dicitur, me ignorare fateor (quamvis locus quidem sit Salernum versus, qui vulgo adhuc *le Fenestrelle* vocitetur, sed cum hac *Capitularis* descriptione parum, aut nihil consonat); conjector nihilominus non longe ab Pago, qui S. Angeli ad Scalam appellatur, fuisse, qui prope *Serram Montis-Virginis* positus, *perexiens vadit* ad Castrum Cervinarii, in quo aedes antiqua extat, *S. Angeli ad Cerros* usquemodo nuncupata. Quare recta inde *Furculas* (adhuc oppiduum *Forchia* nominatum tendebat; & laeva Argentii castrum, Cancellos, Abellam, Nolam (quae in Capitulari *Caemeterium*, nunc pagus *Cimitile*) *Sarnum*, aliaque Abellinum usque loca, includebat: Ab dextera autem colles Duracciani ad ripas usque, ubi se Sabbarus fl. in Volturnum exonerat; eoque recta transducto Calatiam urbem; postque minora alia oppida (quae postea Comitatus Cajaciae, Calium, & Teani constituerunt) Venafrum, indeque Aeserniam, aliaque contermina ducebat, intra fines quidem eo temporis Salern. Principatus, cui Capuae Gastaldatus adnexus, ut in Capitulari: *Sarnum*, *Cimiterium*, *Furculum*, *Capua*, *Teanus*, *Sora*: qua profecto in Urbe tunc hujusce Gastaldatus confinia: quamvis ab Capuae postea Principibus, diviso Salerni Principatu, ulterius quoque Capuanus Principatus protensus, ut Tom. I. hujus operis dictum est, quum Marsia, sive Marsorum Vallis, & Regio, & Gastaldatus Theatinus Spoletano Ducatui jampridem adjudicari fuissent. Ex Aesernia igitur rectà Casinum hujus Principatus fines erant; proindeque Atinam, Aquinum, Pontemcurvum, Alvetum, Arpinum, Babucum, Casamarium, Castrum Arcis, Ciperanum, Salvaterram, aliaque intermedia includebant: ultra quae ab occasu Ducatus Cajetae inerat, & Romanus: Boream versus Spoletanus seu Theatinus: ab ortu Beneventanus: & ab meridie ad mare usque Castrorum Volturni, & Liternensis, Capuae amplissimus Gastaldatus per Suessam, Calinum, sive Carinulam, Vulturnum Castrum cum adjacentibus suis oppidis, pagisve circumibat; cujus Gastaldatus fines pone Liternum amnem, Acerras usque, Ducatus Neapolitanus sub Graecorum imperio praescribebat, & Nuceriam usque tunc

limita-

re, atque ad Septemtrionem, finitus mihi modo est terminus iste ad Orientem.

limitaneum hujusce Ducatus propugnaculum: licet deinde Urbe illa Salerni Principes potiti fuerint X. cadente seculo, ut in antecedenti Tomo adnotavi.

Atque heic brevi dicta sufficiant, ut aliquantula Lectores cognitione Salern. Principatus confinium (etsi non quantum res expostulabat) instruerem. Quod ex Tabula expansa Langobardici CisTiberini imperii To. II. hujus operis adjecta, nosci melius quisque poterit. Me pro meis viribus isthaec festinante calamo, variisque distentum curis, malisque agitatum, ingenue fateor, descripsisse. Aliqua (utinam cuncta!) vera esse nil dubito; verosimilia alia, incertave, aut obscura. At non diligentiae meae, sed Scriptorum potius silentio, aut ambagibus culpa erit tribuenda, qui hujus Principatus limites nullimodo distinxerunt, nisi vagis seu generalibus verbis. Aliis, ut meum laborem, solicitudinemque perficiant, me commendo; atque ne aut meam negligentiam, inscitiamque inclementer insimulent (quod adversus me immerito, & ut dicam impie hoc egisse non erubuerunt) oro, obtestor, efflagito.

DISSERTATIO VII.

FINES DUCATUS BENEVENTI

AD SEPTEMTRIONEM.

EXtima, ac orientalior Beneventani Ducatus ab hoc latere urbs fuit Brundusium, sicut ex non semel producto Constantini Porphyrogennetae loco De Adm. Imper. cap. 27. facile est intelligere: *Langobardi*, inquit, *ex Benevento excursione in omnem ditionem facta, subiecerunt eam Themati Langobardiae, & Calabriae, excepta Hydrunte, & Callipoli*, &c. hae namque urbes singulae ab utroque Salentini Promontorii latere, & quod Septemtrionem, & quod Meridiem respicit, sitae, Brundusio quidem sunt orientaliores; quibuscum detentam quoque fuisse a Graecis intermediam Oriam, docet Erchempertus Num. 48. eam dicens ab Graeco Imperatore Basilio dono datam *ad convivendum* Gaideri, qui Beneventano Principatu exutus Constantinopolim profugus se receperat. Sicut Graecorum quoque, ut reor, colens amicitiam Beneventi Dux alter, qui proxime Arichim II. praecessit, Hydrunti, sive Otrantina dicas in civitate, aliquando mansit, ad quam ab insequente Langobardorum Rege Desiderio confugerat, utpote sociorum, vel ex foedere, aliove consimili pacto sibi commendatam: nam sic exponenda censeo Pauli Romani Pontificis verba, quae in epist. 4. ad Pipinum Regem Galliae de eodem habentur Desiderio: *Appropinquante autem*, inquit, *eo Benevento, illico Dux Beneventanus fugam arripuit in Otrantinam Civitatem; & dum diu immineret, ut ex ipsa sua civitate exire eundem Ducem suaderet, & nequaquam in eo suam adimplens voluntatem, constituit Ducem alium in eodem Beneventano Ducatu, nomine Argis* (*a*), &c.

Et

(a) Cur aliter Pontificis verba capiam, qui addit Desiderium Regem solo Duce illo, & ejus nutritore Joanne contentum, Graecis expugnatam urbem fuisse dimissurum?

Et quidem innominatum hunc ducem nullum praesentius habuisse perfugium, quam Graecorum urbem, aptissime convenit eorum temporum, & Beneventani Ducatus, quæ tunc manebat, conditioni, quando Dux Godescalchus, ni Paulus Diacon. falsus est lib. 6. cap. 17. sive 57. de quo alibi dixi ante annos haud multos ab persequente Rege Luitprando ad Graecos pariter transire disposuerat: necdum Salernum, ut postea, instauratum, eximieque munitum fuerat ab Arichi. Cum igitur Hydruntum Graeci detinuerint, deque hoc Pontifex Paulus minime discrepet ab Porphyrogenneta, extimam utique urbem ex orientali plaga hujus lateris septemtrionalis Brundusium Beneventani Duces habuerunt. Sed Porphyrogenneta Langobardos ait, pervasam ditionem *subjecisse Themati Langobardiae, & Calabriae*: hujus nomine Calabriam recepto more demonstrans ad mare Inferum, de qua superius: Langobardiae autem novitio vocabulo Apuliam designans ad mare Superum, quam plane late obtinuerunt, ut qui Tarentum, & Brundusium usque suos fines, sicut notavimus, dilatarunt. Verumtamen cur sic Apuliam adpellarit, Beneventanumque Ducatum in bina Themata, sive dicas Provincias tradiderit distributum, cum neutrum hoc e nostratium fecerit consuetudine, utrumque sane exponendum, sed loco erit aptiori. At Beneventanos una cum mediterranea Apulia, quam *latissimae regionis* adpellatione Paulus Diaconus in antecedentibus demonstrabat (a), litoralia etiam Brundusium citra non possedisse, non adhuc novi cur adfirmem; quandoquidem satis constat, eis cessisse Barium, ut ex Erchemperto num. 16. quin & Sipontum, sed aliquanto post aetatem Sancti Gregorii Magni, qui ejus urbis *Tribunum ab hostibus praedatum*, pretioque redemptum perhibet lib. 3. Ind ct. 12. epist. 17. nam idem Paulus lib. 4. cap. 14. sive 41. rem enarrans actam ante an-

(a) Sic Varro de R R l. 1 c. 6. latissima. Apuliam infert aestuosam, quod sit

annum 640. ut alibi dicendum erit; proximum Siponto litus in Beneventi locat fine: *Radoaldus*, inquit, *& Grimoaldus Gisulfi Foro Juliensis Ducis filii despectui ducentes sub patrui sui Grasulfi potestate degere, cum essent jam prope juvenilem aetatem, adscensâ nauiculâ, remigantes ad Beneventi fines pervenerunt*: hoc est ex interiori Hadriatici maris sinu solventes non alio quam ad Siponti litora appulerunt, quod facile dabunt locorum periti. Verumtamen quid conjecturis opus est in re clara, quae ex altera ejusdèm Pauli narratione aperitur lib. 4. cap. 15. sive 46.? *Venientes Sclavi*, inquit *cum multitudine navium, longe a civitate Seponto castra posuerunt* (in anno scilicet 642. de quo in Chronologia) *Super quos Ajo Dux Beneventi cum venisset, simul cum aliquantis viris extinctus est*. Et capite sequenti: *Eo tempore*, ait, *venientibus Graecis, ut Oraculum Sancti Michaelis Archangeli in Monte Gargano* (est ad Garganum Sipontum) *depraedarentur*, *Grimoaldus Dux super eos cum exercitu veniens, ultima eos caede prostravit*; quod sane mox post annum contigit 647.

Sed Graecis sacrilega ista cum adscribit, vereor ne imponat nobis Paulus, suspectae mihi semper fidei Auctor in his, quae suorum Langobardorum officere possint decori. Cur enim potius non credam talia ab iis commissa, quos constat Cassinense Monasterium superioribus annis diripuisse, ac Idololatriam (a), sive Arianam haeresim (nam discrepant de hoc Auctores) ad annum usque 663. fuisse sectatos, nempe Langobardos Ducatus Beneventani? cum ceterum sit manifestum, Graecos ex antiquo ritu impenso studio Sancti Michaelis nomen coluisse, cui (ut paene supparem primis hisce Langobardorum temporibus dem exemplum) unus Magnus Justinianus Imperator plures Constantinopoli aedes tum refecit,

(a) Rom. Martyr. XI. Kal. Mart. & inedita Acta S. Barbati Episc. Benev. Langobardos Idolis deditos perhibet: Acta S. Joannis Episc. Bergom. Arianismo.

cit, tum novo opere excitavit, quod Procopius testatur libro primo de ejus Imperatoris Aedificiis; eidemque Angelorum Principi Graeci Neapolitani sua in urbe Templum avito haud dubie ritu construxerunt, quod S. Gregorii Magni aetate dedicarunt, sicut idem Pontifex declarat lib. 7. Indic. 2. epist. 15. Credam igitur vere tunc Graecos cum Langobardis ad Garganum pro ejus loci possessione, sicut pro aliis alibi frequenter, confixisse, atque hos victoriâ potitos sacram Archangeli Specum diripuisse (1). Namque ex ineditis Actis S. Barbati Episcopi Beneventani in Monialium Monasterio Sancti Joannis Baptistae Campanae urbis adservatis, cum constet eam in anno 663. adeo cultoribus mansisse destitutam, *ut nec sedulum illuc officium persolvi posset*; nec non Beneventanos Langobardos Divinae opis praesidio sua ab urbe Imperatorem Constantium abegisse, atque vix tandem ad meliorem conversos frugem, Catholicamque fidem suasu ejusdem Sancti Episcopi amplexatos, ei permisisse, ut intermissa ibi solemnia restitueret, haud quidem ex alia, quam ex illata ab ipsismet Langobardis direptione, venerandam Cryptam eo pervenisse non est ambigendum. Sacrilegae igitur rapacitatis opprobrium e Langobardis Paulus convertit in aemulos Graecos, quem nimio suae gentis amore complura alia omnino contraria iis, quae facta sunt, enarrasse, magnus vir judicii Baronius ad annum 585. num. 2. peritissime observavit. Atqui (si tamen receptam in Sacris paginis Historiam ad conjecturae lancem expendere fas est) an etiam satis certi esse possumus, non sic quoque commissum in Actis Angelicae Adparitionis, quae perhibent Neapolitanos a Sipontinis devictos (hoc est a Beneventanis Langobardis Graecos, de quo alibi dictum est) Paganitatem exuisse, Christique suscepisse fidem? quandoquidem, ut opportune nunc aperiam, quod libro priori dissimulandum

(1) Hanc Peregrinii opinionem alibi impugnavimus.

dum duxi, oppositum verius; atque non Graecos, sed Langobardos ea occcasione sacro Baptismate initiatos ex hoc aliquis dixerit; quoniam eorum Actorum Auctor Langobardus & ipse fuit, fueruntque tum Graeci, tum Neapolitani antiquissimi Christi cultores, Langobardi autem sero, & in anno 663. Idololatriae renunciarunt. Et quidem ista cum simul confero, videre mihi videor tunc Sipontinos, ac Beneventanos in eam, quae in praefata Adparitione enarratur, a Neapolitanis, & Graecis redactos fuisse angustiam, nimirum cum Imperator Constantius, sicut est in praescriptis Actis Sancti Barbati, necnon in Paulo Diac. lib. 5. c. 4. sive 7. pervasas Apuliae civitates eis ademit, Luceriamque a Siponto non admodum disjunctam ad solum prostravit, ac ipsam tandem Beneventum arctissima obsidione tamdiu coercitam divexavit, dum ejus cives divinam opem invocantes, extremam evaserunt cladem; quod praefata S. Barbati Acta, sincera illa quidem vel ex Baronii censura in Notis ad Martyrol. XI. Kal. Martii, his verbis declarant: *Constantinus* (sic etiam dixere Constantium) *qui usque ad internecionem moliebatur urbem cum suis habitatoribus perdere, & quem nequibant ad misericordiam flectere immensi ponderis argentum, vel aurum, atque innumera multitudo pretiosorum lapidum, & margaritarum, accepta solummodo sorore Ducis Romualdi, Beneventum deserens, Neapolim est ingressus*. Haec ibi: post quae subjicitur Ducem, & Langobardos incolumitatis suae vota Deo persolventes, omnem Paganitatis ritum, ut paulo ante dicebam, exuisse, ordinatoque sibi in Episcopum Barbato, quo monitore sacra vota nuncupaverant, Christique fidem susceperant, munera ei magna obtulisse; quibus spretis, in haec sanctum virum verba esse Romualdum adlocutum: *Si munus*, inquit, *tuae salutis vis offerre, stude unum impendere sacrificium, ut B. Michaelis domum, quae in Gargano sita est, & omnia quae sub ditione Sipontini Episcopatus sunt, sedi Beatissimae Geni-*

tri-

tricis Dei, cui nunc indigne praesum, in omnibus subdas; & quoniam absque cultoribus omnia depravantur, unde nec sedulum illic sacrificium persolvi potest, melius a nobis disposita tibi preficiant in salutem. Hactenus Barbatus; eique, ut ipse petierat, demandatam fuisse Angelicae sacrae cryptae, & Sipontini Episcopatus curam, eadem perhibent Acta, literisque probatur adviventis tunc Romani Pontificis Vitaliani, datis eidem Barbato, quas recitat Marius Vipera lib. 1. Chronologiae Episcoporum, & Archiepp. Beneventi, etsi in multis adeo corruptas, ut de illarum sinceritate suspicari merito quis posset, nisi ex pluribus aliis fidelioribus monumentis ab eodem Vipera relatis pag. 61. 63. 70. 81. & 85. aperiretur, Gargani montis specum, & Sipontinam Ecclesiam diu etiam post Vitaliani tempora Praesulibus Beneventanis commendatas mansisse, suosque sero Archiepiscopos, & collabente Beneventano Principatu, obtinuisse, de quo in Dissertatione dicam, quae inscribitur: *Nostratium Langobardorum occasus* (cujus etiam jacturam ingemiscimus *Prat.*) Hoc igitur pacto Beneventanis Langobardis post deplorata humana omnia praesidia divinitus concessa salus, abnegataque tunc ab eis Idololatria, atque Archangelo Michaeli religiosior, & cultior veneratio restituta quamaptissime cum his convenire videntur, quae de Sipontinis, ac Beneventanis e Neapolitanorum, hoc est Graecorum, & Constantii obsidione evasis, in Actis Adparitionis Archangeli exponuntur, doctisque viris minus probata, secretiori alia interpretatione excipienda esse censentur.

Sed mihi de semita semel digresso, permittat velim Lector, rem nec de nihilo, nec prorsus injucundam minutius exponam, aliisque insuper ratiunculis confirmem. Quamvis haud puto, omnia a Paulo Diac. & in Actis S. Barbati de Imp. Constantino enarrata, gestaque illa omnia in Adparitione S. Michaelis descripta, adamussim posse inter se aequari, & conferri; quandoquidem neutra nec sincere, nec integre cum fuerint literis consi-

gnata, utique ad omnimodam concordiam duci nequeunt, ut est manifestum. Et quidem traditam de Sipontinis, Neapolitanisque inimicantibus historiam, deque ab his tam sero suscepto baptismate, explanatione indigere omnes consentiunt eruditiores, ut dixi: in Actis vero S. Barbati satis jejune exponi, immo non exponi, cur Sancto illi Episcopo maxime sederit, ac prae caeteris Ecclesiis cordi fuerit Angelicae cryptae reparatio, ipsa Actorum lectione adparet: & Paulum tandem quis non consentiet mancum, studioseque mendacem, qui Episcopatus Barbati, abjurataeque a Langobardis gentilitatis, nec per somnium ibi meminisse deprehenditur? Ut igitur opinor, cum Beneventani Langobardi statuissent diuturni sui ethnicismi memoriam prorsus omnem abolere, eodem utique consilio Auctor Angelicae Adparitionis talem maculam e sua gente convertit in aemulos Neapolitanos, & Graecos, nomenque penitus siluit Langobardorum. Cujus perturbatae narrationis Paulus, & ipse suis favens, cum duceret funem, tum sacram Specum a Langobardis adversus impiam Graecorum rapacitatem propugnatam, secus ac res acta est, ut supra observabamus: tum ultimum excidium, nulla Divini subsidii facta mentione, eos evasisse adfirmat; nempe vestigium, indicium omne celans, atque corrumpens observatae diutius gentilitatis. Quam nihilominus ipsemet, velit nolit, ibidem manifestat, Constantium dicens Italicam expeditionem adornantem, quendam consuluisse Solitarium, qui Prophetiae spiritum habere dicebatur: *Utrum ipse gentem Langobardorum superare, & obtinere posset*; atque ab eo responsum obtinuisse (sicut editio Frobeniana in hoc melior, & plenior duabus aliis praefert) haud tunc vinci posse, quos S. Joannes Baptista impenso ab eis studio in SubAlpina Italia cultus protegebat. In hac enim narratione nonnihil subodorare mihi videor de soluta non absque Dei nutu obsidione Beneventi. Quam sane urbem Angelica custodia munitam Imperatori non succubuisse, ex hoc etiam intelligi posse arbitror, quod idem Paulus

lus tradat, Solitarium ab Archangelo, & ab Christi Praecursore, unaque ab Apostolorum Principe per visum de irrito conatu Imperatoris fuisse admonitum, etsi unus Joannes ab unis Sub-Alpinis Langobardis, ut idem habet Auctor, veneraretur: nempe hoc pacto declarans, praefatam triadem, sublato Graecorum terrore, tutelam gentis suscepisse Beneventanae (a). Quo pariter referam quae in saepe dictis Angelicae Adparitionis Actis de Templo habentur, D. Petro apud Gargani montis Specum excitato a Christifidelibus, obsidionis periculum evasis; binisque ibi Aris, altera communi christianorum omnium patronae Dei genitrici Mariae, altera vero D. Joanni Baptistae dicatis. Ex his itaque cum jam constet, Scriptores Langobardos alios alias ingressos, horum gestorum seriem tamquam ex industria obscurasse, intelligi hinc quoque valebit, cur eorundem dicta non admodum apte simul possint componi. Atqui de Paulo aliter credendum non est, qui de praefata Constantii expeditione invicem pugnantia exposuit: vel cum a Duce Romualdo obsidem Imperatori perhibuit traditam sororem Gisam post acceptum nuncium, praesto jam sibi adesse cum valido exercitu patrem, Regemque Grimoaldum: vel cum scripsit, Constanti copias Neapolim post inita foedera recedentes bis fuisse a Langobardis caesas: primum a Campano Comite Mitola apud Calorem (b) fluvium in loco, cui ex eo conflictu *Pugnae* nomen mansit: iterum ab Duce metipso in loco *Forino* (aliter

 For-

(a) Cis Tyberinos Langobardos sub hujus Sancti Triumviratus tutela habuisse templa sunt documento frequentissima, & praeclara, quae eis ubique excitarunt. Et Sancti quidem Michaelis patrocinium caeteris praecipuum fuisse, nummis declaratur aureis, & argenteis cum ejus nomine a Beneventanis Dynastis excusis.

(b) Fluvium Calorem a Paulo pro Sabato dictum non dubito; quem prope Petrus Diac. in Auct. ad Ostien. l. 4. c. 16. agnoscit hunc locum appellatum *Pugna*. Sed eo Constantium recta, & festinato, ut Paulus perhibet, Neapolim recedentem e recta via divertisse, locorum, & gestorum consueta est confusio.

Forma: aliter *Formiis*, quod magis placet) (1) nuncupato: vel tandem cum securе, & quiete Imperatorem post haec Roma Rhegium facit per Beneventani Ducatus loca recedentem. Equidem minime crediderim, absurdam adeo narrationem ex alio manasse fonte, quam ex pravo hoc studio celandi abjuratam sero a suis paganitatem; quem semel e recto rerum ordine digresso, utique oportuit in dissonum, inconstantemque labi sermonem.

At praeter jam dicta, haud minora alia rei, ut gestam puto, signa remansere in Adone Viennensi; qui in Martyrologio Archangelum scribens subsidio fuisse Sipontinis, & Beneventanis adversus Neapolitanos 8. idus Maii, quod etiam demonstrabat Erchempertus num. 27. Sipontum designans in finibus Campaniae; ejusmodi scilicet locorum confusione subindicans, id competere Langobardis, quos ad Campaniam cum Constantio, & Neapolitanis bis conflixisse, fuisseque superiores est ex Paulo jam dictum. Et plane ea bella in mense Maii gesta, ex Anastasio Bibl. intelligimus, qui Vitaliani temporibus Constantium perhibet de Regia Urbe venisse *Tarantum, inde Beneventum, & Neapolim per Indict. 6.* (in anno nimirum Christi 663.) ac subdit: *Postmodum venit Romam, idest quinta die mensis Julii, feria 4. Indict. suprascripta*. Sed rem prorsus omnem evulgatus nuper a me detegit, etsi invitus, Ignotus Cassinensis num. 3. continentem sermonem habens de Graecis, & Romanis devictis a CisTyberinis Langobardis, deque Alczeco Bulgaro ad habitandum ab eis suscepto, ac de Archangeli protectione, simulque de Neapolitanis ad Christi fidem conversis, in haec verba: *Post hoc*, ait, *dominantes Italiam, Beneventum* (properantes) *introeunt ad habitandum. Horum autem Princeps militiae coelestis exercitus Michael extitit Archangelus. Neapolites ad fidem Christi perducti. Al-*

(1) Neutiquam omnino *Formiis* quum ex contextu Forinum intelligatur oppidum non longe a Salerni Urbe, adhuc eodem nomine vocitatum.

Alzecus Vulgarius cum hominibus ad habitandum suscipitur . Graecorum , Romanorumque Langobardi gentes superantes , totam simul Beneventi possident patriam . Sic ille strictim , sed palam haec omnia continenti eo tempore acta fuisse exponens , quo infructuose Constantius Langobardos aggressus fuerat ; quando etiam Alczecum Bulgarum sive ab eis accitum , ut superius observabam , sive sponte novas sedes cum suis quaerente , certum est in CisTyberinam Italiam pervenisse . Perspicuum itaque ex his esse potest , quae in Actis Adparitionis Archangeli perhibentur de Neapolitanis bello prementibus Sipontinos , aptissime convenire Graecis , non solos Sipontinos , sed Langobardos CisTyberim universos perdere molientibus ; quos plane secum habuisse Neapolitanos , plausibile admodum videtur ; atque adeo ad Christi fidem Langobardos , ut D. Barbati Actis proditum est , tunc conversos , conceptumque solventes votum , B. Michaelis Cryptam Sacris destitutam , impenso studio excolere coepisse ; quandoquidem primam illam in Gargano monte , D. Archangeli manifestationem , atque Sipontinorum pericula ad eadem , conjunctaque tempora referre non oportet , vel Actis metipsis praefatae Adparitionis consentientibus , quae tute vide . Est autem advertendum vocabulo Romanorum (1) ab Ignoto Cassin. nec Graecos , nec urbis Romae demonstrari cives ; sed juxta tertiam quandam acceptionem Auctoribus mediae aetatis usurpatam , sic dictos Italiae primitivos incolas , & indigenas ; qua etiam nomenclatura appellatos quandoque constat reliquos populos omnes extra Italiam positos , Romanoque olim

(1) Nec alia de causa Gothi Arianae sectae , ut est apud Gregor. Turon. Mirac. l.1. c.25. *Romanos vocabant homines nostrae religionis :* nempe quod Catholicam , qui servabant fidem , de sua non essent gente , sed indigenae locorum , quae Imperio subjecta olim fuerant Romano. Salvianus etiam in Lib. de Gubernat. Romanos hoc sensu ab impiis Barbaris pluries distinguit. Hunc nodum , quem exsolvere credidit Peregrinius noster , jam superius Tom. I. a me aptius exsolutum habes in not. ad Ignotum Cass. loc. cit.

olim Imperio subjectos; ad Barbarorum nimirum discrimen, de quo alibi pluribus. Sed cur tandem rem non expedio, apertissimumque ejusdem Ignoti non praefero testimonium, qui num. 25. praeclaram de Neapolitanis victoriam a Campanis Langobardis 8. Id. Maii, anno 860. reportatam cum illa comparans, quam pariter Sipontinos de Neapolitanis eadem olim die retulisse, proditum in praefatis Angelicae Adparitionis habetur Actis, utramque diserte adscribit Langobardis his verbis? *Secunda*, inquit, *Neapolitis haec ruina extitit similis, qua olim in Gargano cum Beato Michaeli Archangelo ageretur festivitas, corruerunt*. Cui quamsimillimo, quin etiam clariori sermone accinit Erchempertus num. 27. de eodem Campanorum cum Neapolitanis conflictu sic habens: *Qua etiam die*, inquit, *priscis temporibus a Beneventanorum populis* (non igitur ab solis Sipontinis) *Neapolites fortiter caesos fuisse legimus* (a). Porro Beneventanae Provinciae incolas promiscue omnes recepto more dictos quandoque fuisse *Sipontinos*, observare est in Constitutione ab Imp. Lothario I. edita *tempore Eugenii Papae ante Januam B. Petri Apost. in Civitate Romana*; hoc est in anno 824. (pace dixerim viri magni Jacobi Cujacii, qui sanctionem illam ad Lotharium refert juniorem) cujus mentio exstat Feud. lib. 1. tit. 19. factaque adseritur *ad laudamentum sapientum Mediolani, atque Papiae, seu Cremonae, atque Mantuae, & Veronae, quae vulgo Berona vocatur, & Tervisii, & Paduae, atque Vincentiae, & Parmae, Lucae, & Siponti* (1). Sapientum enim *Sipon-*

(a) An etiam bellum a Duce Romualdo adversus Constantii copias apud Formias gestum, de quo Paulus Diacon. l. 5. c. 5. sive 10. accidisse credam *ad Montem Garganum*, idest *ad Montem Garilianum* a Formiis parum dissitum; Sicuti ex eorundem nominum commutatione plerique recentiores decepti tradiderunt, Saracenos ad Garganum diu insedisse, qui ibi nunquam, sed ad Garilianum sua aliquando domicilia haberunt? At haec non Formiis, sed Forino contigisse sup. adnotavi.

(1) Tò *Siponti* amanuensium profecto sphalma, ibique aliam in Mediolanensi Provincia Urbem designatam fuisse suspicor.

Siponti appellatione (quae lectio, nec censori Cujacio, nec ulli unquam suspecta fuit) ni universae Beneventanae regionis venerint Jureconsulti, cur in eo Conventu Sipontini potius, quam reliqui ex CisTyberina Italia accersiti fuerint, minime capiemus. Et vero eam Constitutionem ad juniorem referendam non esse Lotharium, hinc patet; quod bis ille Romam advenerit, sed ne accedere quidem ad B. Petri Januam valuerit. Non in an. 1133. *quando in Ecclesia S. Salvatoris*, ut inquit Otho Frising. lib. 7. cap. 18. *quae Constantiniana dicitur, a Summo Pontifice Innocentio coronatus* (eadem dicta *Lateranensis*, in cujus Palatio Innocentium tunc habitasse, tradit Falco Beneventan.) *Imperatoris, & Augusti adeptus est nomen*: *nempe Ecclesiam B. Petri, ubi mos coronari est Imperatoribus, Petrus* (qui & *Anacletus*, Antipapa) *eo tempore occupaverat*. Nec in an. 1137. Vaticanam adhuc detinente Ecclesiam Anacleto; quandoquidem Innocentius una cum ipso Lothario Romam tunc ex Apulia recedens, *Lateranense Palatium* (sic idem Falco) *adivit*. Angelicam itaque Adparitionem, qua Sipontinos a clade servatos, Neapolitanosque ad Christi fidem conversos, perhibetur, in hujusmodi sententiam apte exponi posse, existimo; quam, ut superius monui, longe post primam sacrae Cryptae sub Papa Gelasio, ut volunt, manifestationem contigisse, vulgata de eadem Adparitione Acta, si rite exponantur, declarant; quibus perhibetur, non ante servatos Sipontinos ab extrema illa clade specum consuevisse penetrari, quod convenit cum S. Barbati Actis tradentibus, antequam Beneventani Langobardi ab imminenti servati fuissent excidio, Christique fidem suscepissent, locum incultum, desertumque mansisse, quia, ut dicebam, ipsi illum ante 15. fere annos diripuerant, nec prius adiverant ob impietatem: nam piorum hominum donariis haud tunc primum coepisse frequentari, ipsa direptio a Paulo Diac. descripta, e qua digressi sumus, manifestat.

Ad quam non dicam, sed ad aliam sane D. Michaelis

lis Basilicam recentius, sive antiquius excitatam, post depulsum ex Italia Constantium, susceptumque Archangelum in tutelarem confugisse Hunulfum credam, iram caventem Regis (a) Grimoaldi ob servatum a comminata nece Bertaridum Regni Langobardici haeredem, secus ac praefatus Paulus lib. 5. cap. 1. & seqq. callide rem antevertens, ante susceptam ab Imperatore Italicam expeditionem id actum ponit (1), quem ipsa expositorum a se gestorum series Prochronismi convincit, minime tantum temporis admittens spatium inter pervasum in exordio anni 663. a Grimoaldo Regnum, & Constantii in vere ejusdem anni adventum, ut eo medio valuerit Bertaridus ad Cacanum Hunnorum Regem profugus pervenire, Grimoaldus apud Cacanum per Legatos agere de dimittendo a se Bertarido, ipse Bertaridus ad Grimoaldum redire, atque iterum fuga salutem quaerere, ejusque fugae Hunulfus auctor e Sacro asylo sub fide eductus in honore aliquandiu apud Grimoaldum manere, tandemque ejusdem permissu ad Bertaridum in Galliam se conferre: quae omnia juxta Pauli narrationem completa fuissent duorum, triumve mensium, ut dictum est, intervallo.

At post Sipontum, adjacentemque Gargano Promontorio regionem, ad ulteriora ad Septemtrionem loca Beneventanos aliquando suam produxisse ditionem, certum est

(a) Ad eandem etiam Basilicam longe post cum se recepisset Hersemar sub Rege Luitprando impunitatem quoque meruit, teste Paulo l. 6. c. 15. sive 51.

(1) Male heic Peregrinius noster Prochronismi arguit Paulum Diac. Non enim eodem A. 663. ea quae adserit contigere. Grimoaldus namque Langobardicum Regnum invasit, ut superius adnotavi, in A. 662. & Constantius Imp. in Apuliam non descendit, nisi insequenti A. 663. utraque res sub veris initio confecta. Nulla igitur in Pauli narratione incohaerentia. Potuit quidem eo anno, nempe 662. & sequentis initio Bertaridus ad Cacanum profugere, ad Grimoaldum redire, atque iterum fuga saluti propriae consulere, & alia quae acciderunt a Paulo ibi enarrata, non intra spatium completa duorum, vel trium mensium (juxta Peregrinii mentem), sed potius mensium saltem tredecim.

est ex Erchemperto num. 5. & 6. qui tradit ob denegata tributa ademptas eis armorum vi á Gallis fuisse, a Carolo scilicet Magno, ejusque filiis, & a Spoletano Duce, *tellures Theatensium, & urbes*, quod alii, & ipsi antiqui, confirmant Auctores, Anonymus in Vita praedicti Caroli, Anonymus alter in Annalibus Francorum, Adelmus, sive Adhemarus Benedictinus, & Ado, uterque in Chronicis, nec non Aimoinus lib. 4. cap. 90. adserentes, id contigisse in anno 801. ac addentes, Luceriam, & Ortonam (extremam, forte, in eo Hadriatici maris litore nostratium Langobardorum urbem) eadem tempestate amissas, sed Luceriam illico recuperatam; quod Erchempertus quoque perhibet loco relato. Post haec igitur Beneventanus finis ad Luceriam, *opulentam Apuliae Civitatem*, ut eam dicit Paulus Diac. diu substitit; cujus ager (certe Beneventana ditio) ad Tiferni fluminis ostia, & in mediterraneis ad fluvium Trinium pervenisse videtur (1): siquidem ad hujus fluenta Princeps Grimoaldus eodem hoc bello, quo Theathensium tellures, & urbes amisit, Pipino Italiae Regi, Caroli M. filio, fortiter restitit, ut Anonymus Salernitanus tradit in Historia non dum edita; ibique situm Tribetense castrum, utpote in confinio, amissum, receptumque varia fortuna legimus in Erchemperto num. 39. Theathina autem Marchia, quo absoluto nomine labentibus annis Theathensium urbes dictae sunt, estque modo sub iisdem

 fere

(1) Ad Trinii sane, & ad Sagri, vulgo *Sangro* amnium ripas Comitatum Aeserniensem sub posterioribus Langobardis ex antiquiori etiam institutione productum scimus, defixisque marmoreis columnis ab ulteriore regione diremptum; post quem ad Occidentem Comitatus fuit Venafranus, dein Cassinensis ditio, & tandem Sorani. Quum autem Ducatus Benev. & Capuae ab una Atenulfi I. progenie regeretur, fines Ben. Ducatus, aetate Pandulfi Capiteferrei praecipue, protensi sunt. Ducatu Spoletano adquisito, a quo ultra Trinium etiam fluvium Langobardi ditionem suam amplificarunt, e Spoletano fort. Ducatu Theatensi, Marsorum, aliorumque Comitatuum agris ad Capuanum adjunctae fuerint, ut ex quampluribus veteribus chartis Monast. Cassin., & nostrae Urbis clare evincitur; in ipsis enim, in quibus de Theatensis, & Marsorum Comitatibus mentio habetur, Capuanorum Principum inscripta nomina recensentur.

fere finibus Aprutium citerius, ad Tifernum, ni fallor; olim pervenit, a qua mente Falco ad annum 1137. de Lothario II. Imper. scribens, *Praefatus*, inquit, *Imperator flumen Piscariae adveniens, Pascha Domini ibi celebravit: inde flumen illud transiens, Civitatem Termulensem, & illius Provinciae Comites obtinuit, & inde amoto exercitu, Apuliam ingreditur*: Civitas enim Termulensis Tiferni ostio citerior est non sane multum. Haec vero loca a Carolo M. nostratibus adempta Langobardis, Ducatui, sive adjacentibus Ducibus Spoletanis, vel perpetuo commissa fuisse, vel committi consuevisse, complura declarant antiqua monumenta; de quibus, etsi hujus non est operis plenius disserere, haud tamen omittam, videri Francorum Reges, & qui post illos Italiae Regnum obtinuerunt; ipsumque Carolum strictiori quodam jure, Spoletanum Ducatum, caeteraque postmodum contributa eidem loca obnoxia habuisse prae Beneventano, qui memoratis Regibus vectigalis tantum fuit. Quo referendum existimo, praefatum Carolum M. Regna suis filiis suo in testamento distribuentem, Pipino legasse Regnum Italiae, unaque Ducatum Spoletanum, cui ab eo institutus tunc praeerat Dux Guinichisus, Scriptoribus gestorum Caroli memoratus: de Beneventano autem ne verbum quidem submurmurasse; quippe qui, ut in ejus vita Anonymus Auctor prodit, *in potestate sua omnem terram tenuit de Monte Gargano* (est Garganus paulo orientalior urbe Termulensi, eademque longe celebrior) *usque Cordubam, Civitatem Hispaniae*; tributariam vero reliquam omnem habuit Italiam (verba sunt Eginhardi) *usque in Calabriam inferiorem, in qua Graecorum, ac Beneventanorum constat esse confinia*, ac perinde ipsum Ducatum Beneventanum (*a*). Et rursus haud alio ducendum ar-

(a) Huc etiam facit, quod Otho. I. Imper. in Diplomate apud Baron. ad ann. 962. *de proprio Regno* tradere se dixit Ecclesiae Romanae *Baluam*, *Marsim*, &c.

arbitror, designari ab Ostiensi lib. 1. cap. 44. *Regalia* (jura scilicet) *Regales pertinentias* in Comitatu, seu dicas agro Theatino; itemque ibi, & lib. 2. cap. 31. aliisque in locis tradi, plerosque Imperatores, Regesque Italiae perplura bona Marchiae Theatinae finibus comprehensa, quae post Termulensem urbem ad Piscariam usque ulterioremque regionem, & in mediterraneis ad Valeriam, ut reor, pertingebat, & Marsos, locisque aliis posita, Ducibus Spoletanis subjecta, Coenobio Cassinensi, ejusque Cellis, ac Monasteriis donasse, alienasque de ejusmodi rebus confirmasse donationes; quam quidem potestatem super loca Beneventani Ducatus illos exercuisse ante Othonum Impp. tempora, non apud Ostiensem, nec alium memini me adhuc legisse Auctorem. Sed de his nunc satis.

Nostratium autem Langobardorum ab Septemtrionali hoc eodem latere in mediterraneis, atque citra Ortonam, telluresque Theatensium, urbes fuere *Sepianum*, *Bovianum*, *Aesernia*, & aliae, quas tempore Constantii Imp. (ut superius dictum est, ubi de Finibus ad Orientem) a Duce Romualdo ad habitandum traditas fuisse Alczeco Bulgaro, & suis, Paulus Diac. perhibet lib. 5. cap. 11. sive 19. idemque Auctor vestigia Bulgaricae linguae ad suam usque aetatem apud praedictorum locorum incolas mansisse testatur, quamvis ii Latine, hoc est communi, popularique tunc Italico sermone, etiam loquerentur (a). Quo rei manifesto indicio persuadeor, ni falsus, sive mancus ipse sit Paulus, erroris arguendum Auctorem Historiae Miscellae lib. 19. tradentem, *tempore Constantini* (scilicet Constantii jam dicti, nam haec nomina passim olim confusa) *qui in Occidente regnavit* (ita quidem, nam post eum Graeci Imp. exiguam Ita-

Nn 2 liae

(a) Sic *Latine* loqui apud Dantem Aldigherium Petrarcham, & Boccacium dicti sunt, qui haud prisca, & Latiari, sed usurpata nunc nobis Italis lingua utebantur. Otho etiam Frising. de gest. Frider. l. 2. c. 13. eadem verbi usus est acceptione, cum Langobardos Italos sui temporis ab *Latini sermonis elegantia* laudat.

liae partem retinuerunt) filium Orbati Bulgari, qui regionis Bulgariae, seu Contragorum dominus fuerat, natu minimum, nulloque nomine ea in Historia denotatum, ex patrio solo intra Danubium, & Tanaim posito paulo post mortem patris Danubium transmeasse, atque *haud procul ab urbe Ravenna in Pentapolim advenientem sub Christianorum imperio se subjecisse*: Ravenna enim non exiguo terrarum intervallo ab descriptis a Paulo distat locis, ut est manifestum. At si dixerimus e Ravennae agro Bulgaros ad novas sedes transisse, atque ab Rege Grimoaldo spe quaestus abductos, ut filium adversus Graecos protegerent, quod laudato loco innuebam, minime repugnaverim: ob id maxime quoniam Paulum Miscellae Historiae admovisse manum, sunt qui opinantur. Post vero superius dictas Theatensium tellures ad occidentem Valua urbs fuit, quam Pontifex Hadrianus epist. 92. ad Carolum Mag. statuit in finibus Spoletanis: Anastasius autem Bibliothecarius in Zacharia ejus oppidanos, proximosque Pinnenses, ac Forconinos eidem adsignat Ducatui, & insuper Marsicanos, urbem incolentes Marsicam; ni gentile, quod ab ea idem Auctor, atque Ostiensis lib. 2. cap. 7. ducunt, me fallit nomen: quae nihilominus *Marsis* Ignoto Cassin. num. 2. *Marsia* praefato Ostiensi libro eodem cap. 35. alibique *Marsi*, numero multitudinis videtur dicta; unde Marsorum tum Comitatus, tum Comes, tum Gastaldus, tum Episcopus, &c. eidem saepe: sicuti Fundorum Comitatus, Comes, & reliqua dicerentur. Ea vero urbs in Orientali Fucini lacus ripa olim sita, ingentis terraemotus vi absorta, aquisque obruta, suae etiamnum servat, clarisque diebus indicia etiam prodit calamitatis. At Marsi, ut initio exposui, nostris contermini fuere Soranis, ad quos jam post omnem fere CisTyberinam Italiam stylo peragratam iterum cum pervenerim, universus simul est mihi Beneventani Ducatus descriptus orbis.

Hunc autem a notiori, etsi nonnihil laxo limite, non tamen absque aliquo antiquiorum exemplo, appel-

lare

lare saepius libuit *Italiam CisTyberinam*, nimirum ne novissimum ejus nomen incongrue, neve desuetam importune usurparem nomenclaturam, illumque cum Ostiensi lib. 1. cap. 19. appellarem *Beneventi Provinciam*; vel cum Erchemperto num. 1. eodemque Ostiensi lib. 1. cap. 12. aliisque absolute, *Beneventum*; vel cum Ignoto Cassin. num. 3. *Beneventi patriam*: quippe quod olim fuit *barum Provinciarum caput* (verba usurpo Pauli Diac. lib. 2. cap. 11. sive 20.) *ditissima Civitas Beneventum*. Italiam itaque CisTyberim Supero, Inferoque mari definitam, nisi qua tum Romani, tum Spoletani Ducatus, atque Graecorum oppida in Tyrrheni, & Hadriatici maris littoribus nunquam iis amissa patuere, Beneventani Langobardi (cum praefato dicam Ignoto) *Romanorum, Graecorumque gentes superantes, totam simul possederunt*: hoc est non in duas divisam Principatus, Beneventanum nimirum, & Salernitanum, sicuti ipsius Auctoris aetate, & ab anno fere 840. coeperat observari (*a*). Quae iterum ab Langobardis metipsis novissimum Capuae Principatum instituentibus dispertita, quingentesimoque post anno ab eorum adventu alias a Northmannis sectiones passa, ad quos deletis Langobardis devenerat, quingentis tandem abhinc annis, & quod excurrit, in unam denuo coacta est Dynastiam, vulgo tunc dictam *Regnum Apuliae*, nunc vero ab annis plus minus biscentum (*b*) appellatam *Regnum Neapolitanum*: ab praeclarissima scilicet urbe Neapoli, quae aliquanto ante fuerat ejus Metropolis instituta.

DIS-

(a) Graeci sane, ac plerique etiam Latini mediae aetatis Auctores binas per Langobardorum tempora Italias fecere; fuereque, qui tres quoque statuerunt; nimirum Roma alteram citeriorem, alteram ulteriorem.

(b) Scribebat Peregrinius A. circ. 1650.

DISSERTATIO VIII.

DUCATUS BENEVENTANUS
IN ANTIQUAS PROVINCIAS AN TRIBUTUS.

PLuriformem Italia suarum Regionum, ac Provinciarum ab Augusti aevo experta divisionem, Langobardi tandem eam fere universam obtinentes, nulla priscorum finium servata ratione, inauditoque antea descriptionis genere in Regnum, pluresque Ducatus omnium primi, quod satis constat, dispertivere. Idque committentes, peculiaria quoque singularum Provinciarum longissimo usu recepta nomina prorsus antiquarunt; & insuper singulas a se institutas Dynastias, quae exoletarum Provinciarum loco successisse videbantur, haud quidem Provinciae nuncupatione, ni fallor, per ea initia dignarunt; sed cunctam suis Regibus subjectam, eorundemque dicto obtemperantem ditionem unicam esse Provinciam voluere, uniusque absoluto, communique Provinciae vocabulo eam quandoque denominarunt; sicuti Regis Rotharis lex, ut alias plures omittam, Legum Langobardarum lib.2. tit.3. documento esse potest. Verumtamen labentibus annis novae, ut solet, priscas consuetudines excepere, singulisque Ducatibus peculiarem Provinciae appellationem fuisse impertitam, ex unius Beneventani Ducatus exemplo, de quo nunc est mihi disserendum, poterit dijudicari. Is namque ab Principis Arichis aetate tum exteris, tum nostratibus antiquis sane Auctoribus frequentissima Provinciae nuncupatione comperitur designatus: quos inter Anonymus est Auctor Vitae Ludovici Pii, qui meminit Beneventanae Provinciae ab eo, unaque ab ejus fratre Pipino in anno 793. junctis viribus populatae; estque eandem sermonis consuetudinem observare non semel in Erchemperto, num. nimirum 18. 19. 20. & alibi; nec non apud Capitulare

Princ.

Princ. Radelchisi num. 1. aliosque nostrates complures. Quae sane ad recentissima etiam tempora, atque ad novissimas Langobardorum perseveravit Dynastias; eaque gente deleta, Capuae Principatus sub Nortmannis Provincia dici consuevit, ut est apud Gaufredum Malaterram lib. 1. cap. 6. & lib. 3. cap. 35. nec non apud Edinerum in Vita S. Anselmi lib. 2. cap. 35. licet vir doctus Edineri mentem nec de reliquo assecutus, de Ecclesiastica Capuae Provincia locutum illum putarit, ac prodiderit, *Capuam* (ejus do verba) *juxta suum statum laicum nunquam babuisse nomen Provinciae, sed tantum nomen Principatus*. Ea igitur Italiae pars, quae a Langobardis in unius Provinciae formam, inque Beneventanum Ducatum redacta, plures, ut ex superioribus Dissertationibus liquet, complexa est sive integras, sive diminutas primitivas illas Provincias, Campaniam nimirum, Samnium Apuliam, Calabriam, Brutios, ac Lucaniam (has autem cum dico, prae oculis habeo Constantini Magni, sive posteriorum Impp. Italicarum Provinciarum descriptionem) an & ipsa dum uni adhuc parebat Beneventano Dynastae, in antiquas illas, & minores fuerit Provincias distributa, operae nunc erit pretium perscrutari. Quandoquidem haud aliter fieri debuisse, tum consueta Principatibus omnibus Politia, tum moderandae adeo amplae ditionis opportunitas persuadet; quae sane distinctio rei etiam videtur ex naturae quodam instinctu convenientissima; nam quidquid Beneventani Ducatus finibus olim claudebatur, novissimis his seculis sub novem Neapolitani Regni Provinciis censetur; quarum sunt nomina: *Terra Laboris*, *Comitatus Molisii*, *Aprutium citerius*, *Capitanata*, *Terra Barii*, *Basilicata*, *Calabria inferior*, & *uterque tum citerior*, *tum ulterior Principatus*. Et vero haud ego his sum adversa admodum dissertaturus, qui pro hac sententia Erchempertum num. 14. de Radelchisi Principis sublimatione loquentem, stare videam: *In cujus*, inquit, *electione omnis*, *ut ita dicam*, *Beneventi Provincia consensit*: itemque ipsum Principem

Ra-

Radelchisum in suo Capitulari num. 24. ubi de Saracenis a se non advocandis : *Et a modo*, inquit, *nullum Saracenum in meum, vel Populi, vel terrae meae adjutorium, seu amicitiam habere quaerimus ; tam de his, qui in omni Provincia Beneventani Principatus sunt, quam etiam de illis, qui extra omnem Beneventanam Provinciam sunt* ; Radelchisus enim iste, cujus verba sunt minus clara, non collective *omnem Provinciam* dixit *universa Provincia*; sed distributive, ut loquuntur, atque pro quacunque Provincia, ut res ipsa docet. Erit igitur, quod potissime nunc quaeramus. An plures hae Beneventani Ducatus Provinciae sive nomine, sive re fuerint illae, quas Imperatores olim instituerant Romani, Langobardi vero in unam, recentemque coagularunt Dynastiam, de quo quidem haud admodum expeditum haberi posse video sermonem. Antiquarum itaque Provinciarum nomina, & ut consequens est, limites etiam, & modos, vigentibus Langobardis, perque subsecuta tempora mansisse, erit forte non nemo, qui sibi persuadendum duxerit, auctoritate nimirum doctus Petri Diac. qui in Auctar. ad Ostiens. lib. 4. cap. 100. perhibet, Guarinum Regis Rogerii Cancellarium vi Monasterium Cassinense capere molientem, *literas habitantibus in Campania, Samnio, Apulia, Lucania, & Calabria direxisse, ut quam citissime possent cum diversis bellorum machinis ad illud obsidendum, & capiendum venirent*. Et capite subsequenti tradit, eadem persecutione Monachos divexante, *omnes Obedientias per Campaniam, Picenum, Samnium, Lucaniam, atque Calabriam captas, atque a jure Coenobii Cassinensis fuisse subductas*: Coenobia nimirum, & Ecclesias Cassinensi obnoxias, praediisque, & redditibus divites, quas Cassinenses Monachi ad Abbatis nutum, & imperium incolebant, atque curabant, unde saepius iidem suere dicti *Obedientiales*. Verumtamen Petrum utrobique minime ad sui, vel antecedentis seculi morem, sed ad eruditionis ostentationem prisca, ea usurpasse vocabula, certum est ; namque esto

nec

nec antiqua Provinciarum nomina, nec vetuſtos earum fines Langobardi initio aboleviſſent, ab aevo nihilominus inſtituti Beneventani Ducatus uſque ad ſe haud unam CisTyberina haec Italia ſervaverat faciem; ſed plures novos experta Principatus, Ducatum nimirum Neapolitanum, Amalfitanum, Cajetanum, atque Apuliae; itemque Principatum Salernitanum, Campanum, Barenſem, Tarentinum, & Surrentinum, novam, multiplicemque paſſa etiam certo certius fuerat deſcriptionem, atque diviſionem. Quod ſi qualis ſub Petri, ac praecedenti aetate fuerit Italiae CisTyberinae forma ſit tibi ſciendi cupido, ab eodem diſcere poteris Auctore lib.4. cap.37. 96. & 97. pariterque ab Oſtienſi lib.3. cap. 13. quibus, Apulia excepta, & Calabria, reliquae omnes antiquae Provinciae novis aliis nominibus deſignantur, ex novis profecto, atque inſignioribus Dynaſtiis ſupra memoratis, exortis. Sed fuſius de his in Diſſertatione: *Ex quibus Dynaſtiis Italia CisTyberina exactis Langobardis in Regnum coaluit*, agam (1).

(1) *Quibus ex Dynaſtiis Neapolitanum Regnum coaluerit* Diſſertationem, infimul cum aliis in Par.III. Hiſt. Princ. Lang. Cl. Peregrinius ſpoponderat, illamque deperditam fruſtra deſideramus. Promiſſum a me adimplendum ſperabam. At quoniam amicorum omnium, Typographique, viſne major, aut deſiderium ignoro? me ad hoc opus perficiendum impellebant quammaxime, ſatius heic rem acu vix attingere duxi, feſtinante praelo, viribuſque acciſis, ut legentibus pauculas quaſdam hujus tractationis notitias (quum neque otium, neque valetudo majores miniſtrare permitterent) pro curioſitatis tantummodo blandimento, quam complemento, delibarem ſaltem, eiſque brevi manu offerrem. Igitur ex ſuperius dictis nemo eſt qui ignoret, poſtquam e Regni Neap. Provinciis Gothi a Graecis ejecti fuiſſent, Langobardos haſce regiones ingreſſos, Beneventoque potitos, ſenſim loca alia Urbi (quae Sedes fuit eorum Ducatus) proximiora primum occupaſſe, inde totam pene Campaniam, Samnium; Dauniam, Lucaniam, Apuliam, Calabriam, Brutioſque, paucis exceptis maritimis Urbibus, quas nedum cepiſſe, ſed ne attigiſſe permiſſum, quod navigiis ipſi caruiſſent ad eas obſidendas. Hinc mediterraneis fere cunctis Graecorum Imperium exutum eſt, vix umbra quadam eorum minoris Langobardiae Thematis ſuperſtite, quo parva Brutiorum pars, & Calabriae Jonium mare proſpicientis ab Regio Catanzarium uſque circumcirca maritima, ac mediterranea continebatur Conſentiam uſque, quo Langobardicus Benev. Ducatus fines ſuos protendebat. Graecis etiam Ducatus Neap. (quum is Cajetae, Amal-

fiae

Dices tamen, Apuliae, & Calabriae saltem vocabula, Provinciasque per Langobardorum aevum nunquam desiisse, quae ad Petri, ut plane admitto, manserint aetatem. Quin ditionem etiam omnem Beneven-tanam

siae, & Surrenti jam Langob. Principes ab Neapolitano evellissent) suos intra fines perstrictus supererat adhuc (quamvis deinde Capuae Principibus triennio quoque paruerit) ad id usque temporis, quo Nortmanni Rogerii I. Neap. Regis invicta virtus, & imperii amplificandi ambitio, minoribus aliis depressis, Bajulis, sive Strategis Graecis, Saracenisque Ducibus non tam a Calabria, quam Sicilia eliminatis, universum sibi Regnum comparavit, Regisque titulo tandem exornatus est A. 1130. Quae itaque Dynastiae Regnum Neap. ad illud usque aevum constituebant, ex iis profecto, ab Rogerii Regis militaribus copiis subactis, simulque sibi adjunctis, Neapolis Regnum coaluisse fatendum est. At quaenam Dynastiae illae fuerint, heic breviter inquirendum. Primus indubie Dynasta Dux fuit Beneventi, qui saeculo secundo vix elapso, postquam Benevento potiti sunt, Principis etiam titulum (ut Langobardis Italiae Regibus se aequiparaverint post eorum sub Carolo M. extinctionem, fastum, potestatemque Regiam adfectantes, quod eorum dominatio super tot, tantasque amplissimas, ditissimasque Provincias extenderetur, ab Brutiis scilicet, & antiqua Calabria, ad Romanam usque Campaniam) assumsere; & *Langobardorum Gentis Principes* inscribi, *nummos eorum imaginibus insculpi*, *sacrum* eorum *Palatium*, in quo residebant, appellari, *aureaque* in capite *corona*, aliisque decoribus insigniri usurparunt. At quum in sublime res erigatur, paulatim decidere necesse sit (quod in aliis Nationum incrementis, ac decrementis didicimus, in Romano praesertim Imperio) divisio hujus Principatus Benev. cum Salernitano, & exinde etiam Capuano, qui IX. & X. seculo erecti sunt, pedetentim haec tam ampla Dynastia suo ab altissimo Imperio magnitudineque decidere coepit, intestinis non tantummodo, sed exteris etiam praeliis Graecorum scilicet, Saracenorum, Nortmannorum, ac Franco-Germanorum copiis perpetuo impetita, a quibus sensim Urbes avulsae, vires enervatae, & potestas diminuta, ut superius satis agnovimus.

Has quidem tres Dynastias Nortmanni, qui uti auxiliares primum hasce in Provincias adventarunt, inde tractu temporis aucti, potentioresque effecti (Feudis sibi a Lang. Principum munificentia donatis) sublimiora appetentes, Saracenos primo, Graecosque exterminare conati sunt, indeque paulatim Langobardos ipsos, quibus Principatum Capuae prius, Benev. ac Salerni postmodum, abstulere; sed adhuc inter eos Ducatus Apuliae, Principatus Capuae, & Salerni divisim Dynastiae Langobardiei olim imperii fuerant (vix Comitibus quibusdam eorum e sanguine effluxis in eorum Urbibus privatim, nec sine metu, aut periculo residebant) usque ad Rogerium Regem, qui Northmannicum solus imperium adeptus est. Tunc etiam Ducatus Neapolitanus, Urbe ab Civibus, eorumque Duce Sergio in deditionem accepta (qui jamdiu Literni, Misenique Castris, Puteolis, Atella, Sarno, Nuceria, aliisque ipsius Ducatus locis exutus fuerat) penitus, oppressus, & extinctus, cui olim adnexi Cajetae, Amalfiae, &, Surrenti Duca-

tanam in modo dicta bina, nec plura Themata, ut Constantini Porphyrogennetae Graecam usurpem dictionem, fuisse distributam, quod idem Auctor diserte prodit de Admin. Imp. cap.27. verbis non semel superius relatis, inquiens: *Langobardi a Benevento excursione in omnem ditionem facta, subjecerunt eam Themati Langobardiae,*

Ducatus, nec non Urbi proximae Insulae, quae utique omnes Rogerio parere coactae sunt. Langobardiae minoris Thema, quae Graeco Imperio tamquam magni nominis umbra supererat etiamnum Nortmanno victori cesserat, profligatis etiam foederatorum Agarenorum turmis, quae Calabriae adhuc partem retinebant. Neque Theatensis etiam, Marsiae, Valvaeque Comitatus, aliique contermini, qui magnam Samnii portionem continebant (dudum a Benev. Ducatu divulsi, & Spoletano adjudicati, ut superius dictum est) Nortmannorum insultibus immunes evasere: immo ipsamet Romanorum Campania (nondum ultra Terracinam, & Soram tantummodo; sed ultra quoque Comitatus Furconensem, Amiterni, & Valvensem, qui propriis aliquando suberant Dominis, ipsaeque Romanae olim Sedi parebant, ut alibi) non semel impetita, variisque eorum excursionibus agitata, timoribus, dispendiis, diversisque agrorum, urbiumque damnis subjici obstricta fuit, magno Christianae Reip. scandalo, quae Sedis Apostolicae Patrimonium, Anconam usque, direptum, & pervasum agnovit.

Ex dictis igitur, quae brevi, & festinanter innuere valui, satis evidenter colligi posse autumo, quibus ex Dynastiis Regnum Neap coaluit, ex Principatibus nempe Langobardorum Beneventi, Salerni, Capuae, eorumque multifariam partitis Comitatibus, exiguas quodammodo, tenuesque Dynastias, aut Dynastiarum frustula constituentibus, quorum si nominatim seriem retexere voluntas mihi, atque otium daretur, pene legentium ad fastidium, sermonem protraherem, hujusque Tomi folia plus nimio absque commodo, utilitateque adcrescerent. Insuper ex Ducatu Neapolitano, ejusque adnexis Ducatibus, Cajetano scil, Amalfitano, & Surrentino, Tyrrhenique maris Insulis, quae Neapolim spectant, illiusque Ducis imperio suberant: necnon reliquae Calabrorum, & Brutiorum Urbes, maritimae praesertim, quae *Langobardiae minoris Thema* pro Graecorum Imp dignitate, fastuque quodam conservando, *Langobardia majori*, sive Italia Transtiberina ab eisdem jamdiu deperdita, Langobardorumque Regum Sedes ordinata, ut alibi praenotatum, definiebant. Neque profecto alii majoris ordinis Dynastae hasce regiones tunc dominabantur (postquam Nortmanni e Tancredi Comitis sanguine, quamvis Apuliam, Lucaniam, & Campaniam variis, diversisque segminibus inter ipsos diviserint aliquando, ab uno Apuliae Duce in unum conflata segmina conjunfa esset) quum Rogerius cunctos, quae a suis possidebantur, Comitatus, & Marchias unus solusque sensim collegerit, subjecerit, sibique per fas & nefas adjunxerit, ut Regnum ex iis coalesceret, Regiaque eo temporis corona donaretur A 1130. (ut plenissime apud Chronologos coaevos describitur) tuncque *Apuliae Regnum*, quod postea *Neapolitanum* est adpellatum, dici cepit.

& Calabriae, &c. Etenim idem aliquando fuit Graecis *Langobardia*, quod nobis *Apulia*, ut pluribus infra in Dissertatione (1). *De occasu nostratium Langobardorum*, & alibi aperiam. Nihilo tamen minus ab exposita sententia discedendum non puto, exteroque scriptori Constantino fidem de hoc adhibendam esse pernego (2), qui res nostras vel parum doctus, ut ex iis, quae in contextu habet, aperitur: vel sermone minus proprio usus, falso prodidit de Langobardis, quod ipsi non ita pridem usurpaverant Graeci, cum Apuliam, sive dicas Langobardiam fere totam, partemque non exiguam Brutiorum, qui recentius Calabri dici ceperant, illis ademerant, ut declarabitur in Chronologia (*a*). Quam etiam horum Thematum institutionem idem Constantinus loco eodem mira temporum, rerumque confusione ad remotiora retulit initia, perhibens, quod *postquam Constantinopolim translata fuit Imperii sedes, omnis Italiae ditio in duos Principatus* (in Graeco est εἰς ἀρχὰς δύο) *fuit divisa; & ex eo tempore missi sunt ab Imp. Constantinopolitano patritii duo; quorum unus Siciliae, Calabriae, Neapoli, & Amalphae praeerat: alter vero Benevento, Capuae, papiae cum reliquis*: miscet namque quae erant distinguenda; Siciliae enim Thema initio discretum a Themate fuit Calabriae antiquioris ad Superum mare sitae, sub quo quidem Calabriae Themate erat Neapolis, Amalphe, & loca omnia minutiora; subque Siciliae erant extimi Brutii ad mare Inferum, Magnaeque Graeciae cultores, Calabri tandem dicti; postmodum vero cum

(*a*) An latere in Porphyrogennetae verbis aliquod etiam veri semen potest de Brutiis, & Magna Graecia, sive aliquibus maritimis oppidis adjudicatis aliquando Siciliae post Mag. Constantinum; ex quo aperiretur, cur ea loca tributa Siciliae fuerint ab Auctoribus post dictum Imper.? quod viros doctos torsit: Ortelium in Theat. Juvenem in Hist. Tarent. aliosque.

(1) Quam etiam desideramus.

(2) Censuram Peregrinii carpit Cl. Assemanus To. I. C. 13. §. 4. Rectene id egerit, Lector judicet: docti aeque, atque amici viri dictis modo non obsto.

cum inferior haec nova Calabria Siciliae Themati adhuc maneret contributa, prisca illa superior, mutato nomine, appellata est *Langobardia*, paruitque Graecis, qui eam magna ex parte subtraxerant Langobardis. At minime tunc Benevento, & Capuae, nisi trium fere annorum perexiguo curriculo, Papiae autem nunquam imperarunt, qui a me harum rerum descriptus ordo ex dictis in Dissertatione de Finibus Ducatus Beneventani ad meridiem, dicendisque in de occasu nostratium Langobardorum dilucidius aperietur.

Verum enimvero domesticos, nec minus antiquos, quam graves contra me adhuc stare video Auctores, Erchempertum, Ignotum Auctorem Fragmenti Historiae Langobardorum, Leonemque Ostiensem; quorum primus num.15. de Beneventana ditione a Princ. Siconolfo, ope Campani Comitis Landulfi, filiorumque ejus universa fere adempta Principi Radelchiso, sic loquutus est, ut in tres omnino descriptam illam fuisse Provincias manifestet; quarum duae fuerint Apulia, & Calabria, tertia autem reliqua regio sub absoluto Beneventi nomine comprehensa: *Fretus itaque*, inquit, *Siconolfus bujus* (Landulfi Campani) *ac filiorum ejus auxilio*, *totam Calabriam suo subdidit famulatui*, *maximamque partem Apuliae. Deinde adversus Beneventum praeliis insurgere nititur*. Quam etiam adstruere videtur sententiam num. 20. factam a Saracenis describens in Beneventana regione vastitatem, postquam integra ea Dynastia in duos dispertita fuerat Principatus, hoc est Beneventanum, & Salernitanum: *Per idem tempus*, inquit, *Agareni Barim insidentes*, *coeperunt devastantes stirpitus depraedare totam Apuliam*, *Calabriam*, *& pedetentim Salernum*, *& Beneventum depopulari initiarunt*. Salerni enim, & Beneventi appellatione tertia jam dicta illa denotatur Provincia, quae post divisum Principatum non unico vocabulo, sed discretis, ad discretorum Principatuum instar, ceperat nuncupari. Eandemque Ostiensis lib. 1. cap.29.

cap.29. adnotans cladem, primitivam nihilominus antedictae triplicis Provinciae nuncupationem maluit retinere, dicens: *Iterum Saracenis Bari degentibus, Calabriam totam, omnemque Apuliam, universamque Provinciam Beneventanam affligere, ac devastare nitentibus, rogatus a Primoribus patriae Bassacius Abbas* (Cassinensis) *una cum Jacobo Abbate S. Vincentii Franciam adiit*, &c. (a). Hanc autem tertiam Provinciam quandoque antiquo vocabulo *Samnium*, sed finibus plane mutatis, ac amplioribus, etiam dictam constat, ut in supra laudato Fragmento Historiae Langobard. num. 2. iis verbis: *Ingens locustarum multitudo invasit Calabriam, Apuliamque, & Samnium*, quibus eadem prorsus statuitur trias Provinciarum, Beneventanaeque regioni Samnium aequiparatur, quippe Beneventum Samnitium urbs olim fuit; idque adeo obtinuit, ut ejus etiam Dynastae *Samnitium Duces, & Principes*, ipsaque urbs proprio nomine *Samnium*, eademque analogia, qua Paesto nomen *Lucaniae*, Interamnae *Aprutii* est inditum, Beneventanique cives *Samnites* fuerint Scriptoribus non semel (iis inquam, non promiscue omni vulgo) appellati: sic nimirum sibi blandientibus Langobardis, & parem priscis Samnitibus affectantibus laudem ob indesinentes, atque quamdiutissime exercitas contentiones in Romanos, Romanique nominis socios, & consortes. At quod dixi, Beneventanos Dynastas fuisse *Samnitium* appellatos tum *Principes*, tum *Duces*, observare id erit apud Paulum Diac. lib. 4. cap. 15. sive 46. simulque apud Anonymum Salern. par. 4. num. 6. Ipsoque Beneventanos nuncupatos *Samnites*, apud Anonymum etiam habetur Auctorem Translationis S. Mercurii Mart. in antiquis membranis metrice descriptae, atque apud Guilielmum Apulum lib. 2. rerum Nor-

(a) Sic quoque Luitprandus Ticin. de re eadem loquutus pridem fuerat Hist. l. 2. c. 12. Saracenos dicens *Calabriam, Apuliam, Beneventum, & Romanorum etiam Civitates* occupasse, &c.

Nortmannicarum (*a*). Verumtamen quod urbs Beneventum dicta nonnunquam fuerit *Samnium*, in aliis sermone soluto, nec ambiguo ejusdem Translationis manu exaratis legitur Actis; cum de caetero alia a Benevento longe diversa fuerit antiqua urbs *Samnium*, Paulo Diacono memorata lib.2. cap.11. sive 20. extitisseque credita ad S. Vincentii Mart. juxta ortum fluminis Volturni celeberrimum olim Coenobium Monachorum, quod *in loco Samniae, finibus Beneventanis* constructum quamsaepissime repetitur in Chronico ejusdem Monasterii ab Joanne Monacho elaborato: licet Philippus Cluverius in Antiquae Italiae lib.3. cap.7. ex vetustarum Italicarum urbium albo eam expungit, hoc argumento; quoniam soli Paulo memoratur, qui suum hausit errorem ex Floro lib.1. cap.16. de Samnitibus a Romanis ita domitis, ac subactis, ipsorumque urbibus dirutis perhibente, *ut Samnium* (Flori sunt verba) *in ipso Samnio requireretur*. Ad quae ait Cluverius: *En hic de regione loquitur, ille autem oppidum intellexit*. Pace tamen dixerim viri in re antiqua sane oculatissimi, Paulus suae sententiae fundum haud habuit Florum, qui non armorum vi, ut ille, Samnii regionem, & urbes, sed *antiquitate consumptam Samnium urbem* pronunciavit: quod perinde fuit, ac dicere, ad sua prope tempora eam pervenisse, nulla hostili clade deletam; idque cum praefato Chronico S. Vincentii convenientissime congruit, in quo excitatum traditur memoratum Monasterium initio ejus seculi, quo desinente Paulum vixisse constat. Sed ista obiter pro Paulo sint dicta, quem alias non semel taxavi: nec modo in re praesenti inreprehensum dimittam. Siquidem ipse dicto lib.2. cap.11. sive 20. cum decem & octo priscas Italiae Provincias describeret, ac Samnium inter eas decimumquartum locum obtinere tra-

de-

(a) Hinc Aimoino l.4. c.40. integer Ducatus dictus *Provincia Samnia* ubi de Rege Carolomanno, qui *ad Monasterium S. Benedicti in Samnia Provincia juxta Cassinum Castrum constitutum, Deo serviturus, venit*.

deret, his verbis : *Quartadecima* (Provincia) *Samnium intra Campaniam, & mare Adriaticum, Apuliamque a Piſcaria incipiens habetur*, ſtatim ſubdidit : *In hac ſunt urbes Theathe, Auſidena, Hiſernia, & antiquitate conſumta Samnium, a qua tota Provincia nominatur; & ipſa* (editio Frobeniana, *& eſt*) *harum* (a) *Provinciarum caput ditiſſima Beneventus*. Quibus verbis primatum ſuper plures Provincias ex Langobardorum inſtitutione urbi cum adſcribat Beneventanae, ut pridem eſt expoſitum; id de iis Provinciis ab eo ante enarratis capi certe haud valet; ſed de praefatis tantum urbibus Samnio aſſignatis: nomen enim Provinciae, ut poſt dicam, tributum quandoque etiam ſingulis fuit urbibus, agrum paulo ampliorem, atque oppida pluriuſcula ſub ſe habentibus; quod plane a vera Beneventani Ducatus amplitudine admodum abit; quandoquidem ex ſuperioribus Diſſertationibus liquidiſſime patet, Beneventanos Duces ne dum antiquo Samnio, ejuſque urbibus, ſed Apuliae, Lucaniae, maximaeque parti primitivae Calabriae, Brutiorumque, & Campaniae imperaſſe; quod vel unius Erchemperti teſtimonio num.15. ubi de Siconolfo Radelchiſum bello premente, valuiſſem probare. Ni forte quis dicat, quod pleriſque recentioribus placuiſſe video, Beneventanum Ducatum ſolam Provinciam Samnii complexum eſſe, eundemque idcirco ab Oſtienſi, & ab Erchemperto locis pridem relatis appellari : *Provinciam Beneventi*; & abſolute *Beneventum*; quem Ignotus Auctor Fragmenti Hiſtoriae Langobardorum, ut obſervabam, *Samnium* nuncuparit; eademque de cauſa Beneventanos Dynaſtas *Samnitium Duces* paſſim dictos; quas quidem minime rejicerem expoſitiones, ni de priori ſententia pleniſſime jam conſtaret.

Non ſolis itaque Provinciis, ſeu dicas urbibus Samnii,

(a) At ſi Paulus to *harum* non ad antedictas, ſed ad Provincias retulit Beneventanam Urbem cingentes, non ego ei, ſed nec mihi, qui aliter ſentient, erunt moleſti.

nii, ut Paulus statuisse videtur, Beneventana urbs, suorum Langobardorum cum vigeret imperium, praefuit; sed longe ampliorem multa aetate obtinuit ditionem, seque latissimis illis Provinciis leges diutissime dedisse, est laetata. Quae, ut ad rem nostram redeam, ad tres omnino, juxta laudatos jam Auctores, Apuliam nimirum, Calabriam, & Samnium, promotis ipsarum antiquis finibus, redactae videbantur. Verumtamen secus dicendum esse, alia Langobardorum suadent monumenta, plusculasque Provincias ab eis institutas dictant: totidem scilicet, quot in universa ditione praeclariores habebantur urbes, sub quibus minores in Provinciae formam censebantur. Et sane eas, quas rectius, & magis latine dixeris Praefecturas, Paulus denotabat lib.5. cap.7. sive 16. de Langobardorum scribens Rege Grimoaldo, qui *ereptis Beneventanis, & eorum Provinciis a Graecis* (ab Imp. nimirum Constantio, a quo omnes captas dixerat Langobardorum Civitates Tarento Beneventum usque sitas: de aliis vero Provinciis minime ibi loquutus) *apud Ticinum ad Palatium suum repedavit*. Nec ab alia mente id verbi eidem est l.6. c.8. sive 24. *Subsequutus est*, inquit, *eos Rector illius Provinciae* (vim hujus vocabuli qui non percepit, frustra lectionem vexavit, ac substituit in altera editione: *Rector illius loci*) *quem Schuldais lingua propria dicunt*. Gregorio etiam M. Dial. lib. 4. cap.22. eadem acceptione est *Provincia Sorana*; suntque Anastasio Biblioth. in Zacharia pag.109. *Provinciae Romanorum*; & Gaufredo Malaterrae lib.2. cap.37. & lib. 4. cap. 16: *Povincia Cusentii*: hoc est *Cosentiae* lib. 3. cap.34. *Provincia Tarentina* lib.4. cap. 4. item *Tarentina*, & *Hydruntina*. In Actis quoque S. Castrensis Episcopi, evulgatis in suo Sanctuario Cap. a nostro Michaele Monacho, consimili ratione sunt interpretanda verba illa: *Ut catervatim ab unaquaque Provincia Sanctos Dei vinctos adduci praeciperet*. Quippe postea ibi legatur, eosdem Sanctos *ab uno Solo translatos* Divinam exorasse Majestatem, *ut infra unius patriae terminos eorum cor-*

pora ſepelirentur (a) . Et in libris tandem Feudalibus, libro praeſertim 2. tit.27. id verbi pluries idem denotat; quibus addendus eſt Auctoribus Oſtienſis lib. 1. cap.31. de Caſſinenſibus Monachis loquens , *qui ordinabantur*, *& deſcribebantur*, *atque deſtinabantur in Obedientias per ſingulas*, *prout opportunum erat*, *Provincias*: & lib.2. cap. 33. ubi meminit *Provinciae Marſorum*; quam alibi tum regionem, tum appellat Pagum: *Confirmans*, inquit lib. 1. cap. 36. *omnia* , *quae in Pago Marſorum poſſediſſe antiquitus videbatur*. Eſt enim Pagus Tranſalpinis Gallis, quibus ab Caroli Mag. aetate Marſorum ceſſit Comitatus, Spoletano Ducatui ſubjectus , idem quod nobis, *Regio*, ſive *Provincia*: ut omiſſis antiquioribus in re noſtra Scriptorum exemplis, Caeſaris nimirum lib.1. de Bello Gall. Plinii lib.12. cap.14. aliorumque ab uno diſcere ſat erit praefati Caroli M. teſtamento ; in quo Tranſmontana ejus Regna per Pagos diſtributa recenſentur; pluresque Civitates ad ſingulos Pagos ſpectare dicuntur . Indeque Scaliger non incongrue ad Auſonium lib.1. cap.13. a *Pago* dictum vult Gallis: *Pays*, *qui g ante vocalem non pronunciant* ; & ab iis certe nobis venit, *Paeſe*. Et Beneventanorum quidem Provincias Paulo Diacono verbis ſupra allegatis memoratas , atque Principi Radelchiſo in ſuo Capitulari, & Erchemperto locis pridem productis deſcriptas hujuſcemodi omnino fuiſſe rationis, non ambigo; quamvis, ut hoc non taceam, eas communiſſime dictas putem genuino , barbaroque Langobardorum ſermone *Gaſtaldatus*, & *Gaſtaldata* ; namque praefatus Radelchiſus per jam dictum Capitulare cum Salerni Principe Siconolfo de Beneventani Principatus diviſione incunda contrahens, pacem ſe ei concedere promiſit *de integra parte praedicti Principatus per ſingula-*

(a) *Unius patriae* dicit, hoc eſt *Provinciae*, primitivo modo acceptae, ut Ignoto Caſſ. N.3. *Beneventi Patria* Paulo Diac. lib.5. cap.2. *ad Francorum Patriam*; ubi alia editio, *ad regionem*. Gaufredo Malat.l.1.c.11. *omnem Patriam armis domantes*. Et Ducatus olim ForoJulienſis vulgo nunc. *La Patria del Frioli*.

gularia, *& integra Gaſtaldata*, *ſeu miniſteria*; quae deinde in haec verba deſcripſit num.9. *In parte veſtra*, inquit, *quorum ſupra Siconolfo Principi*, *& qui praedicti eſtis*, *ſint iſta Gaſtaldata*, *& loca integra cum omnibus habitatoribus ſuis*. Et infra: *Et ſi in iſtis Gaſtaldatibus & locis ſubſcriptis ſunt aliqua Caſtella*, *ubi veſtri homines habitant*, *ego vos ibi mittam ſine irrationabili dilatione*. Hiſque ſtatim ſubjecit nomina Gaſtaldatuum, & locorum, quae in duplici poſuit differentia, nam Gaſtaldatus non fuere pleraque recenſita ibi loca; ſed tamen ea adnotavit ex cauſa poſtea aperienda: *Tarantum*, inquit, *Latinianum*, *Caſſanum*, *Cuſentia*, *Lainus*, *Lucania*, *Conſia*, *Montella*, *Rota*, *Salernum*, *Sarnum*, *Cimiterium*, *Furculum*, *Capua*, *Teanus*, *Sora*, *& medius Gaſtaldatus Acerentinus*, *qua parte conjunctus eſt cum Latiniano*, *& Conſia*. Et tandem num.24. definite *Gaſtaldatum Montellam cum omnibus Caſtellis ejus* ſpondet ſe ei daturum.

Quibus locis quid nam per illos Gaſtaldatus, praeclararum ſane urbium nominibus demonſtratos, Caſtella ſub ſe hominibus habitata habentes; perque Acherontini Gaſtaldatus medietatem dividendam, ut Gromaticae artis periti loquuntur, *limite decumano*, hoc eſt ab orientali ad occidentalem plagam ducto: Acherontia enim occidentem ſolem per Comſiam, orientem vero per oppidum adſpicit Latinianum, Oſtienſis lib.1. cap.14. & inedito Anonymo Salernitano memoratum, nunc *Altojanni*, intermortui prope loci nomen: quid, inquam, per tales Gaſtaldatus denotari cenſendum eſt, niſi plurium oppidorum quaſdam dixeris collectiones, & ſocietates, ſingulis praeſignioribus illis urbibus contributas, atque adſcriptas, Satrapias quaſdam, ac Provincias expoſitae ſuperius rationis conſtituentes, ex quibus Siconolfo conceſſus Principatus conſtabat Salernitanus? Sane haud aliud valet apud Petrum Diac. in Auct. ad Oſtienſem lib.4. cap.22. *Gaſtaldatus Teramnenſis*: cujus primaria urbs Teramus, olim dicta *Interamnia*, cum promiſcue

 etiam

etiam appellaretur *Aprutium*, quoniam Praegutiorum fuerat Metropolis, Gastaldatui nomen dedit; unde tandem Aprutii Provincia duplex instituta est, quia priscos fines in conterminam regionem ea est denominatio supergressa (a). Nec Ostiensis, cui lib.2. c.26. non *Gastaldatus*, sed *Comitatus* dicitur *Aprutinus*, his adversatur; quandoquidem nec ipse sibi idem pugnat Auctor, laudato pridem loco appellans *Marsorum Pagum*, quem lib.2. cap.6. dicit *Comitatum*: nam praeter laxiorem illam Provinciam Aprutinam, seu Gastaldatum, fuit suus eidem urbi, sicuti cuivis aliae, ager suburbanus peculiaris, olim dictus *Comitatus*, nunc autem deturpato vocabulo, *il Contado*; ut apud praefatum Petrum lib. 3. cap.30. *Comitatus Lucensis*, *Lunensis*, *Pinsensis*, *Pistoriensis*, *Florentinensis*, *Volaterrensis*, *Populoniensis*, & *Rossellensis*; quamvis etiam fuere olim Comitatus haud angustiores ditiones, quam Gastaldatus: nimirum cum nondum Comites ex Gastaldatibus in Dynastiolas, tanquam ex proscissis campis in minutos sulcos ad subjectorum populorum decus simul, & perniciem, in maximam segetem succrevissent; post quae tempora non unus, nec constans in his servatus est modus: sed ad supremi alicujus Dynastae, fortisve etiam cujusdam arbitrium, institutis tum majoribus, tum minoribus novis Comitatibus, vetustisque corruptis, quorum sunt obvia exempla, remque non juvant nostram, unus quandoque est pluribus, disjunctisque loco urbibus praepositus, ac datus Comes; cujus universa ditio abusive, & populari sermone unius Comitatus nomine, quia erat Comitis unius, consuevit demonstrari. Qua usus videtur usurpatione Falco Beneventanus recentem prae his, quae nunc tractamus, rem in anno actam 1123. enarrans: *Qui vero*, inquit, *Comes Jordanus Montefuscum properavit*, & *his actis*,

(a) Inde Ostiensi l. 2. c.26. sermo ille usurpatus: *Res in toto Aprutio*: & Ugoni Falc. saepius: *Terra Aprutii*: ut *Terra Laboris*, &c. de quo fuse alibi.

actis, Civitatem Ariani, & totius sui Comitatus confinia ejus submisit potestati: & in anno 1127. *Comes*, inquit, *ille Jordanus Montefuscum ascendit, deinde totius sui Comitatus comprehendit Civitates, & oppida*. Qui quidem Jordanus tum Montefuſcum, tum Morconium, tum praecipue Arianum, ac alia invicem, nimiſque disjuncta obtinebat loca. Circumſpectiorem itaque ſermonem poſſe in Falcone deſiderari ſuſpicor: in Petro autem Diacono non ita. Quod hoc praeterea alio argumento perſuadeor; nam potuerat Provincia Teramnenſis acceptum ab Gaſtaldis, quos ibi Spoletii Duces Langobardi conſtituere conſueverant, nomenſerva re Gaſtaldatus, quamvis ab illis regi, obtinerique deſueviſſet; non diſpari ratione ac nomen Comitatus Moliſii etiamnum manet Provinciae, quae minime a proprio, peculiarique Comite, ut olim, obtinetur: Comitatus enim a Comite, & Gaſtaldatus a Gaſtaldo manavit plane denominatio; ſicuti ex Regum Nortmannorum conſuetudine Provinciae hujus Regni appellatae etiam aliquando fuere a *Juſtitiariis*, quibus regendae committebantur, *Juſtitiariatus*. At dicitur mihi latina inflexione Gaſtaldus, qui priſcis Auctoribus conſimili modo, eſtque pariter latinedictus: *Gaſtaldius*, *Gaſtaldio*, & *Gaſtaldeus*; & nonnunquam per *Caſtaldus*, &c. (recentiores nonnulli ſcribunt, vocabuli etymon ſequentes, *Guaſtaldus*) nempe cum id nomen ore Langobardorum exiret in conſonantem, efferreturque, *Gaſtald*, ut apud Ignotum Caſſin. num.6. & 28. & apud alios alibi, converſum aliis aliter in latinam fuit formam. Gaſtaldorum autem cognatae quamvis ſit diligentiae noſſe quae dignitas, quodve fuerit munus, non tamen utrum aeque facili exponi valet ſermone; nam Gaſtaldos nulla ambiguitate minores, & ſub Ducibus fuiſſe, ex ipſa plurium Gaſtaldatuum in uno Beneventano Ducatu patet diſtinctione; quin Comitibus eos fere pares feciſſe videtur (1) Auctor Hiſtoriae Miſcellae lib.19. col-

(1) Vid. Differtat. To. III. hujus operis De Primis Capuae Comitibus.

collatus cum S. Gregorio Mag. lib.7. Ind.1. epist.1. de pace loquens inita inter Imp. Constantinum Pogonatum, & cunctos Occidentis Dynastas: *Cum autem*, inquit, *haec didicissent hi, qui Hesperias partes inhabitant, tam videlicet Chajanus Avarus, & ulteriores Reges, quam Exarchi, & Castaldi, nec non & Principes nationum ad occidentem sitarum, per legatos muneribus Imperatori transmissis, pacificam erga se dilectionem poposcere firmandam*: quas enim recenseri hic vides Exarchorum, Gastaldorumque nominibus dignitates, Regibus inferiores, eas apud Gregorium potestatibus Ducum, Comitumque respondere, sat est manifestum, cum ait: *Si ego in morte Langobardorum miscere me voluissem, hodie Langobardorum gens nec Regem, nec Duces, nec Comites haberet; atque in summa confusione esset divisa*. At Gastaldorum, sicut etiam Comitum, quorum nec unum, nec simplex, ut dicebam, fuit munus, de iis sane diligentiori observatione erit differendum.

Singulorum autem Gastaldatuum curam, administrationemque penes singulos Gastaldos fuisse, ita certum est, quam quod certissimum; unde Erchemperto sermo est ille usurpatus num. 69. *Quando Atenulfus*, inquit, *Gastaldatus regendi jura adeptus est*, illeque Pando, qui *Barium regebat*, ut loquitur Ostiensis lib.1. cap. 24. dicitur, *Barensis Gastaldeus* Ignoto Cassin. num. 8. Quae potestas ipsis Gastaldis quia erat decori, saepe ob eam turbae vel inter propinquos per fas, perque nefas fuere excitatae; ac Pando, & Landolfus Episcopus, ut est apud eundem Erchempertum num. 28. *subdole pro cupiditate Gastaldatus* Capuae, *& Landonem*, nepotem eorum, *& caeteros fratres urbe repulerunt*: ejusmodique dira ambitio Campanos praecipue Langobardos Proceres vexavit, quod universa propemodum praefati Auctoris Historia declaratur. Namque Gastaldorum auctoritas haud fortis tantum illius fuit, qua in Legibus Langobardorum lib.1. tit.34. & lib.2. tit.17. aliisque in locis Gastaldi dicuntur circa *Regias casas, & curtes*, seu dicas villas,

villas, & praedia versari: ecclesiasticarumque rerum administratores ab Urbano II. nominantur causa 1. quaest. 3. Can. 8. Salvatores; unde Monasteria Monialium suos etiam habuere Gastaldos, alio quandoque nomine, ut in Tabulario Monialium S. Blasii urbis Aversanae, dictos *Vicecomites*; sed Gastaldi sunt quoque appellati, qui in singulis Civitatibus civilem publica auctoritate gerentes Magistratum, res curabant publicas, jurisque publici erant defensores; quorum specimen praefert antiqua chartula in Archivo Monasterii S. Sophiae urbis Beneventanae mihi inspecta, in anno exarata 41. *Imperii Basilii, & cum eo regnante Constantino fratre ejus, mense Februario* 11. *Indictione*, *Luceriae*, hoc est in anno Christi 1013. quae his verbis exorditur: *Castald Polcari, Joannes, Iduini, & Optabiano ordinati a Theodoro Imperiali Excubito Langobardiae, & sumus residentes in ista Civitate Luceriae ad seniorandum, judicandum, & regendum, tunc ad nostrae potestatis Palatium cecidit una casa*, &c. Ex qua insuper ad Gastaldorum quoque munus aliquando accessisse cognoscimus, ut ipsorum fuerit, judiciis praeesse (a), quod in Cajetana quoque urbe obtinuisse (1), municipales ejus leges typis jam pridem editae manifestant; iisque pro ejusmodi publici muneris salario, vel dicas mercede certos statutos fuisse publicos reditus, quod etiamnum aliquibus in locis observatur, ex ingenti illa in membranis exarata apographe Archiepiscopalis Ecclesiae Campanae, sive ut vocant Inventario, Archiepiscopi Ingeranni Stellae cura in anno 1316. compilato, disci posse judico; in quo describitur *Curtis in Villa Volturni* (ipsum est Volturni Castrum

ad

(a) Qui nunc tales, Graeco plerumque vocabulo dicuntur Σύνδικοι *Syndici*, quoniam communi causas patrocinantur.

(1) Errat hic Peregrinius, & a Gattula improbatur; nam *Cajetani Gastaldi* judiciis non praefuere, sed Curiae Nuntii fuerunt, seu famuli. Vide to. 1. Diss. fol. 152. Vid. Chron. Cass. cum Nuce l. 1. C. 20. de Comitibus.

ad oſtia fluminis cognominis, quod adhuc extat) *conjuncta terrae ſervitii Gaſtaldiae*: hoc eſt terrae, ac fundo proxima, cujus fructus Gaſtaldis illius loci cedebant pro publico ſervitio. Quo etiam referam leges Feudales, quae ſanciunt, *auferri poſſe tranſacto anno, quod datur nomine Gaſtaldiae, vel Guardiae, & pro mercede alicujus rei*. Gaſtaldorum autem munus cum fuerit ſubjectis populis jura reddere, judiciiſque praeeſſe; quod praeterea ex Pipini Regis conſtitutione aperitur legum Langob. lib.2. tit.52. l.19. quae ſancit, *ut de univerſali populo, qui ubicumque juſtitiam quaeſierint, ſuſcipiat tam a Comitibus ſuis, quam etiam a Gaſtaldiis*; non tamen id abſque unius, ſive plurium Juriſperitorum, ut alibi exponam, conſilio exercebant (1).

Ab his vero Gaſtaldis non diverſae admodum rationis fuerit Lando ille junior, quem Atenulfus ejus frater, ut eſt apud Erchempertum num. 62. *cum caeteris fratribus Gaſtaldum in his, quae ad eos pertinebant, inſtituerat*. Sicuti pridem poſt diviſam trifariam omnem Campanam ditionem inter cunctos ſeniores Landulfi nepotes, Capua urbe excepta, quae ſub ſorte non venerat, ſed communis iis omnibus remanſerat ſedes, eam Pandenolfus ſuperioris Atenulfi patruelis regendam, hoc eſt ſub Gaſtaldi quidem munere, accepiſſe videtur; quam non multo poſt ſibi adſeruit, erectis inde praefatis conſortibus; *nolenſque eos recipere intra urbem*, infandarum calamitatum fuit Auctor; ſed tandem eo ventum eſt, *ut pacifici, & ſine ulla moleſtia dicti viri intrarent* Capuam *ad commorandum*: quae omnia fuſius, ſtrictius implexo, ac lacinioſo ſtylo Erchempertus deſcripſit ab num. 40. ad 50. Nortmanni quoque duodecim illi armis ſtrenui, & potentes viri ex Averſana urbe delecti, qui caetero-

rum

(1) In Grimoaldi Principis Praecepto in Reg. Petri Diac. num. 181. legitur: *Et a nullo ex noſtris Judicibus ideſt Comitibus, Gaſtaldis, vel a quibuscumque gentibus habeatis aliquam requiſitionem &c.* Et in charta Waimariis Princ. Salern. in eod. Reg. n. 204. fol. 89 a t. *Et a nullo ex noſtris Judicibus ideſt Comitib. et Gaſtaldis etc.*

rum ductores Apuliam multo post ista Graecis ereptam subegerunt (eam enim Langobardis Graeci sensim antea subtraxerant) non absimili ab hoc Campanorum Procerum exemplo, ut Ostiensis perhibet lib.2. cap.67. *Guilielmo Tancredi filio Comitatus honorem tradentes* (hunc dixeris Langobardorum vocabulo *Gastaldum*) ac singuli singulas Apuliae pervasas urbes sibi adjudicantes, *Melfim primam illorum sedem*, idest ubi primum consederant, *communiter possidere decernunt*; & ut verbis dicam Guilielmi Apuli lib.1.

„ *Pro numero Comitum bis sex statuere plateas*,
„ *Atque domus Comitum totidem fabricantur in urbe*.

Quae quidem non dum aliis observata Gastaldorum differentia, vera omnino esse probatur; nam praememoratus Atenolfus (verba sunt Erchemperti num.65.) *Gastaldatum Capuanum singulariter suscipiens* (hoc est sibi soli usurpans, ejectis patruelibus, spretisque germanis fratribus) *continuo se Comitem appellari jussit*: quippe qui, eodem tradente Auctore num.62. ab Athanasio Episcopo, & Duce Neapolis auxilium enixe petierat, *ut adjuvaretur singulariter fieri Comes in Capua*. Idque sonat apud Ostiensem lib. 1. cap. 8. eundem Atenulfum *ex Capuano Gastaldatu factum Comitem*: quod perplures diu fatigavit doctos viros. Praeiverat autem Atenolfum suo exemplo avus ejus Landolfus, quem ut ipse imitaretur, persuasus hujusmodi sermone apud Erchempertum num.53. ab praefato Athanasio fuerat: *Cape*, inquit, *filios Landonis*, & *esto tu solus imperans Capuae*, *sicut progenitor tuus singulariter imperasse dignoscitur*. Hujus quippe Atenulfi progenitor, qui *Capuae praeerat Gastaldeus*, ut idem Auctor perhibet num.15. *vetuste exercens inimicitiam cum quibusdam de genere Saductorum* (de genere videlicet viri communi sermone appellati *Saducti*, sicut *Adelgisi*, *Vuinegisi*, &c.) *animo*, & *gente par crudelibus viperis*, *interfici fecit ex primis eorum septem viros*, *unius eorum manibus abscissis*: post quae ipse Lan-

dulfus, pari modo ac fecerat jam dictus Atenulfus, videtur Comitis nomen suscepisse; quo ab eodem Erchemperto, ejus notante obitum num.21. est appellatus: *Subtracto*, inquit, *ex hac luce Landulfo Capuano Comite, quatuor reliquit liberos*. Eaque hujus viri, & posterorum ejus immanis dominandi libido ex saeculi plane manavit more; quando urbes haud sub unius absoluta degebant potestate, sed quandam liberae communitatis speciem praeseferentes, agebantur potius, quam regebantur illa caeteroquin laudabili Politia. Nam Sergius quoque Dux Neapolis, qui sub nomine majoris dignitatis: utpote non Duci, sed Graeco subditus erat Imperatori, non admodum in hoc absimilem ab Capuae Gastaldis sua in urbe obtinebat imperium, ab socru sua stimulatus perhibetur in Actis S. Athanasii Episcopi praefatae urbis manu exaratis; *ut si vellet Monarchiam solus obtinere, non solum praedicto Episcopo* suo patruo *nullam exhiberet obedientiam, verum hunc a latere suo, vel procul eliminaret*: sive, ut disertius nescio e quo alio antiquo Auctore, expressum habetur in latina Historia Neapolitana lib. 1. cap. 12. *ut solus vir Principem locum in Civitate obtineret, alios non haberet in administranda Republica consortes*.

At Gastaldos praeter civilem, obtinuisse aliquando potestatem etiam militarem, lex declarat Regis Rhotaris lib. 1. tit. 14. statuens, quod *si Gastaldius exercitalem suum contra rationem molestaverit, Dux eum solatiet, quousque veritatem suam inveniat*. Idemque ex Anastasio Bibl. in Gregorio II. intelligi posse arbitror, perhibente, *Langobardos pene trecentos cum eorum Castaldione interfectos* a Neapolitano Duce in Cumani Castri recuperatione: milites nimirum illos, qui praesidio eidem Castro sub militari Tribuno fuerant, non ita pridem ab iisdem pervaso; quocirca conjuncta sunt munera Erchemperto num. 15. Gastaldum esse, & bella exercere; diciturque *Landulfi, qui Capuae praerat Gastaldeus, vir ad*

bella

bella promptiſſimus: & num.62. *Suabilus Gaſtaldus Marſorum cum aliis ſociis Baſſis* (a), *quaſi ad trecentos armatos*, *Capuam adveƐtus* ab Atenolfo. Dux quoque Alczecus, qui ſua cum Bulgarorum gente, vel ut Paulus Diac. loquitur lib.5. cap.11. ſive 29. *cum exercitu* in Italiam venit, & ſpacioſa loca in Beneventana ditione ſibi, ſuiſque inhabitanda, Gaſtaldique ſuſcepit nomen: poteſtatem plane militarem ſub minoris dignitatis nomine retinuiſſe, credendus eſt; de quo ejus munere haud conſentiam Jacobo Cujacio, qui in Comment. ſuper libros Feudorum illam ſolam, quam initio dicebam, contemplatus Gaſtaldorum acceptionem, in legibus Langobardorum deſcriptam lib.1. tit.34. & lib.2. tit.17. & in libris quoque Feudorum, opinatus eſt, *Gaſtaldum proprie feudatarium non eſſe*; *quia quodammodo in praeſens tantum conſtituitur*, *non ut perpetuo eo munere fungatur*; itaque Paulum Diac. ſcribentem, *juſſu Grimoaldi Langobardorum Regis in Italia certas poſſeſſiones datas Alzeconi Duci Bulgarorum* (*Civitates* Paulus dixerat *cum ſuis territoriis*) *ita tamen*, *ut non Dux*, *ſed Gaſtaldus vocaretur*, *hoc ſignificare* ait, *jure Gaſtaldiae datas*, *non perpetuo*, *proprioque feudi jure*. Haud, inquam, viro ſane doctiſſimo conſentiam; nam minime ſimplex, & una dumtaxat, ſed multiplex, ac miſta, ut dictum eſt, fuit Gaſtaldorum praerogativa. Et inſuper nec Alczecus, ſicut Ducis dignitatem, & nomen depoſuerat, ita vel acceptas ad incolendum urbes, & oppida, vel ſuae gentis, tranſacto ſui Gaſtaldatus anno, dimiſiſſe videtur curam: cum Paulus aperte affirmet, Bulgaros ſuſceptas ſedes ad ſuam uſque aetatem incoluiſſe, qui *in iis locis habitantes*, *quamquam etiam latine loquerentur*, *linguae tamen propriae uſum minime amiſerunt*: nec amiſerunt,

Qq 2 ego

(a) *Baſſi*, ſive *Vaſſi* idem prorſus hoc loco ſunt, ac in Capitulis, quae Epiſcopi Rhemorum dioecaeſeos, & Rothomagenſis miſerunt Ludovico Regi: *Quando* (ſic ibi) *anima veſtra de corpore exierit*; &c. *& ſine ſolatio*, *& comitatu Drudorum*, *atque Vaſſorum nuda*, *& deſolata exibit*.

ego addam, peculiarem habere ex propria gente Gastaldum. Renuit itaque, me arbitro, Rex Grimoaldus nomen Ducis permittere Alczeco, non quod perpetuum ei nollet dare Gastaldatum: sed quod ille sub Beneventano Duce constituendus, primitivam retinere non posset dignitatem; qui namque cum esset advena, temporaneam in locis perpetuo sibi, suisque inhabitandis accipere debuisset Dynastiam? Quam nec tempore definitam accepisse censendus est *Sico Agerentinus Gastaldeus* (Erchemperti sunt verba num.8.) *quem Grimoalt Princeps Beneventi proselytum recepit, honoribus plurimis deferens*. Haud igitur Actores tantummodo extitere Gastaldi, quorum munus qua pace, qua bello populis, militibusque praeesse fuit. Et sane nec Comites, quoniam eos Pontifex Hadrianus epist.18. ad Carolum Magnum appellavit *Actores*: *Obnixe petimus*, inquit, *ut per Comites vestros, qui in Italia sunt Actores, ipsum jam dictum stannum dirigere jubeatis per unumquemque Comitem libras centum*: nullam aliam exercuisse functionem, reputandi sunt; nam publica etiam judicia tractavere, quod commune habuere cum Gastaldis, ut patet ex lege Langobardorum lib.2. tit.52. superius laudata; idque adeo fuit eis peculiare, ut putarit Otho Frisingensis lib.2. cap.12. de Imp. Friderico, singularum urbium territoria nuncupata *Comitatus a comminandi*, quod ipse interpretatur *in jus vocandi potestate*. Et praeterea peculiarissimum, idemque antiquissimum fuit Comitum munus, Comitivae, hoc est alicui hominum coetui, vel muneri cuicumque praesidere; unde quos supra dixi duodecim Nortmannos viros, Apuliae expugnatores, Ostiensis tradit l.2. c.67. ab Rainulfo Comite Aversae electos *Capitaneos*: Guilielmus vero Apulus lib.1. dicit *Comites*; inquit enim:

„ *Omnes conveniunt, & bis sex nobiliores,*
„ *Quos genus, & gravitas morum decorabat, & aetas,*
„ *Elegere Duces: provectis ad Comitatum*
„ *His alii parent: Comitatus nomen honoris,*
„ *Quo donantur, erat* ———

Quo-

Quocirca eidem Ostiensi propriissime est sermo ille usurpatus in allegato lib.2. cap.30. *Comes illorum Rodulfus*, cap.72. *una cum Dracone Nortmannorum Comite*, lib.3. cap.10. *Nortmannorum tantum Apuliae Comitem*: & praeterea tum ipsi, tum aliis alibi idem frequenter: Comitis videlicet dignitatem, & nomen non ad loci, sed ad virorum quod referat Praefecturam.

Atque hoc tandem denotat, siquando in antiquis chartulis Nortmannorum aevo exaratis legitur quis appellatus alicujus Civitatis *Comes simul, & dominus*: quandoquidem ejus verbi vis non dominii, sed Comitivae tantum denotabat praerogativam. Qualis an ea fuerit, quam Sergius Dux Neapolis praefato Rainulfo concessit, cum illum Aversae Comitem fecit, ut finitimos Campanos assiduo bello premeret, ac vexaret, velim cogitent, non qui innata quadam dulcedine amplificandarum rerum patriae detenti in antiquis historiis exponendis versantur, & vere dixeris monumenta sibi, suisque condunt; sed qui per hasce antiquitatum syrtes velificantes, soloque veri studio, tanquam magnete fidissimo instructi, vel nulla, vel rara, & quamlevissima naufragia facere posse creduntur. Et quidem creduntur: namque etsi abstrusa ista circumspecte qui tractant, haud aperti mendacii argui facile queant, vel erroris: eos tamen nunquam omnino allucinari, sentiet vir prudens nemo; tum quia minime id permittit communis conditio humanitatis: tum etiam quia Auctores, quos ad ea explicanda adhibere est opus, rudi simplicitate, ac summa verborum inopia laborantes, multiplices, inconstantesque plurium populorum per longa annorum intervalla peractos casus, servatos ritus, & receptos mores non admodum aperte, nec sine tricis, & ambagibus exponunt: qualem in re, de qua nunc agimus, praeter propriam nostram imbecillitatem experti illorum fimus imperitiam, & negligentiam; qui multimoda Comitum, Gastaldorumque munia, mutua quadam affinitate invicem conjuncta, saepissime uni concessa, vel usurpata viro, vocabulum vocabulo

substi-

ſubſtituentes, ac ſi nullius eſſet momenti illa diſtinguere, appellavere aliquando Gaſtaldos, quos Comitum nomine, ſive Auctores metipſi, ſive alii decorarunt: & e converſo, Comitibus nonnunquam Gaſtaldorum nomen tribuerunt. Quo quidem pacto non unicam dignitatem Pandenolfus Comes Capuae cum obtineret, tum hac, tum Gaſtaldi, tum Judicis nuncupatione non nemini antiquo Auctori eſt demonſtratus. Quam etiam omnimodam in univerſo Campano Gaſtaldatu poteſtatem uſurpaverat ejus deceſſor, & patruus Landulfus; qui, ut inquit Ignotus Caſſin. num.32. *extitit ſuis civibus non ſolum Epiſcopus, ſed, & Comes, & Judex: non ſolum Praeſul, verum etiam Gaſtaldius: neque tantum Pontifex, quin & velut Miles ſuper cunctos praeerat*: ejuſmodique ſermone hic Auctor ſingula Landulfi officia, vel juxta ſuum captum, vel juxta Campani populi conſuetudinem ſingulis vocabulis expreſſit; illumque ut Militem, bella ſtruxiſſe; ut Comitem, & Judicem, lites ſubjectorum diremiſſe; ut vero Gaſtaldum, res caeteras publicas curaſſe, viſus eſt denotare. Et vero praecipuum Gaſtaldorum munus, ad quos redeo, hoc ipſum modo dictum fuiſſe, etymon vocabuli manifeſtat; quod ex Viti Amerpachii obſervatione in Notis ad Capitula Caroli Magni ductum eſt *a Guaſt* (a), *id eſt Hoſpitium veteri Germanica, & Gallica lingua* (Germanico plane, ſeu Theutiſco ſermone Langobardos uſos ex eorundem lege 15. tit.14. lib.1. atque ex inedito Anon. Salernitano conſtat) *& Halden, id eſt tenere: ſic enim in quibuſdam Germaniae locis adhuc verbum pronunciatur*; nam Hoſpitium, vel dicas Palatium haud communes, quas incolimus, aedes; ſed tum publici Magiſtratus, tum ſummi Dynaſtae denotat Praetorium, & uſurpationem publica quaeque jura: unde in Chartula Ec-

(a) Hinc ſane *Vuaſt Aymonis*: nunc *il Vaſto*: *Vuaſt Algiſii*, *Vuaſt Girardi*, & alia conſimili nomine in Provincia Aprutii citerioris loca dicta fuere, quod valebat *Praetorium Aymonis* &c. nam Populi *in Judiciaria*, ut tunc loquebantur, diſtributi, iis Praetoriis invicem diſcernebatur, unde locis ejuſmodi acceſſit nomen.

Ecclesiae S. Sophiae superius producta *casam ad Palatium urbis Luceriae cecidisse* : & apud Ostiensem lib. 1. cap. 50. partem fluminis Volturni a Princ. Atenulfo concessam fuisse Monasterio Cassinensi, *quemadmodum ad jus Palatii pertinuit*, & consimilia sexcenta alia apud Auctores loca, hoc idem significant, atque res illas, vel nuper factas, vel olim fuisse publici juris. Quam germanissimam hujus etymi ab Amerpachio non minus vere quam acute excogitati vim, si ipse rite percepisset, minime pronunciasset, *Gastaldum significare Oeconomum, id est Procuratorem domus, & rei familiaris*, cui subscripsere viri ingenio, & doctrina clarissimi, Cujacius, aliique feudistici juris primarii interpretes. Gastaldos itaque, sicut probandum susceperam, ambiguum non est, multimodae fuisse rationis, quorum nec omnes me exposuisse differentias, afferenti non negaverim, neganti non assenserim; etenim ad quam illorum acceptionem superiori sermone expositam ii sint referendi, ex quibus nomen Gastaldatus Provinciis Ducatus Beneventani fuit impositum latere me, non dissimulo: sicuti nec qua lege, & conditione ipsi Gastaldatus initio concederentur: quae utique, manente quamvis eorum nomine, non semper unimoda mansit; nec quot numero censerentur, audeo nunc definire. Qui hoc sane non ignorem, haud quaslibet urbes Gastaldis aliquando subjectas, consimili omnino institutione: atque usu Gastaldatuum nuncupatione fuisse insignitas; quandoquidem ipsum Gastaldi vocabulum inter analoga censeri debere, est jam manifestum.

Ducatum autem Beneventanum in plures Gastaldatus, tanquam in Provincias distributum, ut pridem exposui, ex Principis Radelchisi cum constet Capitulari; ex illo nihilominus certus eorum numerus minime quidem poterit deprehendi; nam Princeps ille non dimidios, nec dimidiatos integrae suae Dinastiae Gastaldatus, sed dimidiam eam cum concesserit Siconolfo Principi Salernitano, disci haud inde valet, totidem ne, an plures ipse

sibi

ſibi reſervaverit, vel pauciores. Quo referendum putaſſem, in jam dicta Siconolfi portione nonnulla etiam minorum oppidorum, locorumque nomina ſimul cum Gaſtaldatuum nominibus fuiſſe adnotata: videlicet quod ex primaeva inſtitutione ii Gaſtaldatus minime illa complecterentur loca; verumtamen rationabilius dicendum judico, ideo ſeorſim memorari, quoniam reliquam Radelchiſi partem proxime contingebant; habendaque erant velut expoſitiſſimi, firmiſſimique Salernitani Principatus fines. Gaſtaldatus tamen integri Ducatus Beneventani cenſendi ſunt, praeter paulo poſt deſcribendos, Tarentum (urbs nimirum ne dum antiqua origine, factiſque clariſſima, perque tempora Nortmannorum *Apuliae Civitas nobiliſſima*, ut eam dicit Petr. Diac. in Auct. ad Oſtienſ. l.3. c.43. ſed Langobardorum etiam aetate praeſignis: *ubi Adelberga relicta Principis Arichis*, ipſeque plane Arichis, *Theſauros ſuos reconditos habuit*, (quod Carolo M. revelavit Papa Hadrianus epiſt.46.) Caſſanum, Conſentia, Lainum, Lucania, ſive Paeſtum, Montella, Salernum, & Capua; disjunctiſſimarum ſcilicet urbium praeclara nomina, ſub quibus niſi perplura alia minora oppida ultro, citroque ſita comprehenſa ſimul fuiſſent: haud illa Radelchiſus Salernitanum certis limitibus definiens Principatum, praetermiſiſſet. Etenim, ut de reliquis nunc taceam, Capuae Gaſtaldatus uſque Soram ad Occidentem perveniſſe, ex Erchemperto num.25. & ex Ignoto Caſſin. num.23. clare liquet. Et Conſentiam quoque magni, & antiqui decoris urbem, ex adverſo latere ad oppidum S. Euphemiae, & Portum Fici, ubi ni fallor, Graecorum, Beneventanorumque antiqua confinia fuere, Eginhardo memorata, & nobis pridem in loco expoſita, fines ſuos Orientem verſus porrexiſſe conjector; quo Gaufridus Malat. lib. 3. cap. 2. Principatum Salernitanum ex antiquo productum ſubindicat, ſuntque ibidem etiamnum limites Provinciae Calabriae citerioris, cujus eadem urbs ſibi vendicat prima-

matum (a). Sed & Gaſtaldatus fuit Theathe, ſub qua Erchempertus num.5. plures ſtatuit tellures, & urbes; exque iis, labentibus annis, Marchia conſtitit Theatina. Et Bovianum praeterea ab Alczeco Bulgaro ſub Gaſtaldi nomine cum adjacentibus locis poſſeſſum, poſtque annos biſcentum a Guandelperto, cujus meminit Erchempertus num.29. in Gaſtaldatuum album referendum (tranſivit poſtmodum haec praerogativa ad proximum Molilium, unde Comitatus primum, & tandem Provincia Comitatus Moliſii dicta eſt) nomen inficiabitur. Itemque Teleſiam, atque Sanctam Agatham: eſt enim apud eundem Auctorem ibidem mentio Majelpoti Gaſtaldi Teleſini; & num.66. & 71. Marini Gaſtaldi SanctAgathenſis, qui forte ſucceſſerat Hiſembardo, Bertharii Abb. Caſſin. ut perhibet Ignotus ejuſdem Monaſterii Monachus num.22. conſanguineo. His inſuper addendus eſt tum Gaſtaldatus Abellinenſis, aliquando ſubjectus Adelſerio Gaſtaldo, quo titulo vir iſte decoratus legitur in Fragm. Hiſtoriae Langobard. num.5. tum Gaſtaldatus Agerentinus, ſive dicas Acherontinus, & Comſanus, in Capitulari Radelchiſi num.9. 24. & 25. expreſſe demonſtrati; tum quoque Gaſtaldatus Barenſis: quam ſane urbem ex hac diutius obſervata Langobardorum antiqua inſtitutione primatum totius Apuliae per tempora Nortmannorum obtinuiſſe, ejuſdemque caput extitiſſe, ſicut eam celebrat Petrus Diac. in Auctar. ad Oſtienſ. l.3. cap.44. & lib.4. cap.106. par eſt credere; cujus Gaſtaldus fuit Lando ille memoratus praefato Ignoto Caſſin. num.8. Et tandem Luceriam, & Sipontum non infimi nominis Civitates, & ſi quas alias tales Gaſtaldatus pariter exiſtimandas non abnuerim; quibus quidquid terrarum inter Barenſem & Theatinum continebatur,

Tom.V. Rr fue-

(a) Rhegium uſque productum hunc limitem quod dicat Alfanus Archiepiſc. Salern. in Carmine ad Guidonem filium Princ. Guaimarii IV. non dum edito, ea ipſa aſpiciens priora tempora Nortmannorum Gaufredo indicata, hujus non eſt loci minutius examinare.

fuerit contributum. In hanc itaque, aut parum absimilem formam Langobardos Beneventanum aliquando Ducatum descripsisse, dijudico; qui antiqua nomina Provinciarum Calabriae, Apuliae, & Samnii populari tantum sermone, non ipsas Provincias usu conservarunt: haud secus atque Apuliae etiamnum vulgo manet antiquum vocabulum, quamvis nulla ex duodecim hujus Regni Provinciis eo censeatur.

FINIS.

DIS-

DISSERTATIONES

Quae erunt in Secunda Parte. (1)

I. Ducatus Beneventanus transibat ne ad haeredem.
II. Dux Beneventi cur postea dictus sit Princeps.
III. Principatus Salerni fines: qui institutus fuit ex diviso Principatu Beneventano in an. DCCCLI.
IV. Principatus Capuae ab Langobardis quando institutus.
V. Principatus Capuae fines, etiam per tempora Principum Nortmannorum.
VI. Langobardorum Italiae CisTyberinae occasus.
VII. Italia CisTyberina ex quibus Dynastiis in Regnum coaluit.

IN TERTIA PARTE.

Erunt Canones Chronici infra descripti.

I. Ducum Beneventi intervalla annorum ab primo Duce Zottone ad primum Principem Arichim, & ad an. DCCLIIX. fusius exposita, quam fecerim Libro primo.
II. Canon Chronicus Principum Beneventi ab primo Principe Arichi ad Princ. Atenulfum I. Hoc est ab anno Christi DCCLVIII. ad an. DCCCC.
III. Canon Chronicus Principum Beneventi ab Atenulfo I. ad omnium postremum Principem Landulfum VI. Hoc est ab anno Christi DCCCC. ad annum MLXXVII.
IV. Canon Chronicus Principum Salerni ab ejusdem Principatus origine, atque ab primo Principe Siconolfo ad postremum Principem Gisulfum II. Hoc est

(1) Isthaec deperdita deflentur adhuc, & frustra expectamus.

ab an. DCCCXL. ad an. MLXXV.

V. Canon Chronicus Principum Capuae Langobardorum ab ejuſdem Principatus inſtitutione, & ab Princ. Pandulfo I. uſque ad ejus Principum Langobardorum ultimum Landulfum V. hoc eſt ad an. MLIIX.

VI. IN APPENDICE. Canon Chronicus Principum Capuae Nortmannorum ab omnium primo, Richardo Averſae olim Comite ad Princ. Henricum, filium Guilielmi I. Regis Siciliae. Hoc eſt ab an. MLVIII. ad annum MCLXXII. in quo Campanorum Principum conſtans defecit ſucceſſio, ſervato nihilominus deinceps in Actis publicis nomine Principatus Capuae ad obitum uſque Reginae Joannae II. hoc eſt ad ann. MCCCCXXXV.

M O N I T I O

Plura profecto hiſce Opuſculis, ac Diſſertationibus adjicere excogitaveram, Lector humaniſſime, ad uberiorem Langobardicae Hiſtoriae explanationem: ſicuti & ejuſdem Peregrinii noſtri opuſcula quaedam, quae jam pridem ipſemet publicae luci donaverat, aliaque inedita, necnon epiſtolas quamplures Cl. Viris ſcriptas, quas colligere datum fuit, ut in hujuſce operis Praeloquio promiſeram. At quoniam amici pro complemento inſtabant, neque amplius valetudinis, aetatiſque meae ſoliciti, temporis aliquod ſpatium denegarunt, velis, remiſque demiſſis in portum laboris curaeque navigium immiſi, quo Langobardicae Hiſtoriae mercimonia ad Lectorum utilitatem, commodumque collecta conſequi facilius poſſent. Siquae autem inedita alia monumenta deinceps, ut ſpero, ſors mihi miniſtraverit, ea cum Peregrinii opuſculis, epiſtoliſque adnectam, ut ſupplementi Tomum alterum conficere poſſim (quod nec inſuetum omnino, nec malefactum ab aliis reputari manifeſtum eſt) illique fortaſſe, ſi Deus adjuvet, Diſſertationes

nes illas adjungam, quas Cl. ipſe Scriptor pollicitus erat; uti ex ſuperiori ejus tabula novimus. Earum attamen quaſdam, ni omnes, attingere conceſſum eſt in ſuperioribus, ac praeſenti Tomo aliquomodo pro occaſione decerptas, & diſtributas, nempe: Ducatus Benev. tranſiretne ad heredem: Beneventi Dux cur poſtea dictus ſit Princeps: Principatus Salerni fines qui fuerint: Principatus Capuae inſtitutio, ejuſque fines: Italia Cis-Tiberina quibus ex Dynaſtiis in Regnum coaluerit. *Fateor nihilominus haec non cuncta ad ſatietatem fuiſſe exarata; at ſi facile eſt inventis addere, ut vulgari utar adagio, iter aliis commonſtravi, quo meis hiſce elucubratiunculis acceſſionem facere ad majorem rerum intelligentiam, quod expeto, atque vehementer exoro. Tu interim, amice Lector, clementer, quas tibi obtuli curas excipe, & D. O. M. ut valetudinem meam pro nominis ſui Gloria, tuique emolumento confirmare dignetur exora. Vale.*

F I N I S.

Mul-

Multa quidem in superioribus Tomis errata ob Typographi, & Correctoris incuriam fateor irrepsisse: quorum aliqua jam in fine illorum invenies, amice Lector. Alia heic adjungenda existimavi, ut quae aut emendanda, addenda, vel minuenda sint, patienter ex se quisque faciendum curet; neque meae culpae adscribat, qui aliis censuram foliorum enixe commendaveram.

IN TOMO I.

Pag.XI. v.20. Camilius	Camillus
v.penult.not. memini	meminit
P.XXXII. v.15. Disne	Digne
v.35. Camiillo	Camillo
v.ult. Disne	Digne
P.LV.v.17. Exharcatus	exarchatus
P.LVII. To.III.	To.V.
p.3.v.ult.Tom.III.	To.V.
p.10.v.16. secundi	Secundi
p.12.v.15. qui qui	qui
p.18.v.1. cum	eum
p.30.v.25. cum postea	eum postea
p.36.v.17. videtur	videretur
p.44.v.32. aliique	deficit *post Pagium*
p.101.v.20. eronei	erronei
p.176.v.28. docipulis	decipulis
p.188.v.pen. legendnm	legendum
p.213.v.16. expletit	expletis
p.217.v.21. pussent	potuissent
p.224. in fin. Warderpertus	Wandelpertus
p.232.v.25. DCCCLIV.	DCCCXLIV.

ADDENDA.

P.XVI. v.22. Generali Abbate, & concive suo.

P.32.v.ult. post Hildericus addatur.

Hinc deducendum existimo, tam Spoleti, quam Beneventi Duces jure hereditario Patribus filios successisse, dummodo Regis Italiae adsensus praecessisset, atque ab eorum fidelitate neutiquam recessissent: quo casu Reges, ex suprema eorum facultate Ducatum sibi devolutum aliis pro propria libertate adsignabant, ut multis ab exemplis nosci utique poterimus.

P.226. post not. 75. addatur.

Eruditam hujus cryptae descriptionem, & philosophicam ejus aquae

aquae Dissertationem edere pollicetur V. Cl. Ferdinandus Francionius Cajacensis Sacerdos, medicaeque facultatis diligens adsertor.

P.238. verbo *Carbonario* notavi: Fornacem fuisse, in qua carbones conficiebantur. Re nunc melius perspecta dico; locum fuisse, ubi stagnum luteum, putridumque inerat, in quod sordes omnes Civitatis exonerabantur, ut Falco Benev. testatur A. 1130. Vid. To. IV. p.303. Fornaces, in quibus carbones succendebantur *Carbonariae fodinae*, *foveae*, *& fornaces* vocabantur.

I N T O M O II.

Pag.61.v.8. si	l. sic
p.70.v.ult. collatas	ob collatas
p.96.v.23. perficere	perficeret
p.99.v.pen. Acherentim	Acherentiam
p.169.v.33. meo	metro
p.173.v.18. discordia	discordiae
p.214.v.5. XCVIII.	CXVIII.
p.220.v.31. cap.116.	cap.124.
p.232.v.6. Guriferium	Guaiferium
p.236.v.pen. colega	Collega
& Caf.	Casin.
p.254.v.29. appallati	appellati
p.260.v.23. quantenus	quatenus
p.268.v.9. at	&
p.298.v.20. XMLXVII.	CMLXVII.
ibid. XMLXIX.	CMLXIX.
p.315.v.16. quiescit	requiescit
p.326.v.26. cum	tum
v.27. tnno	anno
p.364.v.29. MCLXXX.	MCLX.
v.31. Ricc. a Sang.	Rom. Saler.
p.376.v.ult. retegenda	obtegenda
p.377.v.24. germanum suum	germano suo
ibid.v.27. Belcastrum	Castilionem
p.382.v.26. ut quod	& quod
p.395.v.14. infirmet	infirmetne, vel obfirmet
v.19. Sedili	Sedilibus Neap.
v.29. Neapolitani	des. Sedil.
p.396.v.15. Barrius ipse e Frehero	e Barrio ipse Freherus
p.399.v.16. sui oculis	suis oculis.

A D D E N D A.

Pag.116. Sub initio cap.49. habetur num.1. qui designat primam hujus Anon. Partem a Peregrinio illustratam, & sic deinceps numeralibus notis distinctas dabimus.

Pag.146.

Pag.146. ver.penult. legitur *in Rota* XXXVIII. deficit nota hujus num. quae est: *Rota opp. in Comitatu S. Severini, ubi adhuc memoria in Eccl. S. Marci*, quae ad Rotam *vulgo nuncupatur*.

P.307.v.24. *pariter dictus Pandulfus*, def. nota (CIX) non Pandulfus, ut Peregrinius ait, sed Paldulfus, sive Paldolfus dicebatur, ut ex chartis, quas ipsemet retulit infra num.V. & seqq.

In pag.274. tollenda sunt verba isthaec bis repetita: *junctim eorundem quatuor Principum nomina praeseferentes*.

I N T O M O III.

Pag.28.v.2. possit	posset
p.31.v.pen. primum	primus
p.42.v.33. Cassin.	deficit aut Basilian.
p.61.v.30. Duce	Duce
p.64.v.39. acris	aeris
ibid. v.27. convessit	concessit
p.65.v.26. obsccurus	obscurus
p.90.v.26. Ecclesia	Ecclesiae
p.96.v.34. Arae	Arcae
p.135.v.28. nepos	nepotes
p.139.v.29. citraqne	citraque
p.143.v.21. qao	quo
p.144.v.9. XII.	XIII.
p.154.v.39. nepotibns	nepotibus
p.166.v.20. municipiorum	mancipiorum
p.167 v.11. Angustum	Augustum
p.176.v.26. illa, muri	illa muri
p.178.v.15. MDCXXIX.	MDCXXXIV.
p.190. notae signatae *e f*	sint *d e*
p.202. Nota (a) lege diuconcello,	non cancello.
p.258.v.10. nunc etiam	ita nunc etiam
ibid.v.24. suum servant	suum adhuc servant
p.266.v.12. adipictam	adpictam
p.272.v.2. hujns	hujus
p.279.v.ult. polusum	delusum
p.284.v.32. pag.	Pag. loc.
p.337.v.ult. rerelinquo	relinquo

A D D E N D A.

Pag.26.v.penult. Post *muratorii* add. *In Joann. Diac. Chronico*

Pag.99.v.15. *Aliqui arbitrati sunt* leg. *mecum suspicati sunt*.

Pag.135.v.20. *Semper fuit habita* add. *ex eaque quamplures alii Comites effluxere, ut To.V. dicendum erit*. Prat.

Pag.270.v.23. *Ebuli Camerarii* add. *Unde fort. hujus nobilis Capuanae familiae desumendum, ut alibi dicam* Prat.

IN

IN TOMO IV.

Pag.25.v.ult. Aienulfi	Atenulfi
p.159.v.22. cnim.	enim
p.193.v.37. raptotes	raptores
p.230.v.29. ac ciderant	acciderant
p.231.v.ult. ſcllicet	ſcilicet
p.232.v.33. feripto	ſcripto
p.237.v.21. facramento	ſacramento
p.267.v.34. Procres	Proceres
p.268.v.pen. rarione	ratione
p.337.v.35. viderimus	videbimus
p.416.v.28. hujos	de hujus
p.418.v.36. 964.	974
p.434.v.32. aliam . Urbem	aliam urbem
p.452.v.6. Literarae	Literariae

IN TOMO V.

Pag.5.v.19. eruvendam	eruendam
p.13.v.39. ſuu	ſuo
p.14.v.5. 29.	30.
p.21.v.18. XIII.	VIII.
p.40.v.pen. Radoaidus	Radoaldus
p.56.v.21. Chronaco	Chronico
p.61.v.11. Marczeno	Marczano
p.69.v.1. 113.	1113.
v.25. Par.	Parad.
p.73.v.28. Jordanuc	Jordanus
p.96.v.ult. 1605.	1706.
p.103.v.15. deficit	nota (1)
p.117.v.30. 55.	SS.
p.128.v.31. 777.	787.
p.129 v.37. indubii	indubie
p.148.v.15. def.	nota (1)
p.159.v.16. 97.	997.
p.169.v.6. fortitus	ſortitus
p.175.v.15. recuſſaſſet	recuſaſſet
p.217.v.11. urbibut	urbibus
p.222.v.12. tnnc	tunc

ADDENDA.

Pag.17. in fine: Sico defunctus eſt A. 832. menſ. Febr. aetatis ſuae A. LIX. quum regnaſſet A. XV. m.circ.II. ut ſup. To.III. p.102.& 311.

Pag.160. in fine. Add. Hac ſuper contentione conſulenda ſunt quae ſub SS. Benedicto Pp. XIII. Viri Cl. deſcripſere: *De exiſtentia corporis S. Bartholom. Apoſt.*

Si quae alia benevolus Lector errata offenderit, caute ſuppleat precor, quae incaute praetermiſſa.

INDEX
TOMI V.

Bas-

D

E

F

G

Gui-

H

I

L

M

Me-

N

O

P

Ta-

T

V

Z

